

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**BATI KARADENİZ BÖLGESİ YERLEŞMELERİNDE
GELENEKSEL KONUT KÜLTÜRÜNE BAĞLI
BİÇİMSEL VE YAPISAL KURGU ÖZELLİKLERİNE
AİT ÖLÇÜTLER**

Yüksek Mimar. M.Zafer AKDEMİR

F.B.E., Mimarlık Anabilim Dalı, Yapı Programında
Hazırlanan

DOKTORA TEZİ

Tez Savunma Tarihi : 24 Kasım 1997

Tez Danışmanı : Prof. Rifat ÇELEBİ (Y.T.Ü.)

Jüri Üyeleri : Prof. Dr. Haluk SEZGİN (M.S.Ü.)

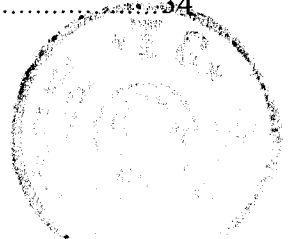
: Prof. Cengiz BAYÜLGEN (U.Ü.)

İSTANBUL, KASIM 1997

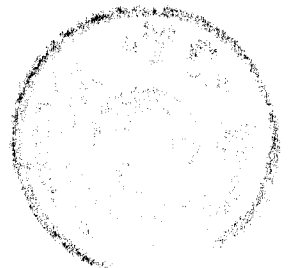

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	I
TABLO LİSTESİ	IV
HARİTALAR LİSTESİ.....	IV
ÇİZİM LİSTESİ.....	V
PAFTALAR LİSTESİ.....	VI
FOTOGRAFLAR LİSTESİ.....	VII
ÖZET	XI
SUMMARY	XIII
1. BÖLÜM	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Sorunun Belirlenmesi ve Amaç.....	1
1.2. Kapsam	6
1.3. Yöntem.....	7
2. BÖLÜM	9
BATI KARADENİZ BÖLGESİ KONUTLARININ BİÇİMSEL ÖZELLİKLERİ..	9
2.1. Biçimsel Özellikleri Oluşturan Etkenler	9
2.1.1. Doğal Etkenler	9
2.1.1.1. Jeolojik Yapı	9
2.1.1.2. Yeryüzü Şekilleri.....	10
2.1.1.3. İklim	11
2.1.1.4. Yerleşim Bölgeleri Topografyası ve Manzara.....	12
2.1.2. Ekonomik Etkenler	13
2.1.3. Ulaşım.....	13
2.1.4. Yapı Malzemesi Olanakları ve Strüktür	18
2.1.5. Konut Kültürü.....	18
2.2. Konut Biçimlenmesi.....	20
2.2.1. Kütlesel Biçimlenme.....	20
2.2.1.1. Çıkma Düzenleri.....	20
2.2.1.2. Çatı ve Saçak Düzenleri.....	23
2.2.2. Cephe Biçimlenmesi	25
2.2.2.1. Cephe Elemanları	25
2.2.2.1.1. Pencere Tipleri ve Açılımları	27
Pencere Korkulukları.....	30
Koruyucu Kapaklar	31
2.2.2.1.2. Sokak Kapıları.....	34

2.2.2.1.3. Çıkma Taşıyıcıları	34
2.2.2.1.4. Bacalar	36
2.2.2.2. Doluluk - Boşluk Oranları	37
Yatay kesitte doluluk-boşluk oranları;	37
Düşey kesitte doluluk-boşluk oranları;	37
2.2.2.3. Simetri Araştırması	40
3.BÖLÜM	42
BATI KARADENİZ BÖLGESİNDE YAPISAL KURGU ÖZELLİKLERİ.....	42
3.1. Taşıyıcı Sistem Kurgusu	42
3.1.1. Ağaç Yığma Sistem	42
3.1.2. Ahşap Karkas Sistem	44
3.1.3. Karma Sistem	45
3.2. Yapı Sistemini Oluşturan Elemanlar	46
3.2.1. Temeller	47
3.2.1.1. Kargir Temeller	47
3.2.1.2. Ahşap Kazık Temeller	48
3.2.2. Duvarlar	48
3.2.2.1. Kargir Duvarlar	48
3.2.2.2. Ağaç Duvarlar	50
Ağaç Yığma Duvarlar	51
Ağaç Karkas " Çatki " Duvarlar	51
3.2.2.3. Duvar Dolguları	55
Taş Dolgu	55
Tuğla Dolgu	56
Kerpiç Dolgu	57
Ağaç Dolgu	58
3.2.2.4. Yüzeyin Kaplanması	59
Bağdadi (çıtalı) Kaplama	59
Tahta Kaplama	60
3.2.3. Döşemeler	61
3.2.3.1. Döşeme Uzantıları (Çıkmalar)	63
Konsol Çıkmalar	67
Konsol Kirişli Çıkmalar	67
3.2.3.2. Tavan Kuruluşu	69
3.2.4. Merdivenler	72
3.2.4.1. İç Mekan Merdivenleri	72
3.2.4.2. Bahçe Merdivenleri	72
3.2.5. Çatılar	72
3.2.5.1. Çatı Sistemleri	73
3.2.5.3. Saçaklar	74

4.BÖLÜM76

**BATI KARADENİZ BÖLGESİNDE ALYAPI VE KENTSEL YERLEŞME
EĞİLİMLERİ.....76**

4.1. Batı karadeniz Bölgesi yerleşmelerinde Altyapı Olanakları.....	76
4.1.1. Ekonomik Altyapı	76
4.1.2. Sosyal Altyapı	80
4.1.3. Kültürel Altyapı.....	83
4.1.3.1. Demografik Yapı Özellikleri	84
4.1.3.2. Göç Yapısı	86
4.1.4. Teknik Altyapı	87
4.2. Batı Karadeniz Bölgesi Kentsel Yerleşme Eğilimleri	87
4.2.1. Konut Gereksinimine İlişkin Uygulamalar	89
4.2.2. Teknoloji ve Malzeme Olanakları	90

5.BÖLÜM91

SONUÇ VE ÖNERİ ÖLÇÜTLER

5.1. Sonuç	91
5.2. Yeni Yapılarda Geleneksel Verilere Ait Ölçütler	92
5.2.1. Kullanıcı Gereksinimi ve Tasarlama Sürecindeki Yeri	92
5.2.1.1. Gereksinimin Tanımı.....	93
5.2.1.2. Kullanıcı Gereksinimini Belirleyen Ölçütler	93
5.2.2. Kütlesel Biçimlenme.....	94
5.2.2.1. Çıkmalar.....	95
5.2.2.2. Çatılar ve Saçaklar.....	103
5.2.3. Cephe Biçimlenmesi	106
5.2.3.1. Pencere Tipleri ve Açılımları.....	106
5.2.3.2. Doluluk - Boşluk Oranları	107
Yatay Kesitte Doluluk-Boşluk Oranları.....	107
Düşey Kesitte Doluluk-Boşluk Oranları	110

KAYNAKLAR112

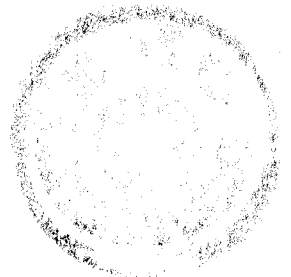
EK 1. GELENEKSEL KONUTLARA AİT SİSTEM DETAYLARI KATALOĞU 118

EK 2. FOTOGRAFLAR137

EK 3. YÖRESEL YAPI TERİMLERİ173

EK 4. GELENEKSEL YAPI USTASI “Gayızalı Hacı Mustafa Yavuz”la Söyleşi”..... 179

ÖZGEÇMİŞ181

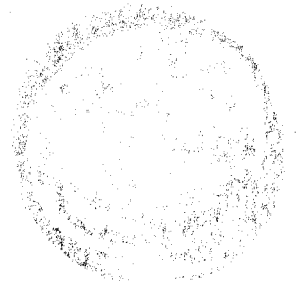

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 2.1.	Bölgede Yer Alan İllerin Yüzölçümleri	10
Tablo 2.2.	Bölge İklim Durumu	11
Tablo 2.3.	Kütlesel Biçimlenmede Çıkma Düzenleri	22
Tablo 2.4.	Kütlesel Biçimlenmede Çatı ve Saçak Düzenleri	26
Tablo 2.5.	Pencere Tipleri ve Açılımları Analizi (tek kanatlı, iki kanatlı)	28
Tablo 2.6.	Pencere Tipleri ve Açılımları Analizi (üç kanatlı, dört kanatlı)	29
Tablo 2.7.	Sokak Kapıları	32-33
Tablo 2.8.	Yatay Kesitte Doluluk-Boşluk Oranları Analizi	38
Tablo 2.9.	Düşey Kesitte Doluluk-Boşluk Oranları Analizi	39
Tablo 2.10.	Cephe Biçimlenmesinde Simetri Araştırması	41
Tablo 4.1.	İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması	77
Tablo 4.2.	Gelişmiş İl Grupları İtibarıyla Sosyo-Ekonomik Göstergeler	78
Tablo 4.3.	Gelişmişlik Endeksine Göre Kademeli İl Grupları	79
Tablo 4.4.	İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması	81
Tablo 4.5.	İllere Göre Kamu ve Özel Hastaneler	82
Tablo 4.6.	Genel Nüfus Sayımlarına Göre Kent-Kır Nüfusları ve Oranları	84
Tablo 4.7.	Batı Karadeniz Bölgesi ve Bölgeyi Oluşturan İllerin Ketleşme Oranları	85
Tablo 5.1.	Çevresel Etmen - Kullanım ve Üretim Gereksinimleri	94

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1.1.	Kapsam Haritası	8
Harita 2.1.	Osmanlılarda Yollar ve Derbent Noktaları	14
Harita 2.2.	Osmanlı İmparatorluğu'nda(1918) Kara ve Demir Yolları	16
Harita 2.3.	Safranbolu/Yörük Köyü Yerleşim Haritası	24
Harita 4.1.	Osmanlı Vilayetleri (1900 civarı)	88

ÇİZİMLER LİSTESİ

Çizim 2.1.	SAFRANBOLU-ÇERÇEN KÖYÜ, üç yöne eğimli çatı çözümü (öküz götü)	23'
Çizim 2.2.	SAFRANBOLU, koruyucu kapak örneği	31
Çizim 3.1.	BARTIN YOLU ÜZERİNDE, yeni döneme ait bir çatki örneği	45
Çizim 3.2.	ARAÇ-PELİTÖREN KÖYÜ, tekil taş temel örneği	47
Çizim 3.3.	ARAÇ-PELİTÖREN KÖYÜ, sürekli taş temel örneği	48
Çizim 3.4.	SAFRANBOLU-GÖKÇÜOĞLU KONAĞI, taş duvar örneği	49
Çizim 3.5.	ARAÇ-PELİTÖREN KÖYÜ, kütük yığma duvar örneği	50
Çizim 3.6.	ARAÇ-PELİTÖREN KÖYÜ, blok yığma duvar örneği	51
Çizim 3.7.	ILGAZ-BOSTAN KÖYÜ, ağaç karkas çatki kuruluşunda payanda-dikme-alt taban kuvvet üçgeni	52
Çizim 3.8.	MUDURNU-KARACASU KÖYÜ, ağaç karkas çatki kuruluşu	52
Çizim 3.9.	MUDURNU-KARACASU KÖYÜ, ağaç karkas çatki kuruluşu, çapraz payandalı örnek	53
Çizim 3.10.	ARAÇ-PELİTÖREN KÖYÜ, dikme üzerine konulan baslık detayı	54
Çizim 3.11.	SAFRANBOLU-ÇERÇEN KÖYÜ, taş dolgu örneği	55
Çizim 3.12.	SAFRANBOLU-YÖRÜK KÖYÜ, kerpiç dolgu örneği	57
Çizim 3.13.	MUDURNU, ağaç dolgu örneği	58
Çizim 3.14.	MUDURNU-TAVŞANSUYU KÖYÜ, bağdadi (çıtalı) kaplama örneği	59
Çizim 3.15.	BARTIN, Tahta kaplama (çaplama) örneği	61
Çizim 3.16.	ARAÇ-MESUDİYE KÖYÜ, bir yönde tek tabanlı, diğer yönde çift tabanlı karkas çatki kuruluşu	62
Çizim 3.17.	ILGAZ-BOSTAN KÖYÜ, tek tabanlı karkas çatki kuruluşu	63
Çizim 3.18.	SAFRANBOLU- BULAK KÖYÜ, çıkma-döşeme kurgusu	64
Çizim 3.19.	SAFRANBOLU- BULAK KÖYÜ,	64
Çizim 3.20.	SAFRANBOLU-YÖRÜK KÖYÜ, çıkma-döşeme kurgusu	65
Çizim 3.21.	SAFRANBOLU	66
Çizim 3.22.	SAFRANBOLU-BULAK KÖYÜ, basit konsol çıkma örneği	67
Çizim 3.23.	SAFRANBOLU-ILBARIT KÖYÜ, konsol kirişli çıkma örneği	67
Çizim 3.24.	KASTAMONU, bindirmeli çıkma örneği	69
Çizim 3.25.	SAFRANBOLU, tavan örnekleri	71
Çizim 3.26.	SAFRANBOLU-BULAK KÖYÜ, geniş saçak çözümü	75
Çizim 3.27.	MUDURNU, konsol kirişli çıkma ve dar saçak örneği	75
Çizim 5.1.	Bölge yerleşmelerinde yeni yapılmış konutların çıkma düzenleri	97
Çizim 5.2.	Cephede tekli çıkma önerisi	98
Çizim 5.3.	Cephede ikili çıkma önerisi	99
Çizim 5.4.	İki cephede çıkma önerisi	100
Çizim 5.5.	Kademeli çıkma önerisi	101
Çizim 5.6.	Betonarme karkas sistemde çıkma oluşturma olanakları	102
Çizim 5.7.	Çatı ve saçak çözümüne yönelik öneriler	105
Çizim 5.8.	Tek kanatlı öneriler	106
Çizim 5.9.	İki kanatlı öneriler	107
Çizim 5.10.	Yatay kesitte doluluk-boşluk oranları	109
Çizim 5.11.	Düşey kesitte doluluk-boşluk oranları	110

PAFTALAR LİSTESİ

Pafta 1.	SAFRANBOLU-PAÇACIOĞLU EVİ, bölümsel kat planları	119
Pafta 2.	SAFRANBOLU-PAÇACIOĞLU EVİ, bölümsel kesit, görünüş	120
Pafta 3.	SAFRANBOLU-TAŞATARLAR EVİ, bölümsel kat planları	121
Pafta 4.	SAFRANBOLU-TAŞATARLAR EVİ, bölümsel kesit, görünüş	122
Pafta 5.	SAFRANBOLU-HACI HAFIZLAR KONAĞI, HAVUZ ODASI, bölümsel planlar	123
Pafta 6.	SAFRANBOLU-HACI HAFIZLAR KONAĞI, HAVUZ ODASI, bölümsel kesit, görünüş	124
Pafta 7.	SAFRANBOLU-YÖRÜK KÖYÜ, MURATOĞLU KONAĞI, bölümsel kat planları	125
Pafta 8.	SAFRANBOLU-YÖRÜK KÖYÜ, MURATOĞLU KONAĞI, bölümsel kesit	126
Pafta 9.	SAFRANBOLU-ÇERÇEN KÖYÜ, KARMA SİSTEM KONUT, bölümsel kesit, görünüş	127
Pafta 10.	KASTAMONU- KARMA SİSTEM KONUT, bölümsel görünüş	128
Pafta 11.	GÖYNÜK, GÜRCÜLER EVİ, bölümsel planlar	129
Pafta 12.	GÖYNÜK, GÜRCÜLER EVİ, bölümsel kesit	130
Pafta 13.	SAFRANBOLU-GÖKÇÜOĞLU KONAĞI, bölümsel plan	131
Pafta 14.	SAFRANBOLU-GÖKÇÜOĞLU KONAĞI, bölümsel kesit	132
Pafta 15.	KASTAMONU-AHŞAP KARKAS SİSTEM KONUT, bölümsel kesit, görünüş	133
Pafta 16.	MUDURNU-TAVŞANSUYU KÖYÜ, AHŞAP KARKAS SİSTEM KONUT, bölümsel kesit, görünüş	134
Pafta 17.	KASTAMONU-ŞEYH ŞABAN-I VELİ, SELAMLIK DAİRESİ, bölümsel kat planları	135
Pafta 18.	KASTAMONU-ŞEYH ŞABAN-I VELİ, SELAMLIK DAİRESİ, bölümsel ön görünüş	136

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Fotoğraf 1	Safranbolu, kışlık yerleşme (şehir) doku örneği	12
Fotoğraf 2	Safranbolu, kışlık yerleşme (şehir) doku örneği	12
Fotoğraf 3	Safranbolu-Yörük Köyü, karma sistem (zemin kat taş yığma, üst kat ahşap karkas çatki kuruluşu) konut örneği	17
Fotoğraf 4	Safranbolu - Gökçüoğlu Konağı, çıkma düzeni	20
Fotoğraf 5	Safranbolu - Paçacıoğlu Evi, çıkma düzeni	20
Fotoğraf 6	Safranbolu - Taşatarlar Evi, çıkma düzeni	21
Fotoğraf 7	Araç - Pelitören Köyü, koruyucu kapak ve pencere parmaklığı örneği	30
Fotoğraf 8	Safranbolu, koruyucu kapaklar ve oyma pencere parmaklığı	30
Fotoğraf 9	Safranbolu, pencere kafesi örneği	31
Fotoğraf 10	Mudurnu, pencere kafesi (hamile kafesi) örneği	31
Fotoğraf 11	Göynük, kaplamalı çıkma taşıyıcıları	35
Fotoğraf 12	Safranbolu - Bulak Köyü, Kızıl Ayan Evi, payandalı çıkma taşıyıcıları	35
Fotoğraf 13	Kastamonu - Şeyh Şaban-ı Veli, dikmeli çıkma taşıyıcı örneği	35
Fotoğraf 14	Göynük, geleneksel konutta baca örneği	36
Fotoğraf 15	Bartın, geleneksel konutta baca örneği	36
Fotoğraf 16	Bartın, ağaç yığma (blok) konut örneği	43
Fotoğraf 17	Araç - Pelitören Köyü, ağaç yığma (kütük) konut örneği	43
Fotoğraf 18	Araç - Pelitören Köyü, ahşap karkas sistem konut örneği	44
Fotoğraf 19	Kastamonu, ahşap karkas sistem konut örneği	44
Fotoğraf 20	Araç - Pelitören Köyü, tuğla dolgu örneği	56
Fotoğraf 21	Safranbolu - Bulak Köyü, ağaç dolgu (dizeme) örneği	59
Fotoğraf 22	İlgaz - Bostan Köyü, tahta kaplama (çaplama) örneği	60
Fotoğraf 23	Safranbolu - Paçacıoğlu Evi, tavan kirişlemesi	70
Fotoğraf 24	Bartın'ın 1910'lardaki kent dokusu	137
Fotoğraf 25	Safranbolu kışlık yerleşme(şehir) geleneksel doku örneği	138
Fotoğraf 26	Safranbolu kışlık yerleşme(şehir) geleneksel doku örneği	138
Fotoğraf 27	Safranbolu kışlık yerleşme(şehir) geleneksel doku örneği	138
Fotoğraf 28	Göynük geleneksel doku örneği	139
Fotoğraf 29	Göynük geleneksel doku örneği	139
Fotoğraf 30	Mudurnu geleneksel doku örneği	140
Fotoğraf 31	Mudurnu geleneksel konut örnekleri	140
Fotoğraf 32	Kastamonu geleneksel konut örneği	141
Fotoğraf 33	Kastamonu geleneksel konut örneği (Şeyh Şaban-ı Veli)	141
Fotoğraf 34	Safranbolu - Bulak Köyü, geleneksel sokak dokusu	142
Fotoğraf 35	Safranbolu - Bulak Köyü, geleneksel konut örneği	142
Fotoğraf 36	Safranbolu - Bulak Köyü, geleneksel konut örneği	142
Fotoğraf 37	Safranbolu-Bulak Köyü, geleneksel ağaç dolgulu (dizeme) konut örneği	142
Fotoğraf 38	Mudurnu - Sarot (Ilıca) Köyü, geleneksel konut örneği	143

Fotoğraf 39	Mudurnu - Sarot (Ilica) Köyü, geleneksel konutta ocak çıkması	143
Fotoğraf 40	Mudurnu - Sarot (Ilica) Köyü, geleneksel doku örneği	143
Fotoğraf 41	Safranbolu - Çerçen Köyü, geleneksel doku örneği	144
Fotoğraf 42	Safranbolu-Çerçen Köyü, geleneksel sokak dokusu	144
Fotoğraf 43	Safranbolu-Çerçen Köyü, geleneksel konut örneği	144
Fotoğraf 44	Mudurnu-Karacasu Köyü, geleneksel konut örnekleri	145
Fotoğraf 45	Mudurnu-Karacasu Köyü, geleneksel konut örnekleri	145
Fotoğraf 46	Mudurnu - Karacasu Köyü, geleneksel ağaç dokulu ahşap çatkı örneği	145
Fotoğraf 47	Mudurnu - Karacasu Köyü, ağaç dolgulu çapraz payandalı ahşap çatkı örneği	145
Fotoğraf 48	İlgaz-Bostan Köyü, geleneksel doku örneği	146
Fotoğraf 49	İlgaz-Bostan Köyü, ağaç dolgulu ahşap çatkı örneği	146
Fotoğraf 50	İlgaz - Bostan Köyü geleneksel konut örneği	146
Fotoğraf 51	Araç-Pelitören Köyü, karma sistem konut örneği	147
Fotoğraf 52	Araç-Pelitören Köyü, ağaç yığma (blok) duvar örneği	147
Fotoğraf 53	Araç-Pelitören Köyü, ağaç yığma (kütük) konut örneği	147
Fotoğraf 54	Araç-Pelitören Köyü, tuğla dolgulu konut örneği	147
Fotoğraf 55	Mudurnu - Tavşansuyu Köyü, bağdadi (çıtalı) ahşap karkas sistem konut örneği	148
Fotoğraf 56	Mudurnu-Tavşansuyu Köyü, ahşap çatkı örneği	148
Fotoğraf 57	Mudurnu-Tavşansuyu Köyü, yüzey kaplama(bağdadi) detayı	148
Fotoğraf 58	Safranbolu - Çarşı bölgesi, geleneksel doku örneği	149
Fotoğraf 59	Safranbolu,kışlık yerleşme(şehir) geleneksel doku örneği	149
Fotoğraf 60	Safranbolu, geleneksel dokuda yeni konut örnekleri	149
Fotoğraf 61	Safranbolu - Bağlar, Paçacıoğlu Evi	150
Fotoğraf 62	Safranbolu-Bağlar,Paçacıoğlu evi manzara cephesi	150
Fotoğraf 63	Safranbolu-Bağlar,Paçacıoğlu evi eyvan çıkması	150
Fotoğraf 64	Safranbolu-Taşatarlar Evi	151
Fotoğraf 65	Safranbolu-Taşatarlar Evi, giriş kapısı ve muşabak	151
Fotoğraf 66	Safranbolu-Taşatarlar Evi, çıkma düzeni	151
Fotoğraf 67	Safranbolu-Karaosmanoğlu Evi	152
Fotoğraf 68	Safranbolu-Karaosmanoğlu Evi, çıkma kademelenmesi	152
Fotoğraf 69	Safranbolu - Karaosmanoğlu Evi, yan cephe düzeni	152
Fotoğraf 70	Safranbolu-Gökçüoğlu Konağı	153
Fotoğraf 71	Safranbolu - Gökçüoğlu Konağı, orta sofadan eyvan görünüşü	153
Fotoğraf 72	Safranbolu - Yörük Köyü, Kaymakçıoğlu Konağı	154
Fotoğraf 73	Safranbolu - Yörük Köyü, Kaymakçıoğlu Konağı	154
Fotoğraf 74	Safranbolu - Bağlar, Hacı Hafızlar Konağı, havuz odası cephesi	155
Fotoğraf 75	Safranbolu - Bağlar, Hacı Hafızlar Konağı, havuz odası, saçak-çatki ayrıntısı	155
Fotoğraf 76	Safranbolu - Bağlar, Hacı Hafızlar Konağı, havuz odası iç görünüşü	155
Fotoğraf 77	Safranbolu - Bulak Köyü, ağaç dolgulu konut örneği	156

Fotoğraf 78	Safranbolu - Bulak Köyü, ağaç dolgulu (dizeme) konut örneği	156
Fotoğraf 79	Mudurnu-Karma sistem konut örneği, köşe ayrıntısı	157
Fotoğraf 80	Mudurnu, Ağaç dolgulu ahşap çatkı örneği	157
Fotoğraf 81	Mudurnu, geleneksel konut örneği	157
Fotoğraf 82	Mudurnu, konsol girişli basit çıkma örneği	157
Fotoğraf 83	Safranbolu - Paçacıoğlu Evi, orta sofa ve eyvan görünüşü	158
Fotoğraf 84	Safranbolu - Paçacıoğlu Evi, orta sofadan eyvan görünüşü	158
Fotoğraf 85	Safranbolu - Paçacıoğlu Evi, eyvandan oda girişi ve ocak görünüşü	158
Fotoğraf 86	Safranbolu - Gökçüoğlu Konağı, oda görünüşü	159
Fotoğraf 87	Safranbolu - Gökçüoğlu Konağı, odada,ortada çiçeklik ve oymalar	159
Fotoğraf 88	Safranbolu - Gökçüoğlu Konağı, oyma ayrıntısı	159
Fotoğraf 89	Safranbolu - Gökçüoğlu Konağı, taşlıktan sokak kapısının görünüşü	160
Fotoğraf 90	Safranbolu - Gökçüoğlu Konağı, taşlıktan muşabakların görünüşü	160
Fotoğraf 91	Safranbolu-Gökçüoğlu Konağı, taşlıktan orta kata çıkan merdiven	160
Fotoğraf 92	Safranbolu-Yörük Köyü, Muratoğlu Konağı, taşlıktan ara kata çıkan merdiven, pabuçluk	161
Fotoğraf 93	Safranbolu - Gökçüoğlu Konağı, taşlıktan orta kata çıkan merdiven	161
Fotoğraf 94	Safranbolu - Paçacıoğlu Evi, taşlıktan orta kata çıkan merdiven	162
Fotoğraf 95	Safranbolu - Paşaoğlu Konağı, taşlıktan orta kata çıkan merdiven	162
Fotoğraf 96	Safranbolu - Gökçüoğlu Konağı, üst kata çıkan merdiven ve ahşap darabalar	162
Fotoğraf 97	Kastamonu - Mehran Köyü, sokak kapısı görünüşü	163
Fotoğraf 98	Safranbolu - Yörük Köyü, sokak kapısı görünüşü	163
Fotoğraf 99	Safranbolu, sokak kapısı ve bahçe duvarı görünüşü	163
Fotoğraf 100	Safranbolu, sokak kapısı	163
Fotoğraf 101	Safranbolu - Gökçüoğlu Konağı çıkma taşıyıcıları	164
Fotoğraf 102	Safranbolu - Antepler Evi, çıkma taşıyıcıları	164
Fotoğraf 103	Safranbolu - Yörük Köyü, Kaymakçıoğlu Konağı, çıkma taşıyıcıları,	164
Fotoğraf 104	Safranbolu - Mektepçiler Evi, çıkma taşıyıcıları	164
Fotoğraf 105	Kastamonu, bindirmeli çıkma düzeni örneği	165
Fotoğraf 106	Safranbolu - Mektepçiler Evi, bindirmeli ve payandalı çıkma düzeni örneği	165
Fotoğraf 107	Safranbolu, pencere kafesi örneği	166
Fotoğraf 108	Safranbolu, pencere kafesi örnekleri	166
Fotoğraf 109	Mudurnu, pencere kafesi (hamile kafesi) örneği	166
Fotoğraf 110	Safranbolu, pencere kafesi ve korkuluğu örneği	166
Fotoğraf 111	Safranbolu, koruyucu kapaklar ve oyma pencere parmaklığı	167
Fotoğraf 112	Safranbolu, koruyucu kapak ve tornadan çekilmiş pencere parmaklığı	167
Fotoğraf 113	Araç - Pelitören Köyü, koruyucu kapak ve pencere parmaklığı	167
Fotoğraf 114	Araç - Pelitören Köyü, koruyucu kapak ve pencere parmaklığı	167
Fotoğraf 115	Mudurnu - Sarot (İlica) Köyü, ağaç yığma (kütük) duvar köşe ayrıntısı	168
Fotoğraf 116	Araç - Pelitören Köyü, ağaç yığma (kütük) duvar köşe ayrıntısı	168
Fotoğraf 117	Mudurnu-Sarot(İlica) Köyü, ağaç yığma (kütük) duvar köşe ayrıntısı ve temel çözümü	168

Fotoğraf 118	Safranbolu - Ilbarıt Köyü, ağaç yığma (blok) duvar köşe ayrıntısı ve temel çözümü	168
Fotoğraf 119	Yeni yapılmış bir örnek, ahşap çatkı kuruluşu ve çatı sistemi	169
Fotoğraf 120	Mudurnu - Karacasu Köyü, beşik çatının içten görünüşü	169
Fotoğraf 121	Safranbolu - Paçacıoğlu Evi, üst kat orta sofa tavanı	170
Fotoğraf 122	Safranbolu - Paçacıoğlu Evi, oda tavanı	170
Fotoğraf 123	Safranbolu - Gökçüoğlu Konağı, oda tavanı	171
Fotoğraf 124	Safranbolu - Yörük Köyü, Kaymakçıoğlu Konağı, oda tavanı	171
Fotoğraf 125	Safranbolu - Yörük Köyü, Kaymakçıoğlu Konağı, oda tavanı göbeği	172
Fotoğraf 126	Safranbolu - Yörük Köyü, Kaymakçıoğlu Konağı, oda tavanı	172

ÖZET

Toplumların gelişmişlik çizgisini oluşturan ölçütlerin en önemlilerinden biri; sağlıklı bir çevre içinde, yaşamsal etmenlerini sürdürebilen kentsel strüktürlerin, korunmasıdır. Geleneksel konut kültürü açısından özellik gösteren kent ve uzantılarında, yeni yapılaşmaların, kentsel strüktürle entegrasyonu önemli bir olgudur.

Anadolu; her dönemde kültürel birikimin ve çeşitliliğin kaynağı olmuştur. Karadeniz bölgesi ise; bugün olduğu gibi eski çağlarda da, önemli yerleşim birimlerini barındırmıştır. Elverişli iklimi, tarım ve hayvancılığa uygun arazi ve otlakları, yüksek dağ ve ormanları, değerli maden kaynakları, tarihi yolları ve çok sayıda ırmakların dolaşarak içinden geçip Karadeniz'e ulaştığı akarsuları ile, diğer bölgelerden belirgin ayrıcalıklar gösteren özel bir öneme sahiptir (Ünal, 1987:17) .

Batı Karadeniz Bölgesi; ağaç yapı geleneğinin farklı yapım sistemleriyle yorumlandığı çok sayıda yerleşim birimini barındırmaktadır. Yığma, karkas, karma sistemlerle yapılmış konutlar; bölgenin mimari karakteristiğinin oluşmasında önemli bir yere sahiptir. Uzun bir geçmişe sahip yapı geleneğinin günümüze yansıyabilecek niteliklerini belirlemeye çalışmak, bir gereklilik olarak değerlendirilebilir. Yeni yapı gereksiniminin karşılanmasında bu niteliklerden yararlanabilme ölçütleri ise; hipotetik yaklaşımlarla belirlenmelidir. Özkan'ın belirttiği gibi: " ... "Yöreselcilik tarihsel kalıtımı" olarak yorumlanabilecek, geleneksel mimari'ye özgü biçimsel öğeleri, farklı gereç ve teknolojilerle üretip, uygulamayı hedeflemek yaşadığımız çağı gözardı etmek gibi görülebilir ... " (Özkan, 1990) . Bu yaklaşımdan yola çıkarak, "Batı Karadeniz Bölgesi Yerleşmelerinde Geleneksel Konut Kültürüne Bağlı Biçimsel ve Yapısal Kurgu Özelliklerine Ait Ölçütler" adlı çalışma, beş bölümden oluşmaktadır.

1.Bölüm; Çalışmanın belirlenen sorunu ve amacının yanısıra kapsam ve yöntemini içermektedir.

2.Bölüm; Bölgeye özgü konutların, biçimsel özelliklerini belirlemeye yönelik çalışmaları içermektedir. Bu bağlamda, yerleşme dokularının oluşumu incelemekte ve değerlendirilmesi yapılmaktadır.

3.Bölüm'de; konutların yapısal kurgu özellikleri, ayrıntılı çizimlerle ve fotoğraflarla destekli olarak ortaya konmaya çalışılmıştır.

4.Bölüm'de; bölge yerleşmelerinin ekonomik, sosyal, kültürel altyapı olanakları belirlenmiş; bölgedeki kentsel yerleşme eğilimleri, konut gereksinimine ilişkin uygulamalar, teknoloji ve malzeme olanakları incelenmiştir.

5.Bölüm; sonuç ve öneri ölçütleri içermektedir. Yeni yapılarda geleneksel verilere ait ölçütler başlığı altında kullanıcı gereksinimi ve tasarlama sürecindeki yeri, kitlesel biçimlenme ve cephe biçimlenmesine ait ölçütler belirlenmiştir.

Çalışma sonucunda; 2. ve 3. bölüme referans oluşturması amacı ile, bölge bazında belirlenen konutların, 1/20 ölçekli bölümsel plan - kesit - görünüşleri çıkartılarak "Ek 1" 'de katalog düzenlenmiştir.

Çalışmanın bütününe referans olabilecek fotoğraflarla, " Ek 2" 'de bir albüm oluşturulmuştur. Batı Karadeniz Bölgesi'nde kapsam içinde incelenen yerleşmelerde kullanılan yöresel yapı terimleri ile " Ek 3" 'te bir sözlük derlenmiştir. Eski yapı geleneğini günümüzde sürdürümeye çalışan eski ustalardan biri ile görüşülerek, geleneksel konutun yapım aşamaları ile ilgili bir söyleşi ise; " Ek 4 " 'de yer almıştır.

Çalışma sonucunda; somut bir konut modeli yada salt yapı öğelerinin günümüzde tekrar kullanımından farklı bir tutum izlenmiştir. Analitik çözümlemeler, rasyonel bir yaklaşımla değerlendirilmeye çalışılmıştır.

SUMMARY

One of the most important criteria which constitute the level of development of society is to protect the urban structures, continued the vital factors in a healthy environment. Entegration of new constructions with urban structures in city and its extensions which shows special feature about traditional housing culture is an important fact.

Anatolia, becomes the cultural accumulation and the origin of variety in every period. For the Black Sea Region; today, as it was also in the old ages it sheltered important settlement units. Black Sea Region; with its convenient climate, suitable lands for agriculture and stockbreeding, high mountains and forests, valuable metal sources, historical roads and with the streams that many rivers go along way around and arrives to the Black Sea, has a special importance that shows an evident privilege more than other regions (Ünal, 1987:17).

West Black Sea Region has many settlement units that built in different construction systems combined with traditional timber structures. Residences which built in load bearing, reinforce concrete and mixed structural systems has an important role to constitute the architectural characteristics of this region. It can be appraised as a necessity to try to determine the traditional structure which has a long past may have effect the characteristics of our time. To prevent the new constructional needs, the criteria for utilizing these qualities, must be determined with hipotetic approach. As Özkan defined “Heritage of historical localness ”can be commeted like formal elements , unique to traditional architecture produced with different materials and tecnicos and aim to apply can be seen as over looking to our ages(Özkan, 1990).

From this approach “Appliable criterias of formal and structural organizational features due to the traditional housing culture in the West Black Sea Region settlements” named this study; has four parts.

1. Part; It includes the process and the content by the side of the aim and the defined problem of the study.
2. Part; It includes the studies oriented to define the formal features of residences peculiar to this region. From this point of view forming of the settlement features examined and analysed.
3. Part; The features of residences structural organization are tried to produce with the help of detailed drawings and photographs.
4. Part; We decided the economic, social, and cultural substructurel opportunity of region settlements. At the same time, the urban design tendency in the region, application of the need of home, technology and material opportunities are examined in this part.
5. Part ; Interiors the result and the suggestion sizes. Under the Size of cultural datums in the new building title, needs of users and place of project time, shape of mass and shape of elevation sizes are decided.

At the end of this study , 1/20 scaled partial plan-section-elevations of the residences defined in the region are determined and placed catalog "Add 1" aim to be reference for the 2. and 3. Part. In the "Add 2" an album is formed with the photographs so as to be a reference for the whole study. In the "Add 3" a dictionary is gathered with the local structural terms used in the settlements which is analysed in the comprised of the West Black Sea Region. Also a conversation which is done with a old master who try to carry on the old traditional construction system in our age about the constructional stages of the traditional house is placed in "Add4".

At the end of this study; a different procedure is continued from the repetition of the concrete house type or just structural elements in our age. Analytical solutions, is tried to utilize with a rational approach.

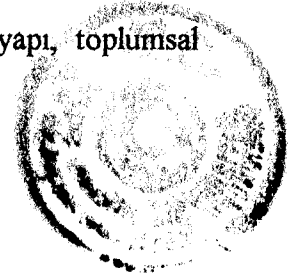
1. BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Sorunun Belirlenmesi ve Amaç

Anadolu; Yüzyılların nicel birikimlerinin nitelendiği, geleneksel yapım yöntemleri ile üretilmiş zengin bir konut mirasına sahiptir. Bir çok uygarlığın gelip geçtiği, yerleştiği ve sayısız eser bıraktığı Anadolu toprakları, geleneksel konut kültürü özelliklerini taşıyan çok sayıda yerleşim birimini barındırmaktadır.

Uzun yıllar boyunca dokularını koruyan bu yerleşmelerde, ilk değişimler 20.yüzyıl ortalarında başlar. Sanayileşme çabaları sonucu sosyo-ekonomik yapıda başlayan değişim, bazı büyük kentlerde toplumsal yapının kısmende olsa farklılaşmasına neden olmuştur. 1940'lı, 1950'li yıllar özel teşebbüsün belirli sermaye birikimine sahip olmaya başladığı yıllardır. Bu birikimin bir bölümü özellikle büyük kentlerde mülk edinmeye yönelik yatırımlara dönüşmüştür. Merkezi hükümetler tarafından kentlerin mekansal ve morfolojik değişimine neden olabilecek uygulamaların başlangıcı, 1950'li yıllardır. Bu yıllar; büyük kentlerde yeraltı ve yerüstü kültür varlıklarını, kültürel ve mimari mirası yok eden politik anlayışın egemen olduğu yıllardır. 1970 'ler değişimin hız kazandığı uygulamaları içerir (Erdem, 1991:1) . Örneğin; İstanbul'da Boğaziçi topografyasında yer edinme anlayışı, yeni yapılaşmaları gündeme getirmiştir. Bu yıllar; aynı zamanda "Kültürel Miras" 'ın, " Mimari Miras" 'ın korunmasına yönelik söylemlerin toplumun belirli kesimlerince tartışılmaya başlandığı yıllardır. "Koruma Kavramı", "Tarihsel Çevre", "Tarihsel Merkez" kavramları ile tartışma platformları yaratılmış, 1710 sayılı "Eski Eserler Yasası" ile "Sit" ve Tarihi Çevre" kavramları tanımlanmıştır. Geleneksel konut kültürünü koruma bu yasa dışında bırakılmış, 1983 tarihli 2863 sayılı "Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası" ile korumaya yönelik yasal kapsam genişletilmiştir (Ahunbay, 1986). İzleyen yıllarda yasanın eksik yönleri giderilmeye çalışılmışsa da, korumanın yalnızca yasal düzenlemelerle çözülemeyeceği gerçeği kendini kanıtlamıştır. Bu yıllarda, bir çok yerleşim merkezinde ve uzantılarında mekansal yapı, toplumsal

ilişkilere ve yapılanmalara göre değişmiş, spekülâtif istekler - rant, o yıllardan başlayarak toplumsal yaşamda belirleyici olmaya başlamıştır.

Koruma; çok boyutlu, geçmiş değerlere bu günün değerlerini katan, fiziksel çevreyi sosyal ve kültürel boyutları ile zenginleştiren geniş katılımlı bir kavramdır. Korumayı tüm boyutları ile hayata geçirebilmenin güçlüğü, bu disiplinlerle ilgili kişi, kurum ve kuruluşlarca büyük ölçüde paylaşılmaktadır.

"Kültürel Miras" 'ın, istenilen düzeyde korunamamasının ve tüm boyutları ile gerçekleştirememesinin nedenleri:

- Kültürel zenginliklerin sayıca çokluğunun yanında, ülke kaynaklarının yetersizliği,
- Merkezi hükümetlerin korumaya yönelik bilinçli politika üretememeleri ve hükümet değişiklikleri ile değişen koruma politikaları,
- Yerel yönetimlerin finans, teknik altyapı, koruma formasyon eksikliği, spekülâtif yaklaşımları, rant'ı önleyici yasal düzenlemeleri gerçekleştirememeleri, yaptırım gücü yetersizliği,
- Geleneksel dokuya sahip yerleşmelerdeki yöre halkının bir bölümünün, koruma bilincinden yoksun oluşu, korumayı kendi olanakları ile gerçekleştirebilecek ekonomik güce sahip olamamaları, spekülâtif yaklaşımlara ve rant cazibesine zaman zaman yenik düşmeleridir. Bu bağlamda;
- Koruma kavramına, daha çok akademik çevrelerin, sivil toplum örgütlerinin, kentli bilincini taşıyanların sahip olmaları çok olumlu bir çaba olmasına karşın yetersiz kalmaktadır.

1980'li yıllarda; özellikle tarihsel dokuya sahip fiziksel çevreyi zedeleyen uygulamalar giderek artmaya başlamıştır. Görsel kirliliği artıran tarihsel dokuya sahip yerleşimleri tehdit eden bu olumsuzluklar, toplumsal dinamiklerin gelişmesine, hız kazanmasına neden olmuştur. Toplumsal sorumluluk ve tarih bilincine sahip sivil toplum örgütleri, akademik çevreler, kentli duyarlılığı taşıyan insanlar, aynı duyarlılığa sahip yerel yönetimler ve kamu yöneticilerinin çabaları sonucu, kültürel mirasın korunması, çağdaş

yaşama kazandırılması yönünde, sınırlıda olsa belli kazanımlar elde edilmiştir. Bu tür çabalar, toplumun ilgili kesimlerini yakınlaştırmakta, yöre halkının bilinçli katılımı da süreci hızlandırmaktadır. Bu konuda özellikle son yıllarda sivil toplum örgütlerinin çabası ile, kültürel mirasa sahip yerleşim birimlerinde benzer örgütlenmeler oluşturulmuştur. Bu örgütler aracılığı ile yerel yönetim yetkilileri, merkezi hükümetin o yerleşmedeki yönetici kademeleri ve yöre halkı ile ileriye dönük olumlu çabaların olduğu görülmektedir.

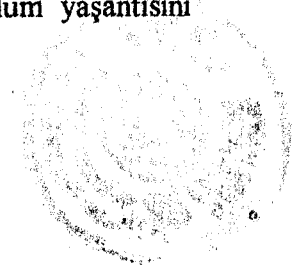
Küreselleşme; yaşadığımız yüzyıla damgasını vuran önemli olgulardan biridir. Ekonomik, sosyal, kültürel boyutları ile farklı toplumsal kesimleri yakınlaştırıp kültürlerin tanınmasını, kaynaşmasını sağlamış ve dünya vatandaşlığı kavramını tartışmaya açmıştır.

Son yıllarda, sivil toplum örgütlerinin gerekliliği, demokratik düzenin, demokratik yaşamın vazgeçilmez unsurları arasında önem kazanmaktadır. Dünya'da tüm gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde önemli bir güç olma özelliğini gösteren "NGO" (Non Governmental Organization) "Hükümet Dışı Kuruluşlar" 'ın, önemi artmaktadır. 1996 yılının haziran ayında, ülkemizde gerçekleştirilen " Habitat" konferanslarının en önemli özelliklerinden biri, hükümet dışı kuruluşların karar mekanizmalarını oluşturmalarıydı. Tüm boyutları ile sağlıklı ve sürdürülebilir bir yaşam çevresi oluşturulması temel hedeflerden biriydi. Bu hedef konut gereksinimini karşılamaya yönelik disiplinlerin ortak paydasıdır. Yerleşme dokusu özellik gösteren kentlerimizde ve daha küçük ölçekli yerleşim birimlerinde bu olgu daha fazla önem kazanmalıdır.

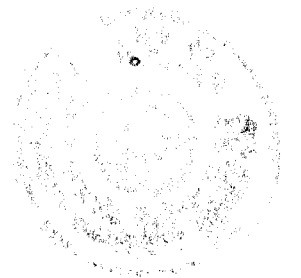
Köklü bir uygarlığın uzantıları olan Anadolu sivil konutlarının özüne inerek bir kavram oluşturmak; evrenseli yerel, kültürel kimlik içinde yeniden keşfetme arayışı olarak yorumlanabilecek "rasyonalist arayışlar", spekülatif yaklaşımların ve rant hedeflerinin oluşturduğu düzeysiz yoz yapılaşmanın alternatifi olabilir. Bu noktada; herhangi bir yanılgıya yer vermemek için, Özkan'ın " Ortamı İle Tutarlı Bir Çağdaşlık Anlayışı üzerine " isimli bildirisinde, yöresel mimariyi yorumlaması ve Kuban'ın "Çağdaş Tasarımda Yöresel Öğeler" bildirisinde yer alan "Vernacular" yorumuna değinmenin yararlı olacağı

düşüncesindeyim. Özkan; " 1970'lerde düşünsel ortama giren yöresel mimariyi, mimarlık tasarımına girdiğinde varoluşunun temel öğelerinden yoksun, biçimsel varlığı ile ele alındığını belirtir. Burada yöresel mimarlık araştırma ve belgelemeleri ile yöreselciliği birbirinden ayırmak gerekir. Birincisi, bir yapı oluşumu kendi varoluş ortamının nedenselliğini saptamaya yönelik bilimsel bir çalışma iken, ikinciside bu oluşum yalnız yapının öğelerini alıp bunları kullanan bir tasarım çabası söz konusudur. " demektedir (Özkan, 1990) . Kuban; "Vernacular" 'ı yalnızca geçmiş bağlamında düşünürsek, bugün bu tür mimarlığın var olmadığını kabul etmek gerekir. Oysa günümüzde de toplumun büyük bir çoğunluğunun aradığı; benimsendiği anonim nitelikli bir yapı süreci gecekondudan apartmana kadar var. Fakat bunlarda eskilerde bulduğumuz tat ve estetik nitelik yok der. Kuban; doğru irdelersek ilkel, spontane diye kabul edilen hiç bir örnek yepyeni bir tasarım değil. Erişilebilen en eski tarihli ilkel yapı bile çok eski bir geleneği özümliyor. Kendi eliyle de yapsa halk, yüzlerce yıllık deneyimleri yineliyor. Gecekonduğun güzel olmayışı böyle bir deneyimi, ne malzeme, ne program nede tasarım olarak sürdürmeyeşinden kaynaklanıyor. Onu ne ekoloji kurtarabilir, ne de pragmatizm. Ona karşın Birgi'deki Çakır Ağa Konağı gibi eski bir konak bile "Vernacular" ' ın bütün özelliklerini taşıyor..." demektedir (Kuban, 1996:77) . Bu bağlamda; bir değerlendirme yapacak olursak, bölgenin mimari karakteristiğinin oluşmasında önemli bir yer tutan ağaç gereçle yapılmış konutların gelişimide, binlerce yıllık bir deneyim, geleneği özümlemektedir. Karadeniz bölgesinin kıyı kesiminde yapılan arkeolojik kazılarda, günümüzde de hala tipik örneklerine rastlanılan ağaç yapıların ilk Tunç çağı'nda (M.Ö. 3000 - 2000) kullanılmış oldukları kanıtlanmıştır (Bilgi, 1996) .

1983 tarihli 2863 sayılı " Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası" 'nın çıkması ile Anadolu'daki geleneksel konut kültürüne sahip bir çok yerleşim sit kapsamına alınmıştır. Araştırma konusunu oluşturan Batı Karadeniz Bölgesi'ndeki benzer nitelikli yerleşmelerde belirli bir süreç içinde aynı kapsama dahil olmuştur. Bölgedeki, en önemli yerleşim merkezlerinden biri olan "Safranbolu" toplu korumanın kısmen de olsa gerçekleştirildiği özgün örneklerden biridir. 18. ve 19. yy. Türk toplum yaşantısını

günümüze aktaran çok sayıda konut örneklerinin yer aldığı Safranbolu kapalı ekonomi modeline uygun biçimlenme özelliklerini taşımaktadır (Fotograf 25-26-27-58-59-60-64-67-70) . Tüketim için üretimin geçerli olduğu yaşam biçimine göre oluşmuştur. Geleneksel yaşamın son yıllara kadar belirli ölçülerde işlevini sürdürmesinin yanısıra, uzun yıllardır akademik çevrelerin, sivil toplum örgütlerinin ve yöre halkının korumaya yönelik çabaları ile kısmen toplu koruma gerçekleştirilmiştir. Ancak tüm bu iyi niyetli çabalar, politik kararların önüne geçememiştir. Politik kararlar sonucu sit kapsamının yalnızca merkezdeki doku ile sınırlı kalması, Safranbolu'nun bugünkü oluşumuna büyük ölçüde neden olmuştur. Kent; yeni yapılaşmalarla, bulvarlarla, yoğun araç trafiği ile kuşatılmıştır. " Kışlık Yerleşme " ve " Yazlık yerleşme" olarak gelişen kentin yaşama damarları kesilmiştir. Safranbolu'yu yalnızca merkezle sınırlamak, 1994 yılında "UNESCO" tarafından dünya kenti listesine girebilmiş böylesine özgün bir yerleşime büyük zarar vermiştir. Safranbolu ve benzeri nitelikteki yerleşmeler, yalnız merkezi oluşturan dokuları ile değil, doğal çevreleri, kendilerine özgü topografyaları, organik uzantıları ile bir bütündür. Kapsam haritasında da belirtilen bu yerleşim birimlerinin çoğu, Osmanlı kent yapısı özelliklerini ve geleneksel konut dokularını kısmende olsa koruyabilmişlerdir. Kentsel morfolojik ilişkiler değişime rağmen hissedilmektedir. Bölgede yer alan konutlar, birbirlerine plan tipleri olarak benzemektedir. Ayırımı ortaya koyan, yapım sistemleri ile detay çözümlerindeki çeşitliliktir. Çalışma bölgesi olarak seçilme nedeni de bu tür yerleşim örneklerinin sayıca çokluğudur. Günümüzde bu yerleşim birimlerinden bazıları sosyo ekonomik nedenlerden ve politik kararlardan dolayı fiziki anlamda büyümeyi gerektirmektedir. Bölgeye yapılan yatırımlar, yeni iş olanakları, diğer yerleşim birimlerinden ve kırsal bölgelerden göç trafiğinin yaşanması, yeni yapı yapma gereksinimi doğurmaktadır. Böylece mevcut yapı stoğu yetersiz kalmaktadır. Bugüne kadar yapılan uygulamalar Safranbolu örneğinde olduğu gibi tarihsel dokuyu ciddi biçimde tehdit eder boyuta gelmiştir.

Yeni konut alanlarının, mevcut dokuyu fiziksel ve görsel anlamda etkileyemeyecek alanlara kaydırılması gerekmektedir. Bu alanların saptanmasında, tarihsel dokunun çevresi ve uzantıları ile bütün olduğu ilkesi unutulmamalıdır. Geleneksel kent dokusu özelliklerini bu güne dek koruyarak gelebilen kentlerde, toplumsal yaşamın bütününe, özellikle bu yaşamı belirleyen altyapı etkenlerine bağlı bir konut politikası izlenmelidir (Özer, 1971:36) .

1.2.Kapsam

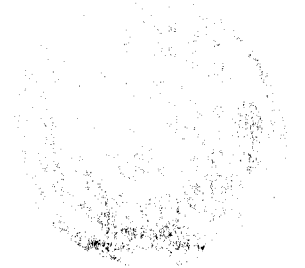
Çalışma bölgesi içinde yer alan yerleşmelere, gerekli yayın ve kaynak taraması sonucu oluşan bilgiler ışığında farklı tarihlerde gidilmiştir. Kapsam haritası içinde yer alan geleneksel dokuya ait yerleşmelerin seçiminde; ağaç gerecin farklı uygulama biçimlerini ve yapım sistemlerini barındırması koşulu aranmıştır. Kapsam haritasında gösterilen bu yerleşmeler dışında da, çok sayıda özgün örnekler içeren yerleşme birimlerinin varlığı bilinmektedir. Ancak; tüm örnekleri saptamaya yönelik bir yaklaşımdan farklı olarak bölgeye özgü konut örneklerinin yoğun olarak bulunduğu yerleşme birimleri seçilmiştir. Çalışma kapsamı belirlenirken; mevcut yerleşme dokularının tespiti amaç olarak ele alınmamıştır. Seçilen konut örneklerinin mekansal gelişim aşamaları kapsam dışında bırakılarak, ayrıntı çözümündeki farklılıklar ve konutun cephe biçimlenmesini, kütleli biçimlenmesini oluşturan bileşen ve öğelerin çeşitliliği, ölçü düzeni, katkıları baz alınmıştır.

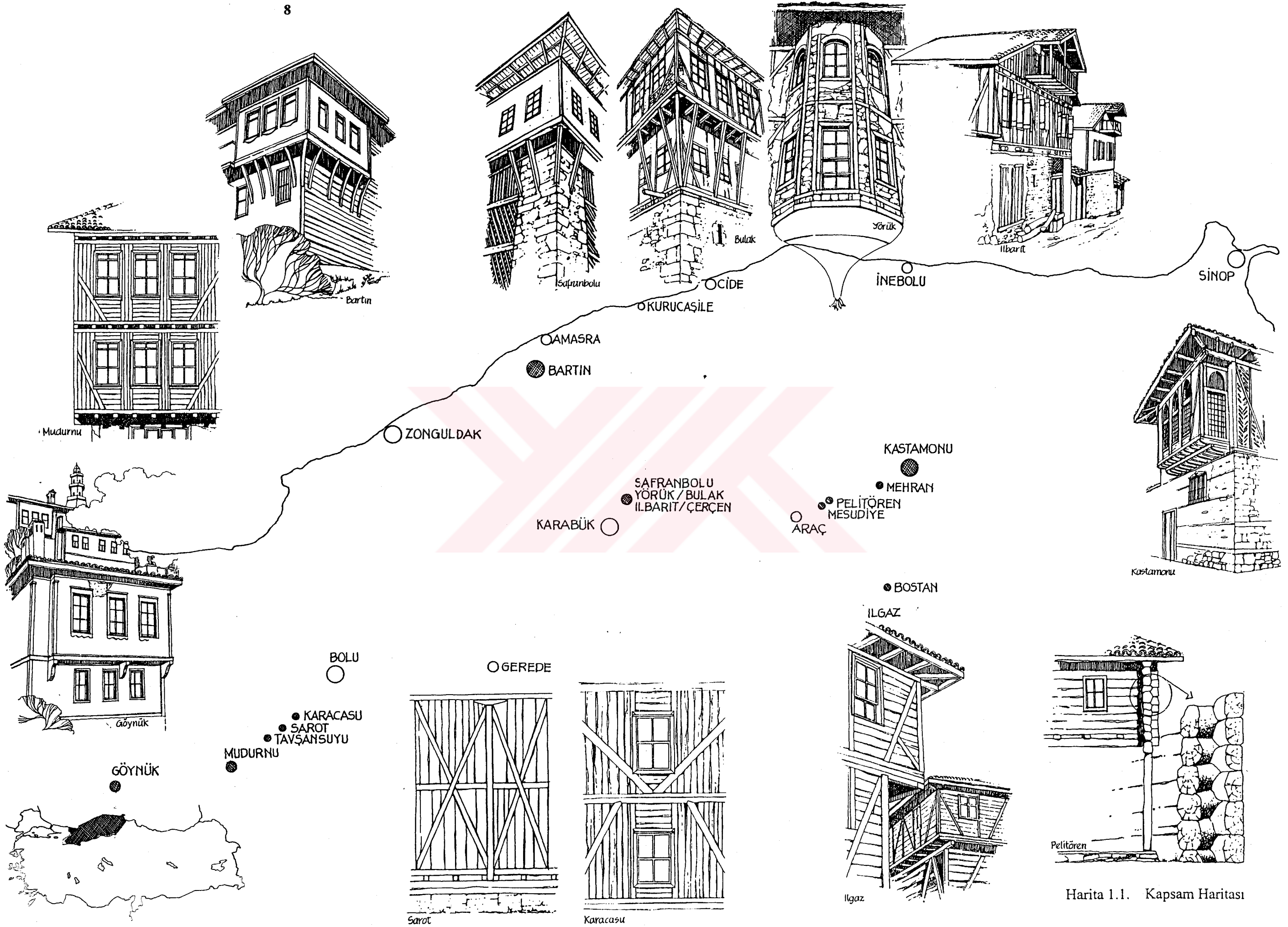
Geleneksel kent dokusu özelliklerini bugüne dek kısmende olsa koruyabilen; Kastamonu, Safranbolu, Bartın, Göynük, Mudurnu ve bunlara bağlı bazı önemli dağ ve orman köyleri kapsam içinde değerlendirilmiştir. Bu yerleşmelerdeki kentsel ve kırsal strüktürün oluşmasında önemli bir yere sahip konut yapılarından seçilen özgün örnekler, ayrıntılı çizimlerle ve fotoğraflarla ortaya konmaya çalışılmıştır (Harita 1.1.).

1.3. Yöntem

Çalışmada izlenen yöntem'de; bölgeye özgü geleneksel dokuya sahip yerleşmelerin seçiminin yapılması, kapsam içine alınan bu yerleşmelerde yapılacak çalışmaya ilişkin, sorunun belirlenmesi ve amacın saptanması yaklaşımı benimsenmiştir. Seçimi yapılan konut örneklerinin biçimlenme ve yapısal kurgu özellikleri fotoğraflarla, rölövelerle, ayrıntılı çizimlerle analitik olarak incelenmiştir.

Bölge yerleşmelerinin alt yapı olanakları ve konut gereksinimine yönelik uygulamalar, günümüzdeki inşaat teknolojisi, yapı malzemesi seçenekleri ortaya konmaya çalışılmıştır. Geleneksel konutların kurgusal özelliklerine ait ölçütlerin, yeni yapılacak konutların biçimlenmesine katkıları irdelenmiştir.

2.BÖLÜM

BATI KARADENİZ BÖLGESİ KONUTLARININ BİÇİMSEL ÖZELLİKLERİ

2.1. Biçimsel Özellikleri Oluşturan Etkenler

Gerek Batı Karadeniz Bölgesi yerleşmelerindeki geleneksel konutlar, gerekse Anadolu'daki diğer geleneksel konutların, mekansal yapısının, tasarım özelliklerinin oluşumundaki temel etkenler; iklim ve arazi yapısı, yerel yapı malzemesi olanakları, strüktür, ulaşım olanakları ve konuta bağlı yaşam kültürüdür.

2.1.1. Doğal Etkenler

Batı Karadeniz Bölgesine ait yerleşimlerin özelliklerini belirlemeden önce; jeolojik yapı, yeryüzü şekilleri, iklim, yerleşim bölgeleri topografyası alt başlıkları ile belirlenmiş doğal etkenlerin, bölgeye özgü özellikleri ortaya konmaya çalışılmıştır.

2.1.1.1. Jeolojik Yapı

Bölgenin en eski ve oturmuş temel yapısını oluşturan metaformik tabaka (çeşitli kristalize, şistler, mermerler) ve platonik kayalar, (Granit, granadiyosit, kuvarslı diyorit gibi) bölgenin en yüksek yerlerini kapsar. Deprem yönünden rigid, bina temellerini taşıma gücü, üstün ve iyi yapı malzemesi veren bu formasyonlar, genellikle yüksek engebeli ve ormanlık olan bölgede geniş kentsel yerleşmelere elverişli değildir.

Deprem bölgeleri ve faylar açısından; Kuzey Anadolu deprem alanının bir parçasını oluşturan bölgede, en aktif durumdaki faylar, Düzce, Abant, Bolu, Gerede kesimleri ile Tosya'dır. 1943 depreminde Tosya Devres çayı bölgesindeki fayda 1.5 mt.'lik, 1944 depreminde Bolu Kaplıcalar yolu üzerindeki fayda 3 mt. 'lik bir yatak atım saptanmıştır (Anon, 1971 : 72) .

2.1.1.2. Yeryüzü Şekilleri

Batı Karadeniz Bölgesinde yer alan dağlar, kıyı ve iç olmak üzere iki bölümde gruplanmıştır. Kıyı bölümünde yer alan dağlar, İsfendiyar (Küre), Zonguldak, Akçakoca dağlarıdır. İç bölümde yer alan dağlar ise; Ilgaz, Demirogluk, Bolu, Abant, Işık-Koroğlu ve Göynük dağlarıdır. Bunların arasında yer alan tarıma elverişli ovalar, vadiler ve akarsu tabanları, bölgenin genel görünümünü verir. En yüksek nokta, Ilgaz dağları içinde yer alan Küçük Hacettepe (Çatal Ilgaz) 2546 metredir. Bunun dışında genel yükselti 1000-2000 metre dolayındadır (DİE, 1997 : 6-7). Bölgede varolan göller, Bolu il sınırları içindedir. Bu göller; Abant, Çağa, Çubuk, Efteni, Karagöl, Karamurat, Sünnet gölü ve Yedi Göller'dir. Küçük olan bu göllerin turistik değerleri vardır.

Bölge, üç ana su havzası sınırları içindedir. Bunlar Sakarya, Kızılırmak ve Filyos havzasıdır. Bunun yanı sıra Bolu ili sınırları içinde Efteni havzası vardır. Efteni havzası içinde yer alan sular; Büyük su, Mudurnu suyu, Ulu su'dur. Filyos havzası sularının rejimleri düzensizdir. Ulaşım açısından yararlanma olanağı yoktur. Sakarya havzasının başlıca akarsuları; Mudurnu, Aladağ, Göynük ve Çatak'tır. Bunlarında rejimleri düzensizdir (Anon, 1971).

Tablo 2.1: Bölgede Yer alan İllerin Yüzölçümleri

İLLER	İZDÜŞÜM ALANI (KM2)	GERÇEK ALAN (KM2)
Bolu ili	10575	11200
Kastamonu ili	12982	13699
Zonguldak ili	34387	3846
Bartın ili	2120	2140
Karabük ili	4064	4163

(DİE, 1997: 5)

2.1.1.3. İklim

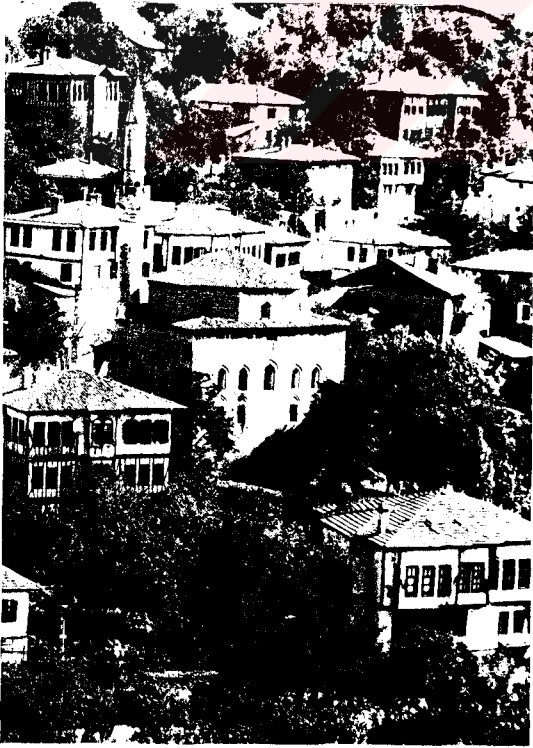
Konut biçimlenmesi ve yerleşim dokularının oluşturulmasında belirleyici etkenlerin en önemlilerinden biri olan iklimsel verilerin, bölge bazındaki özellikleri şunlardır; Tüm Karadeniz kıyısının en az yağış alan bölgesi, Batı Karadeniz bölgesidir. Yağışlar en çok sonbahar, en az yaz aylarındadır. Bölgenin yıllık yağış ortalaması 700-1000 mm. arasında değişir. Yıllık ısı ortalaması Doğu Karadeniz ortalamasına yakın olmakla birlikte kışlar oldukça soğuktur, yazlar daha sıcaktır. Sahile paralel uzanan İsfendiyar dağları, sahildeki iklim özelliğinin iç kesimlere ulaşmasını engeller. Bu nedenle bölge, Orta Anadolu' nun sert iklimi ile Karadeniz'in ılımlı iklimi arasında geçiş özelliğini gösterir (Demirkol, 1989:15; Tablo 2.2.).

Tablo 2.2: Bölge İklim Durumu

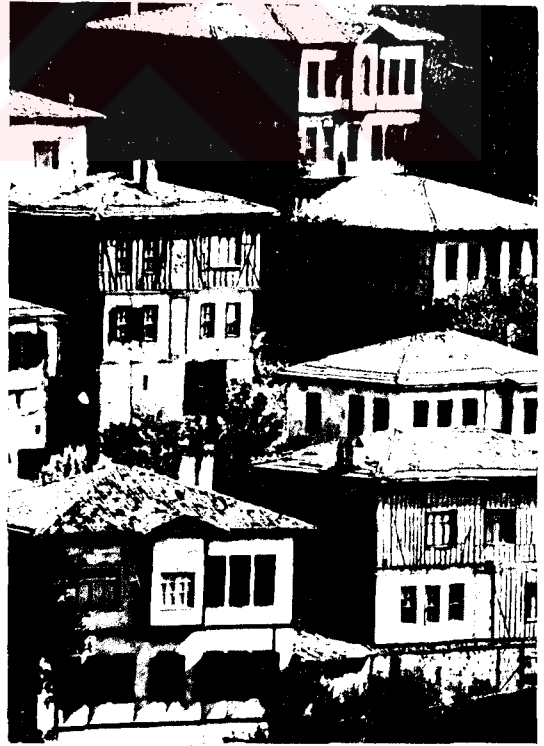
YAĞIŞ	Yıllık normal ort. mm.		Yağışlı gün sayısı		Karla ortalama gün sayısı		Dolulu gün sayısı	
	744.3		128.3		32.8		1.8	
SICAKLIK	Ortalama sıcaklık		En soğuk en sıcak ay farkı ort.		En yüksek ısı		En düşük ısı	
	10.0 C		19.0 C		39.2 C		- 22.9 C	
SAYILI GÜNLER	Yaz günleri	Fırtınalı günler	Donlu günler	Kış günleri	Kapalı günler	Açık günler		
	78.9	16.2	76.4	11.7	112.6	74.1		
EN ERKEN VE EN GEÇ DON TARİHİ	En erken		En geç					
	15.10		15.5					
GÜNEŞLENME	Yıllık güneşlenme ort.							
	16.4							
NEM	Ortalama %		Düşük %					
	73		8.6					

2.1.1.4. Yerleşim Bölgeleri Topografyası ve Manzara

Anadoluda'ki geleneksel konutların oluşumunda ana ilkelerden biride yapıyı zeminden ayırma eğilimidir. Yaşam mekanlarını iklimin olumsuz etkilerinden korumak için doğal zemin üzerinden başlayan bir mekan kullanımı söz konusudur. Bölge coğrafyasının engebeli yapısı, yapıların oluşum kavramlarını değil, yalnızca doğal yapı ile ilişkilerin değişmesinde etken olmuştur. Anadolu'daki geleneksel konut kültürüne sahip yerleşmelerde, konut'un biçimlenmesinde aynı temel ilkeler geçerli olmuştur. İklim olumsuz olsa bile, peyzaj bir evin yönlendirilmesinde öncelikli rol oynamıştır. Konutun önemli mekanları "Sofa", "Köşk", "Başoda" peyzaja yönlendirilmiştir. Bu koşullarda iklim - yönlendirme açısından ikincil bir öneme sahiptir. Ancak, değişik yönlerdeki peyzajın görsel anlamda eşdeğer olması durumunda, iklim verileri evin yönlendirilmesinde birincil önemi almıştır (Fotograf 1-2-25-26-27-28-29-30-31-32-33).

Fotoğraf 1 Safranbolu,
kışlık yerleşme (şehir) doku örneği

Fotoğraf 2 Safranbolu,
kışlık yerleşme (şehir) doku örneği

İklimin, mekanın örgütlenmesindeki etkileride, bölgelere göre değişkenlik gösterir. Arazinin eğimli olması durumunda konut, kademeli yayılmanın sağladığı geniş görüş alanı yönünde konumlanır. Yön olumsuz olsa bile yaşam mekanlarının manzaraya yönelme ilkesi değişmemiş, ayrıntı çözümlerindeki çeşitlilikle, elverişsiz yönün olumsuz etkileri giderilmeye çalışılmıştır (Küçükerman, 1988 : 192) .

2.1.2. Ekonomik Etkenler

Bir toplumun belli bir kesiminin sosyal, ekonomik ve kültürel seviyesinin somut belgeleri, o toplumun oluşturduğu yapılardır. Konutlar ise, toplum kesimleri hakkında bilgi vermeleri açısından ayrıcalıklı bir önem taşırlar (Çeçener, 1976 : 42). Temel ilkelerin aynı kalmasına karşın ekonomik etkenler, geleneksel konutların dış kabuğunun biçimlenmesinde çoğunlukla belirleyici bir rol üstlenmezler. Konutun kütsel büyüklüğü, ekonomik gücün bir yansıması olabilir. Bunun dışında, değişen yalnızca konut'un iç mekan kuruluşunda gösterilen özen ve bezeme alanlarının niceliğidir (Küçükerman, 1988 : 202; Fotoğraf 25-26-27-28-29-30-31-32-33-70-72-73).

2.1.3. Ulaşım

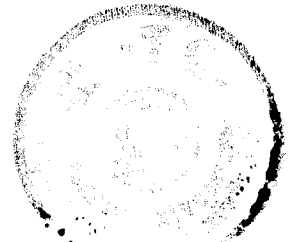
13.Yüzyıl'da Anadolu coğrafyası uluslararası nitelikte ticaret yolları ile sarılmıştı. Bu ticaret yolları üzerinde bulunan şehirler, gelişerek ticari ve askeri yönden büyük önem kazanmışlardır. Yollar üzerinde bulunan Anadolu Selçuklu hanları ve kervansarayları, ortaçağ Anadolu'sunda düzenli yollar üzerinde yer almışlardır. Mimari özellikleri bakımından ayrıcalıklı bir öneme sahiptirler. Bu yüzyıllarda Anadolu coğrafyasının kuzey-batısında yer alan yerleşmelerin büyük bir bölümü ticaret yolları dışında kalmıştır. Yalnızca Amasya ve Ankara'yı Sinop'a bağlayan iki ayrı yol ağından " Ankara-Çankırı-Kastamonu " üzerinden Sinop'a ulaşan yol, bölge sınırları içinde yer almaktaydı. Osmanlı döneminde, başkentin Bursa olduğu yıllarda, kullanılan bir kaç önemli yoldan biri olan Bursa - İznik - Geyve - Göynük - Mudurnu - Bolu - Gerede - Kastamonu -Sinop yolu; İstanbul'un fethinden sonra bir süre kullanılmamıştır. İran ve Irak'a gitmek isteyen kervanlar, bu yolun İzmit - Sapanca - Geyve - Göynük - Mudurnu - Bolu - Gerede bölümünü kullanmışlardır (Matrakçı, 1976 : 54 , 55). Aynı dönemde yani 17.yüzyılda,

İstanbul'u Anadolu'ya bağlayan, Osmanlı İmparatorluğu'nun Asya ve batı ile ticaret ilişkilerinde önemli bir güzergah olarak kullanılan, "Bağdat Yolu" İstanbul'u Anadolu üzerinden Bağdat'a bağlıyordu (Halaçoğlu 1991 : 94 , 96) .

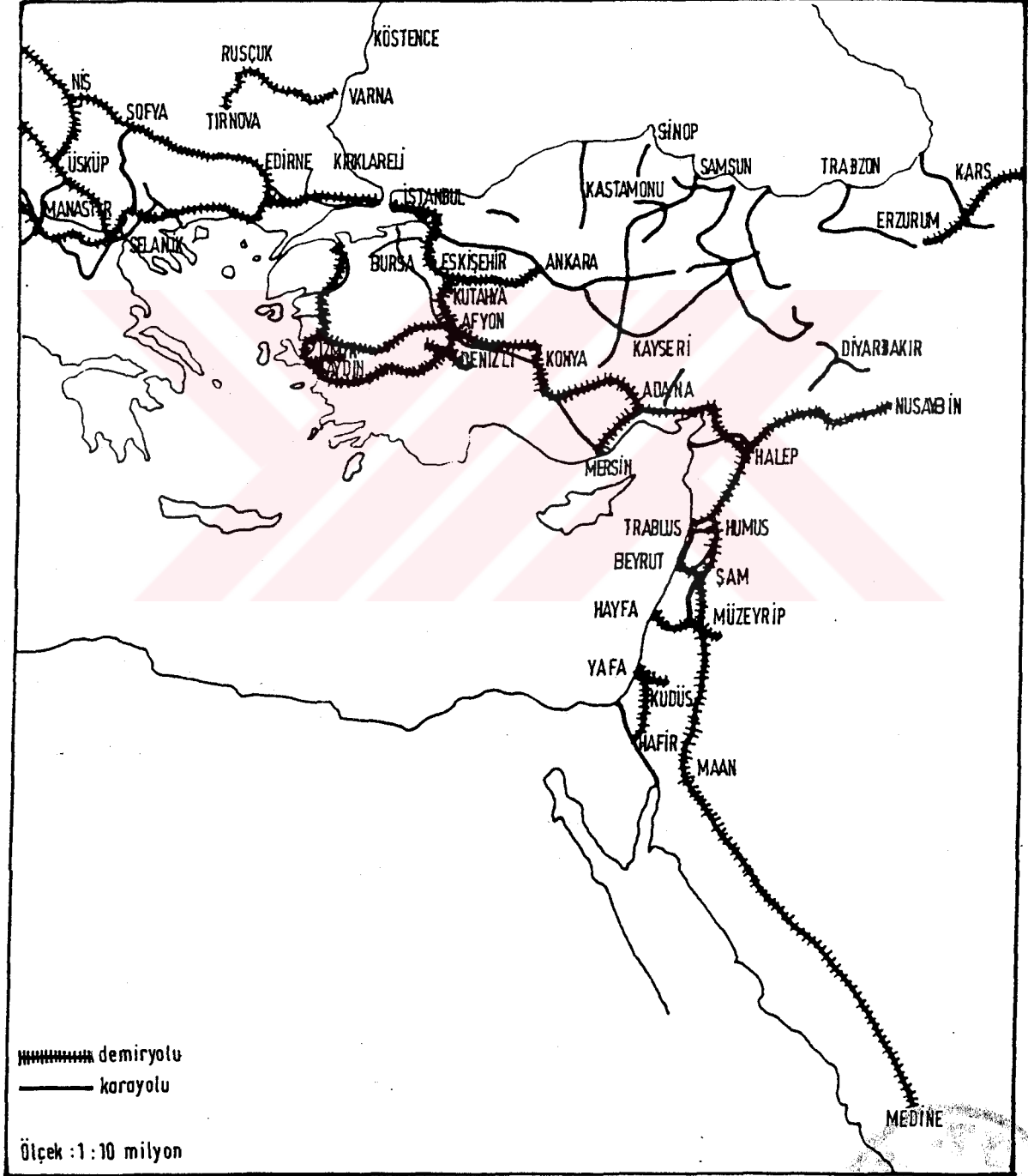
17.yüzyılda bölgeden geçen bu iki yol ağı, bölge yerleşmeleri için önemli bir özellik gösteriyordu. Konaklama ve ikmal merkezi görevi gören yerleşmelerde, sözü edilen yol ağları ile ticari, kültürel ilişkilerini geliştiriyorlardı (Halaçoğlu 1996:165). Bölgedeki yerleşmelerde bulunan hanlar, bulundukları yerleşmenin, bir konaklama ve ikmal noktası olduğunu göstermektedir (Bkz. Harita 2.1).

19. yy. ' da Osmanlı'nın dış ticaretinin genişlemesinin önemli iki nedeni vardır. Birincisi; Batı Avrupa'nın yeni bir genişleme ve birikim dönemine girmesi ile birlikte Osmanlı hammaddelerine olan talep artmış, artan ihracat hacmi ve hammaddeler lehine gelişen ticaret hadleri, Osmanlı ihracat gelirleri ve ithalat oranlarında genişlemesine yol açmıştır. İkinci neden ise; yabancı sermaye tarafından inşa edilen, Osmanlı dış ticaretinin daha hızlı genişlemesini sağlayan demiryollarıdır. 19. yy sonu ve 20. yy.' ın başları, yabancı sermaye eliyle demiryolu yapımının en yoğun olduğu yıllardır. Bu demiryolu ağları, her ne kadar Batı Karadeniz Bölgesi yerleşmelerini, kapsamıyorsa da ekonomik açıdan bölgeye etkileri olmuştur. Bölgedeki yerleşim birimlerinden bazılarının o yıllardaki dış alım ve dış satımlarındaki artışlar bunu göstermektedir (Pamuk, 1995 : 32; Harita 2.2).

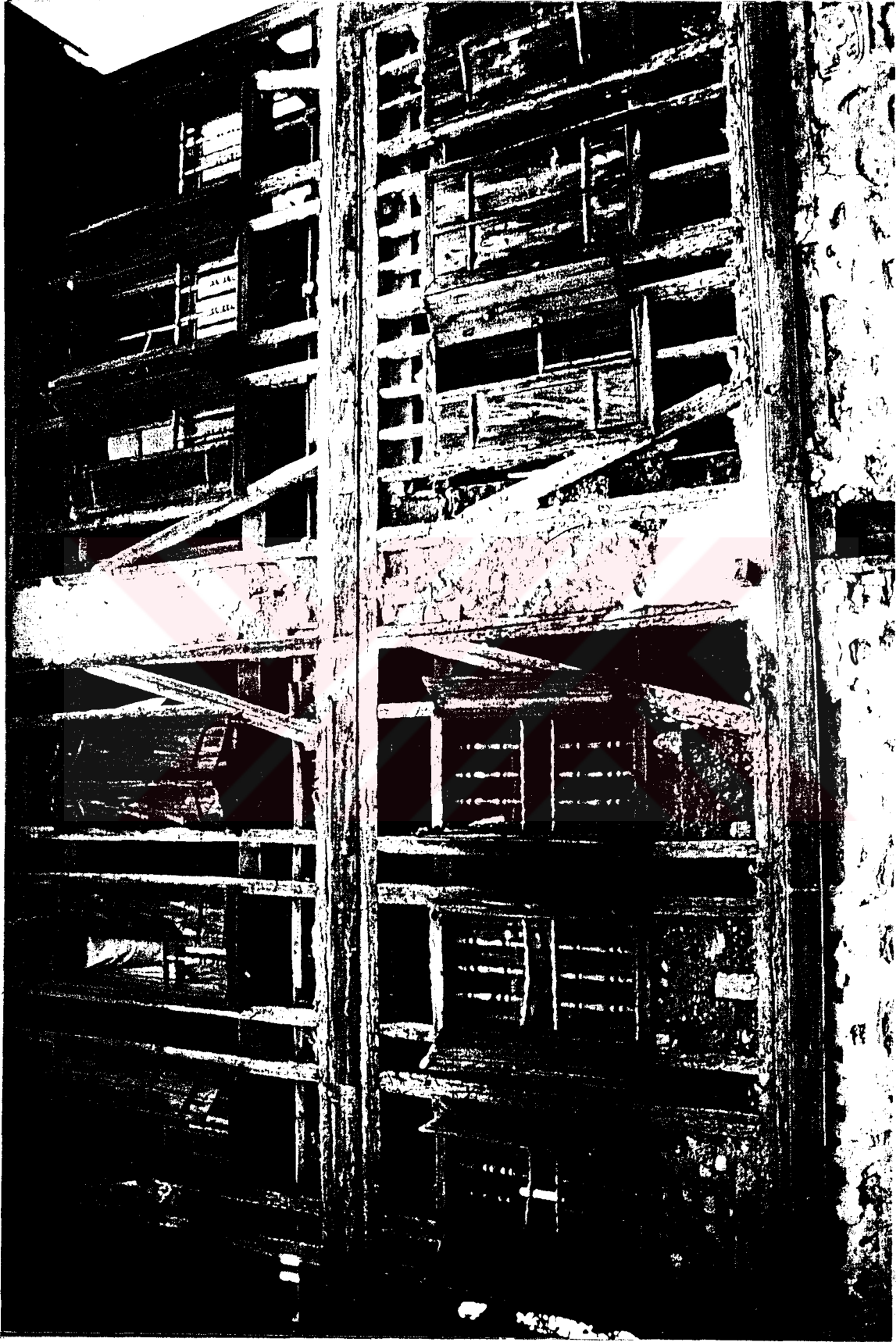
Genellikle dağlık bölge ile düzlükteki tarım alanlarını birleştiren engebeli eşik üzerinde kurulmuş olan Anadolu kentlerinde konut dokusunda oluşan sokak düzeni, 19. yüzyılın son çeyreğine kadar, at arabasının kent içi ulaşımında yaygın olarak kullanıldığını gösteren nitelikler taşımaktadır. Bu noktadan hareketle yapılan gözlemlerde; kentlerde birbirine uzak iki mahalle arasındaki yol bağlantısı yaya olarak 30 - 45 dakikada alınacak (yaklaşık 2 km) kadardır. Başka bir deyişle, bu dönemde Anadolu kenti yay ölçeğindedir (Aktüre, 1981 : 222).

1935'te Ankara'yı Zonguldak'a bağlayan demiryolu, göçün kolaylaşmasını, ekonomik düzeni bozuk olanların iş aramak için Ereğli ve Zonguldak'a göç etmelerine neden olurken bazı yerel sermaye sahipleride yeni iş olanakları yaratmak için İstanbul, Ankara gibi büyük kentlere göç etmiştir (Anon, 1996:16) .

Harita 2.2. Osmanlı İmparatorluğu' nda Kara ve Demiryolları

Fotograf 3 Safranbolu-Yörük Köyü, karna sistem (zemin kat taş yığma, üst kat ahşap karkas çatki kuruluşu) konut örneği

2.1.4. Yapı Malzemesi Olanakları ve Strüktür

Ahşap, taş ve kerpiç; Anadolu mimarlığının temel yapı malzemeleridir. Bölgede bulunabilme olanakları ile bağlantılı olarak yapı bünyesinde yer almışlardır. Ahşap; kolay işlenebilmesi, detay çözümlemede sağladığı zenginlik gibi faktörlerden dolayı, büyük ölçüde uygulama alanı bulmuştur (Fotograf 44-48-49-50-51-52-53-77-78-79-80-81-89-90-91). Bölgedeki geleneksel mimari karakteristiğın oluşmasında önemli bir yer tutan ahşabın, taş ve kerpiçle bir arada kullanımı, geleneksel mimaride malzemenin kullanılabilme yeteneklerinin ulaştığı düzey açısından, dikkat çekicidir (Fotograf 32-33-34-35-37-38-39-40-62-63-64-65-66). Taş malzeme ise, bölgede; bahçe, avlu ve zemin kat duvarlarının yapımında ve kerpiç gibi ahşap strüktürün ara dolgusu olarak kullanılmıştır(Fotograf. 33-34-36-37-41-42-43-64-70).

Bölgede en yaygın biçimde uygulanan duvar oluşturma tekniğı " Hımış " ' tır. Ahşap çatkı sisteminin boşluklarına çeşitli dolgu malzemeleri yerleştirilerek yapılır. Çatkı kare yada dikdörtgen kesitli elemanların düşey, yatay ve köşegensel olarak birbirlerine bağlanması ile oluşan bir karkastır. Kendini ve tüm bölücü ve örtücü elemanları taşıyabilecek nitelikte uygulanmıştır. Ahşap karkas; sudan etkilenmemesi için doğal zeminden belirli bir yükseklikte yapılmış kagir bir altyapı üzerinde yer alır (Başgelen, 1993: 93; Fotograf 3-43-55-56-57) .

2.1.5. Konut Kültürü

" Bir yörenin kendine özgü coğrafyası, topografyası, iklimi ve yaşam koşulları, yaşayanların oyöyle, yerleşimle, bütünleşmelerini sağlayacak, özgün kültürel karakteri oluşturur..." (Anon, 1996). Konut mimarisi; Anadolu coğrafyasında ve Rumeli'de büyük bir uygulama alanı bulmuştur. Gelişimi, yayılması, doğudan batıya sürekli hareket halinde olan Türklerin, değişik uygarlıklarla buluşma, yerel kültürlerle kendi kültürlerini bütünleştirebilme yetenekleri sayesinde olmuştur. Günümüze kadar gelebilmiş örnekler, 19. yüzyıl başlarından 20.yüzyıl başlarına tarihlenmektedir. Kapalı ekonomi sisteminin varlığı ve ulaşım olanaklarının kısıtlı oluşu, yerel yapı malzemelerinin kullanılmasını zorunlu kılmıştır. Konutun yapım aşamalarının tümünde yaptıran-yapan ilişkileri sıkı bir şekilde sürmüştür. Yaptıranın isteklerini sıraladıktan sonra ustanın başından sonuna dek izleyeceği yolu bilmesi ve bu sürece zaman zaman aktif olarak katılımı, belirleyici olması

önemli bir etkidir. Kuban; Eski bir geleneğin özümlemesi ve eski deneyim zenginliğinin sürdürülmesi ilkesi ile, " Yaptırının yapım sürecine egemen " olduğunu belirtilmektedir (Kuban: 1990).

Konut; kullanıcının gereksinim duyduğu konforlu çevreyi oluşturmak için, kullanıcı gereksinimleri doğrultusunda oluşturulmuş fiziksel çevredir. Kullanıcı, bazı çevresel etmenler sonucunda bir takım gereksinimler duyar, bu etmenlerin eksiksiz biçimde ortaya konması, kullanıcı gereksiniminin doğru bir şekilde belirlenmesini sağlar. Bunun sonucunda konut, amacına uygun bir biçimde tasarlanmış olur.

Konut biçimlenmesini ve yerleşim dokularını oluşturması açısından; iklim, arazi yapısı, topografya ve manzara önemli etkenlerdir. Geleneksel mimariye yönelik araştırmalarıyla tanınan "Petroviç", mimari mirasımızın Balkanlardaki izleri ve uzantıları için, o coğrafyada yetişmiş biri olarak yaptığı değerlendirmede; "...Bizim mimari araştırmamız sırasında, eski mimarların, ustaların çalıştığı altın prensibi anlamamız için birçok fırsatımız olmuştur:

- Onlar arazinin spesifik verilerine saygı duymuşlar,
- Malzeme karakteristiklerini, şantiyenin yakınlarında aramışlar,
- Ölçü ve armoni duyarlılığına sahip olmuşlar ve tüm bunlar bizim geleneksel mimarimizin eserlerini meydana getirmiştir..." demektedir (Petroviç,1991:323).

Karadeniz ve Kuzey Anadolu konutu, ormanlık ve nispeten bol yağışlı bir bölgenin ürünüdür. Bir oranda 18.yüzyıl sonuna kadar konutlarda açık sofalı plan şeması korunmuştur. Daha sonraki gelişimi, iç ve orta sofa yönündedir. Bu bakımdan klasik diye nitelendirebileceğimiz ve merkezi Marmara bölgesinde olan konut tipine yakındır. 17.yüzyıla kadar giden örnekleri vardır (Sözen, 1992:140; Fotoğraf 25-26-27-31-33-60-70) .

Anadolu'da sosyal yaşam sabah namazı ile başlamaktadır. Çalışma ve ibadet bir bütündür. Bu yaşam konut-işyeri arasında yaya mesafesini aşmamak koşulu ile sürüp gitmiştir. Organik bir yapı gösteren şehir dokularında; sokaklar, yapı kütle ve konumları tamamen insancıldır. Yapı insana dönük ve yaşamın bir parçasıdır. Tüm Anadolu şehirlerinin oluşum, gelişim ve yaşantısının aynı nedenlere bağlı olduğu saptanmıştır (Tosun, 1993:186; Fotoğraf 25-26-27-29-34-40-59-64-67) .

2.2. Konut Biçimlenmesi

Biçimleri oluşturan etkenler; kullanıcı gereksinimleri ve o gereksinimleri belirleyen davranışların sonucu oluşmuştur. Konut'un tekil olarak kütesini ve o kütenin cephelerini, biçimlendiren yapı öğelerinin, genel anlamda konutun biçimlenmesine olan katkıları Tablo 2.3.-2.8 'e göre değerlendirilecektir.

2.2.1. Kütesel Biçimlenme

Konut kütesini "nötr", üç boyutlu prizmatik bir form olarak kabul edersek, kütenin biçimlenmesini sağlayan çıkmalar, çatılar ve saçaklar gibi yapı öğelerinin boyutları, biçimleri, kütle üzerinde yer alma düzenleri kütesel biçimlenmeyi oluşturur.

2.2.1.1. Çıkma Düzenleri

Kütesel biçimlenmede önemli bir işleve sahip çıkma düzenleri; tespit ve belgeleme çalışmaları ile ortaya konmaya çalışılmıştır. Konutun manzara cephesi baz alınarak, elde edilen verilerle bir tablo oluşturulmuştur (Tablo 2.3).

Fotoğraf 4 Safranbolu -
Gökçüoğlu Konağı, çıkma düzeni

Fotoğraf 5 Safranbolu -
Paçacıoğlu Evi, çıkma düzeni

Çıkma düzenlerinin biçimlenmesinde iki önemli etken rol oynamıştır. Birincisi; plan şemalarından kaynaklanan ve topografik yapının-parsel düzeninin zorlayıcı olduğu durumlarda oluşan çıkma düzenleridir (Fotoğraf 15 b). İkinci etken ise; plan şemalarının belirleyici olduğu çıkma düzenleridir. Özellikle bölgenin karakteristiğini yansıtan " iç " ve " orta " sofalı plan şemalarında, çıkmalar, köşelerde oda çıkması olarak, ortada ise eyvan çıkması olarak görülür. Bu tip plan şemalarında çoğunlukla simetri hakimdir (Fotoğraf 4-5-34-36-62-70-72).

Topografik yapının ve parsel düzeninin değişkenlik gösterdiği durumlarda, zemin katın ve orta katın bu etkenlere göre biçimlendiği görülmektedir. Yaşam katında ise, bu olumsuzluklar gönye çıkmalarla giderilerek istenilen plan şemalarına ulaşılmıştır (Akdemir, Keskin, 1994 : 46-51;Fotoğraf 6-37-64-67-68-69-102).

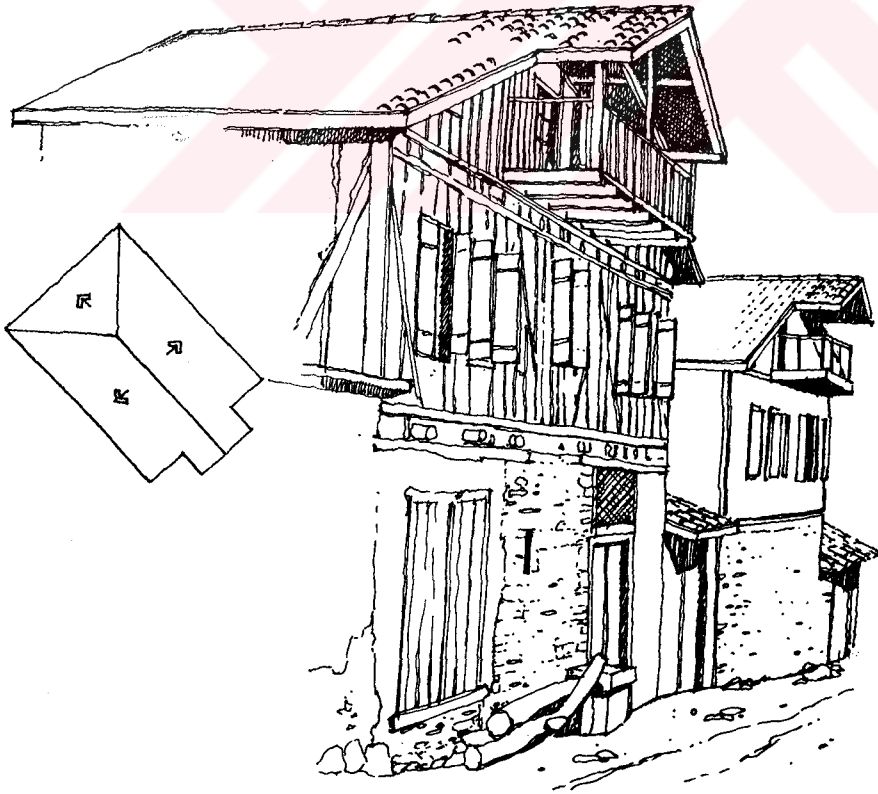

Fotoğraf 6 Safranbolu -

Taşatarlar Evi, çıkma düzeni

2.2.1.2. Çatı ve Saçak Düzenleri

Kütlesel biçimlenmede çatı ve saçak düzenleri, Batı Karadeniz Bölgesine özgü konutlarda oldukça başarılı çözümlere ulaşmıştır. İklimsel etkilere karşı konutu, koruyan örtü ve onun uzantıları olan saçaklar, değişken biçimler göstermektedir. En çok kullanılan uygulama biçimi, "kıрма çatı" 'dır. Safranbolu yöresinde "çark örtü" olarak isimlendirilen bu çatı biçimi yerleşme merkezlerinde ve onlara yakın köylerde bulunmaktadır (Harita 2.3). Bol yağış alan dağ ve orman köylerinde ve bazı yerleşme birimlerinde Bolu ve çevresi (Sarot, Karacasu köyü vb.) Safranbolu civarındaki dağ köylerinde (Çerçen, Üçbölük köyü) karşılaşılan çatı biçimide, " Beşik çatı" 'dır. Beşik çatının bir başka çeşiti ise, çatıda alın yapan iki yüzeyden, hakim rüzgar yönüne bakan yüzeyin, eğimli çatıya dönüştürülerek kısmi kıрма ve kısmi beşik çatı oluşturulmasıdır. Bu çatı biçimi yöresel dilde "öküz götü" olarak isimlendirilen üç yöne eğimli çatı çözümüdür (Çizim 2.1.; Fotograf 41-42).

Çizim 2.1. SAFRANBOLU-ÇERÇEN KÖYÜ, üç yöne eğimli çatı çözümü (öküz götü)

2.2.2.1.1. Pencere Tipleri ve Açılımları

Cephe biçimlenmesinin en önemli öğelerinden biri pencerelerdir. Tipleri, açılımları, bölüntüleri, işlevsel yararlarının yanısıra, görsel katkıda sağlamaktadır.

İncelenen örnekler, analiz çalışmasında;

- Tek kanatlı
- İki kanatlı
- Üç kanatlı
- Dört kanatlı olarak gruplandırılmıştır. Her grup, kendi içinde bölüntü sayılarına göre ayrı değerlendirilmiştir.

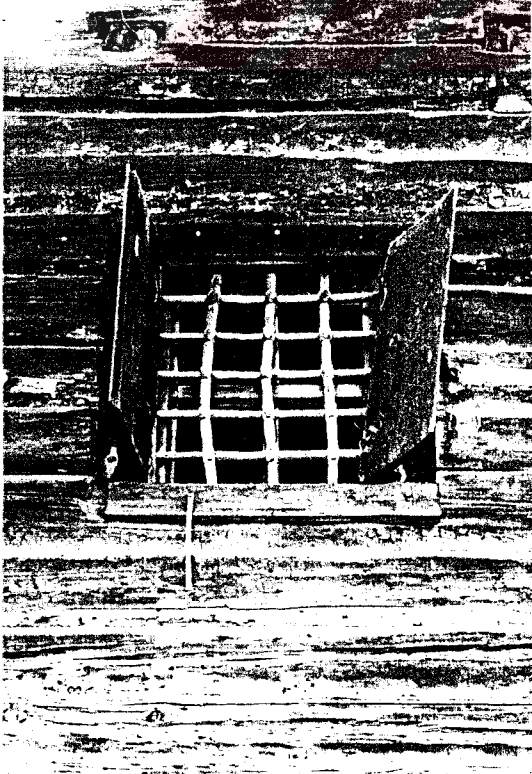
- **Tek Kanatlı Pencere Örnekleri;** Dağ ve orman köylerinde az bölüntülüdür. Yerleşim merkezlerinde ise, çok bölüntülüdür. Açılımları düşey sürmedir. Bölüntüler; iki, dört, altı ve sekiz olarak görülmektedir. En çok kullanılan tipler dört bölüntülü, altı bölüntülü ve sekiz bölüntülü olanlardır. Boyutsal oranlar ve bölüntüler Tablo: 2.5. 'de gösterilmiştir (Fotograf 31-32-33-36-50-51-54-62-64-67-80).
- **İki Kanatlı Pencere Örnekleri;** üç bölüntüden, onaltı bölüntüye kadar çıkmaktadır. Pencere açılımları ise değişkenlik göstermektedir. Düşey sürme açılım yoktur. Bölüntüler, açılımlar ve boyutsal oranlar Tablo: 2.5 'de gösterilmiştir(Fotograf 69-77-78-105-106-113).
- **Üç Kanatlı Pencere Örnekleri;** beş bölüntüden, onsekiz bölüntüye kadar çıkmaktadır. Pencere açılımları ise, içe açılan kanatlar şeklindedir. Mudurnu ve köylerinde (Sarot, Karacasu), Safranbolu ve yakın köylerinde, (Bulak), Kastamonu'da uygulanmıştır. Boyutsal oranlar ve açılım tipleri Tablo: 2.6. 'da gösterilmiştir (Fotograf 37-77).
- **Dört Kanatlı Pencere Örnekleri ise;** yedi, onbir, oniki ve onaltı bölüntü arasında değişmektedir. Safranbolu ve yakın köyleri, Mudurnu ve orman köyleri, Göynük uygulama örneklerini içeren yerleşmelerdir. Açılım, ortadaki iki kanadın açılması şeklindedir. Boyutsal oranlar ve bölüntüler Tablo: 2.6. 'da gösterilmiştir(Fotograf 37-38-55-82).

Pencere Korkulukları

Cephe biçimlenmesini sağlayan diğer öğeler gibi pencere korkulukları da, işlevsel özelliklerinin yanı sıra, cepheye katkılarından dolayı önem kazanmışlardır.

- Klasik pencere parmaklığı; Genellikle eski örneklerde rastladığımız bu korkuluk örneği; demirden yapılmış pencere parmaklığının ahşap olarak üretilmesi biçiminde karşımıza çıkmaktadır (Fotograf 7).
- Oyma pencere parmaklığı; Genellikle üç tane oymalı düşey tahtanın, yatay bir tahta ile kasanın iki yanına tutturulması ile oluşturulmuştur (Fotograf 8).
- Pencere topları; tornada çekilmiş ahşap çubukların, birden-dörde kadar değişen sayılarla, yataydaki çubuğa ve pencere denizliğine tespiti ile oluşturulmuştur (Fotograf 112-113).
- Pencere kafesleri; İnce çıtaların sık aralıklarla, çapraz şekilde çakılması ile yapılmış ahşap perdelerdir. İçeriden, dışarının görünmesini engelleyen bir işleve sahiptir. Bu nedenle, genellikle dışa bakan pencerelere konmuştur. Bölgeye özgü konutları içeren yerleşmelerin, hemen hemen tümünde karşılaşılan kafes örneklerinin, farklı bir tipide, dışa karın şeklinde (hamile kafesi) taşmış olanıdır (Fotograf 9-10).

Fotoğraf 7 Araç - Pelitören Köyü, koruyucu kapak ve pencere parmaklığı örneği

Fotoğraf 8 Safranbolu, koruyucu kapaklar ve oyma pencere parmaklığı

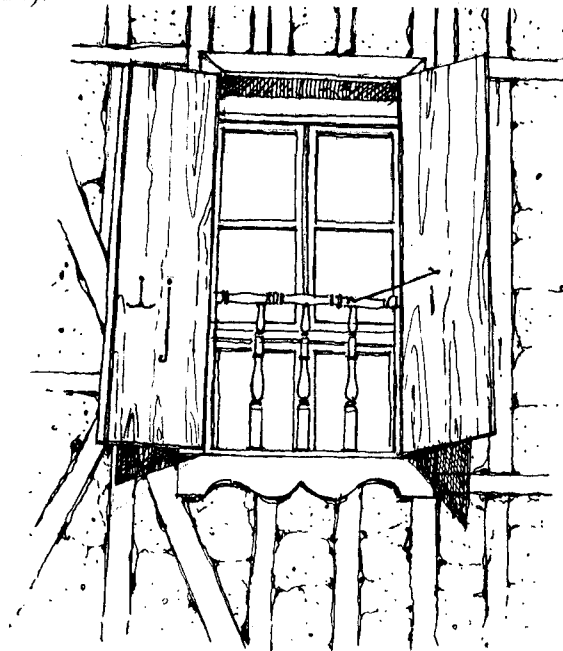
Fotoğraf 9 Safranbolu, pencere kafesi örneği

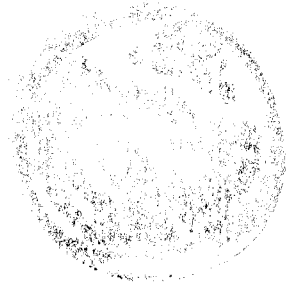
Fotoğraf 10 Mudurnu, pencere kafesi (hamile kafesi) örneği

Koruyucu Kapaklar

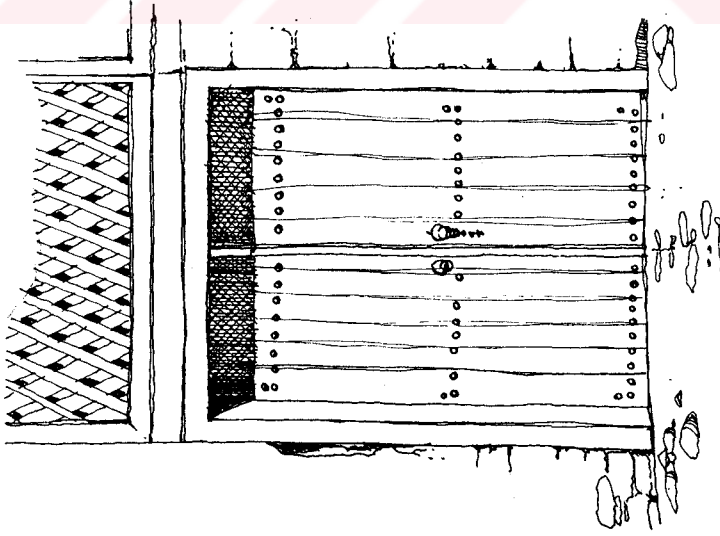
Koruyucu kapaklar; yazın güneş kontrolünü sağlamak için, sarıçamdan yapılan karakapaklar; pencerenin aynı zamanda konutun en iyi koruyucu öğesi işlevini üstlenmişlerdir. Zamanla kızkahverengiye dönüşen renkleri ve açılış biçimleri ile cephede bir "ritm " yaratırlar. Çok geniş bir uygulama alanı olan kapakların görünimleri ve ayrıntı çözümleri son derece yalın ve akılcı bir anlayışın ürünüdür (Çizim no: 2.2.; Fotoğraf 42-43-70-72-73-103-111-112-113-114).

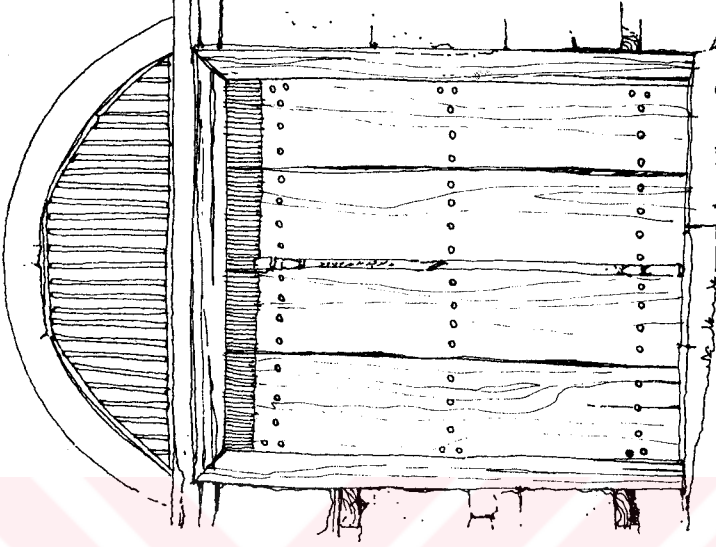
Çizim 2.2. SAFRANBOLU, koruyucu kapak örneği

Tablo 2.7. Sokak Kapıları

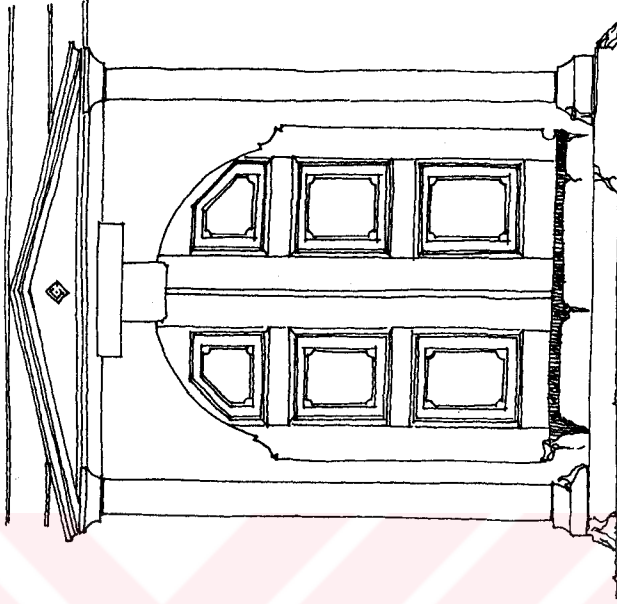

o Toşatlar / SAFRANBOLU

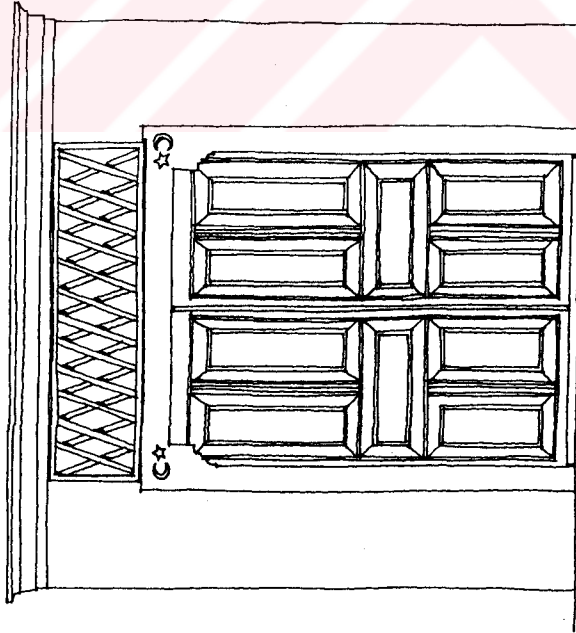

o Yörük Köyü / SAFRANBOLU

Tablo 2.7. Sokak Kapıları

o Mehdi Efendi / Mehran Köyü / KASTAMONU

o Paçacıoğlu / SAFRANBOLU

2.2.2.1.2. Sokak Kapıları

Konutun, önemli öğelerinden biri olan sokak kapıları, bölgedeki yerleşmelerde çok yalın tutulmuştur. Farklı ayrıntı çözümleri ile oluşmuş kapı örneklerinin dışında, en fazla uygulama olanağı bulmuş ve cephe karakteristiğinde belirleyici bir öneme sahip sokak kapısı tipi, " mihlama kapı " olarak isimlendirilen düşey tahtaların arkadan (üstte, ortada ve altta olmak üzere), yatay kayıtlara bombeli iri başlı çivilerle çakılması ile oluşturulmuştur. İki kanatlı olarak yapılan bu kapıların binisi, klasik üslupta yapılmıştır. Tek kanadı açıldığında insan ve binek hayvanının geçebileceği bir genişlikte olan bu kapılardan, yüklü hayvan gireceği zaman ve önemli günlerde, iki kanat birden açılmaktadır. Kapıların yalın ve güven veren bir görünümü vardır (Günay, 1981 : 62) . Safranbolu ve köyleri, Kastamonu ve civarı, Göynük, Mudurnu'da büyük bir uygulama alanı bulmuştur. 150-220 cm'ye kadar değişen genişlikte ve 180-265 cm'e kadar değişen yüksekliklerde kapı boyutları ile karşılaşılmaktadır (Tablo:2.7; Fotoğraf 97-98-99-100).

2.2.2.1.3. Çıkma Taşıyıcıları

Cephe biçimlenmesinde çıkma taşıyıcıları, üç ayrı grupta değerlendirilmiştir.

- Kaplamalı çıkma (konsol),
- Payandalı, Eliböğründeli çıkma
- Dikmeli çıkma

Kaplamalı çıkma taşıyıcı örneklerine, yerleşme merkezlerinde rastlanmaktadır. En fazla uygulama alanı bulunduğu yerleşim merkezi; " Kastamonu " 'dur. Bölge içinde " Bartın " ve " Göynük " de çok fazla uygulama örneği ile karşılaşmamıza karşın, " Bartın " 'daki geleneksel konutların eski örnekleri bölgeye özgü özellikler içermektedir. Yeni örneklerin ise Marmara bölgesine özgü özelliklerde, İstanbul'daki ahşap konut mimarisi ile büyük benzerlik gösterdiği görülmektedir (Fotoğraf 11-67).

Payandalı örnekler, farklı açılarda uzunluklarda ve sıklıkta uygulanış biçimleri ile bölgedeki konutların cephe biçimlenişlerinde, karakteristik bir öneme sahiptirler. Ayrıntı

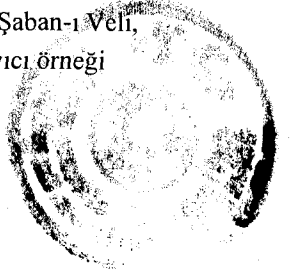
Fotoğraf 11 Göynük, kaplamalı çıkma taşıyıcıları

Fotoğraf 12 Safranbolu - Bulak Köyü,
payandalı çıkma taşıyıcıları

Fotoğraf 13 Kastamonu - Şeyh Şaban-ı Veli,
dikmeli çıkma taşıyıcı örneği

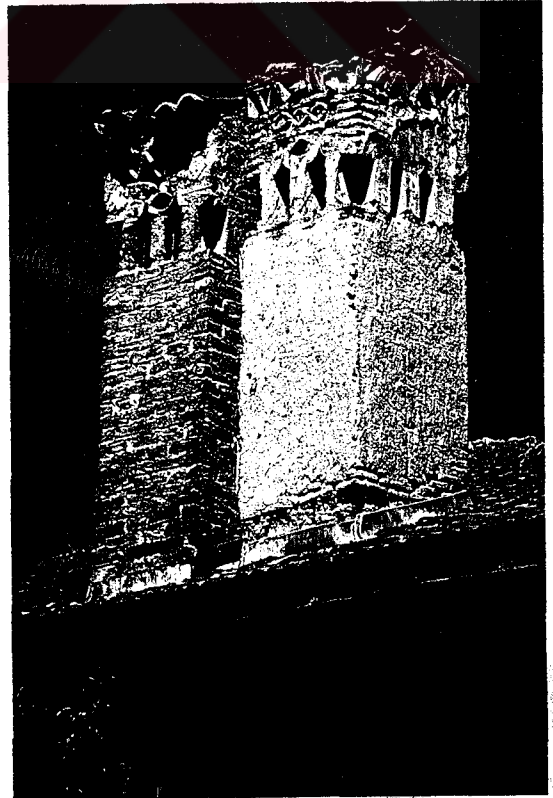

çözümlerindeki farklılıklar, yapısal kurgu özellikleri açısından ayrıca inceleneceği için, görsel açıdan cepheye katkıları, çizimlerle ve fotoğraflarla aktarılmaya çalışılmıştır. En başarılı örneklerine bölgede; Safranbolu ve yakın köylerinde rastlanmaktadır (Fotoğraf 12-34-35-70-72-73-101-102-103-104-106).

Çıkma taşıyıcıları olarak "dikme" örneklerine, çok fazla olmamakla beraber Kastamonu ve Mudurnu'da karşılaşılmaktadır. Daha çok orta sofa eyvanının veya iç sofa uzantısının dışa taşırılması sonucu taşıma işlevi üstlenen "dikme taşıyıcılar", aynı zamanda konutun giriş kapısının bulunduğu mekanın önünde giriş sahanlığı oluşturmaktadır (Akdemir, Keskin 1994 : 46-51; Fotoğraf 13).

2.2.2.1.4. Bacalar

Anadolu mimarlığında "bacalar" konutun biçimlenmesini sağlayan tüm öğeler gibi çok başarılı yorumlara ulaşmıştır. Hatta bazı yerleşim birimlerinde simgesel özellikleri vardır. Bölgeden-bölgeye farklılık göstermektedir. İşlevsel gereğinin yanısıra cephe biçimlenmesine, dolayısıyla kütle biçimlenmesine olumlu katkıları vardır. Fotoğraflarla ve çizimlerle incelenen bacalar; Safranbolu, Yörük, Göynük ve Kastamonu'da özgün örnekleri içermektedir(Fotoğraf 14-15).

Fotoğraf 14 Göynük, geleneksel konutta baca örneği Fotoğraf 15 Bartın, geleneksel konutta baca örneği

2.2.2.2. Doluluk - Boşluk Oranları

Cephe biçimlenmesinde önemli bir öge olan pencerelerin, cephe üzerinde yatay kesitte ve düşey kesitte doluluk - boşluk oranları incelenmiş ve elde edilen verilerle iki ayrı tablo oluşturulmuştur (Tablo 2.8. - 2.9.). Bölgeye özgü konutlarda, doğal zemin üzerinden başlayan mekan kullanımı söz konusu olduğu için, cephe biçimlendirmesine baz oluşturacak doluluk - boşluk oranları, konutun üst katında (yaşam katında) yer alan pencerelerin boşluk boyutlarının dolu yüzeylerle karşılaştırılmasına göre değerlendirilmiştir.

Yatay kesitte doluluk-boşluk oranları;

Analiz sonucunda; değişik örneklerle karşılaşılmıştır: kendi içinde modüler bir düzen oluşturmaya karşın, boyutsal oranlarda çeşitlilik gözlenmiştir. Karşımıza çıkan değerler uygulamaların sayısal çokluğuna bağlı olarak aşağıdaki şekildedir. Pencere genişliğini = a olarak kabul ettiğimiz için doluluk boşluk oranı; a, $a/2$, $3a/4$, $4a/7$ ve a'ya çok yakın alt ve üst değerlerini içermektedir.

Düşey kesitte doluluk-boşluk oranları;

Pencere yüksekliğini = c olarak kabul edip, çıkmalı ve çıkmasız yüzey olarak gruplanmış analiz sonucunda; çıkmalı yüzeyde, pencere üst kotundan, saçak altı dolu yüzey yükseliği " c " değerinin altında olmak üzere farklı değerler vermektedir. En çok $c/2$ ve $c/7$ 'ye kadar inen alt değerlerle karşılaşılmaktadır:

Üst kat pencere altından, çıkma yüzeyinin alt noktasına kadar olan dolu yüzeyde ise; $c/2$, $3c/5$, $4c/7$ oranları yoğunluk kazanmıştır. Bu oranlar dışında farklı değerlerde örneklerde bulunmaktadır.

- Çıkma altındaki pencere üst kotundan; çıkma altına kadar doluluk oranı ise; $c/7$ 'den $13c/10$ 'ye kadar değişkenlik göstermektedir.
- Çıkma altındaki pencere yüksekliği " c " veya "c" değerine yakın oranları içermektedir.
- Hayat (taşlık) mekanlarına ait boşluk ise; "c" 'nin üstünde 2 katına kadar çıkan oranlara ulaşmaktadır.
- Pencere alt kotundan zemin kotuna kadar olan değer ise; analizde yer almasına karşın çok farklı değerleri içerdiği için baz alınmasının sağlıklı bir sonuç doğuramayacağı gerçektir.

Tablo 2.9.

DÜŞEY KESİTTE DOLULUK - BOŞLUK ANALİZİ

ÇIKMALI YÜZEY

ÇIKMASIZ YÜZEY

İKİ KATLI

$\frac{3}{8}c$	$\frac{2}{9}c$	$\frac{2}{5}c$	$\frac{5}{5}c$	$\frac{5}{7}c$
c	c	c	c	c
$\frac{5}{8}c$	$\frac{5}{9}c$	$\frac{5}{7}c$	$\frac{5}{7}c$	$\frac{4}{7}c$
$\frac{5}{5}c$	$\frac{5}{7}c$	$\frac{5}{7}c$		
$\frac{7}{10}c$	2	$\frac{7}{10}c$	$\frac{9}{5}c$	$\frac{3}{2}c$
c	$\frac{5}{3}c$	3c		

$\frac{6}{2}c$	$\frac{6}{2}c$	$\frac{4}{11}c$
c	c	c
$\frac{6}{7}c$	c	
$\frac{4}{5}c$	$\frac{15}{16}c$	$\frac{5}{2}c$
2c	$\frac{3}{7}c$	

BİR KATI ÇIKMALI YÜZEY

İKİ KATI ÇIKMALI YÜZEY

ÇIKMASIZ YÜZEY

ÜÇ KATLI

$\frac{7}{5}c$	$\frac{4}{5}c$	$\frac{4}{5}c$
c	c	c
$\frac{7}{8}c$	$\frac{8}{11}c$	$\frac{3}{2}c$
$\frac{5}{5}c$	$\frac{10}{10}c$	$\frac{4}{3}c$
c	$\frac{9}{10}c$	$\frac{4}{5}c$
$\frac{11}{4}c$	$\frac{11}{5}c$	2c

$\frac{6}{4}c$	$\frac{4}{5}c$	$\frac{4}{7}c$	$\frac{6}{2}c$
c	c	c	c
$\frac{3}{4}c$	$\frac{7}{6}c$	$\frac{12}{13}c$	$\frac{11}{12}c$
c	c	$\frac{3}{4}c$	$\frac{9}{10}c$
$\frac{6}{7}c$	$\frac{4}{5}c$	$\frac{4}{5}c$	$\frac{4}{7}c$
$\frac{3}{3}c$	$\frac{3}{5}c$		
$\frac{4}{7}c$	c	$\frac{5}{2}c$	2c
$\frac{4}{7}c$	2c		

$\frac{7}{13}c$	$\frac{6}{3}c$
c	c
$\frac{10}{11}c$	c
c	c
$\frac{5}{6}c$	$\frac{4}{3}c$
$\frac{6}{3}c$	$\frac{2}{3}c$
$\frac{10}{13}c$	$\frac{2}{3}c$

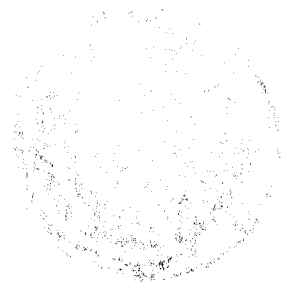
c = Konutun yaşam katının pencere yüksekliğinin boyutsal karşılığıdır.

2.2.2.3. Simetri Araştırması

Cephe biçimlenmesinde simetri araştırması, diğer analizlerde incelenen konut örnekleri üzerinde yapılmıştır. Konutların manzara cephesi baz alınarak yapılan bu çalışmada, farklı simetri grupları oluşturulmuştur. Plan şemalarının ve düzgün olmayan parsel düzenlerinin, simetri oluşturmada belirleyici olduğu dikkati çekmektedir.

Simetri grupları aşağıdaki şekillerde karşımıza çıkmaktadır (Tablo. 2.10.) .

- Konutun, tüm katları ile simetri oluşturmaları; (orta sofalı, iç sofalı konutlar) (Fotograf 11-25-31-33-62-67).
- Konutun, yalnızca yaşam katının simetri oluşturmaları; (orta sofalı, iç sofalı) (Fotograf 25-26-27-32-36-38-41-42-59-70-72-105).
- Düzgün olmayan parsel düzeninde; Konutun tekil olarak mekanlarının kendi içlerinde simetri oluşturmaları; (sofa çoğunlukla köşede yer almıştır) (Fotograf 25-26-34-35-50-64-69-73-78).
- Konutun en önemli mekan öğelerinden olan odaların, tekil olarak kendi içlerinde simetri oluşturmaları, (orta sofalı, iç sofalı) (Fotograf 25-34-35-64-69-73-77-78-81).
- Konutun cephe boyunca çıkmalı yüzeyinde, pencere düzenlerinin kendi aralarında oluşturduğu simetri düzeni. (Fotograf 37-54-64-69-78-106).

3.BÖLÜM

BATI KARADENİZ BÖLGESİNDE YAPISAL KURGU ÖZELLİKLERİ

3.1. Taşıyıcı Sistem Kurgusu

Batı Karadeniz Bölgesi geleneksel konutlarında, taşıyıcı sistem kurgusu üç ayrı grupta toplanmıştır.

- Ağaç Yığma Sistem,
- Ahşap Karkas Sistem,
- Karma Sistem,

3.1.1. Ağaç Yığma Sistem

Çalışma kapsamı içinde yer alan yerleşmelerde, yığma sistem yapı örneklerini ağaç yığma yapılar oluşturmuştur. Bölgenin karakteristik yapı gereci "ağaç" 'tır. Yığma sistemdeki yapılar; çoğunlukla basit bir taş temel duvarı üzerine- bazı örneklerde tekil taş temeller üzerine-biçilmiş ağaçların veya kütüklerin belirli geçme teknikleri ile üst üste konulması biçiminde yapılmıştır. Ağaç yığma "çanti" veya yöresel deyiimi ile "çatma" tekniğinde yapılmış konutların, iç mekana gelen yüzeyleri düzeltilerek oda duvarlarının düzgün olması sağlanmıştır. Dış etkenlere karşı korunmak için, ağaç arakesitleri çamur harcı ile doldurularak, ısı yalıtımı sağlanmış, yine iç mekanlarda; üst-üste yığılmış ağaç kütüklerine dik yönde ince kesitli çıtalar (bağdadi) çakılarak, çamur sıva uygulanmıştır. Biçilmiş ağaçlarla (kalas) yapılmış örneklerde de dış etkenlere karşı korunmak için aynı teknikler uygulanmıştır. Ağaç yığma yöntem ile yapılmış konutlarda; biçimlenmedeki sınırlılıklar ve gerecin ekonomik kullanıma olanak vermemesi bir olumsuzluk olarak değerlendirilebilir (Önel, 1975:21) .

Çalışma kapsamı içinde incelenen yerleşmelerde, yığma konut örnekleri dağ ve orman köylerinde görülmektedir. Özellikle ağacın, yalnızca dış kabuğu soyulmuş " tomruk" haliyle kullanımına bölgede; Bolu, Bartın, Safranbolu, Kastamonu'nun dağ ve orman

köylerinde sıkça rastlanmaktadır. Bolu ili sınırları içindeki orman köylerinden Mudurnu ilçesine bağlı Karacasu köyü, Tavşansuyu köyü ve Sarot (Ilıca) köyünü, Kastamonu ili Ilgaz ilçesine bağlı Bostan köyü, Araç ilçesine bağlı Pelitören köyü, Mesudiye köyü, Safranbolu'ya bağlı Üçbölük (Ilbarıt) köyü, Çerçen köyü'ndeki konutlar; ağaç yığma çantı örneklerini içermektedir.

Mekan organizasyonu açısından alt kat; servis ve depo, üst kat ise, yaşama mekanlarını içermektedir. Genellikle tekil taş temeller üzerine, toprak yüzeyinden belirli bir yükseklikte inşa edilen "çantı" evler "Boğaz Geçme" ve "Karaboğaz" adı verilen geçme teknikleri ile üst-üste yerleştirilerek duvar oluşturulmuştur (Fotograf 17-53-115-116-117). Ağacı işleyebilecek olanakların ve ekonomik yapının yeterli olduğu durumlarda, biçilmiş ağaçlarla (kalas) "Boğaz-Geçme" tekniği ile yapılar inşa edilmiştir. Bu teknikle yapılmış yapılara, merkezlere yakın orman köylerinde ve hatta yerleşme merkezlerinde de rastlanmaktadır. Bartın'daki "Dağlıoğlu Konutu" bu tekniğe iyi bir örnektir. 5-6, 15-25 cm kesitleinde biçilmiş ağaçlarla (kalas) "karaboğaz" tekniğinde yapılmıştır. Plan düzeni; zemin katta, giriş, servis-depo, üst katta ise, yaşama mekanlarından oluşmaktadır(Fotograf 16-118).

Fotoğraf 16 Bartın, ağaç yığma (blok) konut örneği

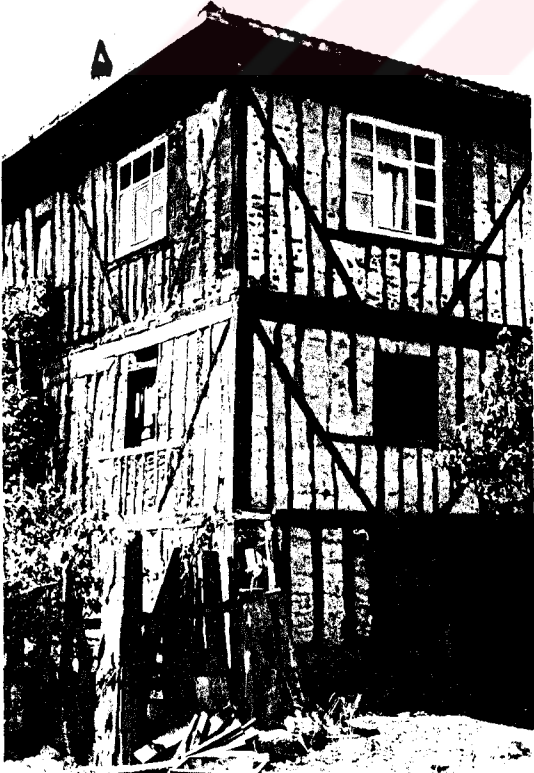

Fotoğraf 17 Araç - Pelitören Köyü, ağaç yığma (küttük) konut örneği

3.1.2. Ahşap Karkas Sistem

Karkas (iskelet) kuruluşun hafif oluşu, katlı yapılar oluşturulabilmesi, mimari çözümlerdeki çeşitliliğe olanak tanınması ve ekonomik ağaç kullanımı, gibi etkenlerden dolayı ağaç yığma konutlara göre olumlu yönleri fazladır. Duvar elemanları basınç ve çekmeye çalışan bir yapım sistemidir (Berker, 1992) Dağ ve orman köylerinde, kentlerde uygulama alanı bulmuştur. Çeşitli yapı gereçlerinin kolay sağlanabilmesi ile ağacı işleyebilme olanaklarına bağlı olarak uygulama oranı artmıştır. Buna karşın, bölgedeki uygulama oranları sayısal olarak karşılaştırıldığında, bu gruba giren örnek sayısı, diğer sistemlere göre sayıca azdır.

Tavşansuyu, Sarot (Ilıca) ve Karacasu Köyü, Pelitören Köyü, Mesudiye Köyü, Bostan Köyleri bu yapım sistemine ait konut örneklerini içermektedir(Fotoğraf 18-19-31-38-44-48-50-55; Pafta 16). Tavşansuyu köyü'ndeki örnek; bir yüzü tek, diğer yüzü çift tabanlı karkas çatkı kuruluşuna sahip bir yapıdır. Yan itme (yatay) kuvvetlere karşı, "köşe dikmesi-payanda-alt taban" kuvvet üçgeni oluşturulmuştur. "Değirmen Evi" olan yapının, üst kat giriş cephesinde, ahşap karkas kuruluşun dış yüzüne, yatay olarak çakılmış 4-6 cm. genişliğinde çıtaların oluşturduğu cephe dokusu dikkat çekicidir(Fotoğraf 55-56-57; Pafta 17).

Fotoğraf 18 Araç - Pelitören Köyü,
ahşap karkas sistem konut örneği

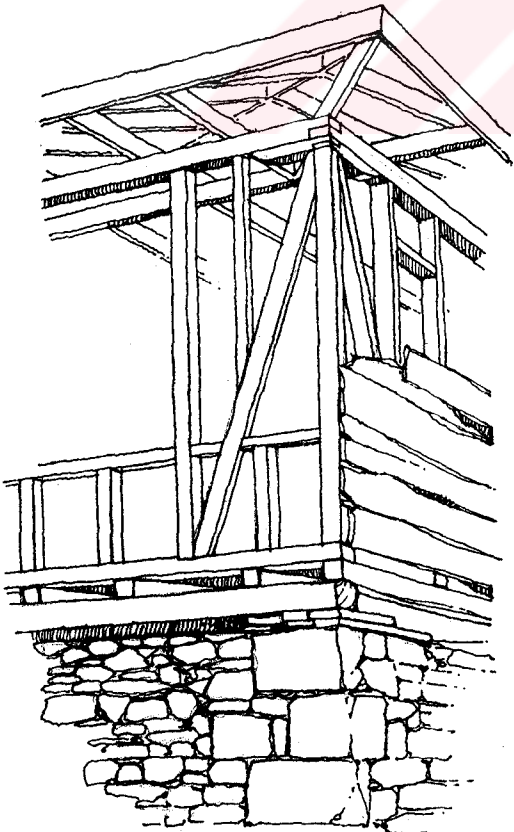

Fotoğraf 19 Kastamonu,
ahşap karkas sistem konut örneği

Mesudiye Köyü'ndeki örnekte, aynı şekilde çift tabanlı ahşap karkas çatkı kuruluşundadır. Köşe dikmesi-payanda-alt taban kuvvet üçgeninin ve belirgin bir sıklıkta ara dikmelerin konulması ile çatkı kuruluş oluşturulmuştur(Çizim 3.16). Pelitören Köyü'ndeki örnekte ise; zemin kat üst taban-köşe dikmesi-alt taban olarak payandasız olarak çözülmüş, üst katlar ise; payandalı kuvvet üçgeni ile oluşturulmuştur. Diğer köylerdeki ahşap karkas kurgusu aynı ilkeler doğrultusunda yapılmışsa da; dolgu gereçleri açısından değişik örnekleri içermektedir(Fotograf 18).

3.1.3. Karma Sistem

Bu sınıflama içine giren konutlar; farklı taşıyıcı sistemlerin birarada uygulanması ile oluşturulmuştur. Karma sistem konutların büyük bir bölümü, giriş katı kagir yığma (çoğunlukla ahşap hatıllı taş duvar) üst kat ise, ahşap karkas çatkı kuruluşunda yapılmıştır. Bölgedeki geleneksel konutlar içinde bu sınıflamaya giren konut sayısı oldukça fazladır. Farklılık; yalnızca üst katlarda, çatkı kuruluşun dolgusundaki gereç çeşitliliği, örgü düzenleri ve yüzey kaplamaları ile kendini göstermektedir (Çizim 3.1-3.1.; Pafta 1-2-3-4-5-6-9-10-12-13-14-15-18-19).

Çizim 3.1. BARTIN YOLU ÜZERİNDE,
yeni döneme ait bir çatkı örneği

Karma sistem konutlar, uygulama çeşitliliği açısından;

- Taş yığma (zemin kat), ahşap karkas (üst kat) ~ % 80,
 - Taş yığma (zemin kat), ağaç yığma (üst kat) ~ % 10,
 - Ağaç yığma (zemin kat), ahşap karkas (üst kat) ~ % 5,
 - Ağaç yığma (zemin kat), biçilmiş ağaç (kalas) yığma (üst kat) ~ % 5,
- olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ağaç yığma " çanti" tekniği ile, ahşap karkas "çatki" tekniğinin, birarada uygulandığı iki veya üç katlı karma sistem konutların, en özgün örneklerine Pelitören köyü'nde rastlanmaktadır. Ağaç yığma bloklarla yapılmış zemin kat üzerine, ahşap iskelet (çatki) sistemde orta kat uygulanmış, orta kat üzerine yine biçilmiş ağaç (kalas) ile yığma "çanti" tekniğinde üst kat oluşturulmuştur(Fotograf 51-52). Çalışma bölgesindeki konutların yapısal ayrıntıları, Ağaç yapı kuruluş tekniğine uygun biçim ve ilkelerle gelişmiştir(Fotograf 3-32-33-34-36-37-41-42-43-62-64-67-70-73).

3.2. Yapı Sistemini Oluşturan Elemanlar

Batı Karadeniz Bölgesi geleneksel konutlarının yapımında kullanılan başlıca gereç ahşaptır. Ahşap-taş yada Ahşap-kerpiç beraberliği özgün bir mimarlık ortamının oluşmasını sağlamıştır. Anadolu'nun çeşitli yörelerindeki konutlarda, ahşap taş ve kerpiç gereçlerden birinin seçilmesi bölgenin malzeme olanakları ile doğru orantılıdır. Bu olanakların tümünün bulunması durumunda; en kolay işlenebilme özelliklerinden dolayı ahşap tercih edilmiştir. Ahşap, gerecin hafifliği, detay çeşitlemesine olanak tanınması, yatay yüklere karşı daha yalın önlemlerin alınabilmesi gibi özellikler, kullanım oranını artırmıştır.

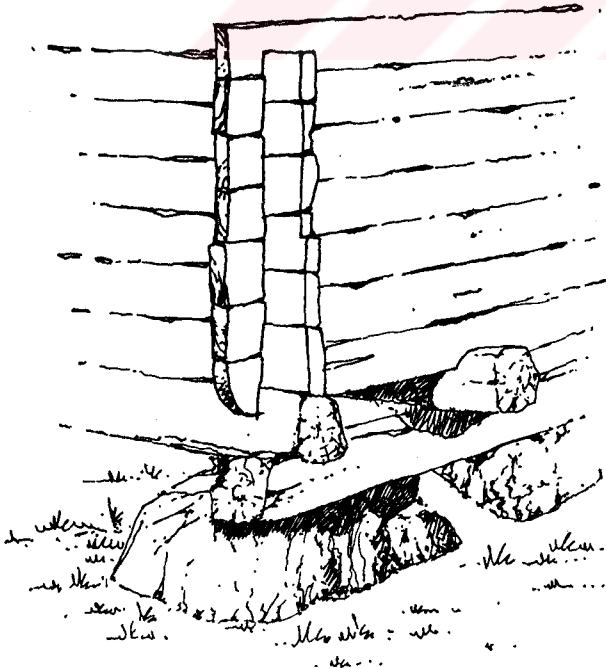
Sistemi oluşturan yapı öğelerinin, yapı bütününde yer aldıkları önemle bağlantılı olarak gösterdikleri zengin mimari çeşitlilik, çevresel etmenler ve kullanıcı greksinmelerinin tasarıma yansması olarak değerlendirilmelidir.

3.2.1. Temeller

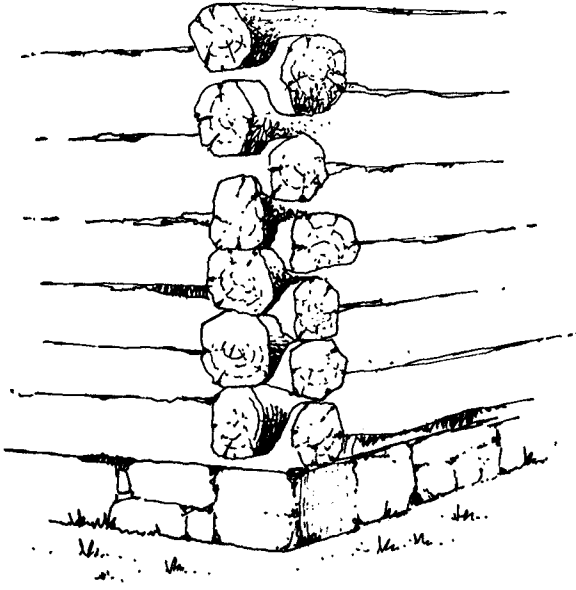
Temel sistemin belirlenmesinde taşıyıcı sistem kurgusu önemli bir etken etken olmuştur. Ahşap konstrüksiyonlu yapıım sisteminin hafif olması, derin olmayan bir temel çözümünde beraberinde getirmiştir. Zemin kat; " Kagir Yığma " (ahşap hatıllı taş duvar) olarak yapılmışsa, temel sistemi, "Sürekli temel" şeklinde çözülmüştür. Ahşap karkas "çatki" kuruluşun zemine aktardığı yükler, bağımsız taş temeller veya sürekli taş temellerle karşılanmıştır.

3.2.1.1. Kargir Temeller

Zemin katı taş veya kerpiç gereçlerle oluşturulmuş sistemlerde moloz taştan sürekli bir temel çözümüne gidilmiştir. Sağlam zeminin bulunduğu yüzeye kadar temel çukuru açılmış ve büyük taşlarla doldurulmuştur. 60 - 90 cm genişlikte temel duvarları, yapının zemin kat duvarları olarak da devam ettirilerek sistemde bir süreklilik sağlanmıştır. Bölgenin fazla yağış alan dağ ve orman köylerinde, " çantı " tekniğinde yapılmış konutların temelleri, çoğunlukla tekil taş temel olarak çözümlenmiştir. Sürekli taş temel ve tekil taş temelin birarada uygulandığı örneklerde vardır (Çizim 3.1-3.2.; Fotograf 121-122).

Çizim 3.2. ARAÇ-PELİTÖREN KÖYÜ, tekil taş temel örneği

Çizim 3.3. ARAÇ-PELİTÖREN KÖYÜ, sürekli taş temel örneği

3.2.1.2. Ahşap Kazık Temeller

Ahşap kazık temel uygulama alanı ve örnekleri çok sınırlıdır. Daha çok basit fonksiyonlu çardak, bekçi kulübesi, bağ evi gibi yazlık veya geçici yapılarda görülmektedir. Ağaç üretiminin verdiği olanaklar ve kestane ağacının fiziksel üstünlüğü ile ahşap dikmeler, bağımsız temel olarak uygulanmıştır.

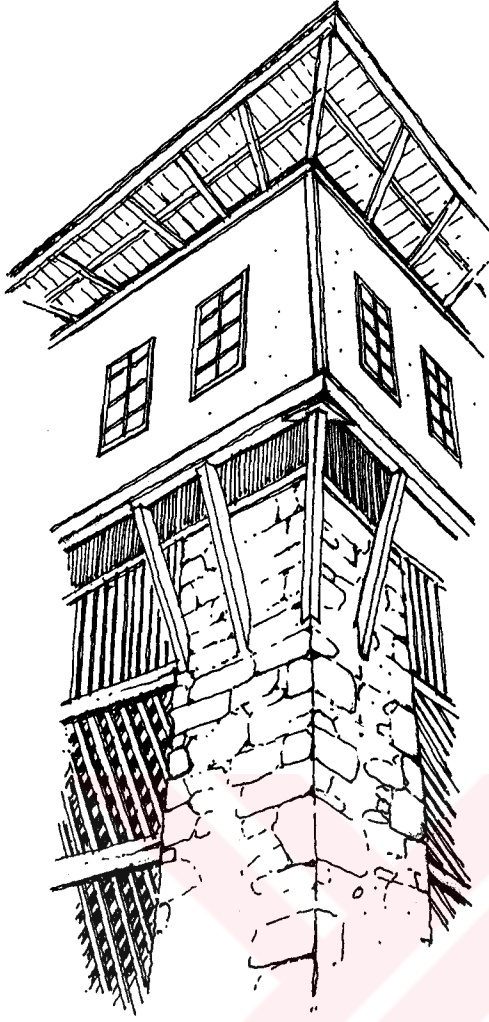
3.2.2. Duvarlar

Bir yapının en önemli taşıyıcı ögesi olan duvarlar; yapım yöntemleri, biçimleri ve gereç türlerine göre nitelenirler. Bu çalışma; önem sırasına göre ağırlık merkezini ahşap gereç ile oluşturulan ağaç yığma, taş yığma ve karkas sistemde yapılmış duvar örneklerini içermektedir. Ahşap gerecin duvar oluşumundaki yeri, rolü, farklı örneklerle ortaya konmaya çalışılmış; diğer gereçlerle yapılan duvarlar ise, genel bir çerçevede incelenmiştir.

3.2.2.1. Kargir Duvarlar

Bu sınıflama içinde yalnızca "Taş" veya "Kerpiç" duvarlar değerlendirilecektir. Taş duvarlar; bölgede bulunabilme olanakları ile bağlantılı olarak zemin kat duvarlarının ve

Çizim 3.4. SAFRANBOLU-GÖKÇÜOĞLU KONAĞI, taş duvar örneği

bahçe duvarlarının yapımında kullanılmıştır. Taş; çok azışlenerek yada bazen işlenmeden arazi yüzeyinden toplandığı gibi duvar bünyesinde yer almıştır. Ocaklardan çıkarılmış ve işlenmiş taşlarla oluşturulmuş duvar örnekleride vardır (Çizim 3.4.; Pafta 9).

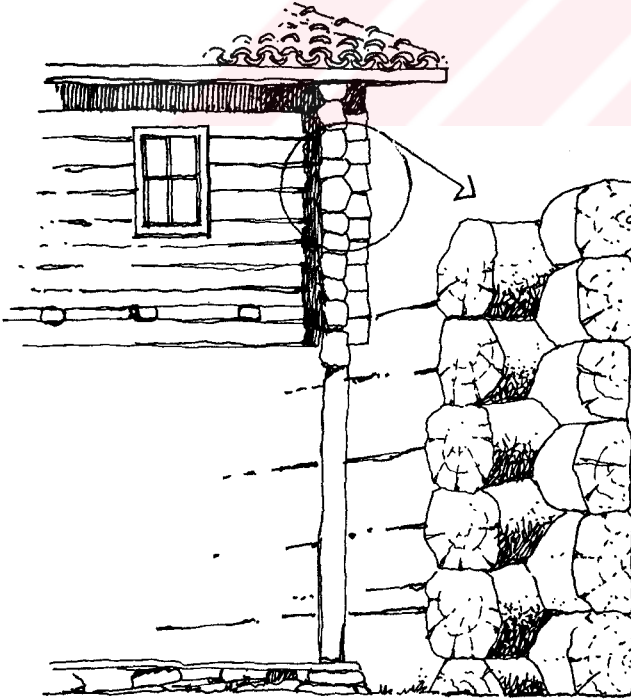
Taş gercin; dağ ve orman köylerindeki kullanımı, yerleşim merkezlerindeki kullanım oranlarına göre daha azdır. Yerleşim merkezlerindeki konutlarda sokak tarafına kapalı, çoğunlukla ara katıda kapsayan taş duvarlar üzerine, ahşap karkas "çatki" kuruluşu inşa edilmiştir. Yüzeyleri oldukça düzgün taşlarla, iyi bir şekilde kamalanmış, sık ahşap hatıllı duvarlar, kent ölçeğindeki yerleşmelerde sıkça kullanılmıştır. Safranbolu, Mudurnu, Göynük, Taraklı, Kastamonu gibi merkezler ve bunlara bağlı bazı köylerde de, aynı niteliklere sahip taş duvar örnekleri ile yoğun bir şekilde karşılaşmaktadır. Yörük, Bulak gibi merkeze yakın köylerde oldukça başarılı örnekler vardır. Duvar kalınlıkları 60-90 cm. arasında değişmektedir (Fotograf 32-33-34-37-41-42-62-64-70-90-92-93; Pafta 1-2-3-4-7-8-12-13-14-15). Örgü düzeninin doğru olmadığı, iyi kamalanmamış duvar

örneklerine de rastlanmıştır(Fotograf 43; Pafta 9). Konutun sokak cephesinin devamı şeklinde bahçeyi saran, çoğunluklarda sokağı sınırlama işlevini üstlenen bahçe duvarları, moloz taştan, kuru duvar olarak örüldüğü gibi ahşap hatıllı harçlı veya harçsız olarakda uygulanmıştır (Akdemir ve diğerleri, 1994: 60-62; Fotograf 34-61-64-70) . Kerpiç gerecin bölgedeki asıl kullanım alanı, ahşap karkas " çatkı" kuruluşun dolgusudur. Bunun dışında duvar yapımında kullanım yüzdesi çok sınırlıdır. Masif kerpiç duvar yalnızca bazı yapıların zemin katını çevrelemenin yanısıra, bazı örneklerdede, yapının soğuk rüzgarlarını alan yan cephesini oluşturma görevini üstlenmiştir.

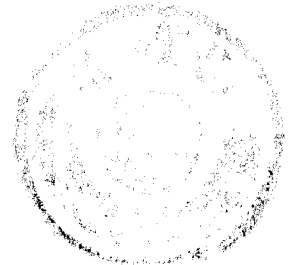
3.2.2.2. Ağaç Duvarlar

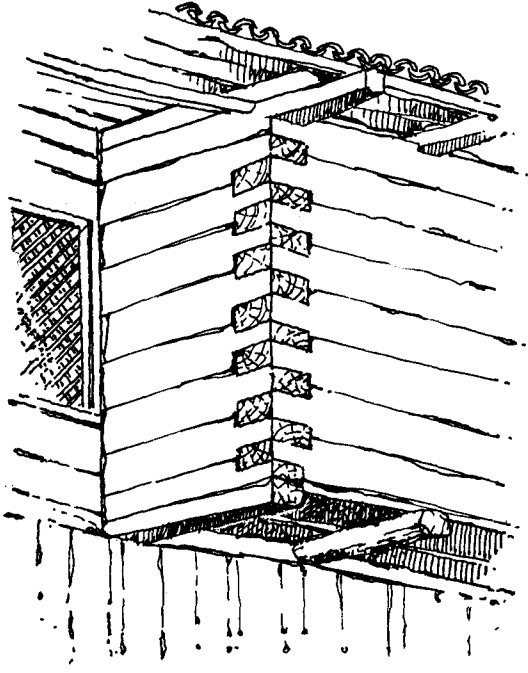
Yapının en önemli ögesi olan duvarın yapım yöntemi, taşıyıcı sistem kurgusuna göre nitelenmektedir. Ahşap karkas yapılar; taşıyıcı bileşen aralarının türlü yapı gereçleri ile doldurularak duvar ögesine dönüşümüne göre;

- Ağaç yığma duvarlar,
- Ağaç karkas " Çatki " duvarlar,
- Ağaç yığma blok duvarlar, olmak üzere gruplanırlar.

Çizim 3.5. ARAÇ-PELİTÖREN KÖYÜ, kütük yığma duvar örneği

Çizim 3.6. ARAÇ-PELİTÖREN KÖYÜ, blok yığma duvar örneği

Ağaç Yığma Duvarlar

Ağaçlarla yapılan yığma blok duvarlar iki grupta incelenebilir:

- Kütük yığma duvarlar,
- Blok yığma duvarlar,

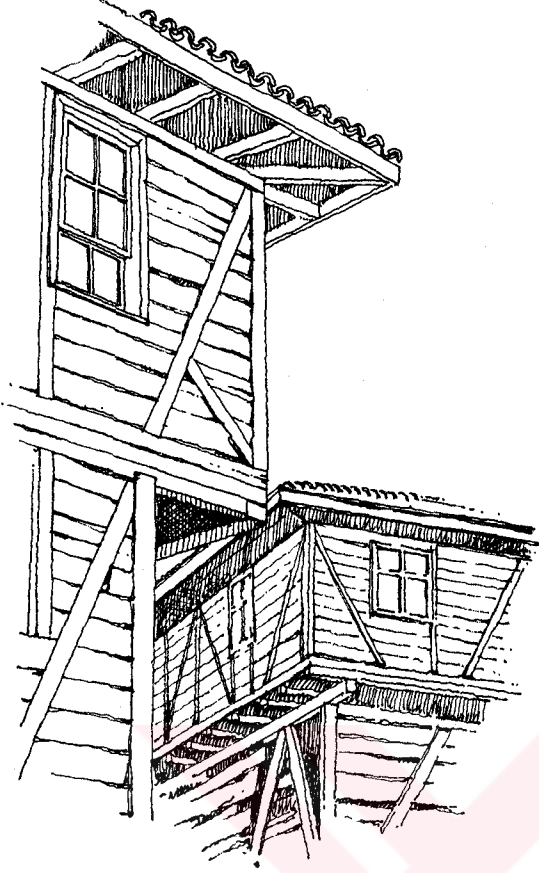
Her iki gruba giren duvar örneklerini oluşturma ilkesi aynıdır. Belli geçme teknikleri ile ağaçlar birbirlerinin üzerine bindirilmiştir. Herbiri çaplarının ve kesitlerinin $1/4$, $1/3$, $1/2$ 'si oranında kertilerek ters yönlerde birbiri üzerine bindirilen kütüklerin oluşturduğu duvarlar, yük taşıma ve mekanları bölme işlevine sahiptir. (Çizim 3.3.- 3.4.;Fotograf 115-116-117-118).

Ağaç Karkas " Çatki " Duvarlar

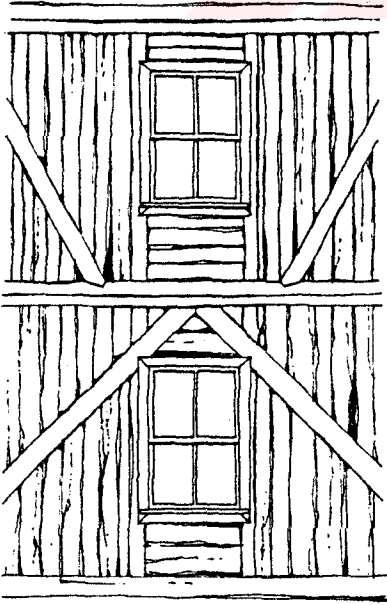
Bu sınıflama içine giren duvarlar basınç ve çekmeye çalışırlar. Taşıyıcı sistem kurgusu açısından, tek tabanlı ve çift tabanlı bir karkas çatki kuruluşuna sahiptirler. Bölgede yer alan konutlar ise;

- Tek tabanlı ahşap karkas çatki kuruluşu,
- Bir yönde tek tabanlı - diğer yönde çift tabanlı,
- İki yönde çift tabanlı örnekleri içermektedir.

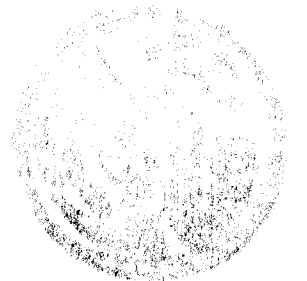

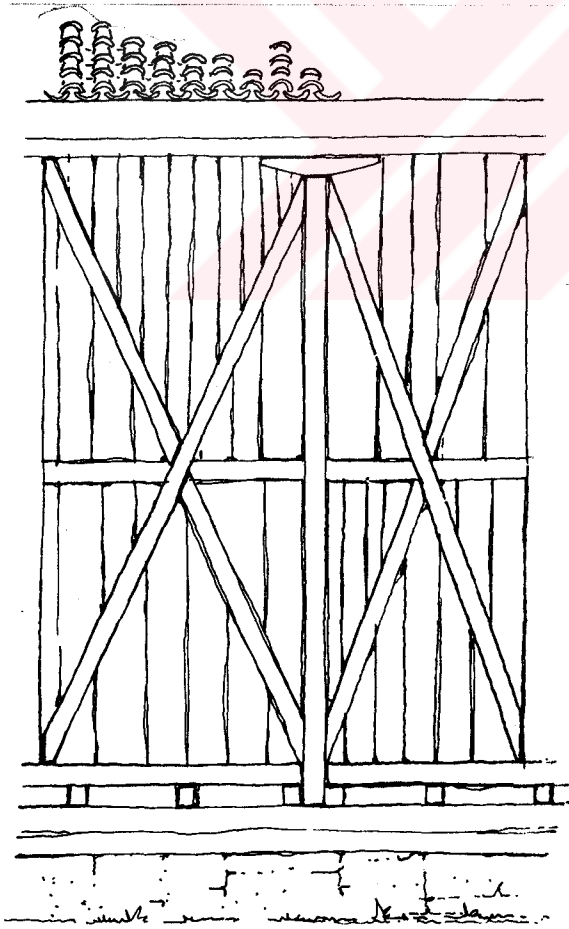
Çizim 3.7. ILGAZ-BOSTAN KÖYÜ, ağaç karkas çatkı kuruluşunda payanda-dikme-alt taban kuvvet üçgeni

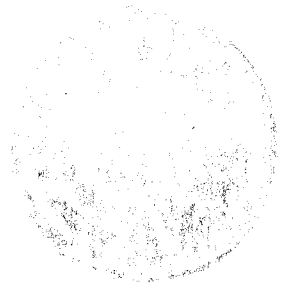
Çizim 3.8. MUDURNU-KARACASU KÖYÜ, ağaç karkas çatkı kuruluşu

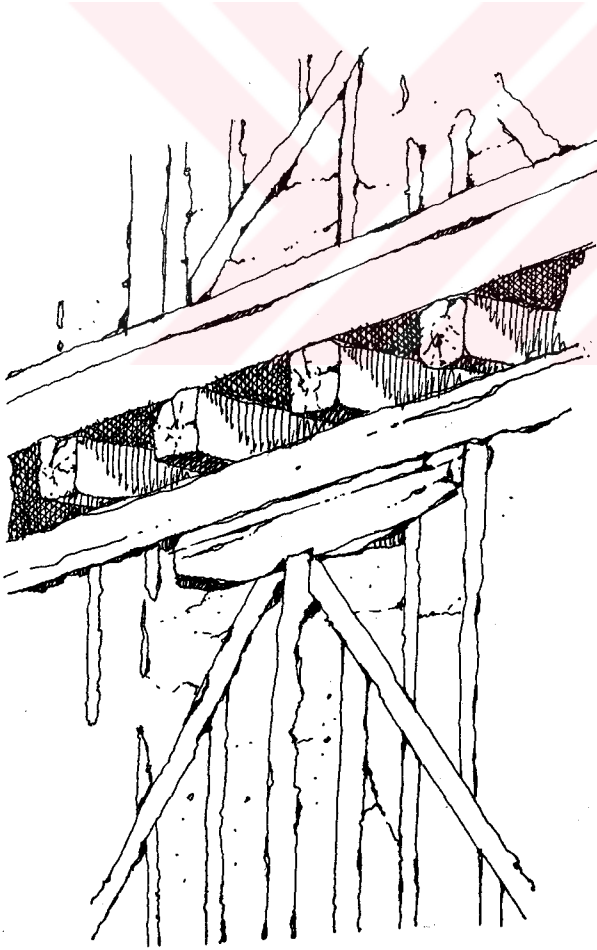
Bu çatkı kuruluşlarını oluşturan dikmeler, köşelerde 15/15 cm, 14/14 cm, 12/12 cm boyutlarında değişken aralıklarla dizilmişlerdir. Çatkı elemanı olarak veya dolgu gereçlerinin uygulanmasına yardımcı olmak üzere 40-50 cm aralıklarla ara dikmeler yerleştirilmiştir. Böylelikle pencere düzenlerine uyan bir modül düzeni sağlanmıştır. pencereler sık aralıklarla düzenlendiğinde, ara dikmeler pencere açıklıklarına göre çatkı kuruluşu içinde yer almışlardır. Çatkı kuruluşun düzenlenmesinde yan itme kuvvetlerine başka bir deyişle yatay kuvvetlere karşı payandalar kullanılmıştır.  nemli bir işleve sahip daire veya karekesitli payandalar, çoğunlukla 60   'lik açı ile "dikme-alt taban" arasında veya alt taban - kat döşemesi - alt taban arasında kuvvet üçgenleri oluşturarak uygulanmıştır. 60  den daha dik açılarda uygulanmış örneklerin yanısıra, 45  ' lik payanda eğimlerine de rastlanmaktadır. Bu uygulama daha çok kat yüksekliği ile bağlantılı bir nedene dayanmaktadır(Fotograf 3-18-19-32-34-41-46-47-49-50-55-56-74-75-77-78-80-81-82-105-106).

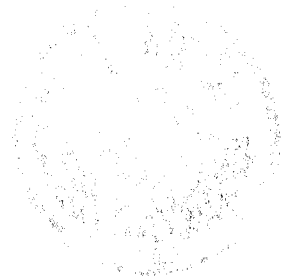
Çizim 3.9. MUDURNU-KARACASU KÖYÜ,
ağaç karkas çatkı kuruluşu, çapraz payandalı  rnek

Her iki yönden gelebilecek yatay kuvvetlere karşı, çaprazpayanda çözümü uygulanmıştır. Payandasız olarak düzenlenmiş çatki kuruluşlarında ise, dolgu gereçleri, yatay kuvvetleri karşılama görevini üstlenmiştir. Ahşap karkas çatki kuruluşun gereği olarak; taşıyıcı öğelerin doğa etkilerine açık tutulması yani çoğunlukla ahşap konstrüksiyonun sıvanmadan bırakıldığı karkas çatki yöntemi ile yapılmış duvarlara da rastlanmaktadır. Ağaç gerecin çalışmasını önleyebilmek için çatki kuruluşunu oluşturan bileşenler en küçük kesitlerde düzenlenmiştir. Bu nedenle; tabanlara gelen yüklerin, düşey taşıyıcılara kolayca aktarılmasını sağlama düşüncesi, dikme üzerine başlık konulmasına gerektirmiştir. Bu durum yatay taşıyıcı öğelerin daha küçük kesitlerde yapılabilmesine olanak sağlamıştır (Çizim: 3.7-3.8-3.-3.10-; Pafta 1-3-5-6-7-9-10-12-17-18) .

Çizim 3.10. ARAÇ-PELİTÖREN KÖYÜ, dikme üzerine konulan başlık detayı

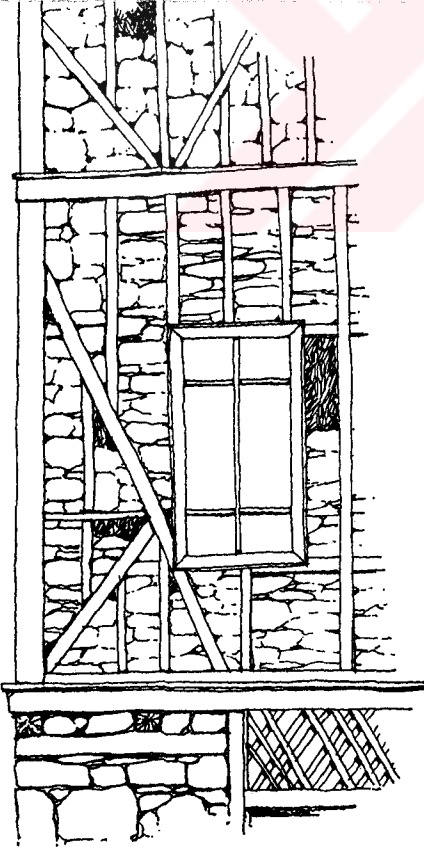

3.2.2.3. Duvar Dolguları

Taşıyıcı karkas (iskelet) çatkı aralarının doldurulması veya karkas yüzünün kaplanması, yöre gereçlerinin en iyi ve ekonomik kullanımı ilkesi ile uygulamıştır. Yöredeki yapı gereçlerinin çeşitliliği, elde etme olanakları, işlenebilme kolaylıkları gibi belirleyici etkenlerin yanısıra; dayanıklılık, geçirgenlik özellikleri, çatkı kuruluşu olan uyumu, bağlanabilme kolaylıkları, iç ve dış yüzeylere uygulanacak kaplamalara tutunabilme özellikleri düşünülerek dolgu gereci seçilmiştir.

Taş Dolgu

Taşıyıcı karkas " çatkı " aralarında, büyük ölçüde ağaç dolgunun kullanılmasına karşın, ağaç bulmanın güçleştiği yörelerde taş kullanıldığı görülmektedir. Boyutları 10-15 cm arasında olan bu toplama işlenmemiş taşlarla ve çamur harçla karkas çatkı araları doldurulmuştur (Fotograf 41-42-43-63-64-75-113).

Çizim 3.11. SAFRANBOLU-ÇERÇEN KÖYÜ,
taş dolgu örneği

Bölgede dolgu gereci olarak en fazla kullanılan taş "Küfünk " taşı ile "Yeğdane" taşıdır. Kalker orijinli bu taşlar çamur harçla örülerek dolgu görevi yaparlar. Fiziksel yapı açısından taş, diğer dolgu gereçlerine oranla, daha ağır ve yoğun olmasından dolayı, taş dolgulu karkas duvarlarda, düşey taşıyıcılar küçük ölçülerdedir ve yatay bağlantılar sıkça kullanılmıştır (Çizim 3.11.; Pafta 2-5-6).

Tuğla Dolgu

Yapı gereci sağlayabilme veya üretebilme olanaklarının arttığı büyük yerleşme merkezlerinde tuğla kullanılarak, bağlayıcı kireç harcının da olumlu katkıları ile düzgün korunumlu duvarlar yapılmıştır. Boşluklar ve sınırlı olarak kullanılan bağlantılar arasında, düz veya çapraz biçimlerde yer alan tuğla dizileri, yer yer balık sırtı örgü düzeni ile duvar oluşumunda yer almışlardır. Dolgu gereçleri ile ahşap karkas yüzeyleri çoğunlukla aynı yüzde ve karkas görünecek biçimde düzenlendiği gibi, sıvalı yüzeylerin karkas yüzeyden taşınılı uygulanmış örnekleride vardır(Fotoğraf 20-54-105).

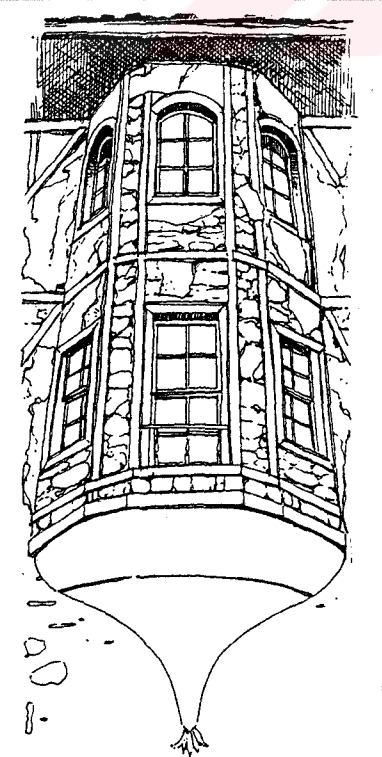

Fotoğraf 20 Araç - Pelitören Köyü, tuğla dolgu örneği

Kerpiç Dolgu

Orman bölgelerinin dışındaki yörelerde, karkas çatkı aralarında kullanılan kerpiç karkas dolgular içinde en fazla uygulanan dolgu gerecidir. Isı yönünden etkin bir geçirimsizliğe sahiptir. Düzgün ve sıkıştırılmış kerpiç birimlerinin yan yana düzenlenmesinin getirdiği örgü kolaylığı ve uygulama olanaklarının yanında düşey taşıyıcı ve ara dikmelerin daha geniş aralıklarla yapılabilmesine olanak tanımıştır. Düşey taşıyıcılar yalnızca boyunduruk adı verilen bileşenlerle yatay olarak bağlanmış, taş dolgudaki gibi sık yatay bağlantılara gerek duyulmamıştır. Çapraz örgü düzeninin uygulandığı örneklerde dikme araları 20 -30 cm olarak düzenlenmiştir(Fotograf 3-32-35-55).

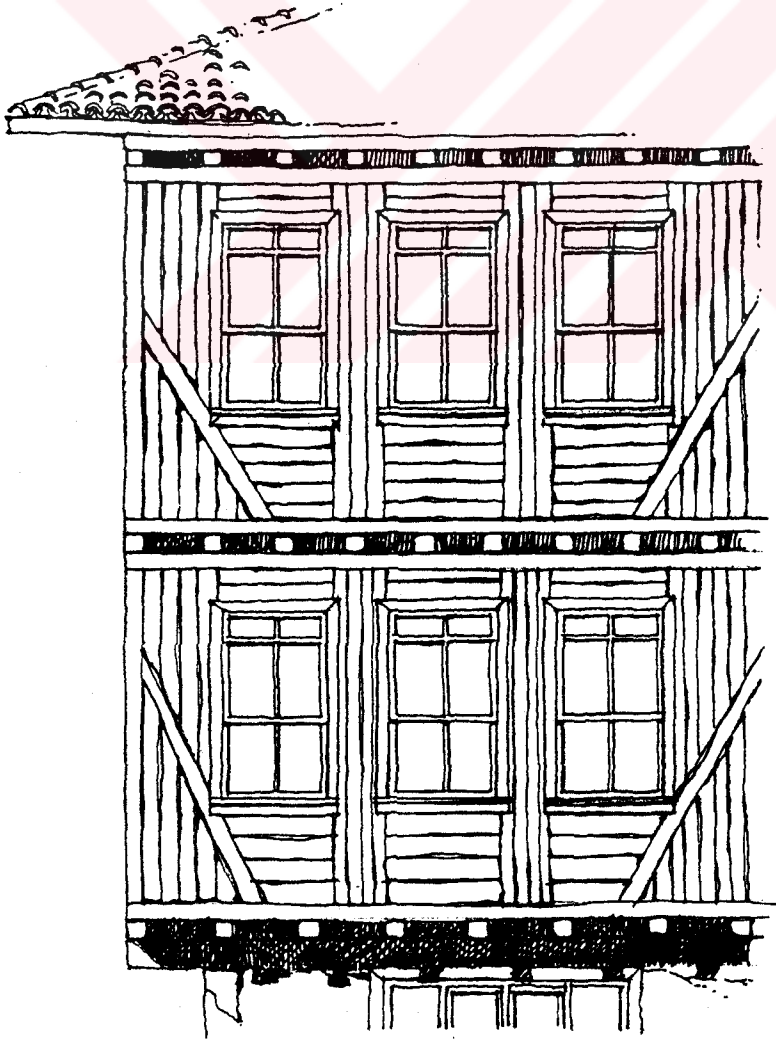
Karkas çatkı araları tuğla veya kerpiçle doldurulmuş yapılar; genel bir tanımlama ile "Hımiş" olarak adlandırılmıştır. Arseven; "hımiş" 'ı; ağaç çatkı arasına kerpiç doldurmak sureti ile yapılan duvar ve bina olarak tanımlamaktadır (Arseven, 1983, I, 481) . Hasol ise "hımiş" 'ı; "dolma" sözcüğünün karşılığı olarak görmekte ve ahşap yapıların kuşaklama aralarını harçlı tuğla ve kerpiçle doldurmak suretiyle yapılan binayı, dolma bina olarak tanımlamaktadır (Hasol, 1979:154; Çizim 3.12; Pafta 7-8-9-17).

Çizim 3.12. SAFRANBOLU-YÖRÜK KÖYÜ,
kerpiç dolgu örneği

Ağaç Dolgu

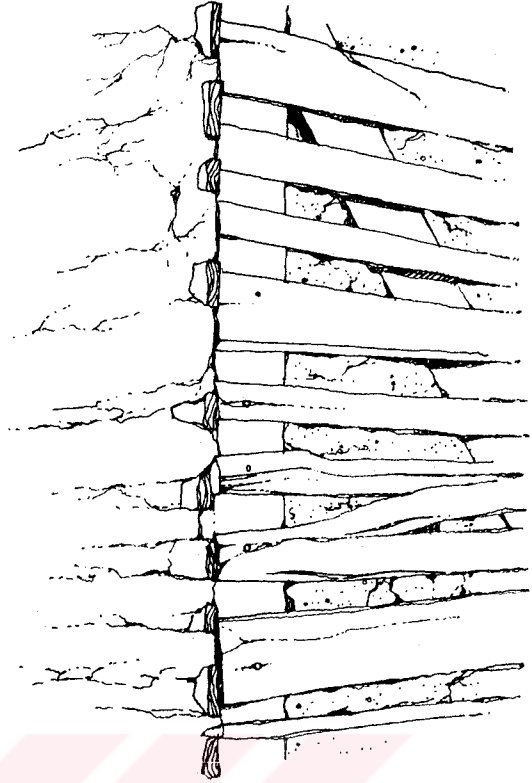
Özellikle orman köylerinde uygulama alanı bulmuş bir dolgu çeşididir. Gerecin hafifliği, ahşap karkas'a bağlantı kolaylığı, taşıyıcı dayanımına katkısı ve kolay işçilik gibi olumlu yönlerine karşın, ısı geçirme oranının yüksekliği, sınırlı gereç kullanımına olanak vermemesi gibi olumsuz yönleri de vardır. Yöresel dilde "çitime" olarak adlandırılan ağaç dolguda bağlantılar çivi ile yapılmıştır. En başarılı örneklerine Bulak, Sarot (Ilıca), Karacasu, Bostan köyü ve Mudurnu'da rastlanmaktadır. Bir başka dolgu biçimi de "dizeme" adı verilen dolgudur. Yıkılan evlerin eski ağaçları ya da yapı artığı ağaç parçaları ile yapılır. Bölgede en başarılı örnekleri Bulak Köyü' nde ve Mudurnu' da bulunmaktadır(Fotoğraf 21-37-38-39-40-44-46-47-48-49-50-77-78-80-81-82; Çizim 3.13.).

Çizim 3.13. MUDURNU, ağaç dolgu örneği

Fotoğraf 21 Safranbolu - Bulak Köyü, ağaç dolgu (dizeme) örneği

Çizim 3.14. MUDURNU-TAVŞANSUYU KÖYÜ, bağdadi (çıtalı) kaplama örneği

3.2.2.4. Yüzeyin Kaplanması

Bölgeye özgü konutlarda; taşıyıcı karkas (iskelet) çatki yüzeylerin kaplanması, yöredeki gereçlerin bulunabilme ve işlenebilme olanaklarına bağlı olarak değişiklik göstermiştir.

" Bağdadi ", " Bedavra ", " Tahta " kaplama olmak üzere uygulanmıştır.

Bağdadi (çıtalı) Kaplama

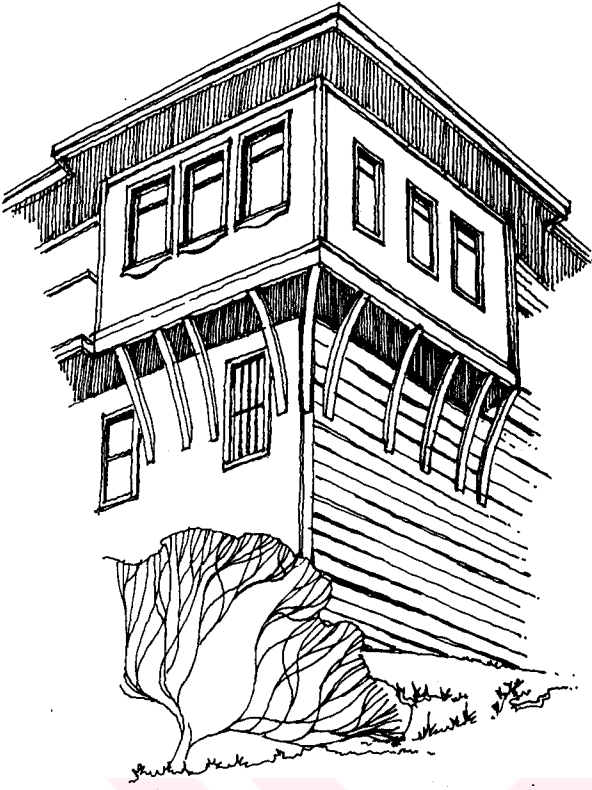
2.5-3.5 cm boyutlarında ince çıtalar, belirli aralıklarla (3-5 cm) karkas çatkının her iki yüzüne kaplanarak oluşturulmuş saman ve çamur karışımı sıva ile, çatki yüzeyler sıvanmıştır. Karkas çatki yüzeye çakılan çıtaların aralıkları ve kalınlıkları, sıva yüzeylerinin kalıcılığını etkilemiştir. İyi uygulanmış çıtalı yüzey kaplama örneklerinde, çamur sıva uygulanmış ise; 3-4 yılda bir sıva yenilemiştir. Alçı sıvalarda bu süre daha uzun tutulmuştur (Çizim 3.14; Fotoğraf 55-56-57).

Tahta Kaplama

Ağaç gereç işlenebilme olanakları ile bağlantılı olarak karkas yüzeyde farklı isimlerle tanımlanmıştır. 6 - 12 cm arasında değişen genişlikte, 6 - 10 mm kalınlıkta, yaklaşık 50 cm. boyunda düzgün dokulu ağaçlardan (Ladin, köknar) suyun akışını kolayca sağlaması için doku yönünde yarıldıktan sonra, düşey olarak yan yana düzenlenerek çakılmıştır. " Hartama " adı verilen bu kaplama yöntemi ekonomik olmayan bir gereç kullanımına neden olmaktadır. Kastamonu, Bolu, Gerede dağ ve orman köylerinde uygulama olanağı bulmuş bir yüzey kaplama yöntemidir. Büyük yerleşim merkezleri gelişmişlik düzeyi ile bağlantılı olarak, yapım yöntemlerinin gelişmesine de katkıda bulunmuştur. Ağaç gerecin işlenebilme esnekliği artmış, ekonomik ve belirli fiziksel koşulları karşılamaya yönelik ayrıntı çözümleri gündeme gelmiştir. Karkas çatki yüzeyin, ince kesitli tahtalarla, farklı bini ve geçme teknikleri ile yatay veya düşey olarak kaplanması " Bedavra " olarak isimlendirilmiştir. Benzer fakat daha az işlenmiş, normal ölçülerde tahtaların yatay veya düşey olarak kaplanması yöntemine ise; " çaplama " denilmektedir. Bölge bazında yapılan inceleme ve araştırmalarda tekil örnekler dışında uygulama alanı bulamamış bir yüzey kaplama yöntemidir. Yalnızca Bartın'da büyük ölçüde kullanılmıştır. Çok az sayıda konut bölgeye özgü nitelikler taşımaktadır. Bu yüzden tahta kaplama yöntemi üzerinde fazlaca durulmamıştır (Çizim 3.15.; Fotograf 22-40-45) .

Fotoğraf 22 Ilgaz - Bostan Köyü,
tahta kaplama (çaplama) örneği

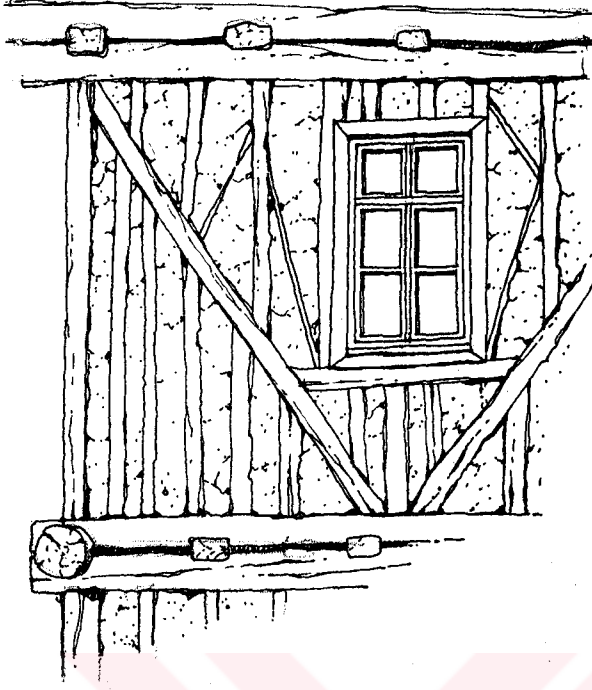

Çizim 3.15. BARTIN, Tahta kaplama (çaplama) örneği

3.2.3. Döşemeler

Geleneksel yöntemlerle üretilmiş konutlarda, ağaç gerecin döşeme kuruluşundaki yeri ve önemi zengin bir geçmişin ve birikimin uzantısıdır. Ağaç gerecin fiziksel üstünlükleri; döşeme kuruluşundaki kullanım nedenselliğinin yanıtıdır. Küçükerman; "... Anadolu Türk evindeki döşeme ve tavanların oluşumunu incelerken, değişik bir kavramla karşılaşılır. Yer döşemesi ne denli yalın bir biçim almışsa, tavan ise tersine o denli özenli düzenlenmiştir. Tavan ve döşeme arasındaki bu ilginç ilişkiyi daha da güçlü bir biçimde vurgulayabilmek gerekir. İşte bu nedenle döşemeye " Alt örtü ", tavana "Üst örtü" demek uygun düşer ..." demektedir (Küçükerman, 1988: 138) .

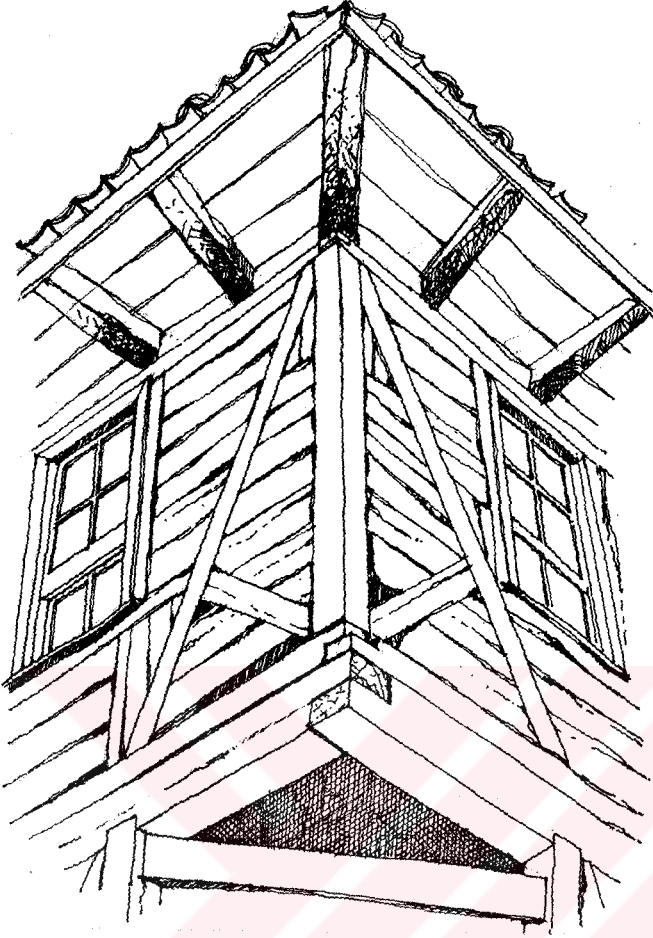
Gerek yığma, gerekse karkas (iskelet) yapılarda, aynı yönde düzenlenmiş taşıyıcı kirişler, taşıdığı yük ve açıklığa göre, değişik kesitlerde ve aralıklarda düzenlenmiştir. Ahşap karkas çatki kuruluşu, döşeme düzeyinde, farklı biçimlerde dir. Uygulama biçimleri, sayısal çokluğa göre;

Çizim 3.16. ARAÇ-MESUDIYE KÖYÜ,
bir yönde tek tabanlı, diğer yönde
çift tabanlı karkas çatki kuruluşu

- Bir yönde tek taban, diğer yönde çift taban,
- Her iki yönde de çift taban,
- Bir yönde çift, diğer yönde üç taban, biçiminde sıralanmıştır.

Kısa yönde atılan, Safranbolu ve çevresinde " dökme " (ken) adı verilen ahşap kirişlerin üzerine yine aynı yörede " kavuş " denilen döşeme tahtaları çakılmadan önce dökmelerin altına " Nallama tavan " adı verilen tahtalar çakılmıştır. Dökme araları, ısı yalıtımı için toprakla doldurulup, hava boşluğu bırakıldıktan sonra, döşeme tahtaları tespit edilmiştir. Döşeme tahtalarında bini yada lamba kullanılmamıştır. " Kavuş " adı verilen bu enli tahtalar değişik genişliklerde ve boylardadır. Bugüne kadar yapılan incelemelerde, karşılaşılan en geniş döşeme tahtası örneği, 62 cm boyutunda Yörük köyü, Kaymakçioğlu Konağı'ndadır (Çizim 3.16.-3.17.; Fotograf 47-49-50-56-78-79-82; Pafta 2-4-6-8-9-15-17).

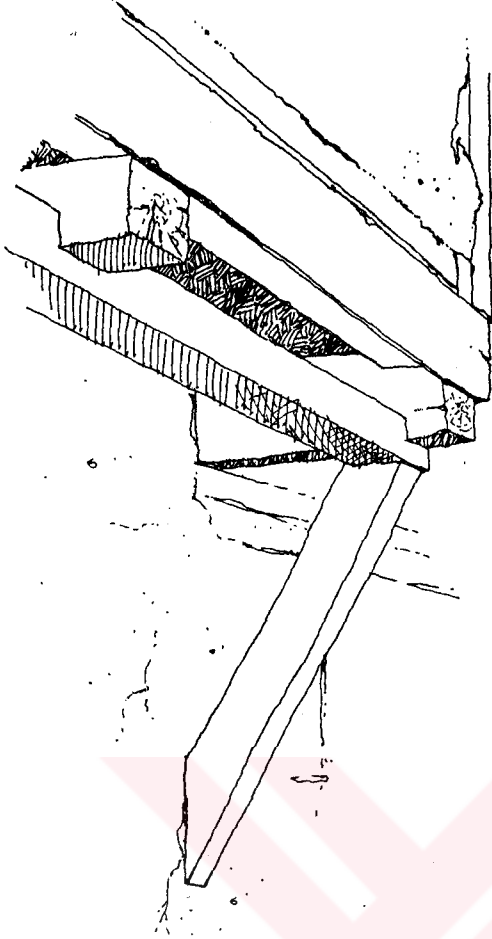
Çizim 3.17. ILGAZ-BOSTAN KÖYÜ, tek tabanlı karkas çatk'ı kuruluşu

3.2.3.1.1 Döşeme Uzantıları (Çıkmalar)

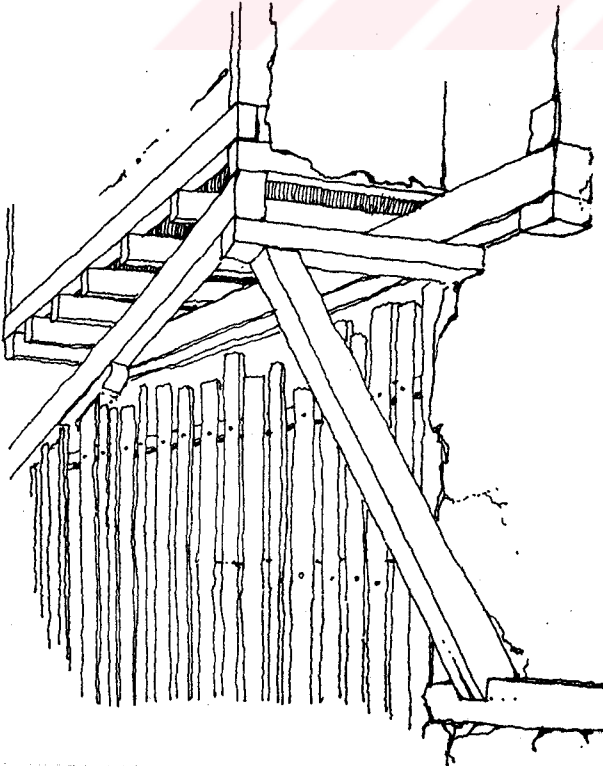
Batı Karadeniz Bölgesi geleneksel konutlarında , döşeme uzantılarının oluşturduğu çıkma konstrüksiyonu genellikle altı grupta toplanabilecek çözümleri içermektedir.

Bölgede uygulama yoğunluğuna göre; sıralanacak olursa;

- Payandalı çıkma,
- Bindirmeli çıkma,
- Konsol çıkmalar
- Konsol kirişli çıkmalar,
- Dikmeler üzerine alınan çıkmalar
- Bunların bir veya birkaçının bir araya gelmesi ile oluşan çıkmalar, olarak sıralanabilir (Evren, 1959: 12).

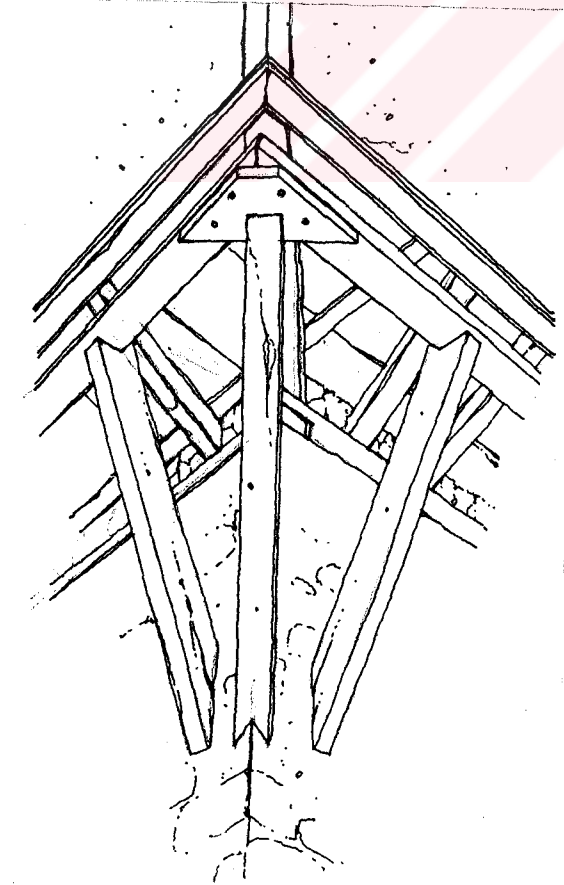
Çizim 3.18. SAFRANBOLU- BULAK KÖYÜ, çıkma-döşeme kurgusu

Çizim 3.19. SAFRANBOLU- BULAK KÖYÜ,

Payandalı çıkmalar:

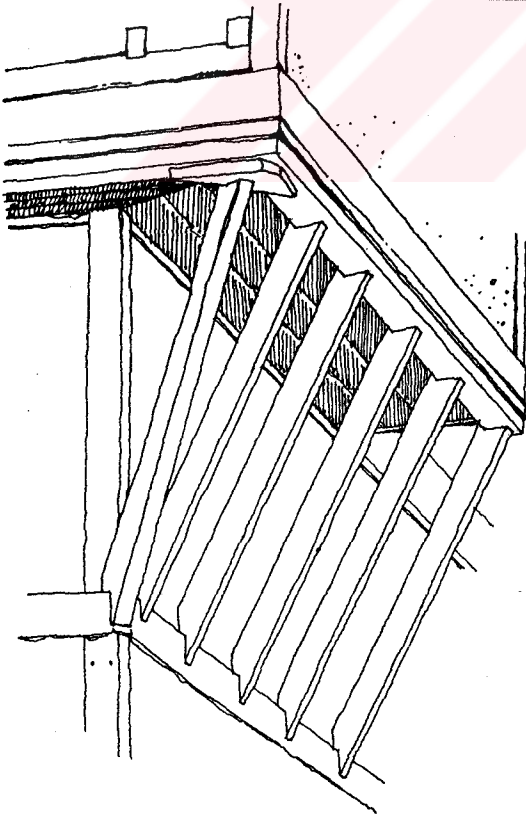
Döşeme uzantıları olan kirişlere, destek görevini üstlenen payandalar; alt katı kagir yığma yapılarda duvar içinde yer alan ahşap hatıllara oturtulmuştur. Zemin katı ahşap karkas yapılarda ise; payandalar dikmelere bindirilerek yük aktarımı sağlanmıştır. Küçük ölçülerdeki ağaçlarla çok geniş çıkma olanaklarını sağlaması nedeni ile bölgede yaygın bir uygulama alanı bulmuştur. En iyi örneklerine Safranbolu ve çevre köylerinde rastlanmaktadır. Çizim 3.18’de Bulak Köyü’ndeki örnekte, döşeme uzantılarını oluşturan kirişlerin oturduğu dik yönde ikinci bir kiriş bulunmaktadır. Döşeme uzantıları bu kirişe 15cm çıkıntı yaparak oturtulmuştur. Bu kirişe destek işlevini üstlenen payandanın alt ucu duvar içindeki ahşap hatıla oturmaktadır. Yine aynı köydeki bir başka örnekte zemin kattaki açi değişikliğinin üst katla döşeme uzantıları ile düzeltildiği çıkma düzenidir. Döşeme kirişlerinin üzerine oturduğu taban kirişinin bir ucu, payanda yerine döşemeden uzatılmış dik yönde ikinci bir kirişe oturtulmuş ve tek payanda ile desteklenmiştir. Payandanın alt ucu zemin kat duvarı içindeki ahşap hatıla oturmaktadır (Çizim 3.19; Fotoğraf 35).

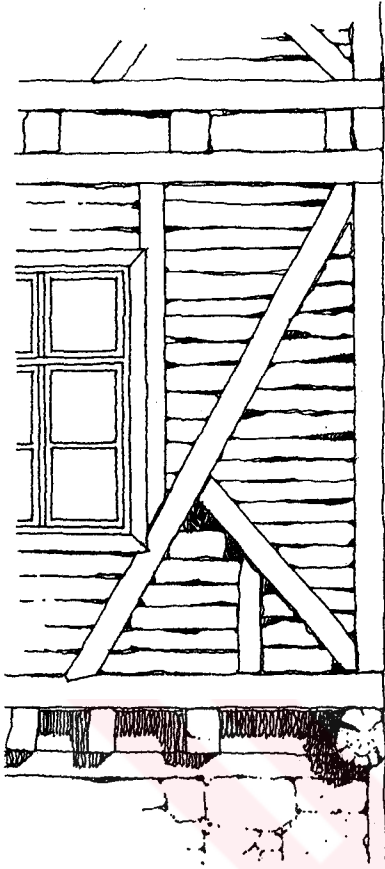
Çizim 3.20. SAFRANBOLU-YÖRÜK KÖYÜ, çıkma-döşeme kurgusu

Yörük Köyü'ndeki Kaymakçıoğlu Konağı'nın iki yönde çıkma yapan döşeme uzantıları, köşede bir kenarlarda dörder payanda ile desteklenmiştir. 80cm çıkıntı yapan kirişler dik yönde taban kirişine oturtulmuştur. Payandalarca desteklenmiş bu kirişlerin köşe birleşimine gelen yükün üniform dağılımı ve çerçeve kirişlerinin açılmasını önlemek için alttan tespit edilmiş bir başlık konulmuştur. Köşede yer alan payandanın üst ucu başlığa oturmaktadır, alt ucu ise; duvar içinde yer alan ahşap hatıla oturmaktadır. (çizim 3.20).

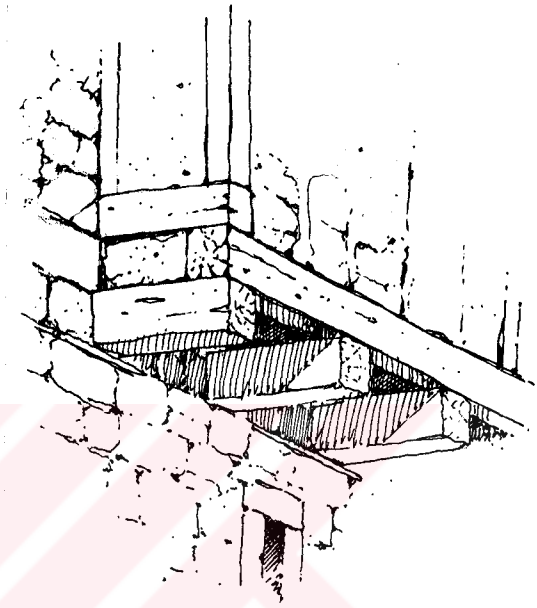
Safranboluda'ki Gökçüoğlu Konağının iki yönde çıkma yapan döşeme uzantıları köşede bir, kenarlarda beşer payanda ile desteklenmiştir. Kaymakçıoğlu Konağı ile aynı ayrıntı çözümlerini içermektedir. Yalnızca, çıkma yapan döşeme kirişleri alttan dik yönde kaplama tahtaları çakılarak kaplanmış ve payandaların alt ucunun oturduğu ahşap hatıl bu kez duvardan dışa taşıntılı olarak yerleştirilmiştir (Çizim 3.21; Fotoğraf 101-102-103). Bölgede yapılan incelemelerde payandalı örneklerin büyük bir bölümünde, payandaların, alt ve üst noktalarının oturuş biçiminden dolayı, lifleri boyunca çatladığı görülmektedir.

Çizim 3.21. SAFRANBOLU

Çizim 3.22. SAFRANBOLU-BULAK KÖYÜ, basit konsol çıkma örneği

Çizim 3.23. SAFRANBOLU-ILBARIT KÖYÜ, konsol kirişli çıkma örneği

Konsol Çıkmalar:

Döşeme kirişlerinin zemin kat kagir yüzeyden sınırlı ölçülerde (40-60cm) dışa taşırılması ile oluşturulan çıkma yöntemidir. Bölgede yoğun bir uygulama oranına sahiptir. Kastamonu, Mudurnu, Safranbolu ve köyleri çok sayıda konsol çıkma örneklerini içermektedir (çizim 3.22; Fotograf 37-64-81-77-78)).

Konsol Kirişli Çıkmalar

Tek yönde oluşturulmuş döşeme kirişlerinin alt kat kagir yüzeyden (40-70cm) taşınılı olarak düzenlenmesidir. Çizim 3.23' de Ilbarit Köyü'ndeki konsol kirişli çıkma örneğinde görüldüğü gibi ~ 50cm aralıklarla kalın kesitli ahşap kirişler dışa taşırılmıştır. Üst kat diğmelerini taşımak için, çıkma yapan kirişlerin üstüne taban kirişi yerleştirilmiş ve çıkma köşelerine ilave olarak duvara dik yönde ikinci bir kiriş çıkartılmıştır. Çıkma köşe dikmesi bu kiriş üzerine oturtulmuştur.

Mudurnu'daki örnekte ise; cephenin iki yüzünde de çıkma oluşturmak için bir yüzde dışa uzatılmış olan döşeme kirişlerine paralel bir kiriş aynı ölçülerde yan cephede dışa taşıntılı olarak konulmuştur. Döşeme kirişlerinin üzerine oturduğu taban kirişi yan cephede dışa taşırılarak çıkma yapan kirişe taban oluşturulmuştur(Çizim 3.27; Fotoğraf 54-79-81-82).

Bindirmeli Çıkmalar:

İki yönde yerleştirilen sürekli kirişlerin birbiri üzerine kademeli olarak bindirilmesi ile oluşturulan bir çıkma yapım yöntemidir. Konsol olarak 30-60 cm aralıklarla düzenlenmiş olan alttaki kirişe “çelik”, bunun üzerinde taşıntılı olarak yer alan kiriş de “sürme” olarak isimlendirilmiştir. Yük dağılımını ve bağlantıyı sağlamak için bu kirişlere dik yönde küçük ölçülerde yastıklar konmuştur. Kirişlerin yalın bir biçimde birbiri üzerine bindirildiği örneklerde vardır. Payandalı çözüme göre daha fazla ahşap gereç kullanımı söz konusu olmasına karşın, baş kurtarma sorununa çözüm sağlama ve daha geniş çıkma yapma olanağı verdiği için özellikle yerleşme merkezlerinde uygulanmıştır. Kastamonu en olgun bindirmeli çıkma örneklerine sahip yerleşme merkezidir (Çizim 3.24; Fotoğraf 105).

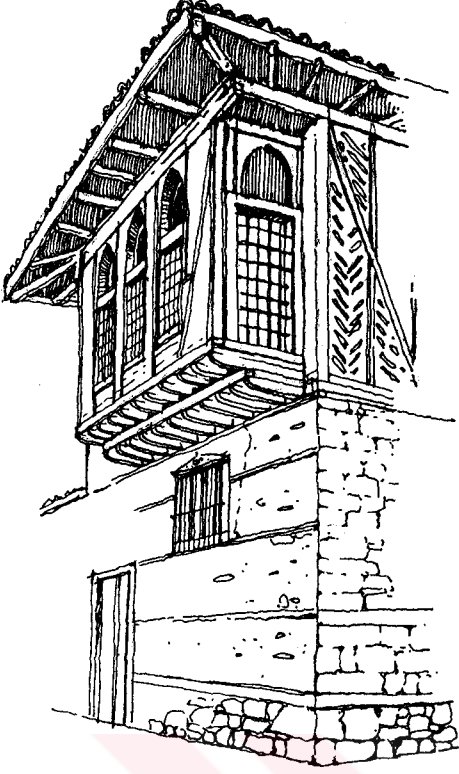
Karma Sistem Çıkmalar:

Çıkma çözümlerinin bir veya bir kaçının bir arada uygulandığı çıkma türleridir. En belirgin örneği Safranbolu'daki Mektepçiler Evi'nde görüldüğü gibi bindirmeli ve payandalı çıkma yöntemi bir arada uygulanmıştır. İki kademeli olarak yapılmış bindirme düzeninde cepheye dik gelen ahşap kirişlerinin uçları kesit kalınlığını narin göstermek için, farklı biçimlerde düzenlenmiş ve kiriş araları ahşapla kaplanmıştır. Bindirmeli çıkma altta ~ 50 cm aralıklarla cephe boyunca ritmik düzende yerleştirilmiş payandalarla desteklenmiştir(Çizim 3.24; Fotoğraf 104-106).

Dikmeler Üzerine Alınan Çıkmalar:

Bölgedeki geleneksel konut örnekleri arasında dikmeler üzerinde düzenlenmiş çıkmalara, çok fazla sayıda olmamak üzere Kastamonu ve Mudurnu'da rastlanmaktadır. Bu tür çıkmaları taşıyan dikmeler çoğunlukla köşelerde yer almıştır. Üstü kapalı giriş sahanlığı oluşturma düşüncesi ve istenilen ölçülerde çıkma yapabilme olanağı vermesi açısından önem göstermektedir. İncelenen tüm örneklerde, çıkma altları iç mekanlardaki tavan düzeninde ele alınarak kaplanmıştır.

Çizim 3.24. KASTAMONU, bindirmeli çıkma örneği

3.2.3.2.Tavan Kuruluşu

Bir anlamda " Üst Örtü " olarakda nitelenen tavanların biçimlenmesi, örttüğü mekanın önemi ile bağlantılıdır. Hayat katları, Ara katlar, Orta katlardaki mekanlar, önemleri ile bağlantılı olarak, tavanları çoğunlukla kaplamasız olarak bırakılmıştır. Tavan kirişlemelerinin ve çatı kuruluşunun yalın olarak görüldüğü bu uygulama biçimi, kavramsal anlamda doğru bir çözüm olarak değerlendirilebilir(Fotograf 23-89-90-91-92-93). Yaşam katlarında ise bütün tavanlar, yapının taşıyıcı düzeni ile ilişkili olmayan odanın, geleneksel özelliklerini belirleyici biçimlerde yorumlanmıştır. Geleneksel Anadolu konutunda odalar birer bağımsız yaşama birimi olarak gelişmiştir. Odalarda insan elinin uzanabildiği yükseklikler, düşey kullanım elemanları ile donatılmıştır. Bunlar dolaplar, ocak, kapı ve pencerelerdir. İnsan elinin ulaşamadığı yükseklikler ise; görsel konforu sağlayacak ayrıntı çözümleri ile bezenmiştir. Oda süslemesinin en karakteristik göstergesi tavanlardır(Fotograf 86-87-88).

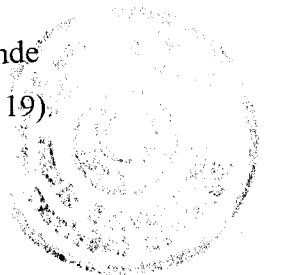

Fotoğraf 23

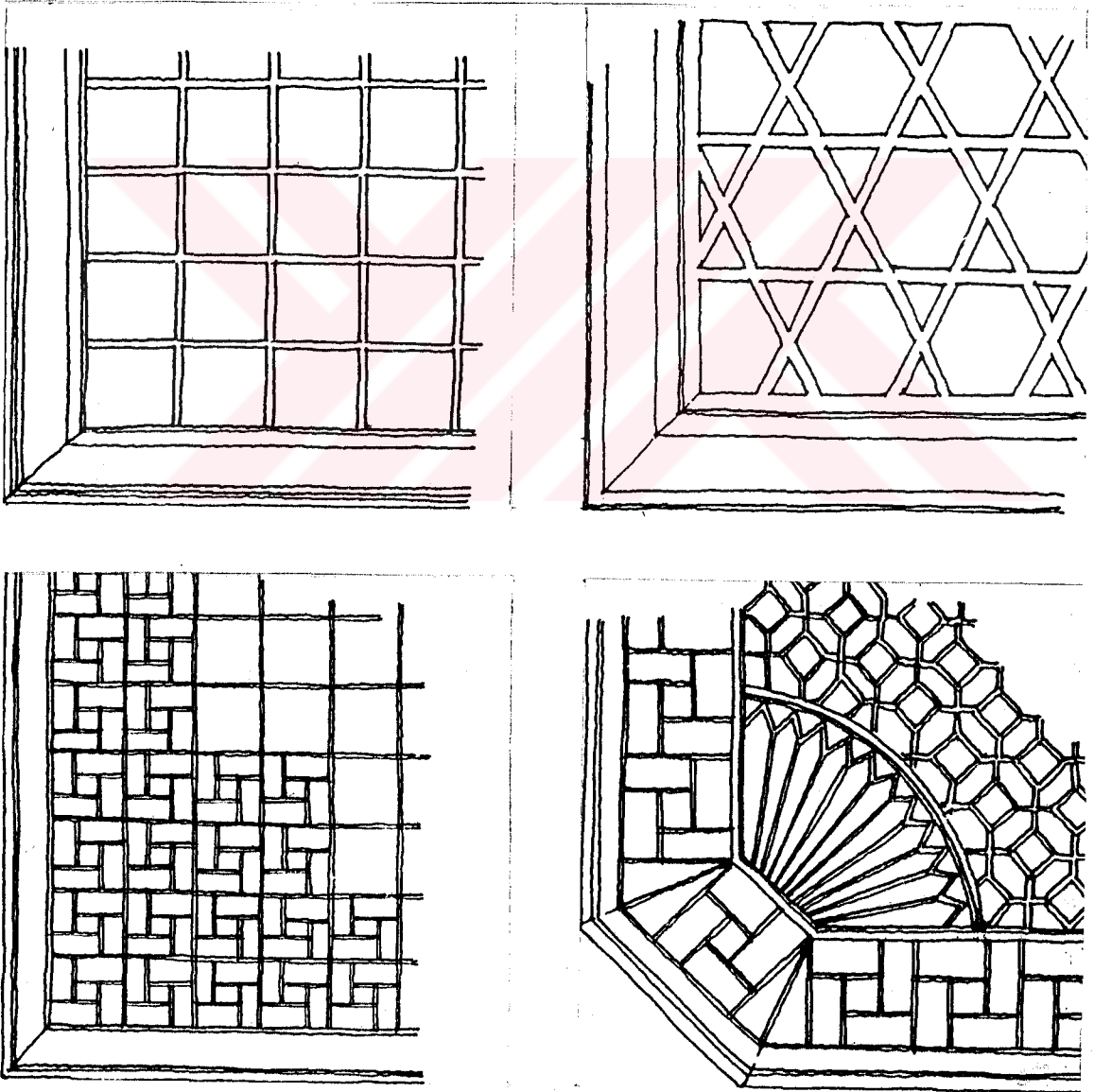
Safranbolu - Paçacıoğlu Evi,
tavan kirişlemesi

Tavan süslemeleri, yöreden yöreye kendine özgü üslup ortaya koymaktadır. Renk, motif, estetik ve çeşitlilik, yörenin yapı kültürü ile yoğrularak yorumlanmıştır (Çizim 3.25). Batı Karadeniz bölgesine özgü konutlarda, karşılaşılan tavan türlerini, uygulanma oranları ile bağlantılı olarak sıralamak gerekirse;

- Bir anlamda tavan işlevini de üstlenen, çatı kuruluşuna ait kirişlemeler açık bırakılarak herhangi bir kaplama ile kaplanmamıştır(Fotoğraf 23).
- Döşeme kirişlerinin üzerine çakılan kaplama tahtaları ile elde edilmiş tavan kaplaması üzerine, " Pasa " adı verilen ince kesitli çıtalarla bazen yalın olarak tahta aralıklarını kapatacak biçimde çoğunlukla, geometrik motifler oluşturacak şekilde çakılmıştır(Fotoğraf 118).
- 8 - 12 cm genişliğinde, 2-3 cm kalınlığında tahtalarla, geçme tekniğinde kaplama oluşturulmuş, üstleri işlenmiş çıtalarla bezenmiştir (Fotoğraf 117-119).

- Kirişlemenin altındaki kestane ve ceviz ağacından yapılmış kaplamaların üzeri, oyma, kakma, nakış vb. biçimlerde işlenmiştir. Az sayıdaki önemli konut örneklerinin, önemli mekanlarında uygulanmıştır (Fotograf 124-125-126).
- Belirli aralıklarla düzenlenmiş 2-3 cm kesitindeki çıtalar (Bağdadi) alçı ve kırık karışımı ile sıvanmış "tekne tavan" olarak isimlendirilmiştir. Bu uygulama biçimi, zor ve pahalı olmasından dolayı yalnızca önemli mekanların (Baş oda, orta sofa) tavan kuruluşlarında görülmektedir (Fotograf 117-126).

Çizim 3.25. SAFRANBOLU, tavan örnekleri

3.2.4. Merdivenler

Konutun en önemli elemanlarından biri olan merdivenler, yalın bir görüntü ve ayrıntı çözümüne sahiptirler. Konut içindeki merdivenlerin tümü ahşap gereçle yapılmış, buna karşın taşlık (hayat) merdivenleri çoğunlukla taş basamaklı olarak uygulanmıştır.

3.2.4.1. İç Mekan Merdivenleri

Konutun düşey sirkülasyonunu sağlayan merdivenler; hayat mekanından, orta kat veya ara kat sofasına, buradan tekrar üst kat sofasına bağlanır. Safranbolu ve çevresindeki yerleşme birimlerinde " Hayat " mekanını yaşam katlarına bağlayan merdivenin ilk basamakları çoğunlukla oturma taş basamakla oluşturulmuştur. Duvara bitişik taş kaplamalı sahanlığa ulaşıldıktan sonra, ahşap basamaklı merdiven başlar. Bu taş kaplamalı sahanlık " pabuçluk " adını almıştır (Günay, 1981:77; Fotoğraf 97) . Yapım sistemi açısından incelendiğinde; genellikle iki limon kirişi arasında oluşturulmuş kirişli merdivenle karşılaşılır. Üç limon kirişi arasında düzenlenmiş merdiven örnekleride bulunmaktadır. Rıhtlar çoğunlukla kapalıdır. Merdiven kolu genişlikleri 100 - 155 cm arasında değişmektedir. Merdiven rıht yükseklikleri ise; ortalama 20 cm kadardır. Bir tarafı duvara bitişik olan merdivenlerde korkuluklar, düz veya tornadan çekilmiş düşey, ahşap çubuklardan oluşmaktadır. Bazı örneklerde oymalı korkuluklarada rastlanmaktadır(Fotoğraf 94-95-96).

3.2.4.2. Bahçe Merdivenleri

Bölgeye özgü konutların bahçelerinde farklı düzlemleri birbirine bağlayan, düşey sirkülasyon işlevi gören merdivenlerin tümü, altı dolgulu taş basamaklardan oluşmaktadır.

3.2.5. Çatılar

Batı Karadeniz Bölgesi geleneksel konutlarında çatılar; doğal etkenlere, yapı malzemesi olanaklarına ve strüktüre göre biçimlenmiştir. Konutu üstten dış etkilere karşı koruyan çatı, işlevselliğinin yanı sıra kütsel biçimlenmenin oluşmasında da önemli bir yapı elemanıdır. Bölgeye özgü konutlarda çatılar; sistem kurgusu, örtü gereçleri ve saçak uzantıları açısından incelenmiştir.

3.2.5.1. Çatı Sistemleri

Bölgede, dağ ve orman köyleri çoğunlukla, dik eğimli beşik çatı ve bu çatıdan türetilmiş çözümleri içermektedir. Kıрма çatılar ise; Yerleşme merkezlerinde büyük ölçüde uygulama alanı bulmuştur. Dağ ve orman köylerinde de karşılaşılan kıрма çatılar oturtma sistemde çözülmüştür. Konstrüksiyonu; asıl yükü taşıyan ve bunu duvarlara ileten bölüm ile örtü gerecini tespiti yarayacak kaplama olmak üzere iki bölümde değerlendirilmiştir. Asıl yükü karşılayacak bölümün kurgusu genellikle aynıdır. Taşıyıcı iki duvar arasına, çatı yüklerini karşılayacak ölçülerde ve sık aralıklarla bırakma kirişleri yerleştirilmiştir. Aşıklar mahyaya 1.00 - 1.50 mt. uzaklıkta düzenlenmiştir. Ara aşıklar ise çoğunlukla, 2.50 - 3.00 mt. aralıklarla yerleştirilecek dikmeler aracılığı ile bırakma kirişlerine taşınmıştır. Kalın kesitli çatı mertekleri üzerine dik yönde latalar konmuş, bazı örneklerde de lataların üzeri kiremit altı tahtaları ile kaplanmıştır.

Yaygın bir çatı konstrüksiyonu uygulama şekli de; yatay aşıklar üzerine yaklaşık 2 - 4 mertek aralığında (1.00 - 2.00 mt.) yerleştirilmiş aşıklara, 40 -50 cm aralıklarla yuvarlak kesitli veya çok az işlenmiş ağaç merteklerin, çatı eğimine paralel olarak yerleştirilmesi ile oluşturulmuş bir yapım yöntemidir. Kiremit altı tahtasının kullanılmadığı durumlarda, çatı eğimine paralel olarak yerleştirilen yuvarlak kesitli veya çok az işlenmiş ağaçların ~20 -30 cm. aralıklarla yerleştirildiği görülmektedir. Yerleşme merkezlerinde uygulama alanı bulmuş farklı bir yapım yönteminde ise; bırakma kirişlerinin tavan kirişlemesi olarak saçak uzantısı kadar yapı dışına taşınması durumudur. Yatay aşıklar üzerine eğime dik yönde düzenlenmiş mertekler, bırakma kirişlerinin uçlarına bağlandığından, ayrıca bir yatay bağlantıya gerek duyulmamıştır. Sık aralıklarla düzenlenmiş üçgen çatıklar yalnızca kiremit altı tahtaları ile bağlanarak yatay yönde rijitlik sağlanmıştır(Fotograf 115-116; Pafta 2-4-6-8-13).

3.2.5.2. Çatı Örtüleri

Bölgede, en fazla uygulama olanağı bulmuş çatı örtü gereci oluklu (alaturka) kiremittir. Fazla olmamakla birlikte ladin ve köknar ağacından çoğunlukla yarılarak yada yontularak üretilmiş 1.00 - 2.00 mt. uzunluğunda, 20 - 25 cm genişliğindeki tahtalarla, çatı örtüsü oluşturulmuş örnekler orman bölgelerinde rastlanmaktadır. Düzgün taşlarla, ot ve saz demetleri ile oluşturulmuş çatı örtüsü örnekleri ise oldukça azdır. Günümüzde de büyük ölçüde kullanım geçerliliğini koruyan oluklu kiremitler; birbiri üzerine $\sim 8 - 10$ cm bindirilerek kiremit altı tahtası üzerine yerleştirilmiştir. Çatı eğiminin 30° 'nin altında olmasından dolayı herhangi bir tespit detayı uygulanmamıştır. Yalnızca, çatı eğiminin 30° 'yi aştığı beşik çatılı çözümlerde, kiremit dizilerinin doğal etkenler karşısında, hareketini önlemek için, belirli aralıklarla taşlar yerleştirilmiştir.

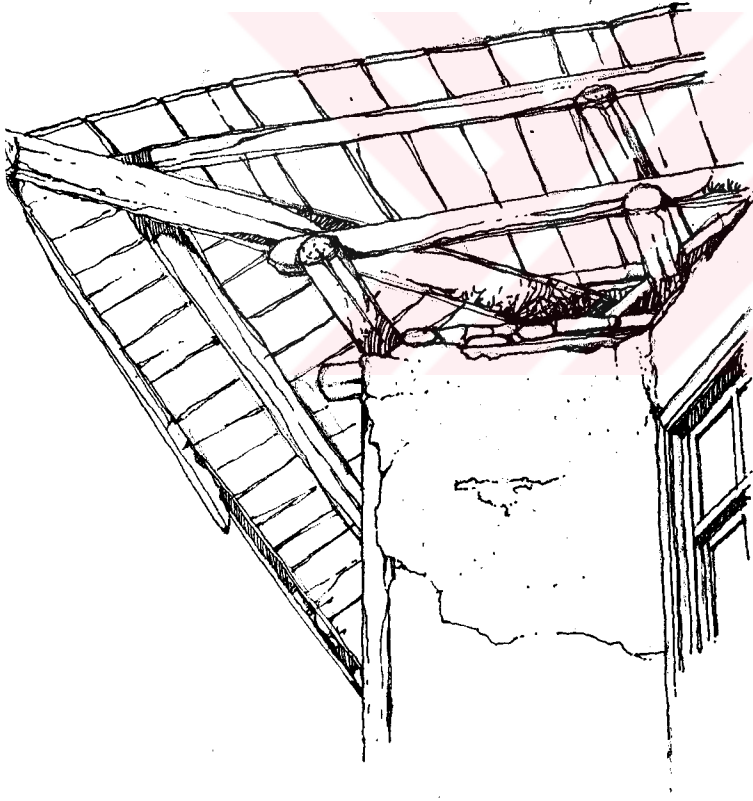
Bölgeye özgü yerleşmelerin tümünde, özellikle yerleşme merkezlerinde, son yıllarda doku bütünlüğünü bozan etkenlerin en önemlilerinden biri, gittikçe artan bir yoğunlukta marsilya kiremiti kullanımıdır. Safranbolu en belirgin örneklerinden biridir.

3.2.5.3. Saçaklar

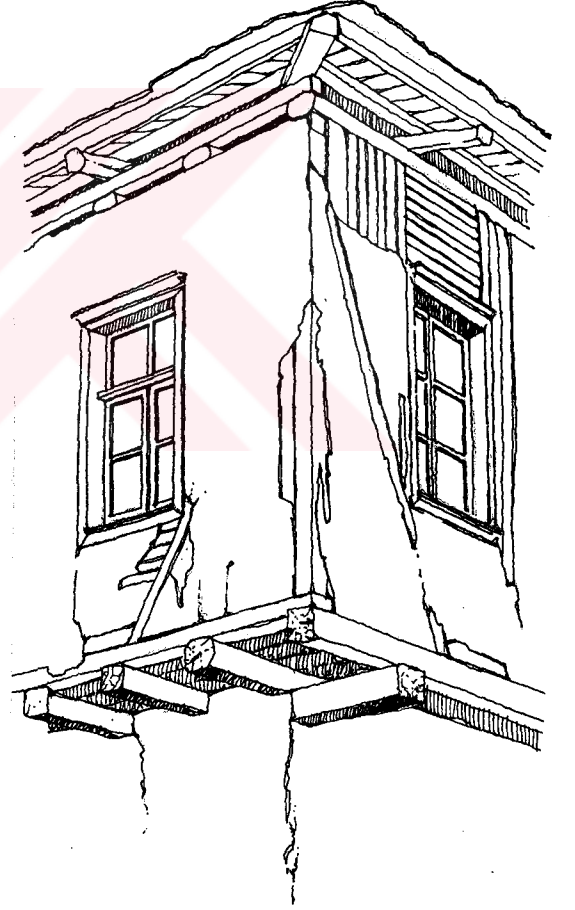
Merteklerin uzatılması veya tavan kirişlerinin dışa taşırılması biçiminde oluşturulmuş saçaklar; bölgeye özgü konutlarda, çoğunlukla saçak altı kaplaması yapılmadan, saçak konstrüksiyonunun yalın bir biçimde sergilendiği bir anlayışla yapılmıştır. İşlevselliğinin yanı sıra, biçimlenmeye olan katkıları oldukça fazladır. Özellikle eski örneklerde; yapının girinti ve çıkıntıları düz bir çizgi içinde toplanarak, kare yada kareye yakın formlarda çatı oluşturulmuştur. Geniş bir saçak çözümüne olanak veren bu uygulama biçiminde ve diğer geniş saçak uygulamalarında, mertek araları kapatılmayarak çatı aralarının havalandırılması sağlanmıştır. Çatı uçlarında dere ve oluk gibi çözümlere gidilmemiş, suyun etkin bir biçimde çatıdan uzaklaşması sağlanmıştır. Bölgede geniş saçak uygulamalarının en başarılı örneklerine, yerleşme merkezlerinde, safranbolu, Kastamonu ve o merkezlerle bağlı yakın köylerde sıkça rastlanmaktadır (Çizim 3.26; Fotoğraf36-49-64-70-72-73-75-77-78-102-105-106; Pafta 2-4-6-8-9).

Dar saçak örneklerine ise; daha fazla dağ ve orman köylerinde, Mudurnu, Göynük, Bartın gibi yerleşme merkezlerinde rastlanmaktadır. 40 - 70 cm arasında değişen saçak uzantılarında, saçak konstrüksiyonu çoğunlukla kaplanmadan açık bırakılmıştır(Çizim 3.27; Fotoğraf 42-56-82; Pafta 13-17).

Ç.3.26.27

izim 3.26. SAFRANBOLU-BULAK KÖYÜ, geniş saçak çözümü

Çizim 3.27. MUDURNU, konsol kirişli çıkma ve dar saçak örneği

4.BÖLÜM

BATI KARADENİZ BÖLGESİNDE ALTYAPI VE KENTSEL YERLEŞME EĞİLİMLERİ

4.1. Batı Karadeniz Bölgesi Yerleşmelerinde Altyapı Olanakları

Kentsel yaşamı, kapsamlı olarak gözönüne alınması gereken çok çeşitli unsurlar; ekonomi, teknoloji, sosyal, kültürel etkenler ve hukuksal yapı etkiler. Bu nedenle, kentte yapılacak herhangi bir müdahale, dikkatli bir analiz, çalışma, bilgi ve sorumluluk gerektirir.

Kentsel politikalar, kaynak ürün ve insan hareketlerinin birbiriyle olan ilişkisini irdeleyerek, sürdürülebilir kalkınma penceresinden, yerel yönetim, kurum ve kişilerin gelişmesini amaçlayan, hedef ve hizmetleri belirler.

Bölge yaklaşımı açısından; Bolu, Zonguldak, Kastamonu, Bartın ve Karabük illerinden oluşan Batı Karadeniz Bölgesi, doğuda, Sinop, güneyde Çorum, Çankırı, Ankara, Bilecik ve batıda Adapazarı illerine komşudur. Bölgenin kuzeyi Karadeniz ile sınırlıdır.

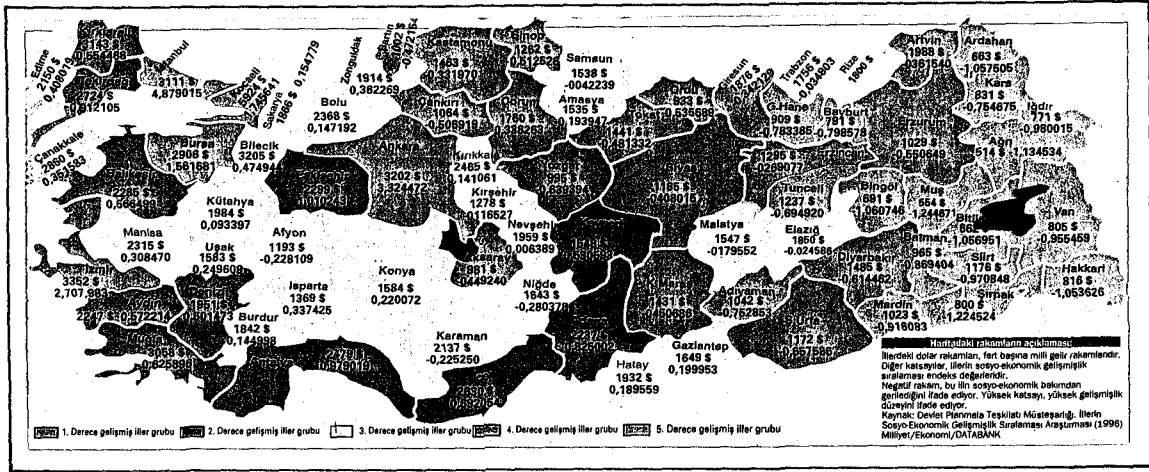
Bölgedeki illerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında; Zonguldak, Bolu, Karabük 3.derece gelişmiş iller grubunda iken, Kastamonu ve Bartın 4.derece gelişmiş iller grubuna girmektedir (DPT, 1996:68; Tablo: 4.1) .

Bölgeyi oluşturan illerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasını belirleyen temel faktörler; illerdeki demografik yapının, işgücü talebinin, eğitim ve sağlık hizmetlerinin, fiziki ve sosyal altyapı olanaklarının, üretim seviyesinin, gelir düzeyinin, il nüfusunun ihtiyaçlarını karşılamada sağladıkları başarı olmaktadır (DPT, 1996:48; Tablo 4.2) .

4.1.1. Ekonomik Altyapı

Kentsel mekanlar; üretim, dağıtım, alış-veriş ve tüketim gibi ekonomik dayanaklara sahip oldukları için ulusal ekonomide önemli bir rol oynarlar. Bir kentin ekonomik kalkınması o kentin yaşam standartlarını yükselttiği oranda vazgeçilmezdir. Kentlerdeki bu kalkınma; sosyal kalkınma ve çevre koruması ile tüm kentsel alanda yaşam kalitesini yükseltme hedefleri ile birlikte düşünülmelidir (Anon, 1996) . Batı karadeniz Bölgesini oluşturan illerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında, bulundukları grubun özellikleri

Tablo 4.1. İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması

açısından değerlendirildiğinde; 3. derecede gelişmiş iller grubu küçük ve orta ölçekli tesislerin yaygın olarak bulunduğu ve sosyo-ekonomik gösterge değerlerinin ülke ortamlarına yakın olduğu "orta derecede" gelişmiş illerden oluşmaktadır. Bölgeyi oluşturan illerden, Bolu, Zonguldak ve Karabük'ün 3. derecede gelişmiş iller grubunda yer alması genel olarak yüksek bir gelişme potansiyeline sahip olduğunu göstermektedir. Kastamonu ve Bartın ise, tarım sektörünün ön planda olduğu 4. derecede gelişmiş iller grubuna girmektedir. Bu iller genel olarak 3.derecede gelişmiş illerin çevresinde yer almaktadır. Ülke genelinde mekansal gelişmenin "sıçrama" lardan ziyade "yayılma" dinamikleri ile şekillendiği gözönünde bulundurulduğunda, dördüncü derecede gelişmiş iller grubunun "gelişme" eşiğinde olduğu söylenebilir (DPT,1996:65 ; Tablo : 4.3) .

Sektörel Dağılım

Batı Karadeniz Bölgesinde istihdamın sektörel dağılımı incelendiğinde, 3.derecede gelişmiş iller grubunda tarım sektörünün yoğunlaştığı görülmektedir. Toplam istihdam içerisinde sanayi sektörü payının, ülke genel seviyesinin (%12.8) üzerinde bulunduğu Karabük, Zonguldak ve Bolu aynı grup içinde ilk sıraları almaktadır (DPT, 96:61) . Kastamonu ve Bartın ise, bulundukları 4. derecede gelişmiş iller grubunun istihdam niteliklerini taşımaktadır. Bu illerde nüfusun büyük bir bölümü geçimini tarımdan sağlamaktadır ve hepsi göç vermektedir. Bu gruba giren illerin nüfus artış hızı ve yoğunluğu, ülke ortalamasının oldukça altındadır. Toplam istihdamın % 73'ü tarım sektöründe çalışmaktadır (DPT, 1996 : 64; Tablo: 4.2.) .

Tablo 4.2. Gelişmiş İİ Grupları İtibariyle Sosyo-Ekonomik Göstergeler

	TOPNÜFUS	ŞEHİRCİLİK	NOF. ARTIŞ	YOĞUNLUK	GAÇ ORAN	DOĞ. ORAN	ORT. HANE	İS. ZIRAAT	İS. SANAYİ	İS. TİCARET	İS. MAL. KUR.	İS. ÖCRET	İS. ÜCR. KO.	İS. YER.	OKUR. YZ.
1. GRUP	17826587	85.34	36.18	272	67.44	2.10	4.22	18.45	25.85	14.81	5.80	66.94	13.13	3.33	89.02
2. GRUP	10681186	57.17	24.43	68	22.91	2.27	4.38	54.53	11.53	8.48	1.91	39.58	7.14	1.11	83.27
3. GRUP	16464743	48.80	10.57	68	24.50	2.49	5.08	63.62	10.34	5.69	1.19	29.65	3.97	0.73	81.06
4. GRUP	10152179	45.15	7.32	47	60.27	3.04	5.85	73.06	5.35	4.19	0.81	22.43	2.78	0.43	71.99
5. GRUP	5451305	39.97	11.06	40	87.68	4.90	7.35	75.50	3.04	3.09	0.44	20.24	1.63	0.24	60.73
TÜRKİYE	60576000	59.01	21.71	73	0.00	2.65	4.97	53.66	12.80	7.93	2.32	38.45	6.37	1.34	80.46
	OKUR. YZ.	OKUR. YZ.	OKUL. İLK	OKUL. ORT.	OKUL. LİS.	BE. BÖLÜM	HEKİM. ORAN	DİŞL. ORAN	ECZA. ORAN	YATK. ORAN	OSB. PERS.	MİŞ. YER.	İM. AL. ORT.	KURU. GÜÇ.	SANAYİ. / N
1. GRUP	83.47	7.01	99.35	87.92	63.58	62	19.45	3.69	3.51	29.6	1613	6812	554286	5813570	714
2. GRUP	75.93	4.37	98.50	76.74	50.35	61	8.98	1.90	2.63	17.9	1305	1247	157518	2787153	399
3. GRUP	72.68	3.42	97.07	67.18	44.18	64	8.01	1.17	2.04	19.7	2446	1892	212465	3119301	421
4. GRUP	61.16	3.13	95.60	52.88	32.02	75	5.95	0.66	1.36	18.2	457	522	44899	1273642	117
5. GRUP	45.46	2.85	92.77	39.54	26.26	73	4.32	0.47	0.84	8.5	72	68	9815	209469	62
TÜRKİYE	71.95	4.72	97.10	68.65	46.52	67	10.87	1.89	2.36	21.9	5893	10541	978983	13203135	426
	İLK ÖĞR. / N	TARUR. / N	TARUR. / TR	DAİRE	KOALAN. / N	GSYH. / TR	GSYH. / N	BANK. SÜBE	MEVDUAT. / N	MEVDUAT. / TR	KREDİ. / TR	TARUR. / N	SATIC. / N	BELGİ. / N	BÖLGE. / N
1. GRUP	17178672	19660932	11.347	455850	1.7689	45.544	52271874	2728	20726862	69.308	71.8107	8025855	13828961	864064	11134292
2. GRUP	6393611	22413821	22.910	350492	2.6675	18.447	34993091	1127	5672443	11.476	12.9976	3359720	2824019	389837	2995043
3. GRUP	4506363	18318723	34.829	316962	2.0305	22.932	27867765	1464	4144256	13.088	9.0431	1436908	1024593	314347	2008632
4. GRUP	1222539	16789325	21.107	118761	1.3392	9.564	18802626	671	2512039	4.904	5.3566	1890105	717226	206475	1019870
5. GRUP	491489	13343752	9.807	15773	0.4989	3.513	12925449	252	1173758	1.224	0.7920	448451	182558	151772	637331
TÜRKİYE	7596132	18206054	100	1257838	1.8470	100	33313730	6242	8680341	100	100	2458512	4928894	451618	4538987
	GELİR. / N	KAMİYAT. / N	İTİFAK. / N	İHRACAT. / N	İTHAL. / N	KRASFAL.	İÇME. SÜ.	İÇKAF.	OTOONB.	KARAKOB.	ELKÜK. / N	TELKON. / N	FAXONB.		
1. GRUP	5110216	2876467	3864803	795.09	986.50	41.86	90.01	93.52	829	1031	1867	1573	29.55		
2. GRUP	1957974	2288753	2599274	112.08	114.35	32.19	78.83	91.65	499	681	1059	817	14.14		
3. GRUP	1410569	1815308	1524286	59.33	48.48	24.26	75.68	88.21	356	515	971	588	8.43		
4. GRUP	766300	2145523	1199820	23.36	15.56	16.18	70.74	78.22	199	290	483	392	5.01		
5. GRUP	478666	1538668	273732	8.95	6.01	15.18	69.43	65.03	113	173	259	350	2.29		
TÜRKİYE	2367023	2232243	2214445	273.12	323.97	22.89	74.79	83.41	472	628	999	884	14.52		

Kaynak: DPT. (İLERİN SOSYO EKONOMİK GELİŞİMİNE İLİŞKİN SRAALANISI)

Tablo 4.3. Gelişmişlik Endeksine Göre Kademeli İl Grupları

1. DERECE GELİŞMİŞ İLLER	2. DERECE GELİŞMİŞ İLLER	3. DERECE GELİŞMİŞ İLLER	4. DERECE GELİŞMİŞ İLLER	5. DERECE GELİŞMİŞ İLLER
İSTANBUL ANKARA İZMİR KOCAELİ BURSA YALOVA	ESKİŞEHİR ANTALYA TEKİRDAĞ ADANA İÇEL MUĞLA AYDIN BALIKESİR KIRKLARELİ KAYSERİ DENİZLİ	BİLECİK EDİRNE ZONGULDAK ÇANAKKALE ISPARTA MANİSA UŞAK KONYA GAZİANTEP HATAY SAKARYA BOLU BURDUR KIRIKKALE KÜTAHYA NEVŞEHİR ELAZIĞ TRABZON SAMSUN KIRŞEHİR RİZE MALATYA AMASYA AFYON NİĞDE KARABÜK	KASTAMONU ÇORUM GİRESUN ARTVİN ERZİNCAN SİVAS AKSARAY K.MARAŞ BARTIN TOKAT ÇANKIRI SINOP ORDU ERZURUM DİYARBAKIR YOZGAT ŞANLIURFA KİLİS	TUNCELİ ADIYAMAN KARS GÜMÜŞHANE BAYBURT BATMAN MARDİN VAN SİİRT İĞDIR SİİRT BİTLİS ARDAHAN BİNGÖL AĞRI ŞIRNAK MUŞ

Kaynak: DPT (İLLERİN SOSYO-EKONOMİK GELİŞİMİ SİRALAMASI ARAŞTIRMASI(1996))

Bölge Tarımı (hayvancılık, tarımsal araç, gereç)

Batı Karadeniz Bölgesinde hayvancılık, bağımsız bir faaliyet halinde değil, köy ekonomisinin bir yan kolu olarak yapılmaktadır. Meraların yetersizliği hayvancılığın gelişmesinin önündeki engellerden biridir. Modern tarım araçlarının kullanımı ve yaygınlaşması 1970'li yıllara rastlamaktadır. Bolu ve Kastamonu illeri tarımsal ürün işleyen orta boy sanayi kuruluşlarına sahipken, Zonguldak ve Karabük illeri ülke çapında istihraç sanayi konsantrasyonu göstermektedir.

Orman

Orman varlığı bakımından ülkenin en zengin bölgelerinden biridir. Yüzölçümünün yarısından fazlasını orman örtüsü kaplar. Türkiye'deki kereste fabrikalarının % 43'ü bölgede yer almaktadır. Bu fabrikaların toplam kapasitesi ülke kapasitesinin % 41' ini oluşturmaktadır (BPD, 1992) .

Karadeniz Bölgesinin bütününde orman alanı oranı / OAO - % 25.94' tür. İklim ve toprak koşulları bakımından en elverişli bölgedir. Bu nedenle bölge, üstün nitelikli ormanlara sahiptir. Ormanların % 64.1'i koru, % 35.9'u baltalıktır. Bölgenin doğusunda iğne yapraklı ağaçlardan ladin, köknar ve çam, geniş yapraklı ağaçlardan kayın, meşe, gürgen ve kızılgağaç bulunmaktadır. Bölgede iğne yapraklı ağaçlarla geniş yapraklı ağaçların oranı hemen hemen eşittir. Batı Karadeniz bölgesinde geniş yepraklı ağaçların oranı daha fazla olup, ağaç türlerinden kayın, meşe, gürgen, kestane, ıhlamur ve dişbudak bulunmaktadır. İğne yapraklı ağaçlardan çam ve köknar bölgenin en önemli ağaç türleridir (Avlar, 1996:7) .

Hizmetler

Bölgenin sektörel işgücü gelişiminde hizmetler sektörü 3. sırada yer almaktadır. Bu yüzden; bölge hizmetler sektörünün ülke hizmetler sektörü içindeki payı belirleyici olmamaktadır. Hizmetler alt sektörleri içinde en fazla paya sahip olan sektör toplumsal, sosyal, kişisel hizmetler sektörüdür. Bundan sonra sırası ile toptan, perakende, ticaret, ulaştırma, haberleşme ve mali kurumlar gelmektedir. Bölgedeki bu sıralama ülke geneli ile de paralellik göstermektedir. Hizmetler sektörü Zonguldak ve karabük illerinde sanayinin gelişmişliği nedeni ile üçüncü durumda iken, Bolu, Kastamonu ve Bartın illerinde ikinci sektör durumundadır.

4.1.2. Sosyal Altyapı

Batı Karadeniz bölgesinin sosyal altyapı olanaklarına değinmeden önce; ülkenin sosyo - ekonomik yönden gelişme sürecinde belirleyici olan unsurlara değinmek yararlı olacaktır.

Türkiye'de gelişmenin mekan üzerinde dağılımı, başlangıçta kutuplarda yoğunlaşma ve ardından halkalar halinde çevre illere yayılma tarzındadır. Yayılmanın kapsamı ve uyarılan çevre iller üzerindeki etkisi, bölge merkezlerindeki ekonomik ve sosyal etkinliklerin yoğunluğu ve dinamizmi ile orantılı olmaktadır. Diğer bir deyişle, Türkiye'de yaşanan mekansal gelişme eğilimleri, gelişmenin süreç içerisinde kutuplardan çevre illere yayıldığını göstermektedir. Ancak yaşanan olumlu gelişmelere karşın günümüzde, hemen her ülkede görüldüğü gibi, ekonomik ve sosyal gelişmenin ülke genelinde dengeli dağılımından söz edilmesi mümkün görünmemektedir. Bölgesel gelişmişlik farklılıklarının azaltılması konusunda, özendirici nitelikte tedbir ve uygulamaları, gerek kamu gerekse özel sektör tarafından yeterince yaşama geçirilememektedir. Bu nedenle bölgelerarası göç önemli bir sorun olarak varlığını sürdürmektedir.

Tablo 4.4. İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması

SIRA	İL	ENDEKS	SIRA	İL	ENDEKS
1	İSTANBUL	4.879015	43	KASTAMONU	-0.0331970
2	ANKARA	3.324472	44	ÇORUM	-0.338263
3	İZMİR	2.707983	45	GİRESUN	-0.342129
4	KOCAELİ	1.745641	46	ARTVİN	-0.361540
5	BURSA	1.561681	47	ERZİNCAN	-0.369677
6	ESKİŞEHİR	1.010243	48	SİVAS	-0.408015
7	ANTALYA	0.979019	49	AKSARAY	-0.449240
8	TEKİRDAĞ	0.912105	50	K.MARAS	-0.450686
9	ADANA	0.825002	51	BARTIN	-0.472184
10	İÇEL	0.692054	52	TOKAT	-0.481332
11	MUĞLA	0.625896	53	ÇANKIRI	-0.506913
12	AYDIN	0.572214	54	SİNOP	-0.512526
13	BALIKESİR	0.566499	55	ORDU	-0.535689
14	KIRKLARELİ	0.554468	56	ERZURUM	-0.550649
15	KAYSERİ	0.530593	57	DIYARBAKIR	-0.614462
16	DENİZLİ	0.501473	58	YOZGAT	-0.639394
17	BİLEÇİK	0.474944	59	ŞANLIURFA	-0.657586
18	EDİRNE	0.408019	60	TUNCELİ	-0.694920
19	ZONGULDAK	0.362269	61	ADIYAMAN	-0.752853
20	ÇANAKKALE	0.351583	62	KARS	-0.754675
21	ISPARTA	0.337425	63	GÜMÜŞHANE	-0.783385
22	MANİSA	0.308470	64	BAYBURT	-0.798578
23	UŞAK	0.249609	65	BATMAN	-0.869404
24	KONYA	0.220072	66	MARDİN	-0.916083
25	GAZİANTEP	0.199953	67	VAN	-0.955459
26	HATAY	0.189559	68	SİİRT	-0.970848
27	SAKARYA	0.154779	69	İĞİRDİR	-0.980015
28	BOLU	0.147192	70	HAKKARİ	-1.053626
29	BURDUR	0.144998	71	BITLİS	-1.056951
30	KIRIKKALE	0.141061	72	ARDAHAN	-1.057505
31	KÜTAHYA	0.093397	73	BİNGÖL	-1.060746
32	NEVŞEHİR	0.006389	74	AGRI	-1.134534
33	ELAZIĞ	-0.024586	75	ŞIRNAK	-1.224524
34	TRABZON	-0.034803	76	MUŞ	-1.224671
35	SAMSUN	-0.042239			
36	KİRSEHİR	-0.116527			
37	RİZE	-0.122267			
38	MALATYA	-0.179552			
39	AMASYA	-0.193947			
40	KARAMAN	-0.225250			
41	AFYON	-0.228109			
42	NİĞDE	-0.280378			

*Karabük'ün Zonguldak ilinden ayrılması,Zonguldak'ın sıralamadaki konumu 11. sıraya düşürmüştür.(19. sıradan 30. sıraya) Bunun yanında , Yalova ili 6. sırada , Karabük ili 25. sırada , Kilis ili ise 52. sırada yer almıştır.

Tablo 4.5. İllere Göre Kamu ve Özel Hastaneler

İLLER	A- HASTANE SAYISI B- YATAK SAYISI 1995	HEKİM BAŞINA DÜŞEN NÜFUS (1994)
BOLU	KAMU A- 17 B- 1295 ÖZEL A- 1 B- 10	1396 II. Bölge
KASTAMONU	KAMU A- 21 B- 1483 ÖZEL A- 1 B- 15	471 VII. Bölge
ZONGULDAK	KAMU A- 8 B- 1734 ÖZEL A- - B- -	1396 II. Bölge
BARTIN	KAMU A- 4 B- 297 ÖZEL A- - B- -	1396 II. Bölge
KARABÜK	KAMU A- 8 B- 560 ÖZEL A- - B- -	-

Kaynak: DE. 1996 İSTATİSTİK YILLIĞI s.147_ s.162

Bu konuda ülke ekonomisinin en yetersiz kaynağı olan sermayenin etkin kullanımında dikkate alınarak geliştirilecek bölgesel gelişme politikalarına olan ihtiyaç devam etmektedir (DPT, 1996:101; Tablo 4.4) .

Sağlık

"...Kentler, sağlık koşullarını iyileştirmede ve sağlamada özel potansiyele sahiptir. Kişilerin bulunduğu sosyal ve fiziksel çevre ile yaşam biçimleri, sağlığın başlıca belirleyicileridir. Yerel yönetimlerin hedefi; kentsel yaşamın tüm koşullarını gözeterek kamu sağlık politikalarını oluşturmaktır. Özellikle, sağlık koşullarındaki eşitsizlikleri belirleme ve azaltmada, özel sağlık gereksinimlerini ve engelli grupların isteklerini karşılamada, sektörlerarası çalışmalarla daha sağlıklı ve kolay çözümler üretmede, politik bağlayıcılık ve taahhütler önemlidir... " (Anon, 1996) .

Batı Karadeniz Bölgesinin sağlık altyapısı, bölgenin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasındaki diğer illerle benzerlik göstermektedir. 1995 verilerine göre; askeri hastaneler dışında, illerdeki kamu ve özel sağlık merkezleri, yatak sayılarının yanısıra yine 1994 verilerine göre hekim başına düşen nüfus Tablo: 4.5 'te verilmiştir.

4.1.3. Kültürel Altyapı

"... Yerel ve bölgesel yönetimler, güzel sanatlar ve eğlence etkinliklerinin hazırlıklarında, kültürel aktivitelerin tanıtımında ve kültürel demokrasiye erişimde önemli bir yere sahiptirler. Bu nedenle, yerleşimin geleneksel, kültürel özellikleri ve nüfusun kültürel karakteri ışığında, kültürel politikaları hazırlama ve uygulama kapasitesi ve hakkına yerel ve bölgesel yönetimler sahip olmalıdır. Mimari oluşumlar, dil, güzel sanatlar, müzik, edebiyat, hepsi birden bir kentin ortak hafızasının ve tarihinin birer ifadesini, yaşam tarzlarının, sosyal oluşumların, kültürel mirasın ve yaşanmışlığın değişiminin barometresini oluşturur.... " (Anon, 1996) .

Batı Karadeniz Bölgesinde; Cumhuriyetin başlangıcından 1950'lere kadar, nüfusun doğal artışı çoğunlukla olduğu yerde kalmıştır. Kırsal alanlardaki tarımsal etkinliklerin sürekli olarak genişlemesine karşın, kent alanlarına küçük çapta da olsa bir göç olmuştur. Devletin önderlik ettiği sanayileşme, önemli oranda göçe gereksinim duyulmadan, kent nüfusunun büyümesine uygun bir hızda yeni iş alanları yaratmıştır. 1950'lere gelindiğinde, genişlemenin bu dengeli yapısı, kır-kent büyüme yapısını sürekli değiştiren yeni yaptırımlarla son bulmuştur. Ülke içindeki göç ve kentleşme hızlanmış ve kırsalamandaülkeninnüfusdinamiğine egemen olmuştur (DİE, 1995: 43) . 1950'lerden sonra hızlanmaya başlamış olan kentleşmenin arkasındaki bazı faktörler şunlardır;

- Sınırsız kır kaynakları, sonunda azalmış, bu durum teknolojiye önemli değişimler olmadan, tarımın daha fazla yayılmasını kısıtlamıştır.
- Ekonomide, 1950'lerden sonra kente dayalı etkinliklerin teşvik edildiği bir dizi ekonomik politikalar ve gelişmeler yaşanmıştır.
- Eğitim ve sağlık gibi sosyal hizmetler, kent alanlarında daha etkin olmuş ve hızla gelişmiştir.
- Aile oluşumu, eğitim ve istihdam için gelecekteki beklentilerin, kırdan çok kent yerlerinde daha çekici olduğu, nüfusun büyük bir çoğunluğu tarafından algılanmıştır.
- Zamanlama ve konfor açısından diğer yerleşim birimlerine yakın olan her yerleşim noktasında, ulusal karayolu ulaşımı ve iletişim gelişmiştir.
- Göreceli olan çukicilikteki bu değişimler, kırlardan ve küçük yerleşim birimlerinden artan sayıda genç yetişkinin yer değiştirme, evlenme ve ailelerin kentlerde kurma kararı

almalarında uygun bir ortam yaratmıştır. Gerçekte bu dinamizm, yalın olarak kırdan-kente değil aynı zamanda bu iki sektörün kendi içindeki dinamizminide içermektedir (DİE,1995: 43) .

4.1.3.1. Demografik Yapı Özellikleri

Türkiye; içinde bulunduğumuz yüzyılda çok hızlı demografik, iktisadi ve toplumsal gelişmelere sahne olmuştur. Bir kaç temel gösterge ile örnekleyecek olursak; ülke nüfusu 1920'lerin ortalarında yaklaşık 13 milyondan 1994 yılında 60 milyona ulaşmıştır. Nüfus artışları yüzyılın ikinci yarısında hızlı bir iç göç ve kentleşmeyi de beraberinde getirmiştir. Kentli nüfusun toplam içindeki payı % 20'lerden % 60'lara çıkmıştır. Son yıllarda nüfusun artış oranı ve özellikle doğurganlık oranında görülen düşüşler, Türkiye'nin demografik geçiş sürecini de yine hızlı bir biçimde yaşadığını göstermektedir (Pamuk 1996: XIII; Tablo:4.6.).

Tablo 4.6. Genel Nüfus Sayımlarına Göre Kent-Kır Nüfusları ve Oranları

Population and ratio of cities, villages by general censuses of population									
Sayım yılı Census year	A. Toplam B. Erkek C. Kadın - A. Total B. Male C. Female			Şehir nüfusu ve toplam içindeki oranı City population and ratio in total			Köy nüfusu ve toplam içindeki oranı Village population and ratio in total		
	Toplam-Total								
	A	B	C	A	B	C	A	B	C
1927	13 648 270	6 563 879	7 084 391	3 305 879	1 710 482	1 595 397	10 342 391	4 853 397	5 488 994
				24.22	26.06	22.52		73.94	77.48
1935	16 158 018	7 936 770	8 221 248	3 802 642	1 969 968	1 832 674	12 355 376	5 966 802	6 388 574
				23.53	24.82	22.29		75.18	77.71
1940	17 820 950	8 898 912	8 922 038	4 346 249	2 332 558	2 013 691	13 474 701	6 566 354	6 908 347
				24.39	26.21	22.57		73.79	77.43
1945	18 790 174	9 446 580	9 343 594	4 687 102	2 503 342	2 183 760	14 103 072	6 943 238	7 159 834
				24.94	26.50	23.37		73.50	76.63
1950 (I)	20 947 188	10 572 557	10 374 631	5 244 337	2 817 318	2 427 019	15 702 851	7 755 239	7 947 612
				25.04	26.65	23.39		74.96	76.61
1955	24 064 763	12 233 421	11 831 342	6 927 343	3 743 059	3 184 284	17 137 420	8 490 362	8 647 058
				28.79	30.60	26.91		71.21	73.09
1960	27 754 820	14 163 888	13 590 932	8 859 731	4 771 433	4 088 298	18 895 089	9 392 455	9 502 634
				31.92	33.69	30.08		68.08	69.92
1965	31 391 421	15 996 964	15 394 457	10 805 817	5 783 813	5 022 004	20 585 604	10 213 151	10 372 453
				34.42	36.16	32.62		65.58	67.38
1970	35 605 176	18 006 986	17 598 190	13 691 101	7 312 714	6 378 387	21 914 075	10 694 272	11 219 803
				38.45	40.61	36.24		61.55	63.76
1975	40 347 719	20 744 730	19 602 989	16 869 068	9 004 842	7 864 226	23 478 651	11 739 888	11 738 763
				41.81	43.41	40.12		58.19	59.88
1980	44 736 957	22 695 362	22 041 595	19 645 007	10 272 130	9 372 877	25 091 950	12 423 232	12 668 718
				43.91	45.26	42.52		56.09	57.48
1985	50 664 458	25 671 975	24 992 483	26 865 757	14 010 662	12 855 095	23 798 701	11 661 313	12 137 388
				53.03	54.58	51.44		46.97	48.56
1990	56 473 035	28 607 047	27 865 988	33 326 351	17 247 553	16 078 798	23 146 684	11 359 494	11 787 190
				59.01	60.29	57.70		40.99	42.30

(I) 1950 yılı cinsiyet verileri 1945 ve 1955 yılı cinsiyet oranlarından tahmin edilmiştir.

(II) Data related to population by sex in 1950 has been estimated by using 1945 and 1955 sex ratios.

Bölgedeki kentleşme hareketi incelendiğinde, Zonguldak ilinin Kastamonu ve Bartın'dan farklı olarak en yüksek kentleşme hızına sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 4.7. Batı Karadeniz Bölgesi ve Bölgeyi Oluşturan İllerin Kentleşme Oranları

BÖLGE	YILLAR	KENTSEL NÜFUS	KIRSAL NÜFUS	TOPLAM NÜFUS	KENTLEŞME ORANI(%)
	1970	393326	1206695	1594021	24
	1975	447748	1255355	1703103	26
	1980	526092	1350531	1876623	28
	1985	616969	1383107	2000076	30
	1990	763449	1622423	2385872	32
KASTAMONU	YILLAR	KENTSEL NÜFUS	KIRSAL NÜFUS	TOPLAM NÜFUS	KENTLEŞME ORANI(%)
	1970	88101	328003	446601	19
	1975	87603	351266	438243	19
	1980	99680	350640	450946	22
	1985	122350	364500	486850	25
	1990	148710	423611	572021	25
BOLU	YILLAR	KENTSEL NÜFUS	KIRSAL NÜFUS	TOPLAM NÜFUS	KENTLEŞME ORANI(%)
	1970	84321	319445	403766	20
	1975	96780	331924	428704	22
	1980	113569	358182	471751	24
	1985	143787	360991	504778	28
	1990	203122	536869	739991	27
ZONGULDAK	YILLAR	KENTSEL NÜFUS	KIRSAL NÜFUS	TOPLAM NÜFUS	KENTLEŞME ORANI(%)
	1970	220904	522750	743654	29
	1975	263365	572791	836156	31
	1980	312843	641669	954512	32
	1985	350832	694113	1044945	33
	1990	227648	426091	653739	29
BARTIN	YILLAR	KENTSEL NÜFUS	KIRSAL NÜFUS	TOPLAM NÜFUS	KENTLEŞME ORANI(%)
	1990	41.511	164.323	205.834	21
KARABÜK	YILLAR	KENTSEL NÜFUS	KIRSAL NÜFUS	TOPLAM NÜFUS	KENTLEŞME ORANI(%)
	1990	152.180	91.591	243.771	62.50

Ancak, 1995 yılında Karabük' ün Zonguldak ilinden ayrılması ile Zonguldak'ın demografik ve sosyo-ekonomik göstergelerinde değişimler olmuştur (Anon, 1996:16) . Kentleşme oranı en yüksek il Karabük % 62.5' la bölge içinde 1. sıraya yerleşmiştir (Tablo: 4.7) . Bölgede toplam nüfus artış hızında 1960-1965 ve 1965-1970 döneminde bir değişme olmamış, 1970-1975 döneminde bir düşüş görülmüştür. 1975-1980 döneminde ise bir artış olmuş ve en yüksek değere ulaşmıştır. 1960-1970'de kentsel nüfus artış hızının değeri yükselirken, kırsal nüfus artışı azalmıştır. Bu dönemde kırsal alanlardan kentsel alanlara olan göç nedeni ile bölgedeki kentsel nüfus doğal artışın üstünde bir değer almıştır. Buna karşın 1970-1980 döneminde kentsel nüfus artışı azalmıştır. Bunda kırsal alanlarda gerçekleştirilen yatırımların etkisi de vardır.

4.1.3.2.Göç Yapısı

Doğu Anadolu, Karadeniz'in dağlık bölgeleri ve Güneydoğu Anadolu'nun bazı yöreleri gelir, istihdam ve genel olarak refah bakımından Türkiye ortalamalarının altında kalmaktadır. Bu nedenlerden dolayı her üç bölgemizden de diğer bölgelere yoğun bir göç yaşanmıştır. Bununla birlikte yoğun göç olgusu nüfus yanında, gelişmenin mekansal dağılımını da olumsuz yönde etkilemektedir. Zira bu bölgelerimizin durgunluğundan kaynaklanan göçler, bu bölgelerde iş gücü ve sermaye kaybı anlamına da gelmekte ve mevcut durgunluğu pekiştirmektedir. Öncelikler bölge dışı göçü durduracak ve göçün yönünü bölge içine çevirecek politika ve uygulamalar, bu bölgelerimiz için önemini korumaktadır.

Batı Karadeniz bölgesini oluşturan illerden Zonguldak; genel yapıdan bağımsız, özgül bir göç çekim merkezi olarak gelişmiştir. Göç alma oranı tüm ülke geneline göre % 17'ye ulaşmıştır. Ancak unutulmaması gereken nokta, Karabük'ün il olmadan önceki, 1990 yılındaki sayım sonuçları esas alınmıştır. Bolu ve Kastamonu illeri net göç açığı vermektedirler. Bölgeye gelen göçün % 69' u Zonguldak'a, % 20.9'u Bolu'ya, % 9.9'u ise Kastamonu' yadır. Bölgeye gelen göçte ağırlığın erkek nüfusta olduğu görülmektedir. Bölge, nüfus yapısı ile farklılıklar göstermektedir. Zonguldak genç nüfus ağırlığını sürdürürken, yaşlı nüfusun Kastamonu'da yoğunlaşması, Kastamonu'nun bölge içinde göç veren bir il olması ve özellikle çalışabilir yaş grubunun bu göçe katılmasından kaynaklanmaktadır.

4.1.4. Teknik Altyapı

Bölgeyi oluşturan illerin teknik altyapı olanakları; ülke genelinde gelişmişlik endeksine göre kademelendirilmiş iller arasında yer aldıkları grupların teknik altyapı olanakları çerçevesinde değerlendirilmiştir. Zonguldak, Bolu, Karabük 3.derece gelişmiş iller grubunda yer aldıkları için; o gruba ait teknik altyapı olanakları içinde değerlendirilmiştir. Kastamonu ve Bartın ise; 4.derecede gelişmiş iller grubunun altyapı verilerini içermektedir (Tablo4.2.) . Tabloda yeralan verilere göre gelişmişlik sırlamasındaki gruplar arasında bir karşılaştırma yaptığımızda; 1.derecede gelişmiş iller grubu ile toplam nüfus açısından birbirine çok yakın değerleri içeren 3.derecede gelişmiş iller grubu arasında, teknik altyapıya baz olacak verilerden bir örnekleme yapacak olursak; 1.grupta elektrik tüketimi 1867 kwh iken, 3.grupta 971 kwh tüketilmektedir. 4.grupta ise; tüketim 483 kwh'lik bir değeri içermektedir.

Sonuç olarak; ülke genelinde oluşturulmuş beş ayrı grup arasında gelişmişlik açısından, ciddi boyutlarda dengesizlikler görülmektedir. Bölgeyi oluşturan illerin teknik altyapı olanakları yetersiz kalmaktadır.

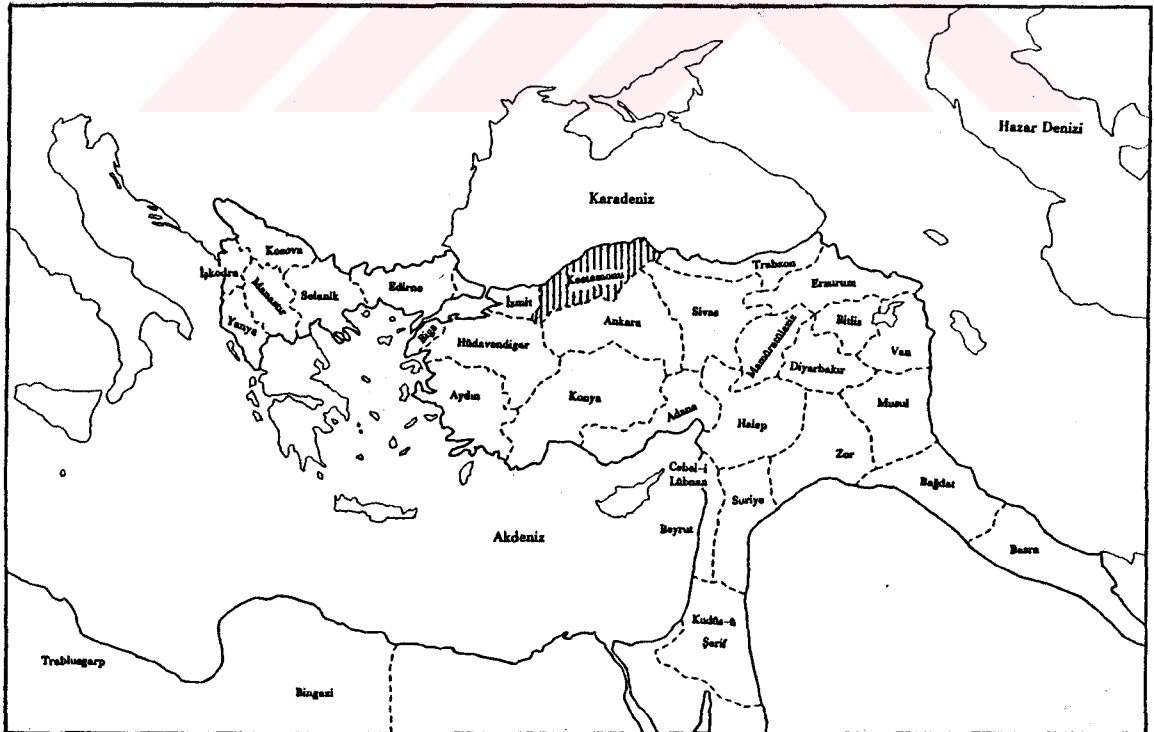
4.2. Batı Karadeniz Bölgesi Kentsel Yerleşme Eğilimleri

Her yerleşmede, orada yaşayanların istek ve gereksinimlerini karşılayacak belirli fonksiyonlar vardır. Bu istek ve gereksinimler azalabilir, artış ve değişkenlik gösterebilir, fonksiyonlarda buna bağlı olarak biçimlenir. En küçük kırsal yerleşmeden en büyük kentsel yerleşmeye doğru gittikçe, zorunlu olarak çeşitlilik gösteren bu fonksiyonlar farklı özelliklerle belirmektedir. Çünkü her yerleşme karmaşık, özgün özellikler taşımakta ve bu özellik, anorganik alandan organik alana doğru artmaktadır. Yerleşmeler benzer görünümlere, biçimlenmelere sahip olsalar bile birbirlerinden farklı özellikler taşımaktadır. Her yerleşmede, genel gereksinimleri karşılayacak fonksiyonların yanı sıra, o yerleşmelerdeki toplumsal kesimlerin sosyo-ekonomik, kültürel, teknik düzeylerine bağlı olarak değişen özgün, dinamik fonksiyon çeşitlilikleri ortaya çıkar. Bu tür fonksiyonlar bir yerleşmede bazen tek başına, bazen bir kaç bir arada belirmiş olabilir. Örneğin; Ereğli ve Karabük, demir-çelik endüstrisi merkezi olarak gelişme gösterirken ve fonksiyonlar buna göre biçimlenirken ülkenin en önemli sektörel çeşitliliği ve zenginliğini barındıran İstanbul'da ise fonksiyonlar bu çeşitliliğe göre biçimlenmektedir.

Gereksinimlerin artması ile nüfus büyüklüğü arasında güçlü bir ilişki vardır. Bu ilişki çok önemli bir yerleşme ilkesini belirlemektedir. Bu ilke bir yerleşmenin nüfus büyüklüğüne bağlı olarak belirli fonksiyonlara sahip olmasıdır. Bilimsel yollarla araştırılarak her yerleşmede nüfus büyüklüğüne göre zorunlu olan sosyal, ekonomik, kültürel, teknik donatılar belirlenebilmektedir. Ancak bu ilke ile yalnızca her yerleşmede optimum olarak olması gereken donatılar tanımlanmaktadır. Özel durumlarda nüfusa bağlı kalınsızın bazı donatıların yer alabileceği de unutulmamalıdır (Aydın, 1964 : 12) .

Batı Karadeniz Bölgesi 'ndeki kentleşme hareketi incelendiğinde, Karabük'ün Bolu ve Bartın'dan farklı olarak en yüksek kentleşme hızına ulaştığı görülmektedir. Sanayinin ekonomik yapıdaki etkinliği beraberinde kentleşmeyi de getirmiştir. Bolu, Bartın ve Kastamonu ise tarımın hala önemini koruduğu illerdir. Bolu'nun ayrıca turizm yönünden gelişmesi ülkenin anayol sistemi üzerinde yer almış olmasının sonucudur. Böylelikle, anayol sistemi üzerinde yer almayan Kastamonu'ya oranla daha hızlı gelişen bir il olmuştur.

Harita 4.1. Osmanlı Vilayetleri (1900 civarı)

KAYNAK: Osmanlı İmparatorluğu'nun ve Türkiye'nin Nüfusu (1500-1927)

1900'lü yılların başına kadar bölgedeki tüm yerleşmelerin bağlı olduğu bir Osmanlı vilayeti olan Kastamonu göç veren bir il durumuna düşmüş ve % 25'lik kentsel nüfus oranı ile ülke ortalamasının altında kalmıştır (DİE, 1996: 44 ; Harita 4.1) . Zonguldak; Karabük'ün il olarak ayrılmasından sonra kentsel nüfus oranında önemli bir düşüş yaşamıştır. Zonguldak'ın kentsel nüfus oranı % 29'dur. Karabük ise, % 62.55'lik oranı ile ülke ortalamasının üzerinde bir kentleşme oranına sahiptir. Bolu % 37, Bartın ise, %21'lik bir kentleşme oranı göstermektedir (Tablo 4.7) .

4.2.1. Konut Gereksinimine İlişkin Uygulamalar

Batı Karadeniz Bölgesi'ndeki yerleşim merkezlerinde; kentleşme oranındaki artışlar, kente dayalı göç olgusunun özelliğini koruması, 1991 yılında, Bartın'ın 1995 yılında da Karabük'ün il olması, yeni donatı alanlarının yanısıra yeni konut gereksinimini ortaya çıkarmıştır. Mevcut konut stoku yetersiz kalmıştır. Konut gereksinimine ilişkin uygulamalarda ise tüm yerleşme merkezlerinde ve uzantılarında olduğu gibi- ülke coğrafyasının bölgesel farklılıkları gözardı edilmektedir. Yalnızca; uyuma, yemek yeme, oturma eylemlerinin karşılanmasına yönelik fizyolojik gereksinimleri tanımlayan insan modelinin baz alındığı benzer konut prototipleri ile karşılaşılmalıdır. Bu eylemleri karşılamaya yönelik mekan çözümleri ise; çoğunlukla rasyonalize edilmemiş bir anlayışla ele alınmıştır. Sosyo- kültürel etkenler düşünülmeden iyi tasarlanmamış konut uygulamalarının sorunları, gereksinimleri karşılamadaki yetersizlikleri, kentin silüetine olumsuz katkıları, ekolojik etkenleri gözardı etmeleri bilinmektedir.

Sonuç olarak; geleneksel kent dokularının biçimlenmesinde belirleyici olan, çevresel etmenler ve kullanıcı gereksinimleri ekseninde gelişmeyen yeni konut uygulamaları, sağlıksız kentleşmenin en önemli nedenlerinden biridir. Bölgede; konut üretimine yönelik gereksinimler; Piyasa mekanizması ile küçük ve dağınık sermaye girişimleri, spekülatif amaçlı yap-sat düzeni ve kooperatifler aracılığı ile karşılanmaktadır. Konut edinmek isteyenlerin birikimlerini tüketmeye yönelik bu girişimlerle Batı Karadeniz Bölgesi 'ndeki tüm yerleşmelerde aynı nitelikte konutlar üretilmektedir. Kentleşme oranındaki artışla

paralellik göstermeyen yoğun yapılaşmalar, konut gereksiniminin belirlenmesinde fizibilite çalışmasının gözardı edildiğini göstermektedir. İkinci ve üçüncü konut edinmeye yönelik anlayışın belirleyici olmaya başladığı görülmektedir. Karabük, Bartın, Zonguldak, Bolu illerinde ve çevre yerleşmelerde, imara açılmış tarım ve orman arazilerinde yoğun bir konut yapımı sürmektedir. Ayrıca geleneksel konutların yer aldığı tarihi çevre içindeki mevcut dokuyu zedeleyecek noktalarda, yeni yapılaşmalarla konut gereksinimine ilişkin uygulamalar sürmektedir.

4.2.2. Teknoloji ve Malzeme Olanakları

Bölgede yer alan yerleşme merkezlerinde konutlar; konvansiyonel yöntemlerle üretilmektedir. Bölge; inşaat sektörüne yönelik üretim yapan, çok sayıda sanayi kuruluşuna ve işletmeye sahiptir. Kamu ve özel sektöre ait bu kuruluşların bölge ekonomisine katkıları büyüktür. İnşaat sektörüne yönelik üretimin bölge gereksinimlerini karşılamasının yanısıra ülke genelinde geniş bir alanda dağılım göstermektedir. Demir - çelik, tuğla, kiremit, çimento, kireç, mermer, seramik fabrikalarının getirdiği üretim çeşitliliği inşaat maliyetlerine görecelide olsa yansımaktadır. Bu etken konut üretiminde az da olsa özendirici bir rol oynamaktadır.

5. BÖLÜM

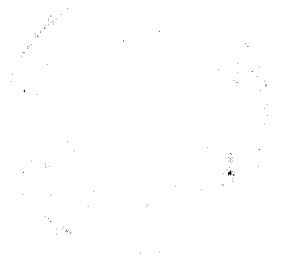
SONUÇ VE ÖNERİ ÖLÇÜTLER

5.1. Sonuç

Batı Karadeniz Bölgesi ağaç yapı geleneğinin özgün örneklerini içeren çok sayıda yerleşim birimini barındırmaktadır. “Doğa-İnsan-Toplum” ilişkisinin sağlıklı bir mekansal yapı ile birlikte bütünleştiği geleneksel yerleşmeler, uzun yıllardır, plansız, kimliksiz bir büyüme trendine girmiş bulunmaktadır. Gerek Anadolu’daki, gerekse Batı Karadeniz Bölgesindeki, geleneksel dokuya sahip tüm yerleşmelerde, sağlıksız büyüme trendinin yol açtığı olumsuzluklara karşı, özellikle 70’li yıllardan bu yana artan duyarlılıklar sonucu, sınırlı da olsa belli kazanımlar elde edilmiştir. Birinci bölümde “Sorunun Belirlenmesi”nde sözü edilen bu duyarlılıkları sergileyen aktörler; geleneksel dokunun korunması, mimari ve kültürel mirası ülke gündemine sokmaya çalışmışlardır. Bu iyi niyetli çabaların, bölge yerleşmeleri ile ilgili yapılacak akademik çalışmalarla desteklenmesi süreç içinde etkisini giderek artırmıştır. Bu sürece katkı sağlama düşüncesi ile yapılan bu tez çalışması sonucunda; bölgede yapılacak yeni konut uygulamalarında, kütleli biçimlenmeye ve cephe biçimlenmesine baz oluşturabilecek ölçütler belirlenmiştir. Bölgenin günümüzdeki inşaat teknolojisi olan konvansiyonel sistem ile yapı malzemesi olanakları da göz önüne alınarak belirlenen öneri ölçütlerde; kesin yargılar ve boyutsal tercihlerden özellikle kaçınılmıştır. Gelenekselin oran anlayışı, kütleli ve cephe biçimlenmesini oluşturan yapı öğeleri açısından belirlenmeye çalışılmıştır. Örneğin; kütleli biçimlenmeyi oluşturan yapı öğeleri; çıkmalar, çatılar ve saçakların yeni yapılacak konutlara referans oluşturabilecek özellikleri, boyutsal öneride bulunmadan, oransal yaklaşımla belirlenmeye çalışılmıştır. Aynı yaklaşım, cephe biçimlenmesinde belirleyici olan, pencere tipleri ve açılımları, doluluk-boşluk oranları açısından da ortaya konmaya çalışılmıştır.

Beşinci bölüm kapsamında; yeni yapılarda geleneksel verilerle ilgili öneri ölçütler başlığı altında, alt başlıklarla oluşturulan öneri ölçütler; gerek yeni yapılaşma alanlarında veya yerleşimin organik uzantılarında, gerekse geleneksel doku içinde yeni yapılacak konutlarda, referans oluşturabilmeyi amaçlamaktadır.

Çalışma sonucunda; kütleli ve cephe biçimlenmesine yönelik ölçütler belirlenmeye çalışılmışsa da, konutun oturacağı arazinin spesifik verilerinden, konutun yapıım sürecine kadar belirleyici olması gereken; kullanıcı gereksinimi - tasarlama sürecindeki yeri ve kullanıcı gereksinimini belirleyen ölçütlerinde bilinmesinin gerekliliğı konusudur. Geleneksel dokuların oluşum sürecinde de belirleyici olan ve bu eksen üzerinde gelişen tüm geleneksel dokuya sahip yerleşmelerin, günümüz koşullarına göre yeniden irdelenmesi gerekliliğidir. Ancak, çevresel etmen ve kullanıcı gereksinimine ait ölçütlerin, yeni bir yerleşme biriminde analitik olarak incelenmesi, tek başına kapsamlı bir akademik çalışmayı gerektirmektedir. Bu çalışma sonucunda yer alan öneri ölçütlerde, yalnızca, ana başlıklarla söz edilmeye çalışılmıştır.

5.2. Yeni Yapılarda Geleneksel Verilere Ait Ölçütler

" ... Her neslin kendi çağının çözümlerini üretmesi ve bunu tarih bilinci ile süreç içinde tutarlı olarak yapması, herşeyden önce etik bir sorumluluktur. Toplum mimarlık eyleminden, toplumsal, ekonomik, kültürel ve iklimsel belirleyiciler ile tutarlı ürünler ve bu ürünleri oluşturacak süreçler beklemektedir... " (Özkan, 1990). Yeni yapılacak konutlarda geleneksel verilerin uygulanabilirlik ölçütlerini saptarken kesin yargıların, boyutsal tercihlerin ve sonuçların yerine, analizler sonucu çıkan gelenekselin oran anlayışından yararlanmanın daha doğru bir yaklaşım olabileceği söylenebilir. Evrenseli, yerel-kültürel kimlikle yorumlayabilmek, bölgenin günümüzdeki konut üretim anlayışına alternatif oluşturabilir. Geleneksel çevrenin mimari düzeninde yatan özü, yaşadığımız çağın gereklerine göre yorumlayabilmek, günümüze aktarabilmek bir gereklilik olarak değerlendirilmelidir.

5.2.1. Kullanıcı Gereksinimi ve Tasarlama Sürecindeki Yeri

Kullanıcı gereksiniminin tasarım süreci içindeki yerini belirlemek, yapının kullanımı aşamasında yeterliliği açısından önem taşımaktadır. Kullanıcı gereksinmesi ve gereksinmeye uygun fiziksel formun tasarlanması mimari tasarım sürecinde ilk aşamayı oluşturur. Üretim ve fiziksel formun gereksinimlere uygunluğunun değerlendirilmesi ise; diğer aşamaları oluşturur (Şener, 1977:66) .

Yapının işlevini yerine getirebilmesinin ilk koşulu, amaca uygun bir biçimde yapılmasıdır. İkinci koşul ise; biçime ve biçimin amacına uygun gerecin seçilmesidir. Biçim kullanıma amacına gereksinime ve işleve uygun olmalıdır (Kuban, 1990:13) . Buna göre yapının üretilmesi;

- Belirlenmiş bir gereksinime,
- Gereksinime uygun bir biçim tasarımı ve onu ayakta tutacak bir strüktür tasarımına,
- Tasarımı gerçekleştirecek gerece,
- Uygun araç ve tekniği kapsayan bir sürece bağlıdır. Bu sürece yapım (konstrüksiyon) denir (Balanlı, 1981:7).

5.2.1.1. Gereksinimin Tanımı

Kullanıcılar açısından gereksinimin tanımını yapmadan önce, konutun kısa bir tanımlamasını yapmanın gerekli olacağıdır. İnsan mutluluğunun temel etken olduğu ve eylemlerin rahatlıkla sürdürülebileceği yaşam ortamını sağlayan mekanlar bütünü konutun tanımlarından biridir. İnsanlar yaşantılarını sürdürebilmeleri için doğuştan var olan ve sonradan ortaya çıkan gereksinimlerini karşılamak üzere çeşitli davranışlarda bulunurlar. Davranışları alışkanlık, taklit yada benimsenmiş toplumsal normlardan çok gereksinimler başlatır ve amaca yöneltir (Eruzun, 1988:49) .

İnceoğlu; kullanıcı gereksinimini, "...Birey ve toplulukların eylemlerini en etkin biçimde yerine getirebilmeleri için gerekli koşullardır... " diye tanımlamaktadır (İnceoğlu, 1979:29) .

Atasoy ise; "... Kullanıcı eylemlerinin en etkin bir şekilde yerine getirilebilmesi için sağlanması gerekli koşullardır..." tanımını yapmaktadır (Atasoy, 1973:44) .

5.2.1.2. Kullanıcı Gereksinimini Belirleyen Ölçütler

Çevre yada barınma ortamı; kullanıcının kişisel, sosyal, kültürel farklılıklarından, çevrenin ekolojik ve simgesel özelliklerinden bağımsız bir tutumla ele alındığında; kaynak tüketme, çevre kirliliği ve insan yabancılaşmasına yol açmaktadır. İnsan; sosyo-kültürel bir varlıktır. Çevresine simge sistemleri ile bağımlıdır. Konut ve yakın çevresi bu karmaşık insan davranışlarına, etkinliklerine yanıt verecek özelliklerde tasarlanmalıdır. Bu güne değin yapılan tüm toplu konut uygulamalarının deneyimlerinden elde edilen sonuçlar gereksinimlere yanıt verecek tasarım ölçütlerinin belirlenmesini sağlamıştır. Bu ölçütler;

- Çevre faktörleriyle kolay ilişkilendirilebilme (görüş, manzara, kuzeyle ilişki, hava sirkülasyonu vb.),
- Mevcut dokuyla ölçek, ışık, görüş etkenleriyle kolay ilişkide olmak,
- Korunma, güvenlik,
- Sosyal gruplanma olanağı,
- İç mekanlara bakım ve sahiplenme kolaylığı,
- Çocuk-ev ilişkisi kolaylığı, olarak sınıflandırılabilir (Karaman, 1991: 36 - 37; Tablo 5.1).

Tablo5.1. Çevresel Etmen - Kullanım ve Üretim Gereksinimleri

ÇEVRESEL ETMENLER	GEREKSİNİMLER		
	KULLANIM	ÜRETİM	
A. Kullanıcıya Bağlı Etmenler	A. Kullanıcıya Bağlı Gereksinimler	A. Kullanıcıya Bağlı Gereksinimler	TASARIM
a. Kullanıcının biyolojik yapısından kaynaklanan b. Kullanıcının psikolojik yapısından kaynaklanan c. Kullanıcının sosyolojik yapısından kaynaklanan	a. Kullanıcının biyolojik gereksinimleri b. Kullanıcının psikolojik gereksinimleri c. Kullanıcının sosyolojik gereksinimleri	a. Kullanıcının biyolojik gereksinimleri b. Kullanıcının psikolojik gereksinimleri c. Kullanıcının sosyolojik gereksinimleri	
B. Doğal ve Yapma Çevreye Bağlı Etmenler	B. Doğal ve Yapma Çevreye Bağlı Gereksinimler	B. Doğal ve Yapma Çevreye Bağlı Gereksinimler	
a. Isı ile ilgili b. Ses ile ilgili c. Su, nem ve diğer sıvılarla ilgili d. Gazlar ile ilgili e. Işık ile ilgili f. Elektrik ile ilgili g. Yangın ile ilgili h. Hayvanlar, bitkiler, mikroorganizmalar ile ilgili i. Katı zararlılar ile ilgili j. Yükler ve kuvvetlerle ilgili k. Yerleşme ile ilgili l. Kullanım süreci ile ilgili m. Yapım süreci ile ilgili	a. Isı ile ilgili b. Ses ile ilgili c. Su, nem ve diğer sıvılarla ilgili d. Gazlar ile ilgili e. Işık ile ilgili f. Elektrik ile ilgili g. Yangın ile ilgili h. Hayvanlar, bitkiler, mikroorganizmalar ile ilgili i. Katı zararlılar ile ilgili j. Yükler ve kuvvetlerle ilgili k. Yerleşme ile ilgili l. Kullanım süreci ile ilgili m. Yapım süreci ile ilgili	a. Isı ile ilgili b. Ses ile ilgili c. Su, nem ve diğer sıvılarla ilgili d. Gazlar ile ilgili etmenler e. Işık ile ilgili f. Elektrik ile ilgili g. Yangın ile ilgili h. Hayvanlar, bitkiler, mikroorganizmalar ile ilgili i. Katı zararlılar ile ilgili j. Yükler ve kuvvetlerle ilgili k. Yerleşme ile ilgili l. Kullanım süreci ile ilgili m. Yapım süreci ile ilgili	UYGULAMA
C. Üretim Kaynaklarına Bağlı Etmenler		C. Üretim Kaynaklarına Bağlı Gereksinimler	
a. Yapı ürünlerine ve üreticiye bağlı b. İşgücüne bağlı c. Parasal ve araçlara bağlı		a. Yapı ürünlerine ve üreticiye bağlı b. İşgücüne bağlı c. Parasal ve araçlara bağlı	
D. Siyasa, Yasa ve Kurumlara Bağlı Etmenler		D. Siyasa, Yasa ve Kurumlara Bağlı Gereksinimler	
a. Genel yapı üretim siyasaların- dan kaynaklanan b. Zorunluluklardan gelen c. Kurumlara bağlı		a. Genel yapı üretim siyasaların- dan kaynaklanan b. Zorunluluklardan gelen c. Kurumlara bağlı	

(Kaynak: Balanlı, A., Yapı-Gereç İlişkisi)

5.2.2. Kütlesel Biçimlenme

Yeni yapılacak konutların kütlesel biçimlenmeleri; yapıldığı çağın özellikleri gözardı edilmeden, yöreye özgü coğrafyanın, topografyanın, iklimin, yaşam koşullarının ve yaşayanların o yöreyle bütünleşmelerini sağlayacak özgün kültürel karaktere göre olmalıdır. Geleneksel oran anlayışı , çağdaş yorumu ile biçimlenmeye katkıda bulunmalıdır. Kütlesel kompozisyonun ritmi, kütle bütününde tarih ve gelenekten soyut ilke olarak yararlanılma konusunda nitelikli çözümleri içermelidir. Konut çözümlemelerinde gerek mekansal gerekse biçimsel kurgu özellikleri,günümüz çevresel

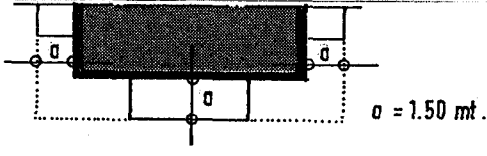
etmen ve kullanıcı gereksinimi eksenine oturtulmalıdır. Konutun oturacağı arazinin ve yakın çevresinin spesifik verileri, tasarlama sürecinin başında değerlendirilmelidir. Kütlesel biçimlenmenin oluşmasında önemli bir işleve sahip yapı ögeleri olan çıkmalar, çatılar ve saçaklara yönelik ölçütleri belirlemeden önce, bölge yerleşmelerindeki imar koşullarına kısaca değinmek yararlı olacaktır.

Kapsam içindeki tüm yerleşme merkezlerinde yapılaşmaya açılan alanlarda, mevzuattaki imar koşulları yürürlüktedir. Farklılık yalnızca yerel yönetimlerin yapılaşmaya açtığı alanlardaki değişken taban alanı ve kat alanlarının kullanımına yönelik yüzde oranlarıdır. Örneğin; Safranbolu’da yapılaşmaya açılan alanlarda taban alanı kullanımı 0.20, kat alanları toplamı ise, 0.80’lik (dört katlı) bir kullanıma izin vermektedir. Eski dokunun yer aldığı şehir olarak isimlendirilen merkezde taban alanı kullanımı 0.25, kat alanları kullanımı 0.55 olarak belirlenmiştir. Safranbolu’nun yazlık kesimi olarak tanımlanan ancak, günümüzde yoğun yapılaşmalarla doku bütünlüğünü yitiren Bağlar’da ise, taban alanı 0.15, kat alanları 0.35 (iki katlı) olarak belirlenmiştir.

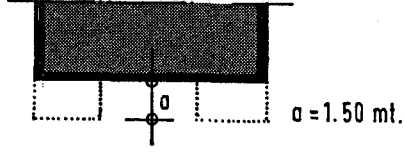
Analizler sonucu oluşan bilgiler ışığında belirlenen ölçütler; yeni yapılaşma alanlarında yapılacak konutların yanı sıra, sit alanları içinde kalan yapılaşmalara da referans oluşturmayı amaçlamaktadır. Bu alanlar için koruma amaçlı imar planlarının belirlediği koşullar dışındaki ölçütler; kütlesel biçimlenmeyi oluşturan yapı ögeleri için ayrı ayrı belirlenmiştir.

5.2.2.1.Çıkmalar

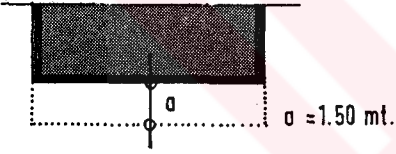
Geleneksel verilerden yararlanarak oluşturulan ölçütlerde, boyutsal öneri yerine oransal yaklaşım esas alınmıştır. Belirlenen ölçütlerde, çıkmanın kütle bütünündeki yeri, büyüklüğü, kendi içindeki oranları ortaya konmaya çalışılmıştır. Çıkmanın; kütlesel biçimlenmedeki uygulanabilirlik ölçütlerini sıralamadan önce, mevcut imar koşullarına göre çıkma boyutlarını ortaya koymak ve yeni konut uygulamalarında bu koşullara göre biçimlenmiş en çok karşılaşılan çıkma örneklerinden söz etmek yararlı olacaktır. Bölge yerleşmelerinde imar mevzuatına göre çıkma yapma koşulları aşağıda verilmiştir.

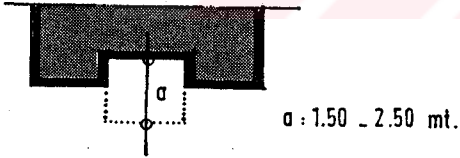
Bina köşelerinde açık çıkma, (balkon çıkması) ortalarda kapalı çıkma olarak uygulanmıştır.

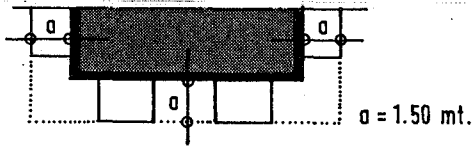
Bina köşelerinde açık çıkma, ortalarda çıkmasız uygulanmıştır.

Bina cephesi boyunca açık çıkma olarak uygulanmış örneklerin yanısıra, cephe boyunca kapalı çıkma örnekleride vardır.

Ortada, açık çıkma olarak düzenlenmiş daha geniş balkon elde etmek için bir bölümü içte düzenlenmiştir.

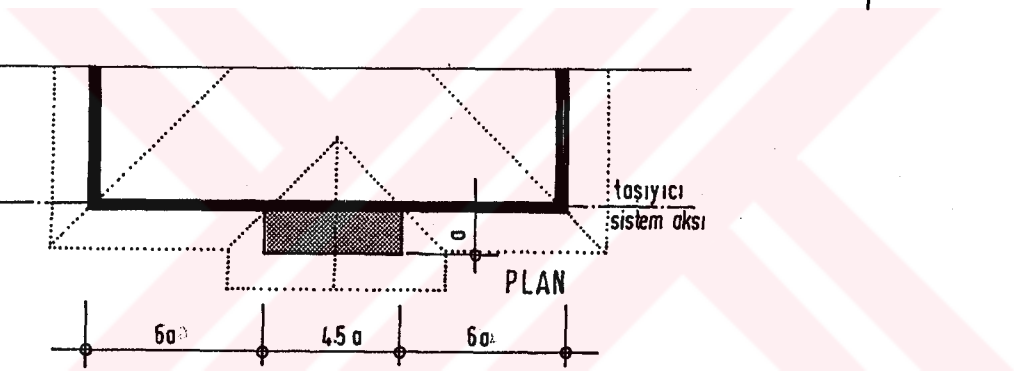
Belirli bir düzene bağlı kalınmaksızın cephe boyunca, hatta diğer cepheleride kapsayacak şekilde, köşelerde açık çıkma, devamında bir kapalı bir açık çıkma olarak düzenlenmiş çıkma örnekleridir.

Çizim 5.1. Bölge yerleşmelerinde yeni yapılmış konutların çıkma düzenleri

Zemin kat sınırı yol cephesinden 5.00 mt. çekildikten sonra max. 1.50 mt. genişlikte cephe boyunca açık veya kapalı çıkma yapabilme hakkı tanınmıştır. Yan cephelerde bu oran, komşu parsellerden 3.00 mt. çekildikten sonra yine max. 1.50 mt'yi aşmayacak şekilde, açık veya kapalı, cephe boyunca çıkma yapma hakkı tanınmıştır. Bu imar koşulları çerçevesinde, yeni konut alanlarında karşılaşılan çıkma düzenleri, sayısal yoğunluk sırası ile, yol-manzara cepheleri baz alınarak şematik olarak ortaya konmaya çalışılmıştır.

Mevcut örnekler, imar koşulları çerçevesinde farklı yorumlarla uygulanmıştır. Ülke coğrafyasının her yerleşmesinde karşılaştığımız çıkma düzenleri ile aynı anlayışı sergilemektedir. Çıkma örneklerinin çoğu, çıkma oluşturma ilkelerine ters düşmektedir(Çizim5.1.).

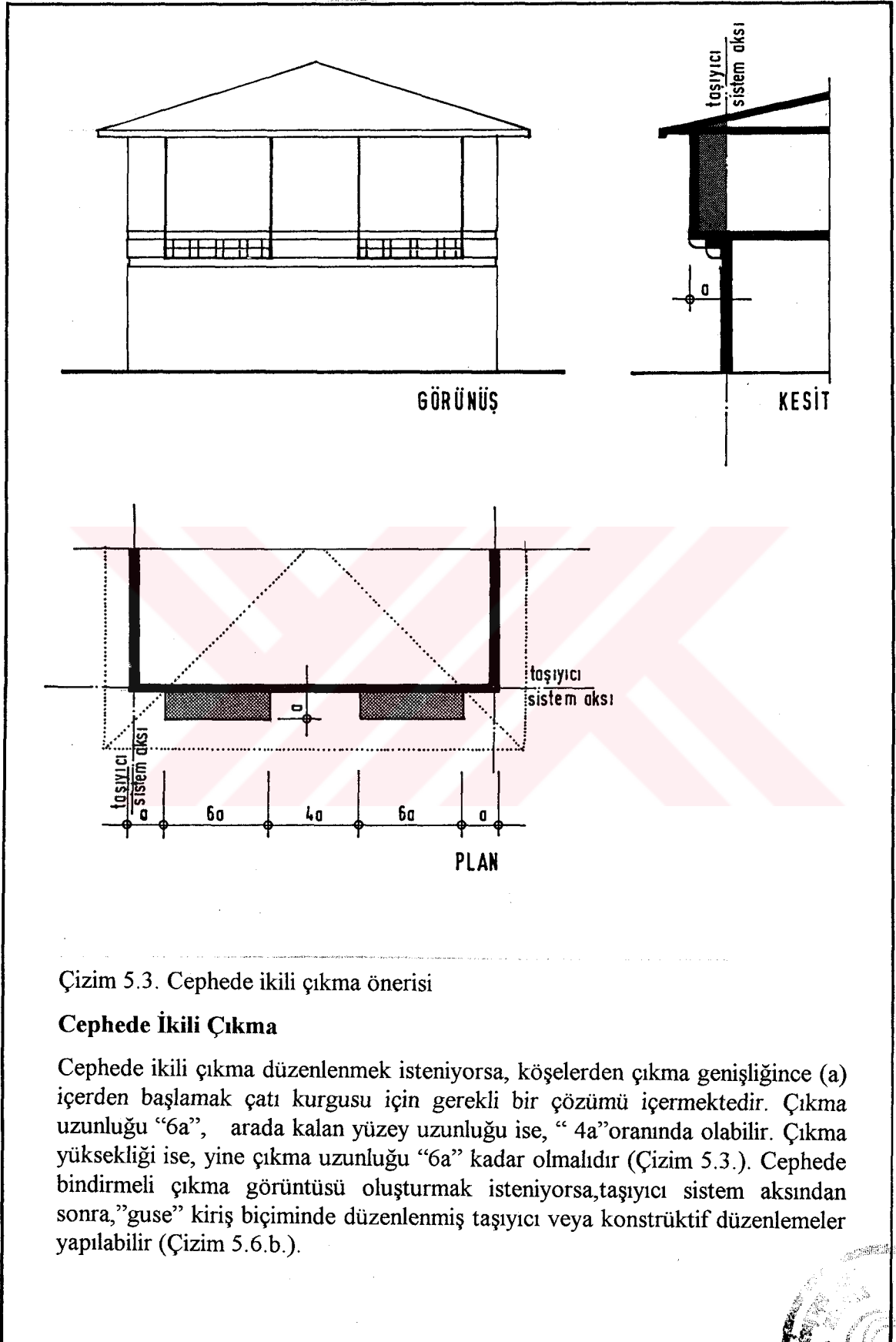

Çizim 5.2. Cephede tekli çıkma önerisi

Cephede Tekli Çıkma

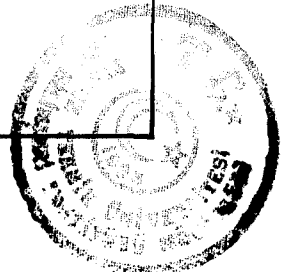
Çıkma genişliğini “a” olarak kabul edersek, çıkma yüzeyi 5.5-5a arasında ve çıkma yüksekliğide her kat için yaklaşık aynı değerleri içermelidir. Böyle bir cephe düzeninde, dolu yüzeylerin çıkma yüzeyine oranı ise $\sim 6a$ oranını vermelidir (Çizim 5.2.). Taşıyıcı sistem aksından, betonarme karkas sistemin sağladığı olanaklar çerçevesinde çıkma; kirişli veya plak olarak düzenlenebilir. Kirişli olarak düzenlendiği zaman alttan bakıldığında kiriş sarkmasının gözükmemesi için ayırntı çözümleri gerekmektedir. İkinci bir çözüm şekli ise, çıkma yapan kirişlerin ters kiriş olarak düzenlenebilme esnekliğine sahip olmasıdır (Çizim 5.6a.). Cephe yüzeyinde çıkma taşıyıcıları düzenlenmek isteniyorsa, konstrüktif taşıyıcılar oluşturulabilir.

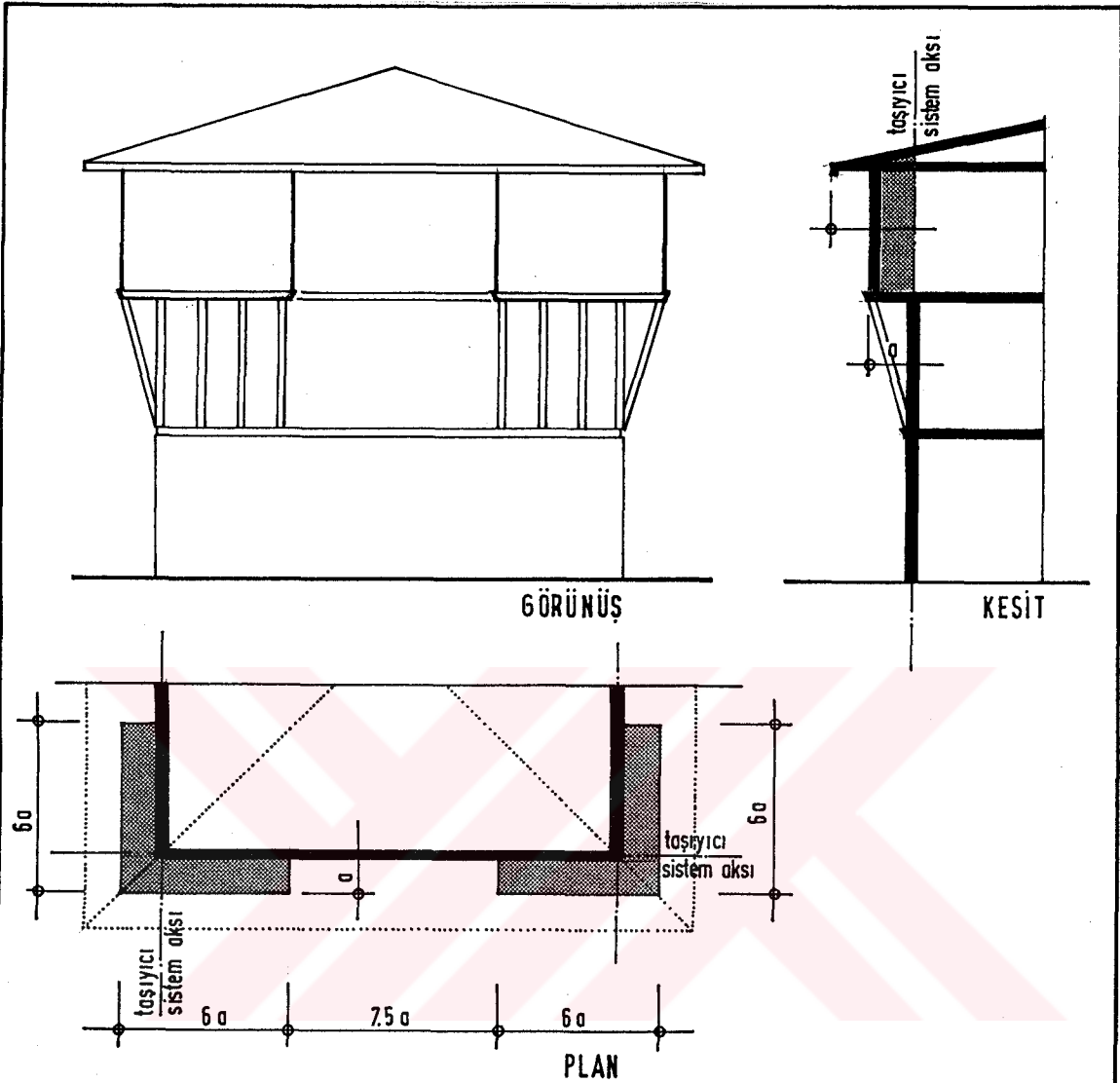

Çizim 5.3. Cephede ikili çıkma önerisi

Cephede İkili Çıkma

Cephede ikili çıkma düzenlenmek isteniyorsa, köşelerden çıkma genişliğince (a) içerden başlamak çatı kurgusu için gerekli bir çözümü içermektedir. Çıkma uzunluğu " $6a$ ", arada kalan yüzey uzunluğu ise, " $4a$ " oranında olabilir. Çıkma yüksekliği ise, yine çıkma uzunluğu " $6a$ " kadar olmalıdır (Çizim 5.3.). Cephede bindirmeli çıkma görüntüsü oluşturmak isteniyorsa, taşıyıcı sistem aksından sonra, "guse" kiriş biçiminde düzenlenmiş taşıyıcı veya konstrüktif düzenlemeler yapılabilir (Çizim 5.6.b.).

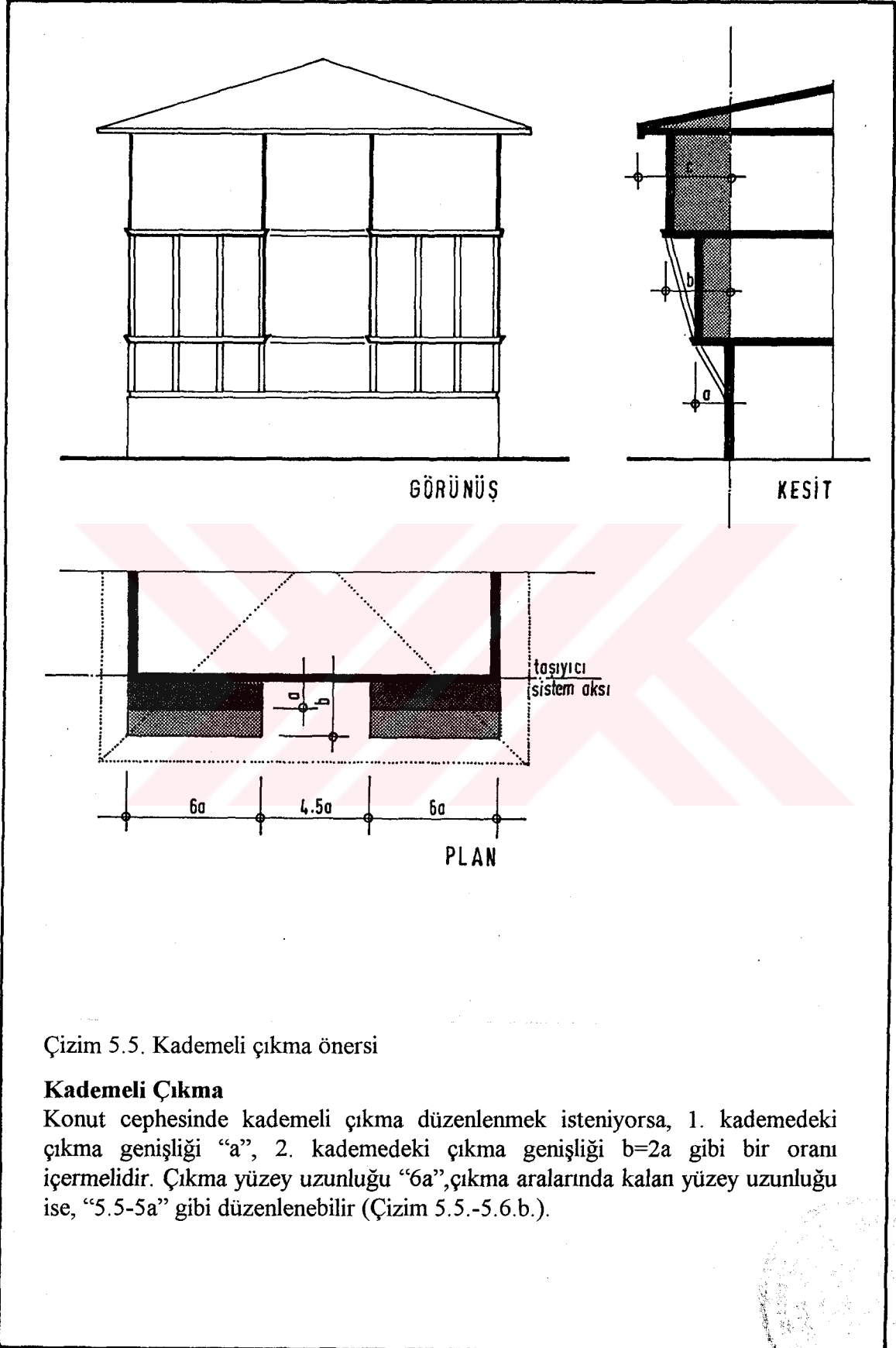

Çizim 5.4. İki cephede çıkma önerisi

İki Cephede Çıkma

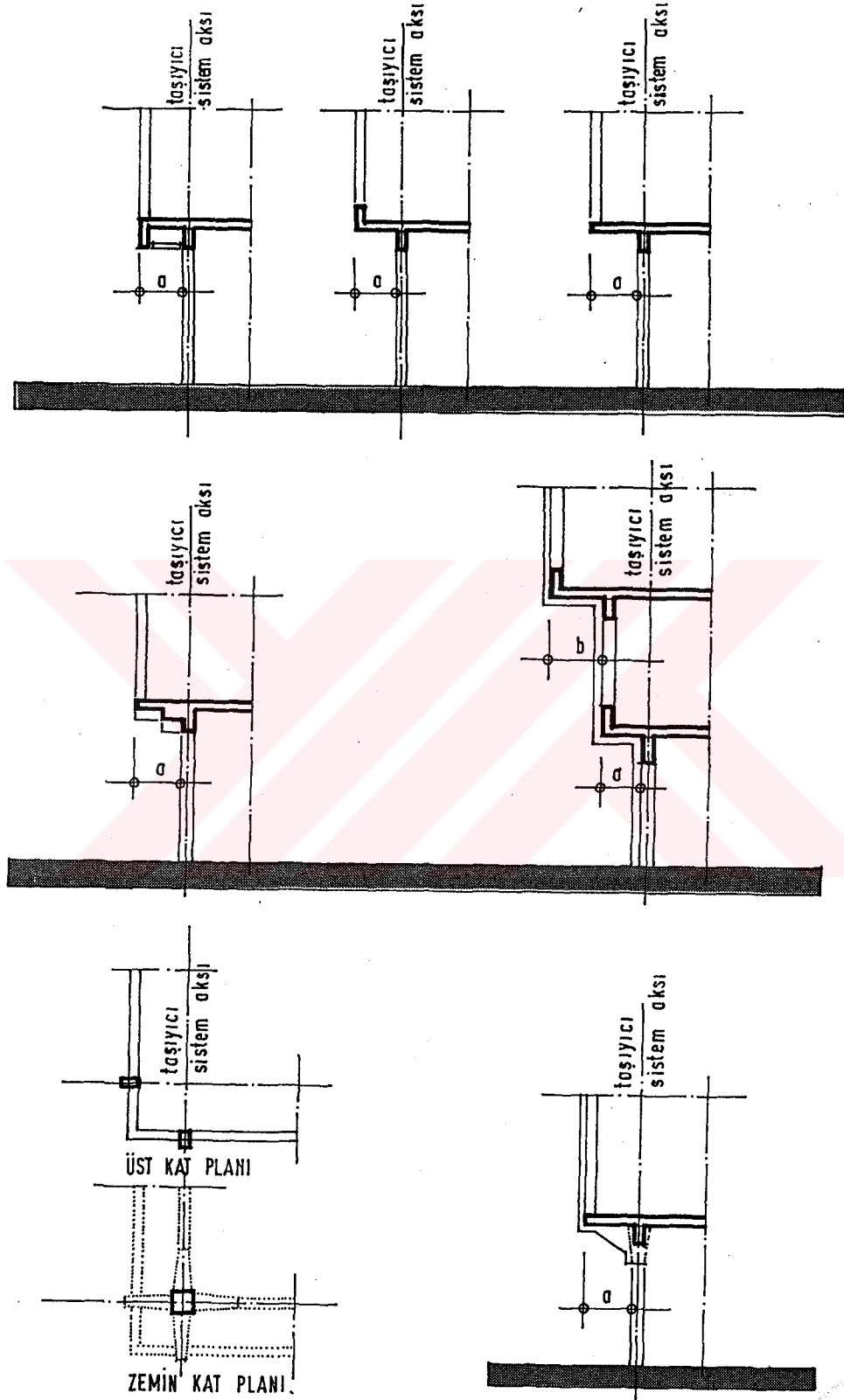
Köşelerde, iki cephede birden çıkma düzenlenmek isteniyorsa çıkma uzunluğu iki cephede de eşit olmak üzere " $6a$ " olarak oluşturulabilir. Arada kalan yüzey uzunluğu ise, " $7.5a$ "'ya kadar düzenlenebilir (Çizim 5.4.). Köşelerde iki cephede de çıkma oluşturabilmek için, zemin katta bina köşesinde yer alan ana taşıyıcıdan "guse" kirişler oluşturarak köşe çıkması sağlanabilir. Üst katlarda iki ayrı yüzeyden en az iki düşey taşıyıcıdan gelen yükler "guse" kirişlere taşınarak, zemin kattaki ana taşıyıcıya iletilir (Çizim 5.6.c.).

Çizim 5.5. Kademeli çıkma önerisi

Kademeli Çıkma

Konut cephesinde kademeli çıkma düzenlenmek isteniyorsa, 1. kademedeki çıkma genişliği " a ", 2. kademedeki çıkma genişliği $b=2a$ gibi bir oranı içermelidir. Çıkma yüzey uzunluğu " $6a$ ", çıkma aralarında kalan yüzey uzunluğu ise, " $5.5-5a$ " gibi düzenlenebilir (Çizim 5.5.-5.6.b.).

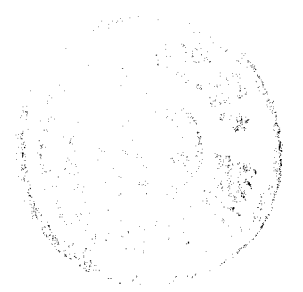
Çizim 5.6. Betonarme karkas sistemde çıkma oluşturma olanakları

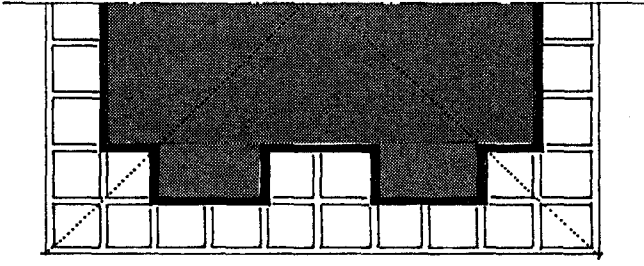
5.2.2.2. Çatılar ve Saçaklar

Batı Karadeniz Bölgesindeki geleneksel konutlarda, çatı ve saçak çözümlerinin ulaştığı düzey; işlevselliğinin yanı sıra kütsel biçimlenmeye katkı açısından da oldukça gelişmiş bir deneyim zenginliğinin sonucudur. Günümüzde de büyük ölçüde geçerliliğini koruyan bu çatı çözümlerinin, yeni yapılacak konutlarda uygulanabilirlik ölçütleri belirlenmeye çalışılmıştır. Çatı konstruksiyonu ahşap gereçle oluşturulacaksa, ahşap gereç kullanımını azaltmak için farklı bileşenler kullanılabilir. Ahşap gereç kullanımı yerine örneğin, betonarme plaklarla çatı oluşturulabilir.

Çatı saçaklarının önüne suyun uzaklaştırılması için, oluk, iniş borusu v.b. bileşenlerin kullanımı tercih edilmeyebilir. Alın ve yelkovan tahtasının yalın ve işlevsel bir çözüm olduğu kanıtlanmıştır. Suyun uzaklaştırılması konusunda bir çözüm gerektiğinde, betonarmenin sağladığı kolaylıklarla gizli dere oluşturulabilir ve yağmur iniş boruları cephede gözükmeyecek şekilde uygun ayrıntı çözümleri ile gizlenebilir.

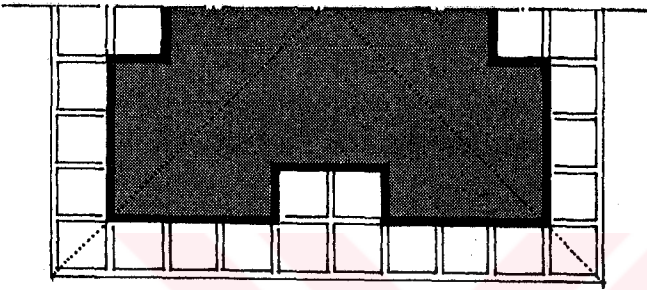
- Günümüzde kullanımı yaygınlaşmaya başlayan, ısısal etkenleri karşılamaya yönelik, çatı kaplaması altında kullanılan bileşenler kullanılmalıdır.
- Örtü gereci seçiminde geleneksel doku ile uyum unutulmamalıdır.
- Çatı arasında kalan hacmin bir bölümü işlevsel bir mekana dönüştürülebilir bir esneklikte düzenlenebilmelidir.
- Gelenekselde olduğu gibi, yerleşme merkezlerinde “kıрма”, dağ ve orman köylerinde ve çok yağış alan yerleşme birimlerinde “beşik çatı” ve beşik çatıdan türetilmiş farklı eğimlerdeki çatı çözümleri tercih edilmelidir.
- Yeni yapılacak konutların saçak düzenleri, gelenekseldeki çözümlerin bir devamı olarak düşünülebilir.
- Saçak oluşumunda, betonarmenin detay çözümlemeye sağladığı esneklikten yararlanarak geniş saçak çözümleri oluşturulabilir.

a.

Konut cephesinde yeralan çıkmalar köşelerden çıkma genişliğince içerden başlatılır. Saçak, düz bir çizgi içinde toplanarak, köşelerde geniş saçak oluşturulabilir.

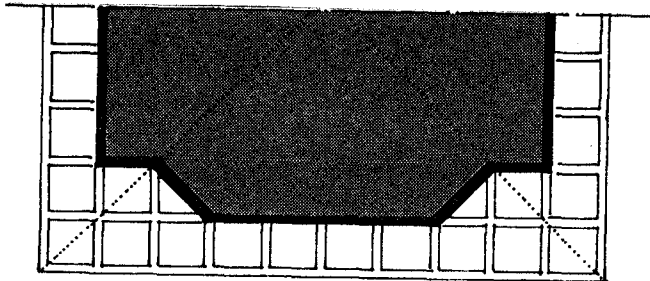
b.

Çıkmaların köşede iki cephede de devam etmesi durumunda, saçak yine düz bir çizgi içinde toplanarak, çıkmasız yüzeylerde geniş saçak çözümüne olanak tanır.

c.

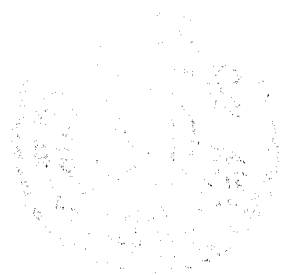
Konutun köşesinde tek bir çıkma oluşturulacaksa, saçak yine düz bir çizgi içinde toplanarak çıkmasız yüzeylerde geniş saçak oluşumu sağlanabilir.

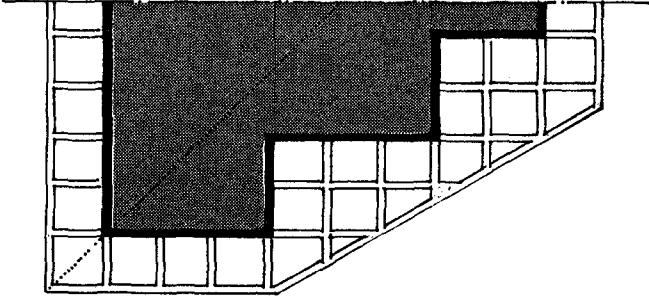

d.

Köşelerden çıkma oranı kadar çekildikten sonra cephe boyunca çıkma oluşturulacaksa, saçak düz bir çizgi içinde toplanabilir.

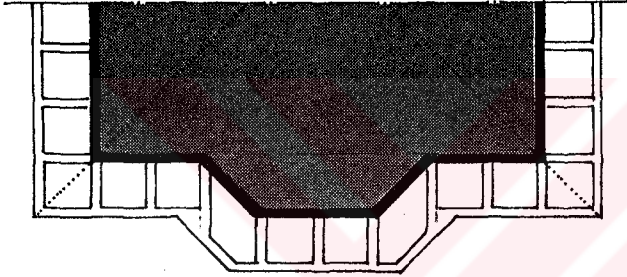
Çizim 5.7. Çatı ve saçak çözümüne yönelik öneriler

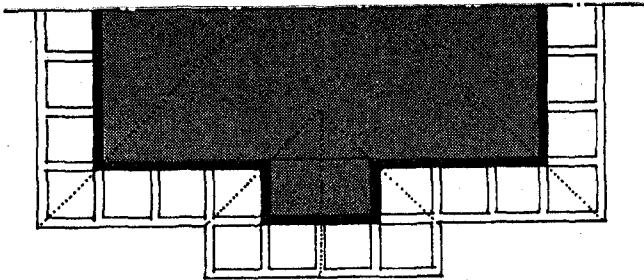
e.

Konut kademeli bir düzende oluşturulacaksa, kademeyi oluşturan köşelerden geçen teğet çizgisine paralel düz bir saçak düzenlenerek geniş saçak çözümü sağlanabilir.

f.

Çıkma çokgen olarak düzenlendiğinde, saçak çizgisi de aynı açılarda düzenlenebilir.

g.

Konut cephesinde yeralan çıkma düzeninde, çıkma vurgulanmak isteniyorsa, saçakta girinti oluşturularak çıkma üzerinde yeralan çatı parçası ana çatıya saplanabilir.

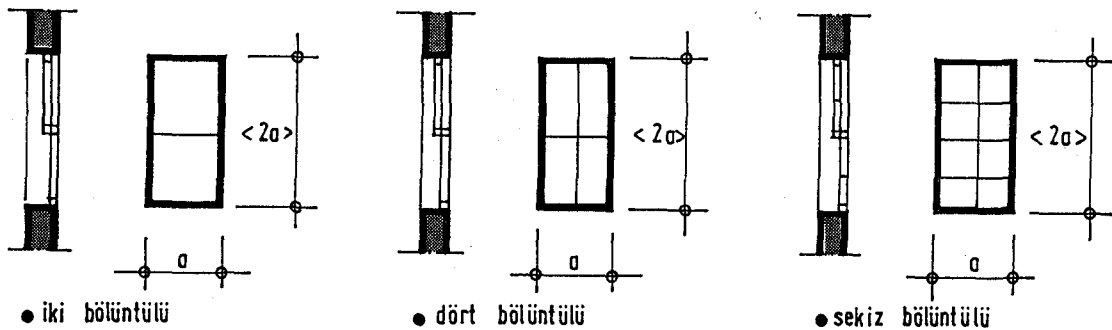
Çizim 5.7. Çatı ve saçak çözümüne yönelik öneriler

5.2.3. Cephe Biçimlenmesi

Batı Karadeniz Bölgesindeki geleneksel konutların biçimlenmesinde izlenen akılcı yol, konutların dış kabuğunu oluşturan cephelerde aynı oranlarda yansımıştır. Yeni yapılacak konutların cephe biçimlenmesinde doku bütünlüğünü zedelemeyen gelenekseldeki özü yakalayan bir cephe kurgusunu oluşturmak yararlı olacaktır. Yeni konut cepheleri tasarlarırken; gelenekselin cephe biçimlenmesinde belirleyici olan işlevsellik ve yalınlık anlayışı baz alınmalıdır.

Mevcut yeni yapılaşmaların cephe biçimlenmeleri, gelenekselin biçimlenme ilkelerinden yoksun bir anlayışla oluşturulduğu için, nitelikli örneklerin varlığından söz etmek, referans vermek olanaksız gözükmemektedir. İmar mevzuatındaki yapılaşmaya ilişkin kararların, bölgesel ayırım gözetmeksizin her bölge için uygulanmasının, nitelikli çözümlerin önündeki en önemli engellerden biridir. Bu anlayış çerçevesinde gelişen cephe biçimlenmesinde belli bir düzene uymayan pencere tipleri ve açılımları, oran anlayışından yoksun doluluk-boşluklarla karşılaşmaktadır. Cephe biçimlenmesini oluşturan pencere tipleri ve açılımları, doluluk-boşluk oranları ikinci bölüm kapsamında analizlerle incelenmiştir. Yeni yapılacak konutlarda pencere tipleri ve açılımlarının belirlenmesi açısından öneri ölçütler aşağıda verilmiştir.

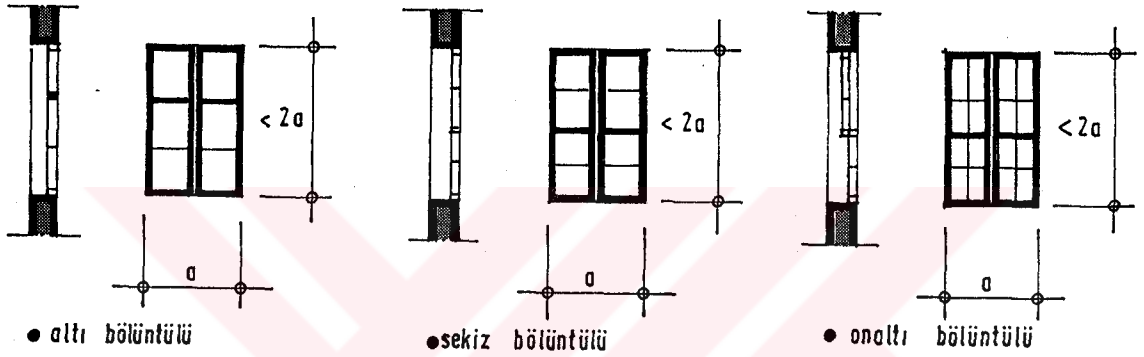
5.2.3.1. Pencere Tipleri ve Açılımları

Çizim 5.8. Tek Kanatlı Öneriler

Tek kanatlı pencere tipi çözümünde, düşey sürme açılım önerilmesine karşın, kanat açılımı çözümünde mekanın kullanımına bağlı olarak seçilebilir. Pencere yüksekliği “2a” ve “2a”ya yakın alt ve üst değerleri içerebilir. Bölüntüler, yatayda ve düşeyde eşit aralıklarla düzenlenmelidir.

Daha fazla kanatlı pencere düzenlenmek istendiğinde, bölüntülerin kendi içlerinde eşit modüllere bölünmüş olması tercih edilmelidir. Pencere açılımları ise, yine kanat şeklinde çözümlenebileceği gibi, düşey sürme çözümünde tercih edilebilir.

Çizim 5.9. İki kanatlı öneriler

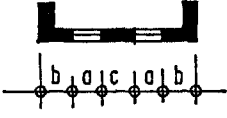
5.2.3.2. Doluluk - Boşluk Oranları

Bölgeye özgü geleneksel konutların doluluk-boşluk oranları ikinci bölüm kapsamında analiz edilmiştir. Yeni yapılacak konutların doluluk-boşluk oranlarına ilişkin öneri ölçütlerde, yatay kesitte ve düşey kesitte olmak üzere iki ayrı grupta ortaya konmaya çalışılmıştır. Analizlerde olduğu gibi ölçütlerin belirlenmesinde konutların manzara cepheleri baz alınmıştır.

Yatay Kesitte Doluluk-Boşluk Oranları

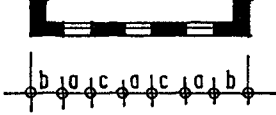
Yeni yapılacak konutların doluluk-boşluk oranlarına ilişkin ölçütlerde, belirleyici olan zemin kat üstünde yer alan katlardaki doluluk-boşluklardır. Pencere genişliğinin boyutsal karşılığını “a” olarak belirlersek, konutun yüzey uzunluğu boyunca düzenlenmesi gereken boşluk sayısına göre oranları ortaya konmaya çalışılmıştır.

a- İki boşluklu çıkma yüzeyi;

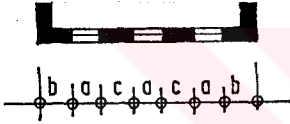
“b” ve “c” nin değeri, “ $3/2a$ ” ve “a” değerleri arasında düzenlenebilir.

b- Üç boşluklu çıkma yüzeyi;

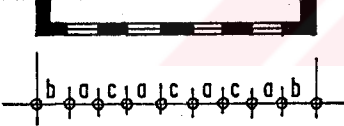
Çıkma yüzeyinin üç boşluklu olması durumunda “b” ve “c” değerleri $2/3$ a ve “a” değerleri arasında düzenlenebilir.

c. Üç boşluklu çıkmasız yüzey;

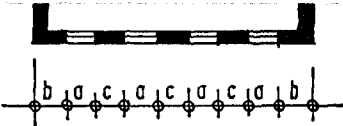
Üç boşluklu çıkmasız yüzeyde, “b” oranı değişken, “c” oranı ise, “ $3/4a$ ” ile “a” değeri arasında düzenlenebilir.

d.Dört boşluklu çıkmasız yüzey;

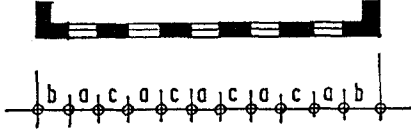
Dört boşluklu çıkma yüzeyinde, “b” değeri “ $3/5a$ ”, “c” değeri ise, $a/2$ oranında düzenlenebilir.

e.Dört boşluklu çıkmasız yüzey;

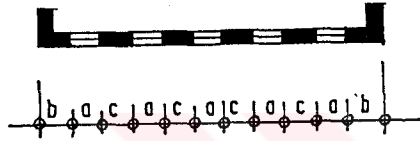
Dört boşluklu çıkmasız yüzeyde, “b” değeri “a” ile $a/2$ arasında, “c” değeri ise, “a” ve “a”ya çok yakın alt değerlerde düzenlenebilir.

f- >Beş boşluklu çıkma yüzeyi;

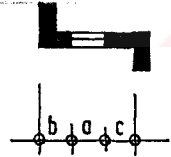
>Beş boşluklu çıkma yüzeyinde, “b” değeri “ $3/2a$ ” ve “a”ya çok yakın alt ve üst değerler arasında düzenlenebilir.

g- >Beş boşluklu çıkmasız yüzey;

>Beş boşluklu çıkmasız yüzeyde, “b” değeri “a” ve “a”ya çok yakın alt ve üst değerler arasında değişkenlik gösterdiğinden, mekan kullanımına bağlı bir değerde düzenlenebilir. Çıkmasız yüzeylerde “a” değeride mekan kullanımına bağlı değişkenlikler gösterebilir.

h- Çıkma yan yüzeyi;

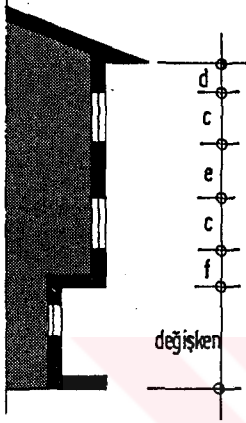
Çizim 5.10. Yatay kesitte doluluk-boşluk oranları (a-b-c-d-e-f-g-h-)

Çıkma yan yüzeyinde ise, “a” değeri, “a” ile “ $a/2$ ” arasında, “b” değeri, “ $a/2, a/4$ ” arasında, “c” değeri ise, “a” ve “ $a/10$ ” değerleri arasında düzenlenebilir.

Düşey Kesitte Doluluk-Boşluk Oranları

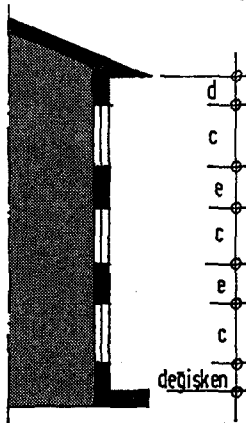
Yatay kesitte doluluk-boşluk oranlarında olduğu gibi, zemin kat üstünde yer alan katların, pencere yüksekliğine göre oranlar esas alınmıştır. Pencere yüksekliğini “c”nin düşey doğrultudaki dolu yüzeylere oranının, çıkmalı ve çıkmasız yüzeyde olması gereken değerler belirlenmeye çalışılmıştır.

a- Çıkmalı yüzeyde doluluk-boşluk oranı;

Çıkmalı yüzeyde doluluk-boşluk oranını belirlerken; pencere üstünden-saçak altına kadar olan yüksekliğin boyutsal karşılığına “d” dersek, “d”nin olması gereken değerler “c/2 ve c/4” arasında seçilebilir. İki pencere arasında kalan değer boyutsal karşılığına “e” dersek, “e”nin olması gereken değerler “3/4c” ve “c”ye çok yakın alt değerlerde düzenlenebilir. Pencere altından, çıkma altına kadar olan yüksekliğin boyutsal karşılığına ise, “f” dersek “f”nin olması gereken değerler c/2 ve 3/5c olarak düzenlenebilir.

b-Çıkmasız yüzeyde doluluk-boşluk oranı;

Çizim 5.11. Düşey kesitte doluluk-boşluk oranı (a-b)

Çıkmasız yüzeyde doluluk-boşluk oranları ise, pencere üstünden-saçak altına kadar olan yükseklik “d”nin olması gereken değer “ $c/2$ ” ve “ $2/3c$ ” arasında değişmektedir. İki pencere arasında kalan yükseklik “e” ise, “c” ve “c”ye çok yakın alt değerleri içermelidir. Zemin kattaki “c” değerleri değişken olduğu için öneri ölçüt kapsamı dışında bırakılmıştır.

KAYNAKLAR

- Ahunbay 1996 Ahunbay, Z., **Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon**, Yapı Endüstri Merkezi, İstanbul 1996.
- Akdemir-Keskin 1994a Akdemir, Z. ; Keskin, M. , “A’dan Z’ye Anadolu Evleri, Çıkma”, **Arkitekt**, 414(1994), 46-51.
- Akdemir-Keskin 1994b Akdemir, Z.;Keskin, M.,“A’dan Z’ye Anadolu Evleri, Duvarlar”,**Arkitekt**, 417(1994), 60-62.
- Akdemir-Keskin 1995 Akdemir, Z.;Keskin, M., “A’dan Z’ye Anadolu Evleri, Tavanlar”, **Arkitekt**, 423(1995), 56-58.
- Akdemir 1996 Akdemir, Z. ,“Safranbolu’da Bir Geleneksel Yapı Ustası : Gayızalı Mustafa Usta”, **Arkitekt**, 441(1996), 56-57.
- Aktüre 1981 Aktüre, S. , **19. Yüzyıl Sonunda Anadolu Kenti Mekansal Yapı Çözümlemesi**, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Ankara 1981.
- Alpagut 1996 Alpagut, O.,“Yöremize Özgü Sözcükler”,**Safranbolu Gazetesi**, Kasım 1996, 7, sütun:5.
- Anon 1971 **Batı Karadeniz Bölgesi, Bölgesel Gelişme, Şehirleşme ve Yerleşme Düzeni**, Bölge Planlama Dairesi Çalışması, 1971.
- Anon 1995 **Türkiye Nüfusu 1923-1994 Demografi Yapısı ve Gelişimi, 21. Yüzyıl Ortasına Kadar Projeksiyonlar**,Devlet İstatistik Enstitüsü, Yayın no.1839, Ankara 1995.
- Anon 1996a **1992-1995 Bartın**, Bartın Valiliği İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlüğü, Karadeniz Ereğli 1996.

- Anon 1996b **İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması**, Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara 1996.
- Anon 1996c **Karabük' 96**, Karabük 1996.
- Anon 1996d **Karabük Valiliği, İl Brifingi**, Karabük 1996.
- Anon 1996e **Zonguldak Valiliği, İl Brifingi**, Zonguldak 1996.
- Anon 1996f **Kültür İstatistikleri 1994**, Devlet İstatistik Enstitüsü, Yayın no.1879, Ankara 1996.
- Anon 1996g **İçişleri Bakanlığı, Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü**,Yayın no.461, Ankara 1996.
- Anon 1997 **Türkiye İstatistik Yıllığı 1996**,Devlet İstatistik Enstitüsü,Yayın no. 1985, Ankara 1997.
- Arseven 1983 Arseven, C.E. , "Himüş" , **Sanat Ansiklopedisi**, I, 481.
- Atasoy 1973 Atasoy, A., **Değişen İhtiyaçlar Karşısında Konut Tasarlanmasının Mevcut Konutların Değerlendirilmesi Yolu İle Geliştirilmesi**, İTÜ Mimarlık Fakültesi, İstanbul 1973.
- Avlar 1996 Avlar,E., **"Türkiye'de Orman Bölgelerinde Konut Açığının " Giderilmesinde Ahşap Konut Üretiminin Uygulanabilirliği Yönünde Bir Model Araştırması"** ,Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 1996.
- Aydın 1964 Aydın, T. , **"Anadolu'da İnsan Toplulukları veYerleşme İlkeleri Üzerinde Bir Deneme"**,İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 1964.
- Balanlı 1981 Balanlı, A. , **Yapı-Gereç İlişkisi I**, Yayınlanmamış Ders Notları.
- Başgelen 1993 Başgelen,N.,**Çağlar Boyunca Anadolu'da Duvar**,Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 1993.

- Baykal 1995 Baykal, A. R. ,**Safranbolu’da Yörük Köyü ve Düğün Adetleri**, İstanbul 1995.
- Behar 1996 Behar, C. , **Osmanlı İmparatorluğu’nun ve Türkiye’nin Nüfusu 1500-1927**, Tarihi İstatistikler Dizisi,II, Yayın no.1877, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara 1996.
- Berker 1982 Berker, M. ,”**Ahşap Mimari Anıtlarda Koruma Uygulamaları İle İlgili Bir Yöntem Önerisi**” , MSÜ Mimarlık Fakültesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 1982.
- Bilgi 1996 Bilgi, Ö. , “**Karadeniz Bölgesi Kıyı Kesimi İlk Tunç Çağı Mimarisi**”, Çağlar Boyunca Anadolu’da Yerleşim ve Konut Sempozyumu, 5-7 Haziran 1996, İstanbul.
- Çeçener 1976 Çeçener, B., “Çevre ve Yapı Korumasının Gereği”, **Yapı**, 17(1976), 42.
- Çelebi 1985 Çelebi, R. , **Yapı Elemanları I-II**, Yıldız Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, İstanbul 1985.
- Çilsüleymanoğlu 1996 Çilsüleymanoğlu, S. , **Bartın Halk Kültürü,II**, Türk Tarih Kurumu,Ankara 1996.
- Demirkol 1989 Demirkol, M., “**Av Turizmi Kompleksleri**”, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Lisansüstü Tezi, İstanbul 1989.
- Eldem 1994 Eldem, V.,**Osmanlı İmparatorluğunun İktisadi Şartları Hakkında Bir Tetkik**, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1994.
- Erdem 1996 Erdem,A.,“**Göynük Tarihsel Siti,Dini ve Sivil Mimarlık Ürünleri, Sorunları, Koruma ve Yeni Yapılanma Ölçütleri**”,Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 1996.
- Eruzun 1988 Eruzun, C. , “Konut Üretiminde Nitelik Sorunu” , **Mimarlık**, 227(1988), 49.

- Evren 1959 Evren, M. , **Türk Evinde Çıkma**, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul 1959.
- Günay 1981 Günay, R. , **Geleneksel Safranbolu Evleri ve Oluşumu**, Kültür Bakanlığı Yayınları no.456, Ankara 1981.
- Halaçoğlu 1991 Halaçoğlu, Y., **XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunun İskan Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi**, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1991.
- Halaçoğlu 1996 Halaçoğlu, Y., **XIV-XVII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı**, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1996.
- Hasol 1979 Hasol, D. , “Hımsı”, **Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü**, 2. Baskı, 154.
- İnceoğlu 1979 İnceoğlu, N. , **Bina Programlama Yöntem ve Teknikleri**, İTÜ, İstanbul 1979.
- Kafesçioğlu 1955 Kafesçioğlu, R. , **Kuzey-Batı Anadolu’da Ahşap Ev Yapıları**, İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, İstanbul 1955.
- Karakırık 1996 Karakırık, C. , **Yenice**, İzmir 1996.
- Karaman 1991 Karaman, A., “Toplu Konut Alanlarının Tasarımında Sosyo Kültürel Veriler: Bazı İlke ve Ölçütlerin İrdelenmesi”, **Yapı**, 118(1991), 36.
- Kemik 1986 Kemik, C. , “**Bartın Evleri ve Kentsel Değerleri Üzerine Bir Araştırma**”, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1986.
- Kuban 1990 Kuban, D. , **Mimarlık Kavramları**, Yapı Endüstri Merkezi, İstanbul 1990.
- Kuban 1996 Kuban, D., “Çağdaş Tasarımda Yöresel Ögeler”, **Yapı**, 175(1996), 77.
- Küçükerman 1988 Küçükerman, Ö. , **Kendi Mekanının Arayışı İçinde Türk Evi**, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, İstanbul 1988.

- Matrakçı 1976 Matrakçı / Nasuhü'üs-Silahi, **Beyan-ı Menazil-i Sefer-i Irakeyn**,çev. H.G. Yuraydın, Türk Tarih Kurumu Yayınları I.Dizi, no.3, Ankara 1976.
- Önel 1975 Önel, H. , “Ahşap ve Yurdumuzda Yöresel Uygulamaları”, İstanbul Devlet Mühendislik Mimarlık Akademisi Yayınlanmamış Yeterlik Çalışması, İstanbul 1975.
- Özkan 1990 Özkan, S., “Ortamı İle Tutarlı Bir Çağdaşlık Anlayışı Üzerine”, YTÜ Mimarlık Fakültesi, İstanbul 1990.
- Özer 1976 Özer, B. , “Mimari Mirası Korumanın Anlamı, Kapsamı ve Sınırları Üzerine”, **Yapı**, 17(1976), 36-37.
- Özer 1979 Özer, B. , “Tarihi ve Geleneksel Mimariyle Yaşamak ve Yeniden İnşa Etmek”, **Yapı**, 31(1979), 26-27.
- Pamuk 1995 Pamuk, Ş., **19. yüzyılda Osmanlı Dış Ticareti**, Tarihi İstatistikler Dizisi, I, TC.Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara 1995.
- Petroviç 1991 Petroviç, Z. B. , **Traqajuc'ı Za Arhitekturom**, Gradevinska Knjiqa, Beograd 1991.
- Selbesoğlu 1986 Selbesoğlu, S. , “**Kastamonu Evleri Kent Karakteri Oluşturan Fiziksel Öğeleri**”,YTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınlanmamış Lisansüstü Tezi, İstanbul 1986.
- Sözen-Eruzun 1992 Sözen, M. ;Eruzun, C., **Anadolu'da Ev ve İnsan**, İstanbul 1992.
- Sözen 1995 Sözen,M. , “Kültürel Kimliği Koruyarak Demokratikleşmek”, **Arkitekt**,423(1995), 22-27.
- Şener 1977 Şener, H. , “**Geleneksel Konutların Onarım Yenileme Çalışmalarına İhtiyaçsal Değerlendirme Yolu İle Bir Yaklaşım**”, İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 1977.

- Tosun 1979 Tosun , Y. , “17-19. Yüzyıllarda Batı Anadolu’da Osmanlı Türk Şehir Dokuları, Bu Dokuları Oluşturan Evler ve Korunmaları”, Mimar Sinan Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 1979.
- Ulukavak 1996 Ulukavak, K. ,”Yöresel Sözcük ve Deyimler”, **Safranbolu Gazetesi**,Eylül 1996, 7-8, sütun:4-5.
- Ünal 1989 Ünal, A. , “Orta ve Kuzey Anadolu’nun M.Ö. 2. Binyıl İskan Tarihiyle İlgili Sorunlar”, ed. C. Bayburtluoğlu, **Anatolia**, 22(1989),17.
- Yazıcıoğlu-Al 1982 Yazıcıoğlu, H. ; Al, M. , **Safranbolu**, Karabük 1982.

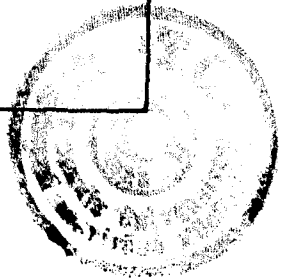
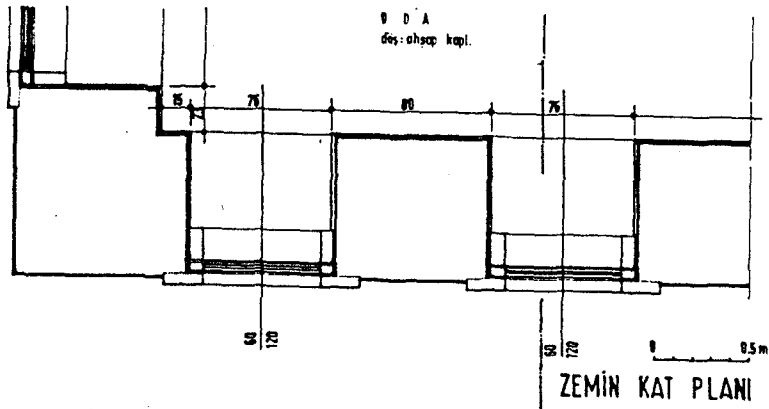
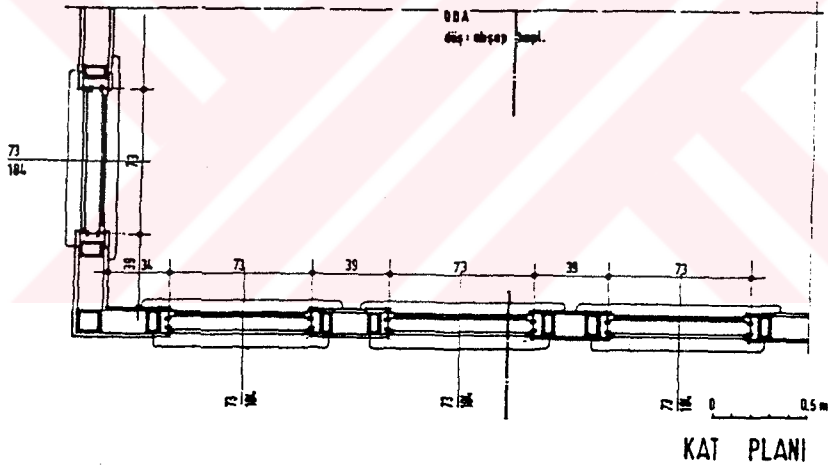
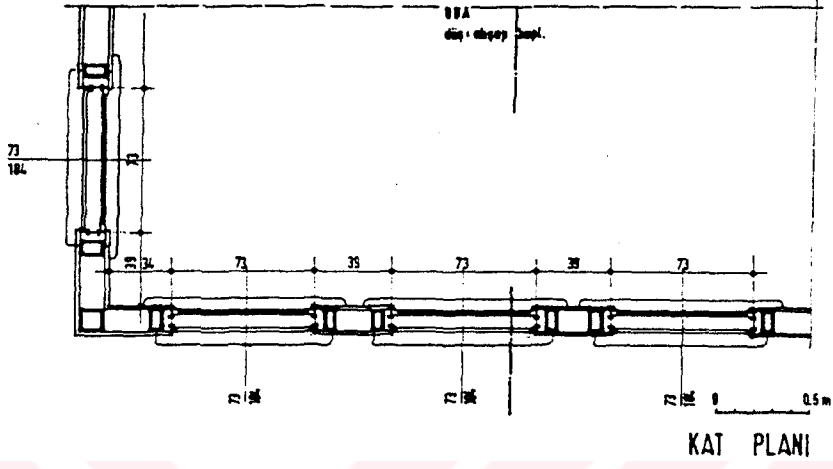

EK 1

GELENEKSEL KONUTLARA AİT SİSTEM DETAYLARI KATALOĞU

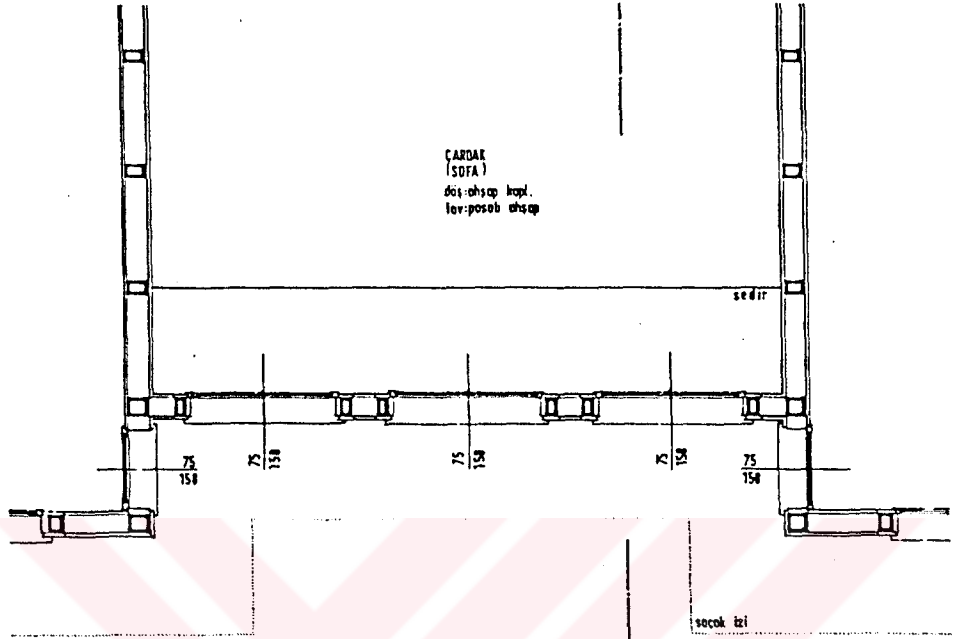
SAFRANBOLU - PAÇACIOĞLU EVİ

P1

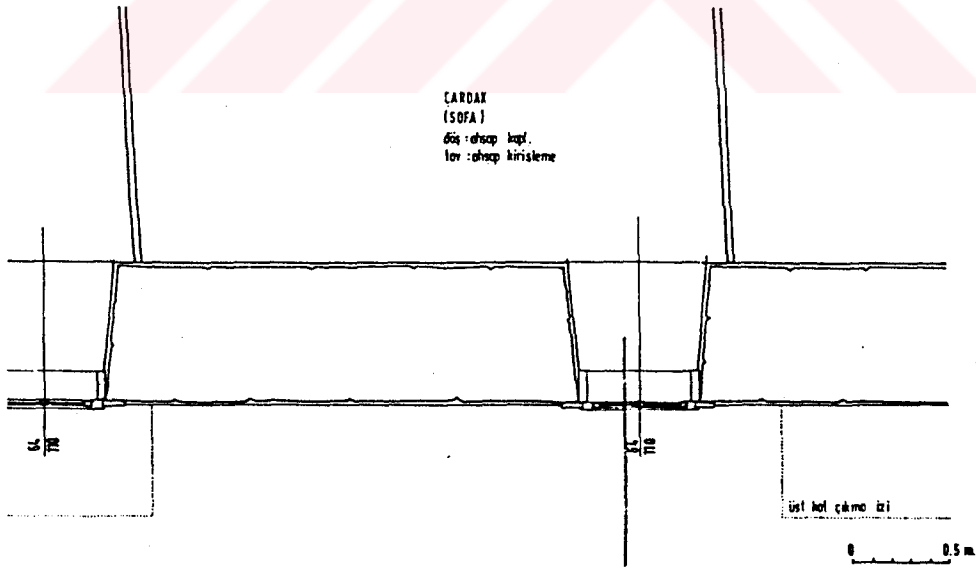

GÖYNÜK, GÜRCÜLER EVİ

P11

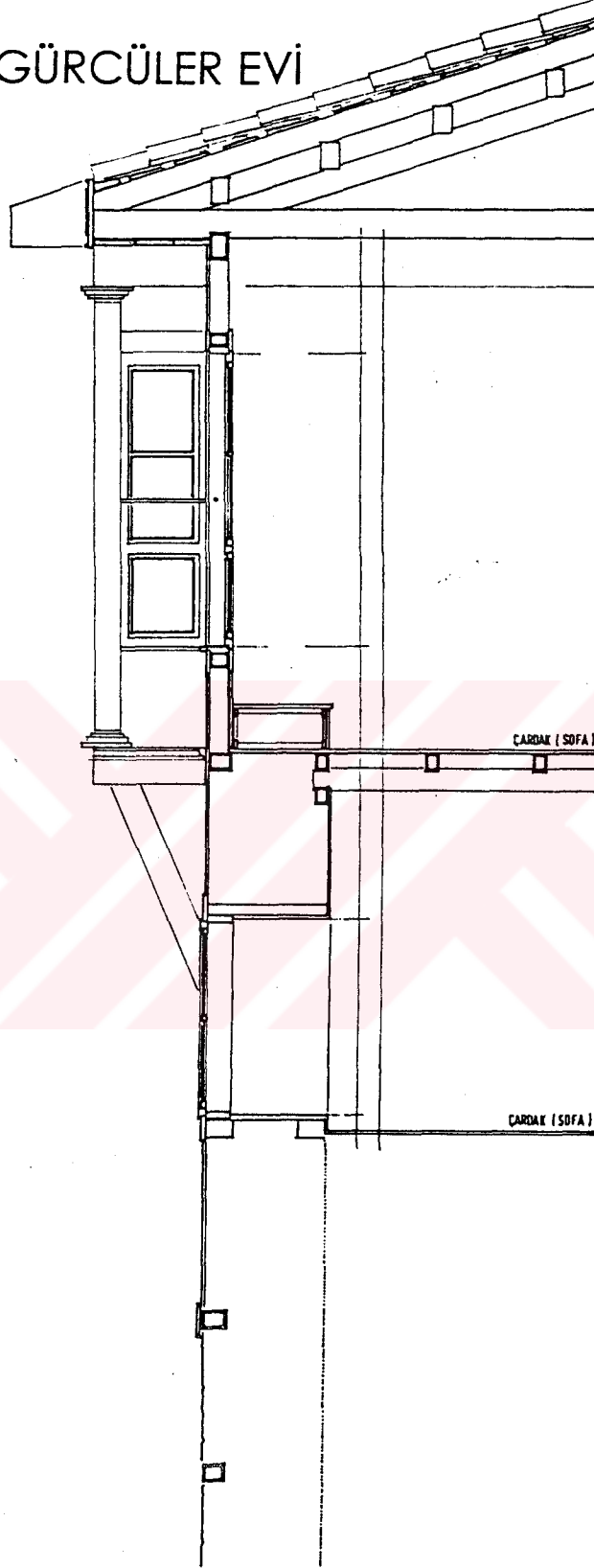
1. KAT PLANI

ZEMİN KAT PLANI

GÖYNÜK, GÜRCÜLER EVİ

P12

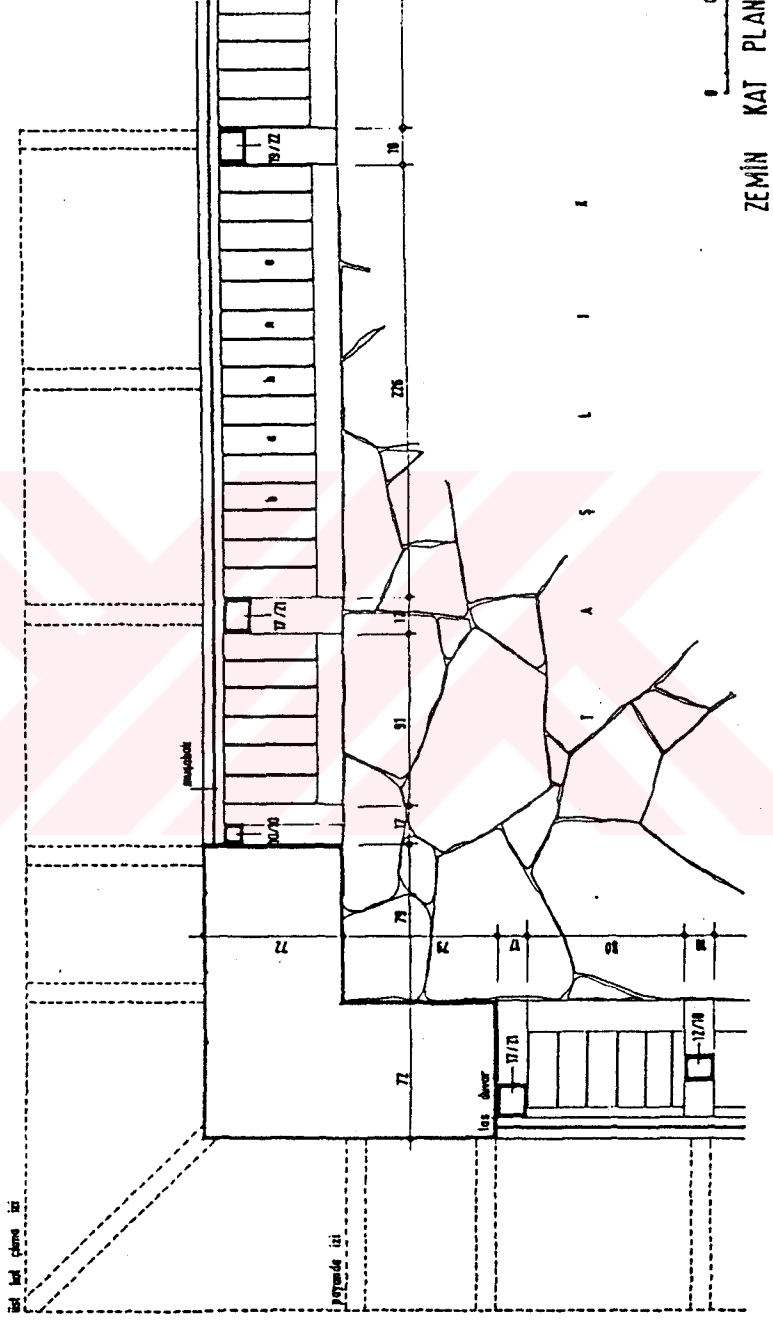

0 0.5m

KESİT

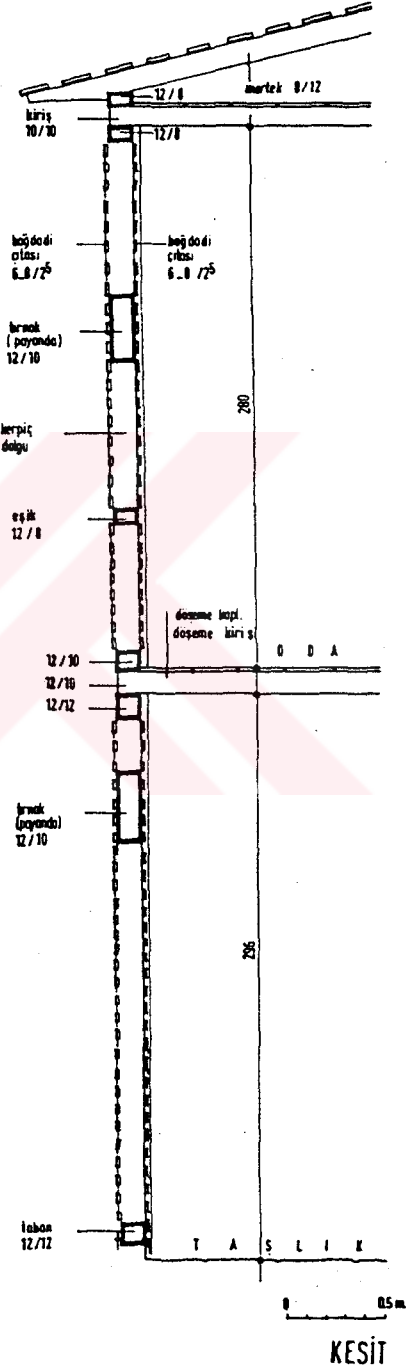
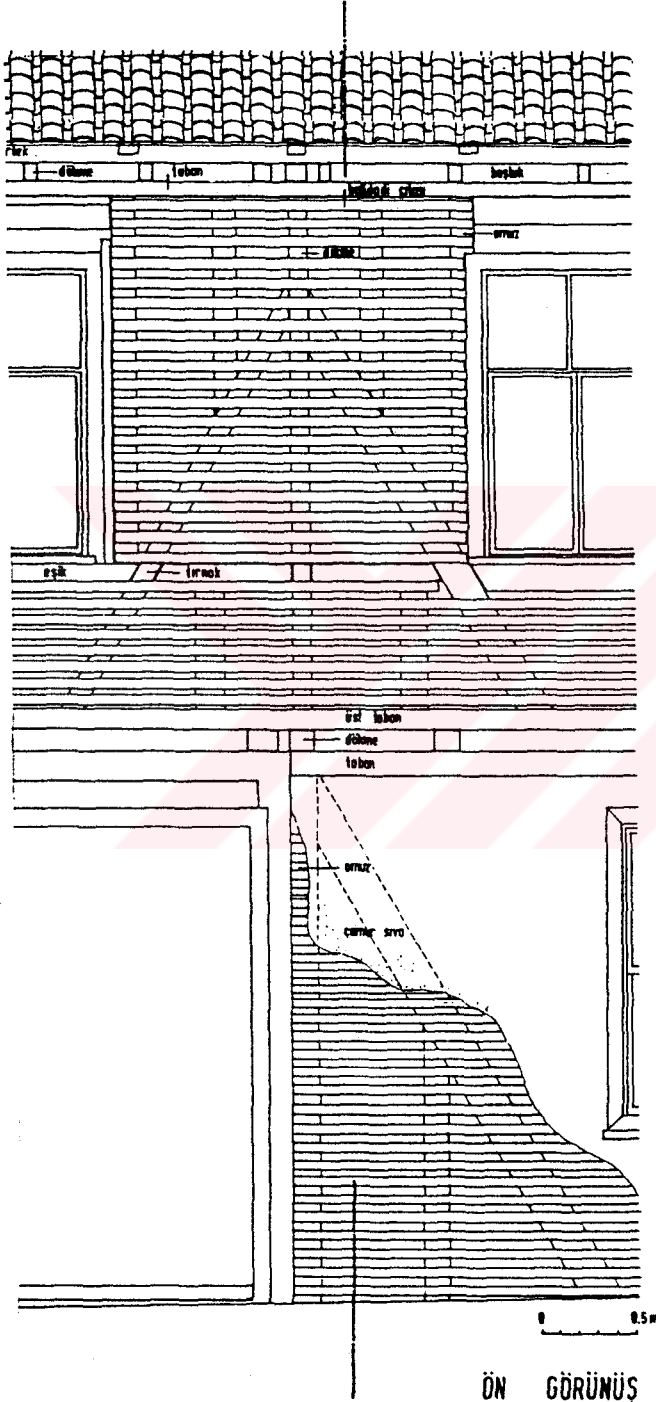
SAFRANBOLU - GÖKÇÜOĞLU KONAĞI

P13

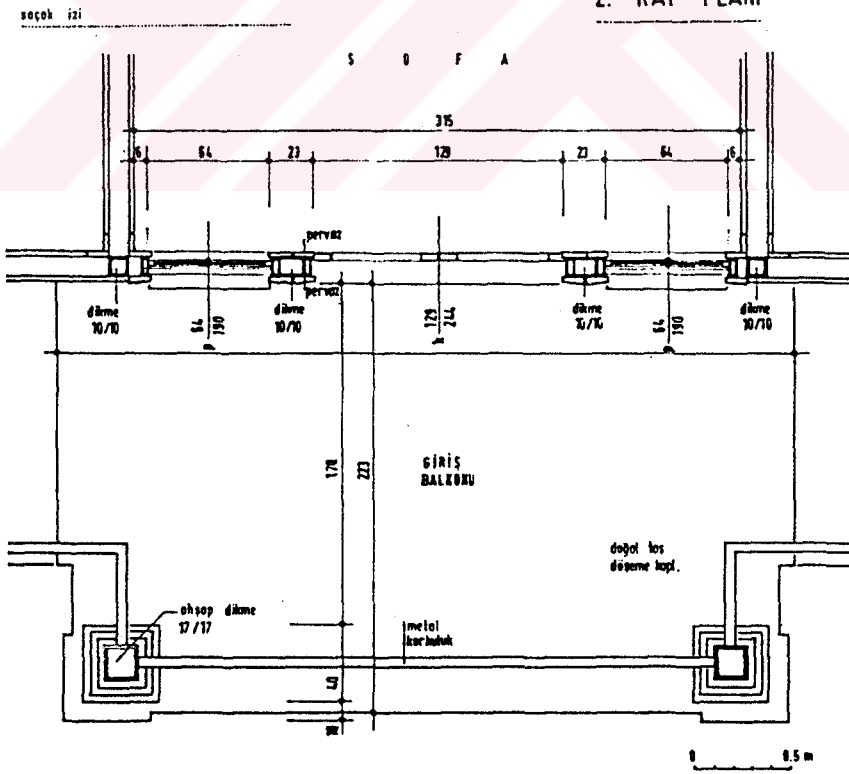
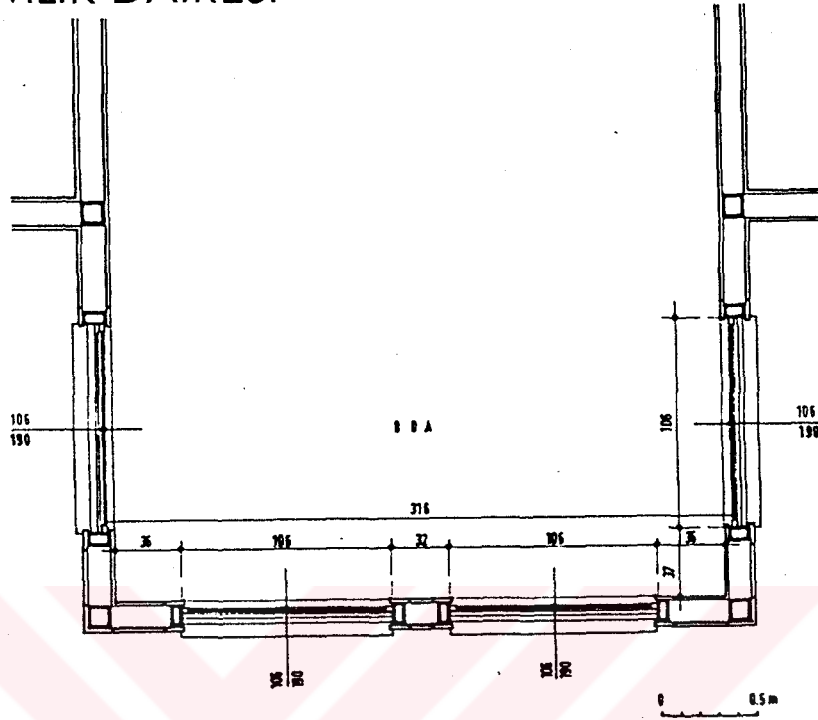
MUDURNU - TAVŞANSUYU KÖYÜ, AHŞAP KARKAS SİSTEM KONUT

P16

KASTAMONU - ŞEYH ŞABAN-I VELİ, SELAMLİK DAİRESİ

P17

Fotograf 24 Bartın'ın 1910'lardaki kent dokusu

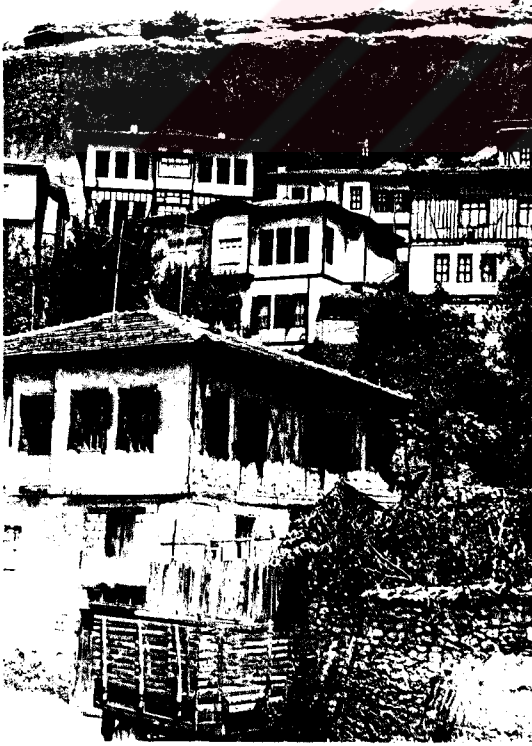
KAYNAK : Çilsüleymonoğlu, 1996

EK 2.

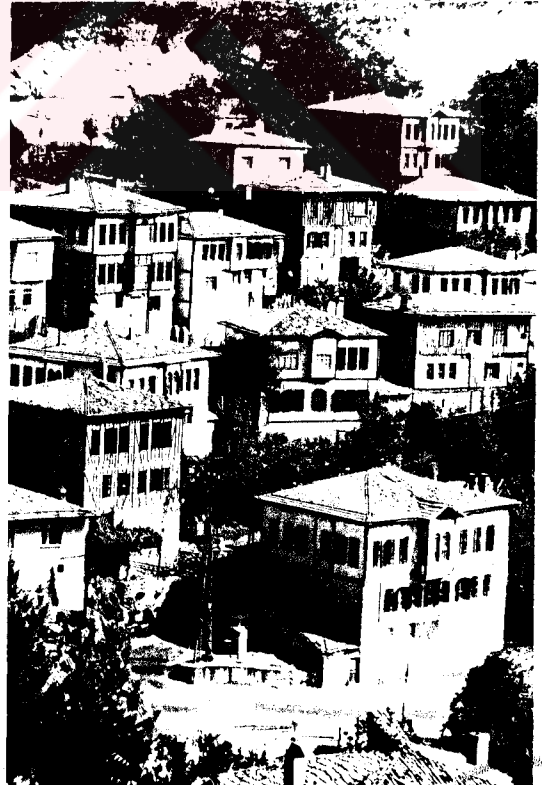
FOTOGRAFLAR

Fotograf 25 Safranbolu kışlık yerleşme(şehir)
geleneksel doku örneği

Fotograf 26 Safranbolu kışlık yerleşme(şehir)
geleneksel doku örneği

Fotograf 27 Safranbolu kışlık yerleşme(şehir)
geleneksel doku örneği

Fotoğraf 28 Göynük geleneksel doku örneği

Fotoğraf 29 Göynük geleneksel doku örneği

Fotograf 30 Mudurnu geleneksel doku örneği

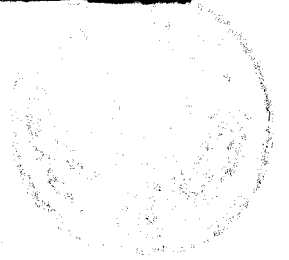
Fotograf 31 Mudurnu geleneksel konut örnekleri

Fotograf 32 Kastamonu geleneksel konut örneği

Fotograf 33 Kastamonu geleneksel konut örneği – Şeyh Şaban-ı Veli

Fotograf 34 Safranbolu - Bulak Köyü,
geleneksel sokak dokusu

Fotograf 35 Safranbolu - Bulak Köyü,
geleneksel konut örneği

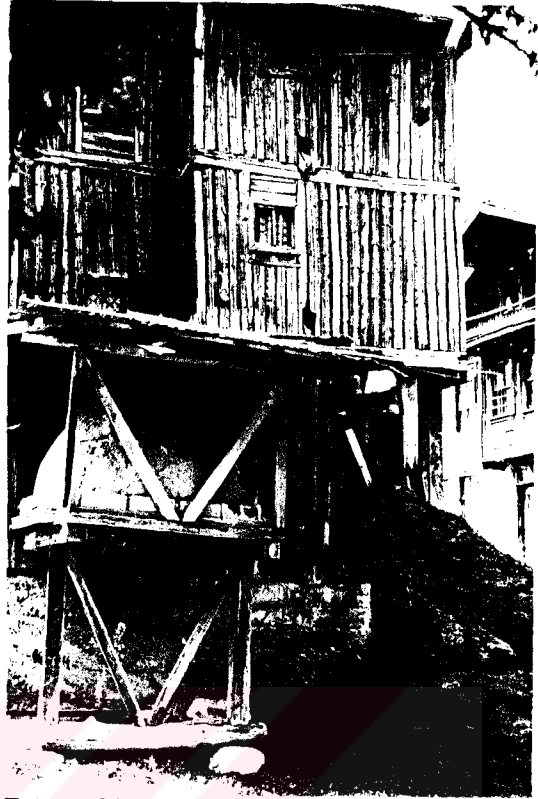
Fotograf 36 Safranbolu - Bulak Köyü,
geleneksel konut örneği

Fotograf 37 Safranbolu-Bulak Köyü,
geleneksel ağaç dolgulu (dizeme) konut örneği

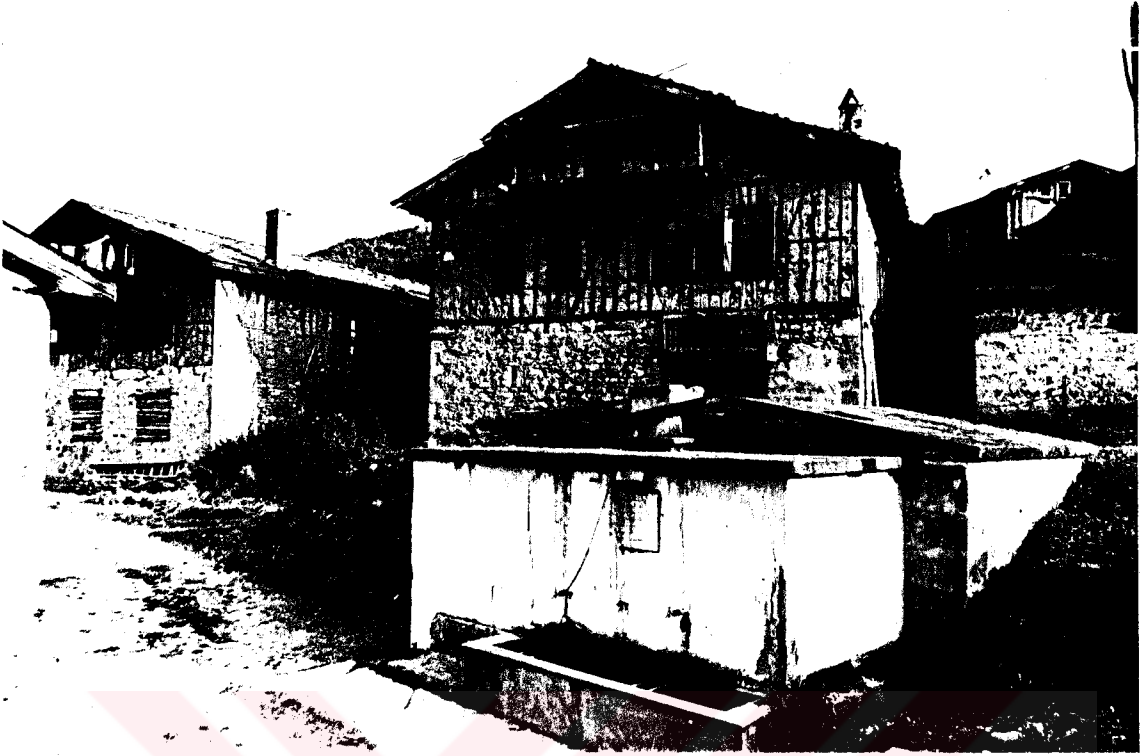
Fotograf 38 Mudurnu - Sarot (Ilıca) Köyü, geleneksel konut örneği

Fotograf 39 Mudurnu - Sarot (Ilıca) Köyü, geleneksel konutta ocak çıkması

Fotograf 40 Mudurnu - Sarot (Ilıca) Köyü, geleneksel doku örneği

Fotograf 41 Safranbolu - Çerçen Köyü, geleneksel doku örneği

Fotograf 42 Safranbolu-Çerçen Köyü, geleneksel sokak dokusu

Fotograf 43 Safranbolu-Çerçen Köyü, geleneksel konut örneği

Fotograf 44 Mudurnu-Karacasu Köyü,
geleneksel konut örnekleri

Fotograf 45 Mudurnu-Karacasu Köyü,
geleneksel konut örnekleri

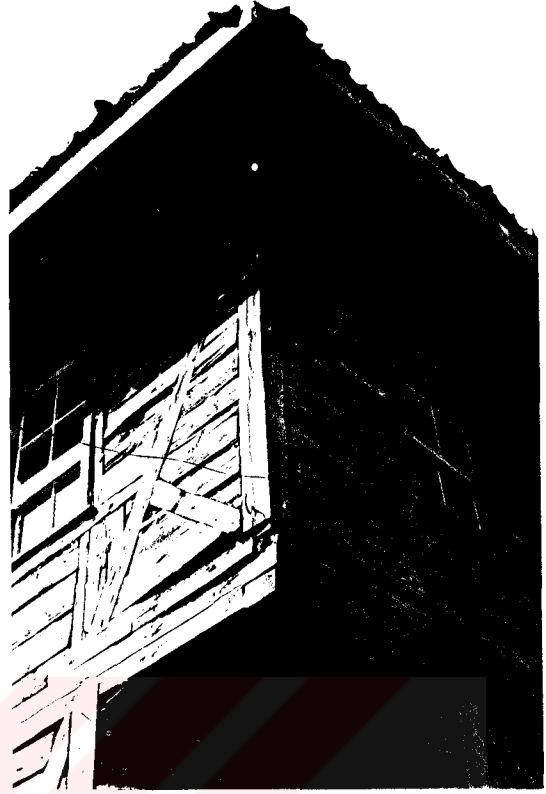
Fotograf 46 Mudurnu - Karacasu Köyü,
geleneksel ağaç dokulu ahşap çatkı örneği

Fotograf 47 Mudurnu - Karacasu Köyü, ağaç
dolgulu çapraz payandalı ahşap çatkı örneği

Fotograf 48 Ilgaz-Bostan Köyü, geleneksel doku örneği

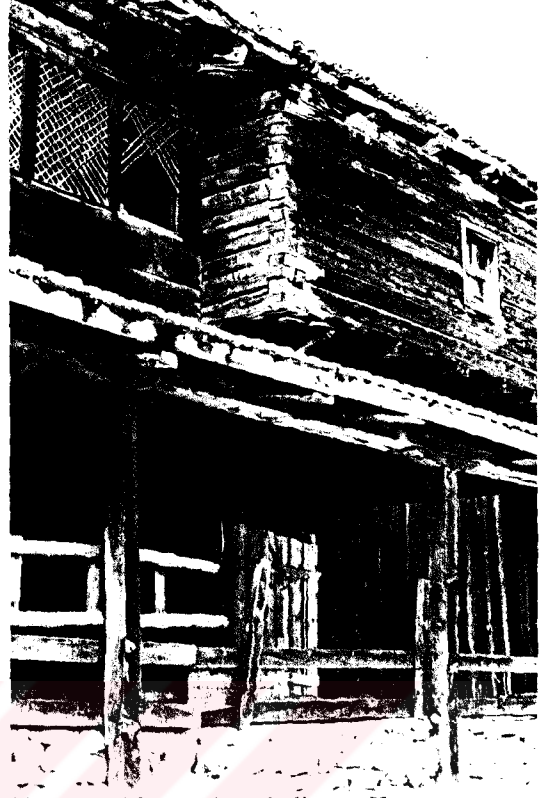
Fotograf 49 Ilgaz-Bostan Köyü, ağaç dolgulu ahşap çatkı örneği

Fotograf 50 Ilgaz - Bostan Köyü geleneksel konut örneği

Fotograf 51 Araç-Pelitören Köyü,
karma sistem konut örneği

Fotograf 52 Araç-Pelitören Köyü,
ağaç yığma (blok) duvar örneği

Fotograf 53 Araç-Pelitören Köyü,
ağaç yığma (kütük) konut örneği

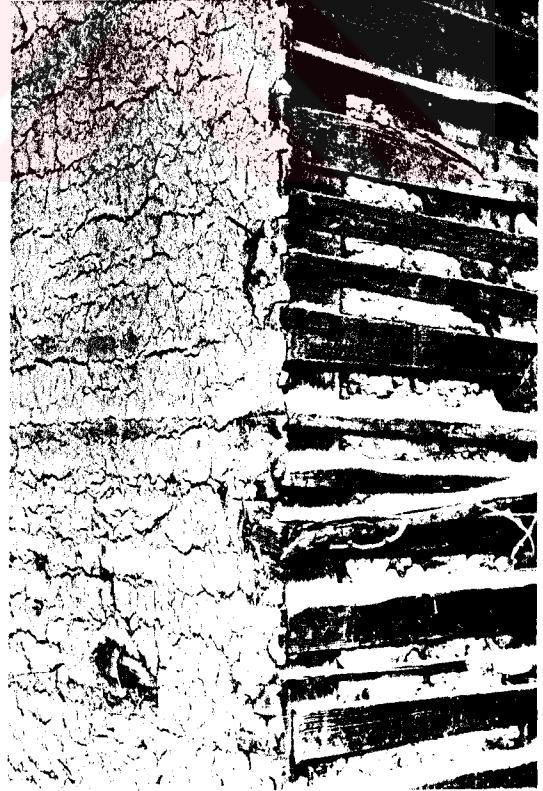
Fotograf 54 Araç-Pelitören Köyü,
tuğla dolgulu konut örneği

Fotograf 55 Mudurnu - Tavşansuyu Köyü, bağdadi (çıtalı) ahşap karkas sistem konut örneği

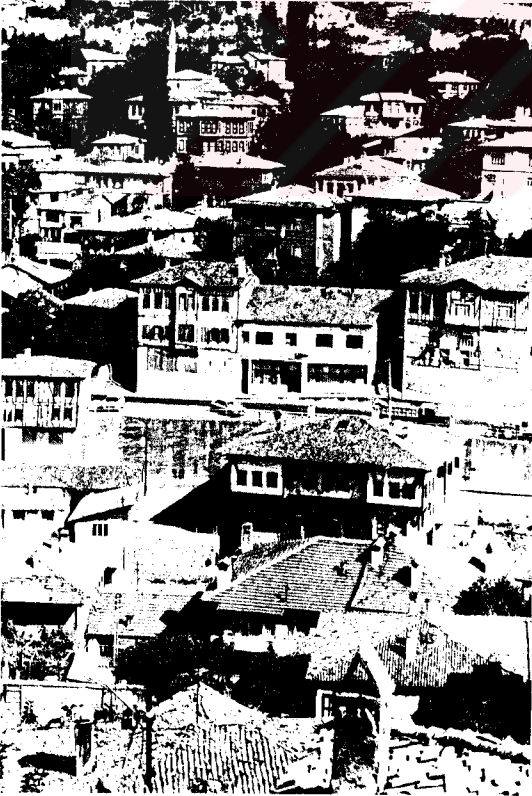
Fotograf 56 Mudurnu-Tavşansuyu Köyü, ahşap çatkı örneği

Fotograf 57 Mudurnu-Tavşansuyu Köyü, yüzey kaplama(bağdadi) detayı

Fotograf 58 Safranbolu - Çarşı bölgesi, geleneksel doku örneği

Fotograf 59 Safranbolu, kışlık yerleşme (şehir) geleneksel doku örneği

Fotograf 60 Safranbolu, geleneksel dokuda yeni konut örnekleri

Fotoğraf 61 Safranbolu - Bağlar, Paçacıoğlu Evi

Fotoğraf 62 Safranbolu-Bağlar,Paçacıoğlu evi manzara cephesi

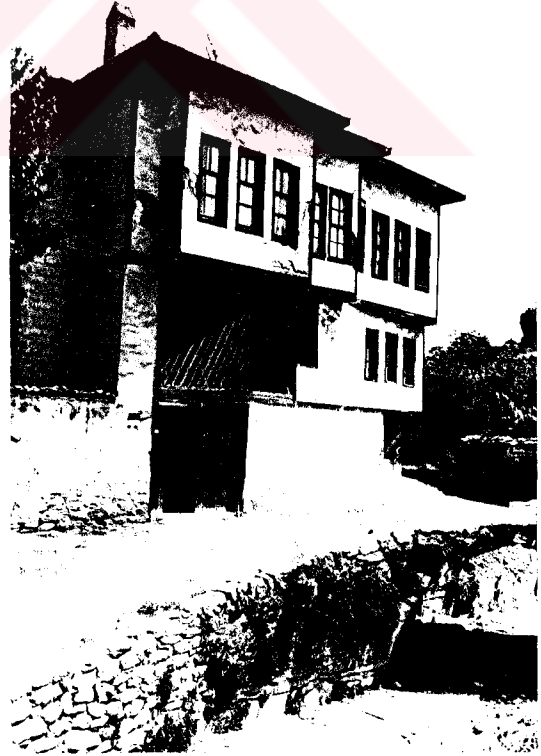
Fotoğraf 63 Safranbolu-Bağlar,Paçacıoğlu evi eyvan çıkması

Fotograf 64 Safranbolu-Taşatarlar Evi

Fotograf 65 Safranbolu-Taşatarlar Evi,
giriş kapısı ve muşabak

Fotograf 66 Safranbolu-Taşatarlar Evi,
çıkma düzeni

Fotograf 67 Safranbolu-Karaosmanoğlu Evi

Fotograf 68 Safranbolu-Karaosmanoğlu Evi, çıkma kademelenmesi

Fotograf 69 Safranbolu - Karaosmanoğlu Evi, yan cephe düzeni

Fotograf 70 Safranbolu-Gökçüoğlu Konağı

Fotograf 71 Safranbolu - Gökçüoğlu Konağı, orta sofadan eyvan görünüşü

Fotograf 72 Safranbolu - Yörük Köyü, Kaymakçioğlu Konağı

Fotograf 73 Safranbolu - Yörük Köyü, Kaymakçioğlu Konağı

Fotograf 74 Safranbolu - Bağlar Köyü,
Hacı Hafızlar Konağı, havuz odası cephesi

Fotograf 75 Safranbolu - Bağlar Köyü,
Hacı Hafızlar Konağı, havuz odası, saçak-çatki

Fotograf 76 Safranbolu - Bağlar, Hacı Hafızlar Konağı, havuz odası iç görünüşü

Fotograf 77 Safranbolu - Bulak Köyü, ağaç dolgulu konut örneği

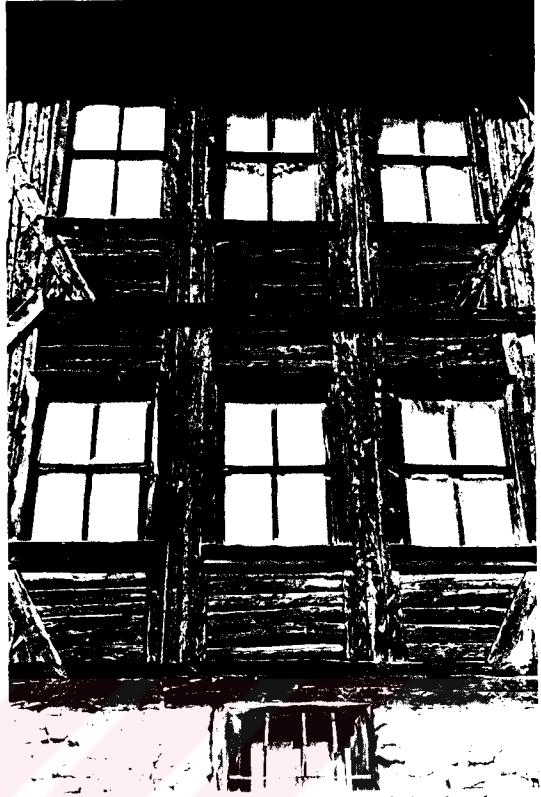

Fotograf 78 Safranbolu - Bulak Köyü, ağaç dolgulu (dizeme) konut örneği

Fotograf 79 Mudurnu-Karma sistem konut
örneği, köşe ayrıntısı

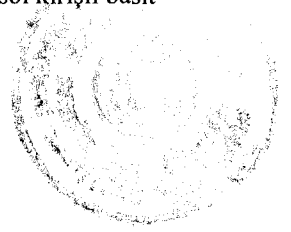
Fotograf 80 Mudurnu, Ağaç dolgulu ahşap
çatkı örneği

Fotograf 81 Mudurnu, geleneksel konut
örneği

Fotograf 82 Mudurnu, konsol kirişli basit
çıkma örneği

Fotograf 83 Safranbolu - Paçacıoğlu Evi, orta sofa ve eyvan görünüşü

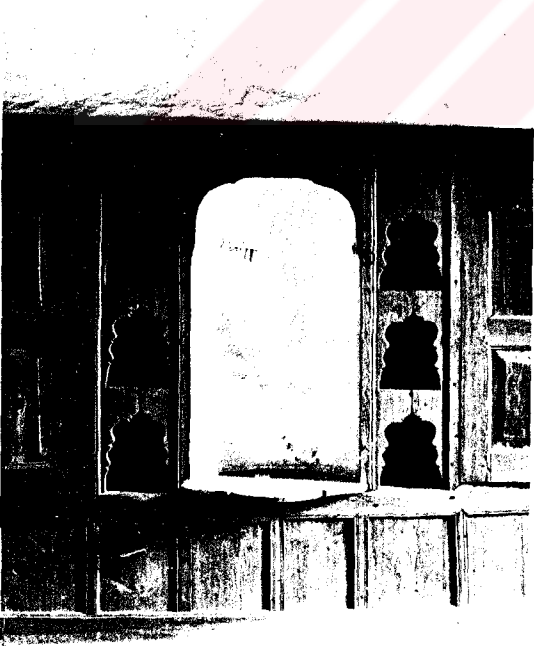
Fotograf 84 Safranbolu - Paçacıoğlu Evi, orta sofadan eyvan görünüşü

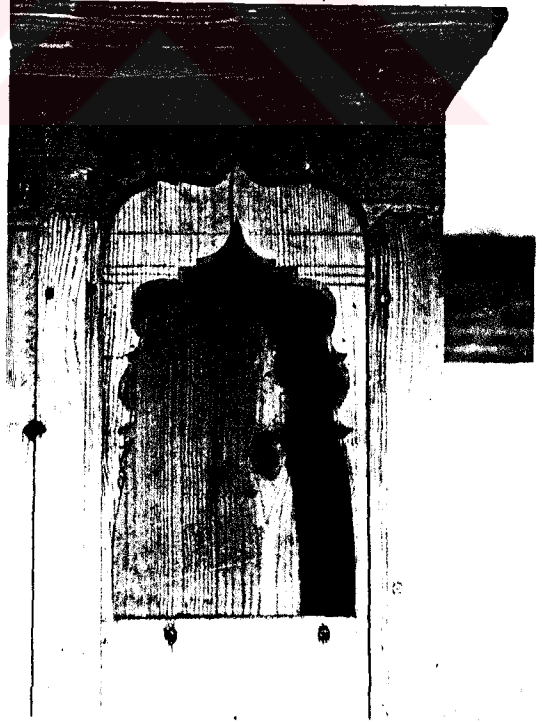
Fotograf 85 Safranbolu - Paçacıoğlu Evi, eyvandan oda girişi ve ocak görünüşü

Fotograf 86 Safranbolu - Gökçüoğlu Konağı, oda görünüşü

Fotograf 87 Safranbolu - Gökçüoğlu Konağı, odada, ortada çiçeklik ve oymalar

Fotograf 88 Safranbolu - Gökçüoğlu Konağı, oyma ayrıntısı

Fotograf 89 Safranbolu - Gökçüoğlu Konağı, taşlıktan sokak kapısının görünüşü

Fotograf 90 Safranbolu - Gökçüoğlu Konağı, taşlıktan muşabakların görünüşü

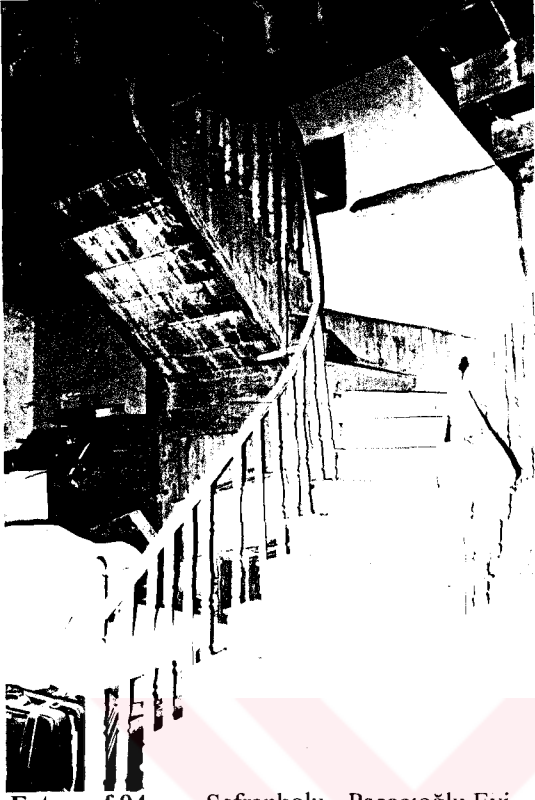
Fotograf 91 Safranbolu-Gökçüoğlu Konağı, taşlıktan orta kata çıkan merdiven

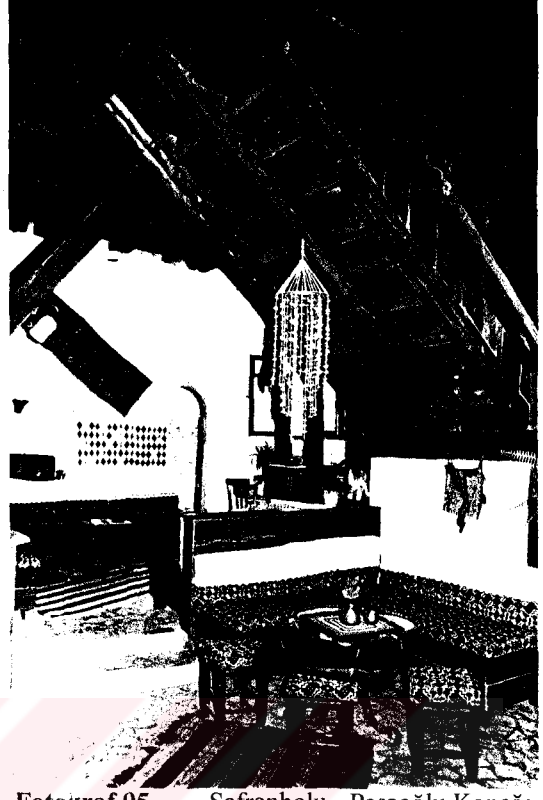
Fotograf 92 Safranbolu-Yörük Köyü, Muratoğlu Konağı, taşlıktan ara kata çıkan merdiven,pabuçluk

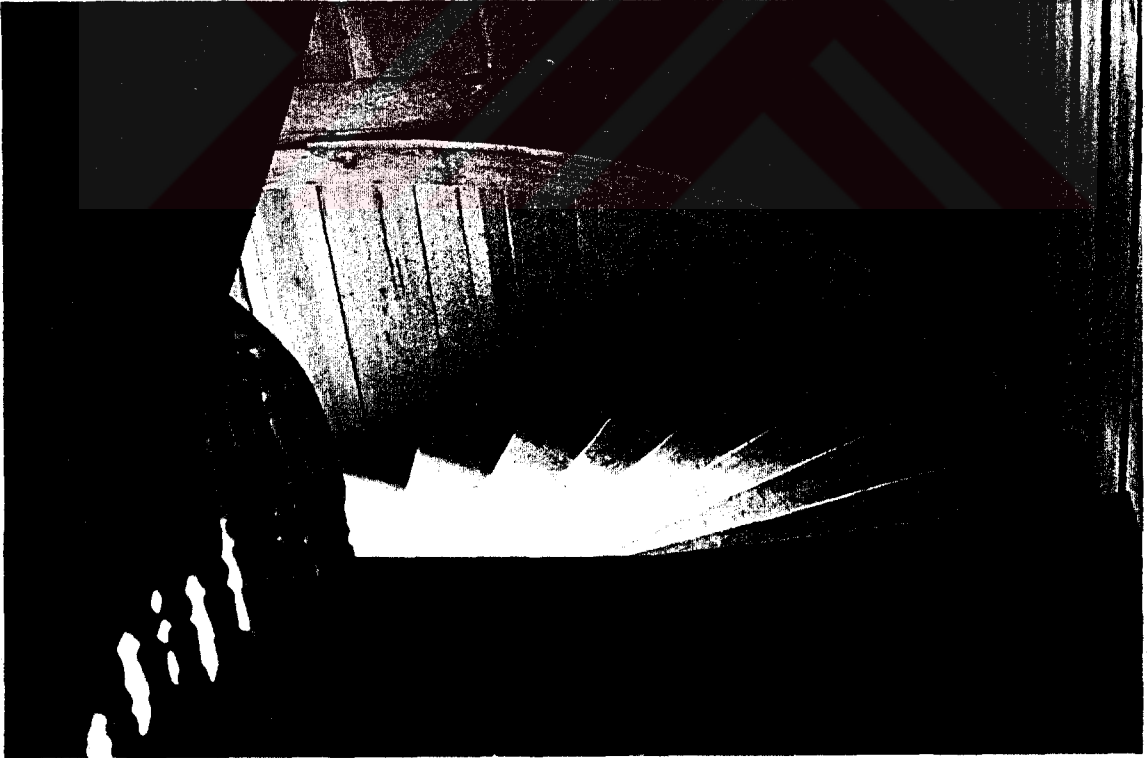
Fotograf 93 Safranbolu - Gökçüoğlu Konağı, taşlıktan orta kata çıkan merdiven

Fotograf 94 Safranbolu - Paçacıoğlu Evi, taşlıktan orta kata çıkan merdiven

Fotograf 95 Safranbolu - Paşaoğlu Konağı, taşlıktan orta kata çıkan merdiven

Fotograf 96 Safranbolu - Gökçüoğlu Konağı, üst kata çıkan merdiven ve ahşap darabalar

Fotograf 97 Kastamonu - Mehran Köyü,
sokak kapısı görünüşü

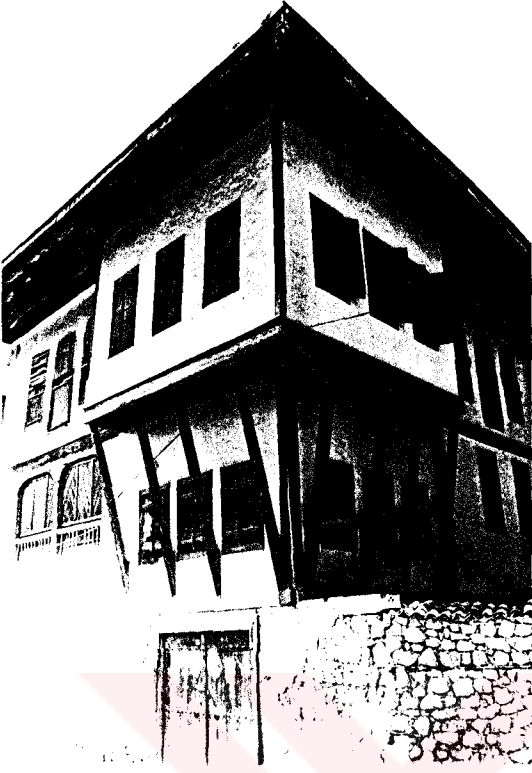
Fotograf 98 Safranbolu - Yörük Köyü,
sokak kapısı görünüşü

Fotograf 99 Safranbolu, sokak kapısı ve
bahçe duvarı görünüşü

Fotograf 100 Safranbolu, sokak kapısı

Fotograf 101 Safranbolu - Gökçüoğlu Konağı
çıkma taşıyıcıları

Fotograf 102 Safranbolu - Antepler Evi,
çıkma taşıyıcıları

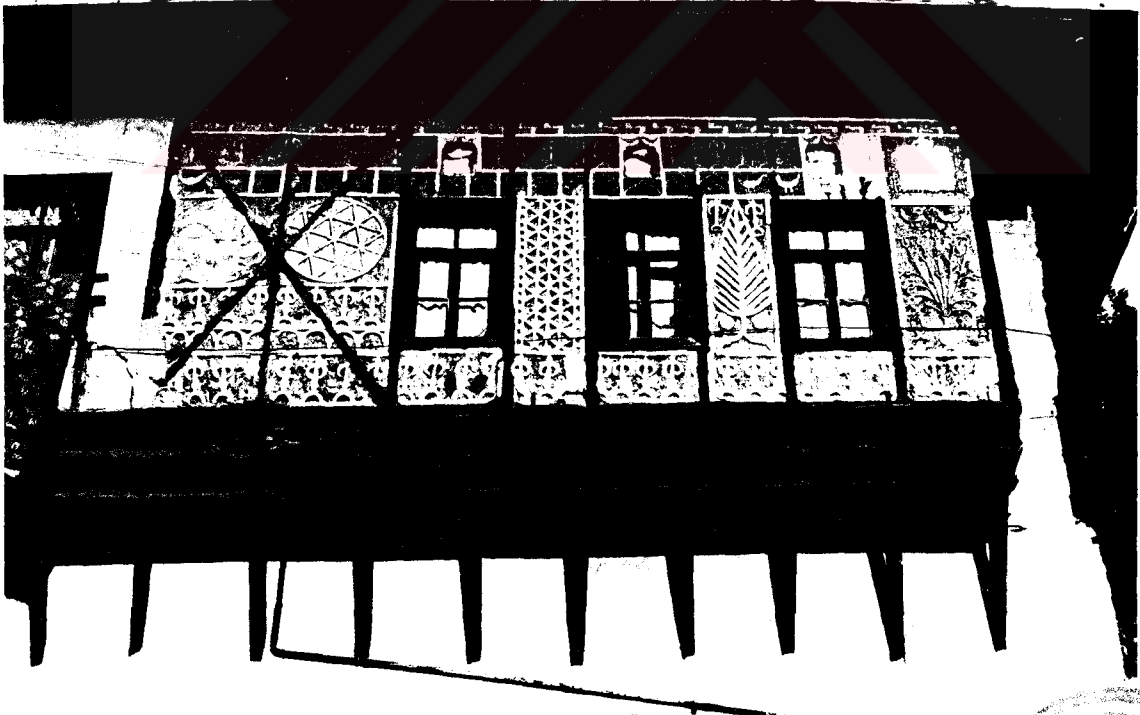
Fotograf 103 Safranbolu - Yörük Köyü,
Kaymakçioğlu Konağı, çıkma taşıyıcıları,

Fotograf 104 Safranbolu - Mektepçiler Evi,
çıkma taşıyıcıları

Fotograf 105 Kastamonu, bindirmeli çıkma düzeni örneği

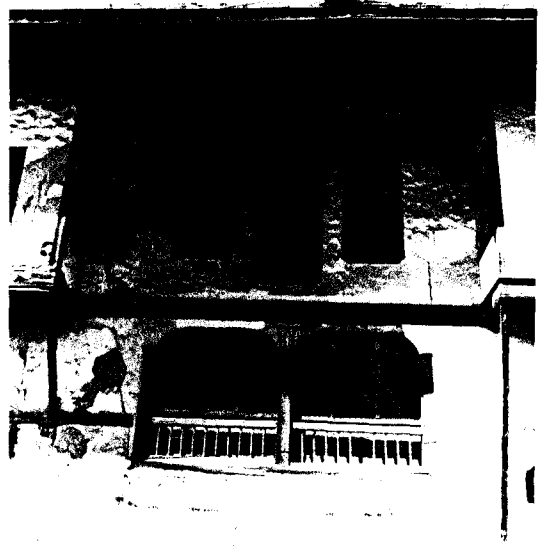

Fotograf 106 Safranbolu - Mektepçiler Evi, bindirmeli ve payandalı çıkma düzeni örneği

Fotograf 107 Safranbolu, pencere kafesi örneği

Fotograf 108 Safranbolu, pencere kafesi örnekleri

Fotograf 109 Mudurnu, pencere kafesi (hamile kafesi) örneği

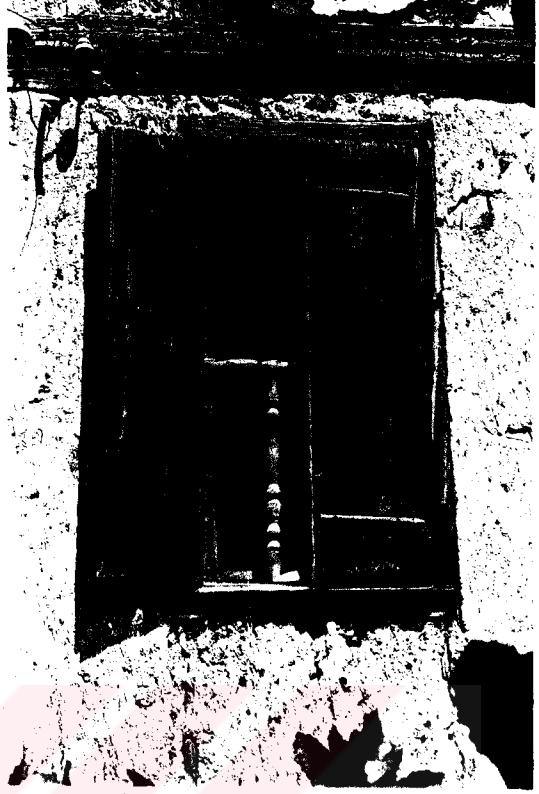

Fotograf 110 Safranbolu, pencere kafesi ve korkuluğu örneği

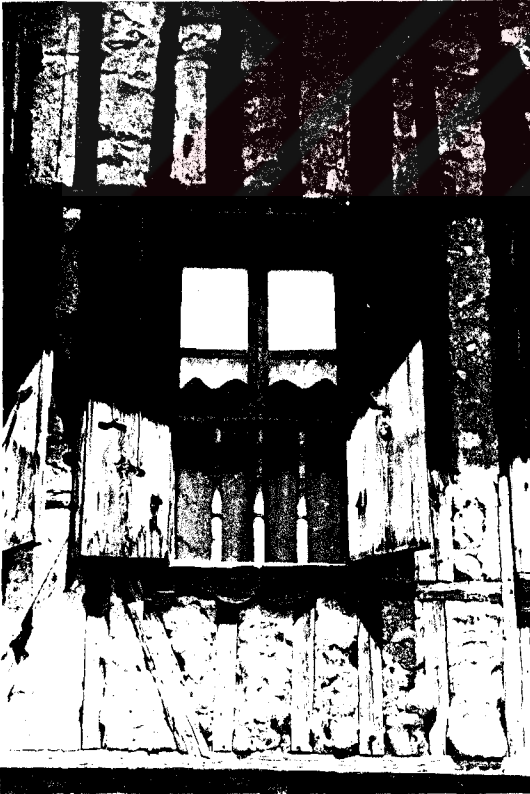

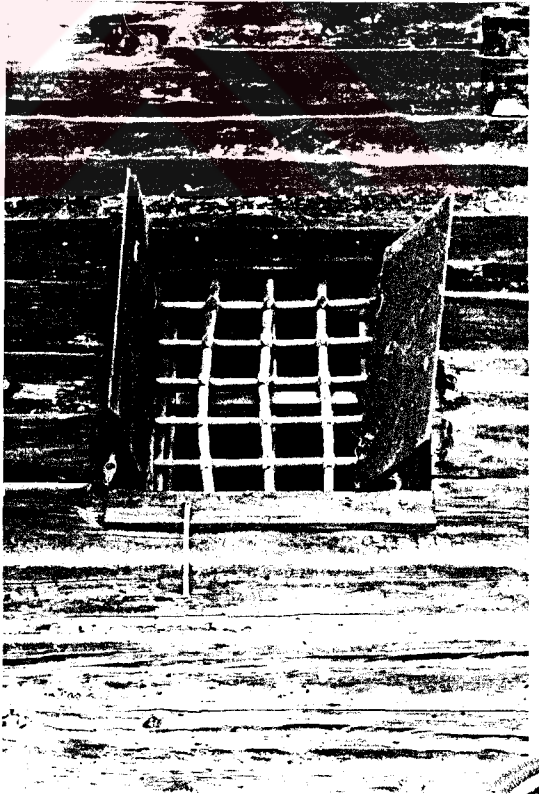
Fotograf 111 Safranbolu, koruyucu kapaklar ve oyma pencere parmaklığı

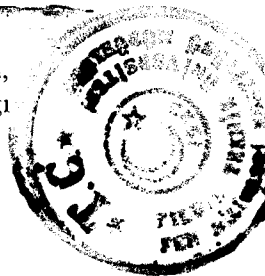
Fotograf 112 Safranbolu, koruyucu kapak ve tornadan çekilmiş pencere parmaklığı

Fotograf 113 Araç - Pelitören Köyü, koruyucu kapak ve pencere parmaklığı

Fotograf 114 Araç - Pelitören Köyü, koruyucu kapak ve pencere parmaklığı

Fotograf 115 Mudurnu - Sarot (Ilica) Köyü, ağaç yığma (kütük) duvar köşe ayrıntısı

Fotograf 116 Araç - Pelitören Köyü, ağaç yığma (kütük) duvar köşe ayrıntısı

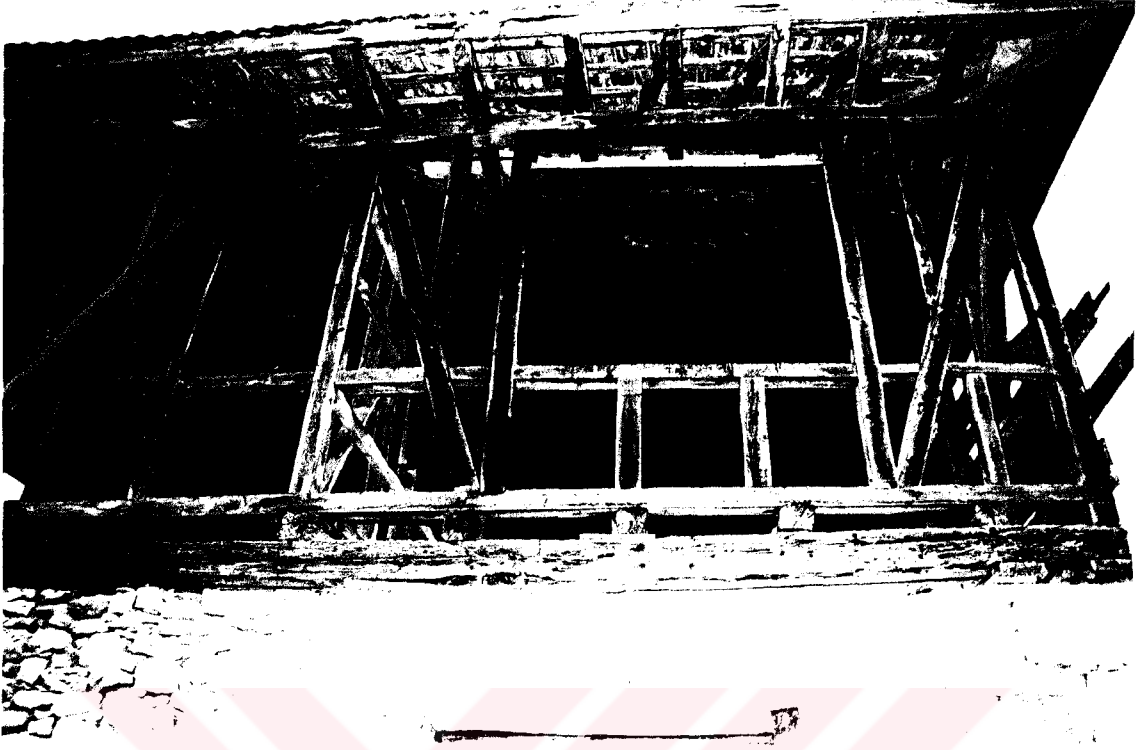

Fotograf 117 Mudurnu-Sarot(Ilica) Köyü, ağaç yığma (kütük) duvar köşe ayrıntısı ve temel çözümü

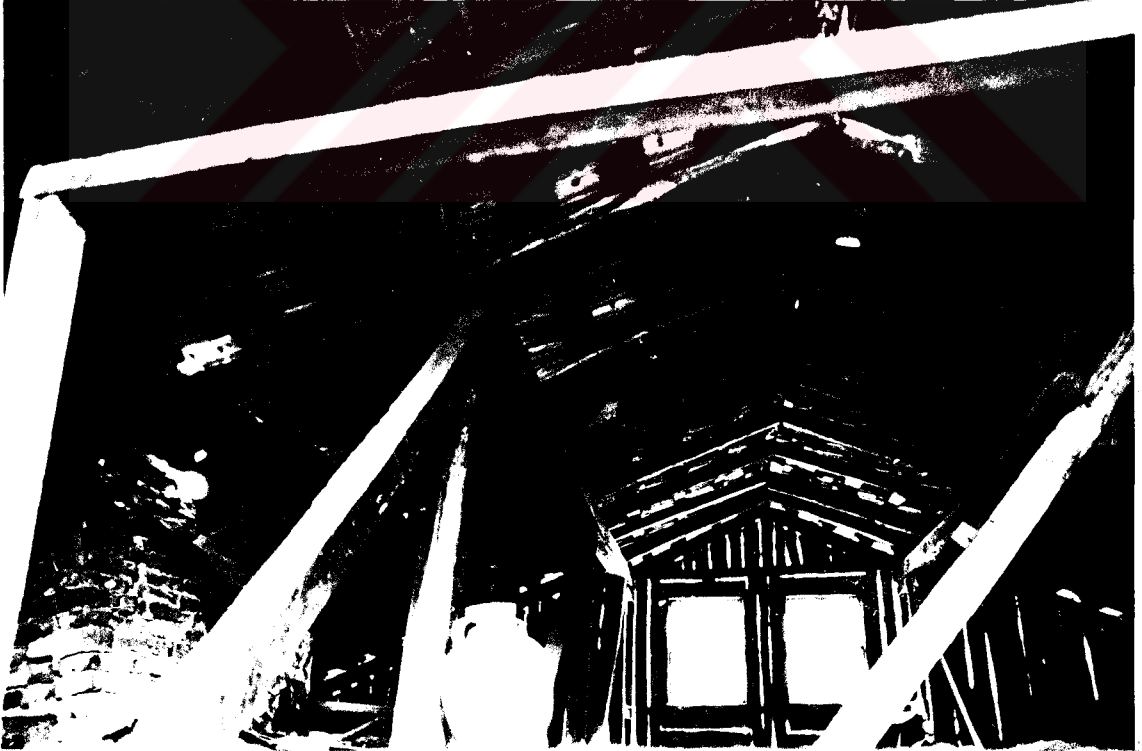

Fotograf 118 Safranbolu - Ilbarıt Köyü, ağaç yığma (blok) duvar köşe ayrıntısı ve temel çözümü

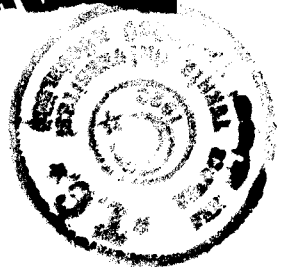

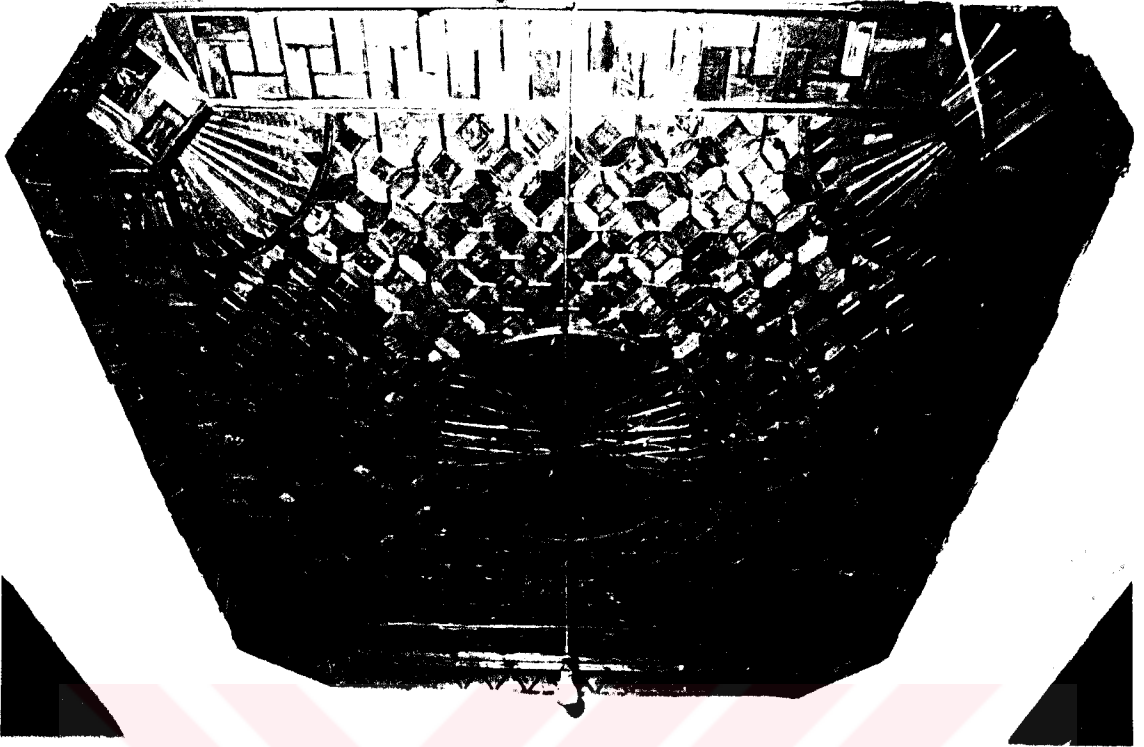

Fotoğraf 119 Yeni yapılmış bir örnek, ahşap çatı kuruluşu ve çatı sistemi

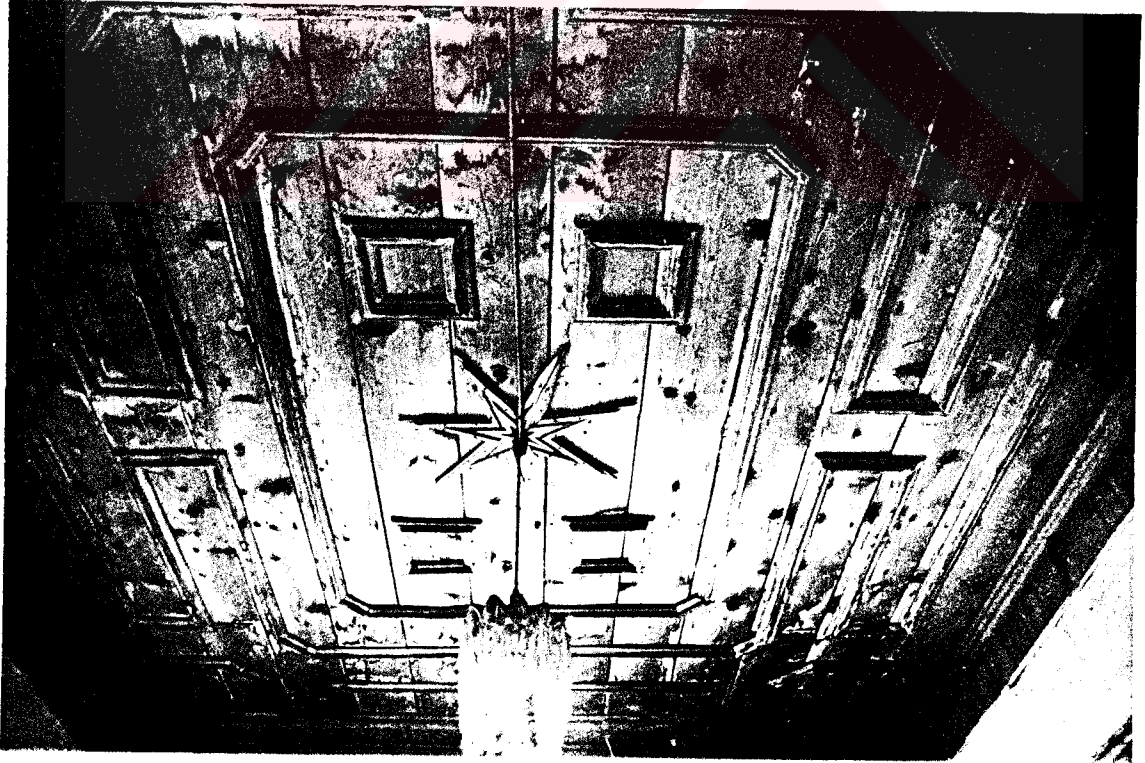

Fotoğraf 116 Mudurnu - Karacasu Köyü, beşik çatının içten görünüşü

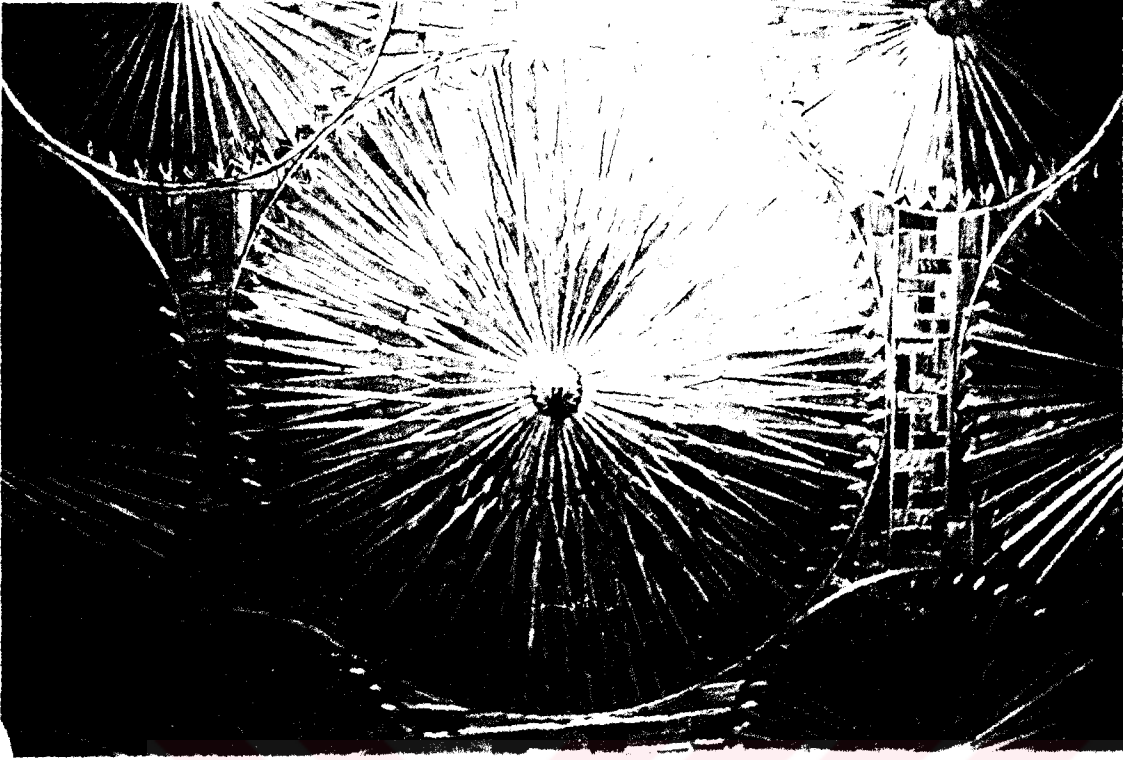

Fotograf 121 Safranbolu - Paçacıoğlu Evi, üst kat orta sofa tavanı

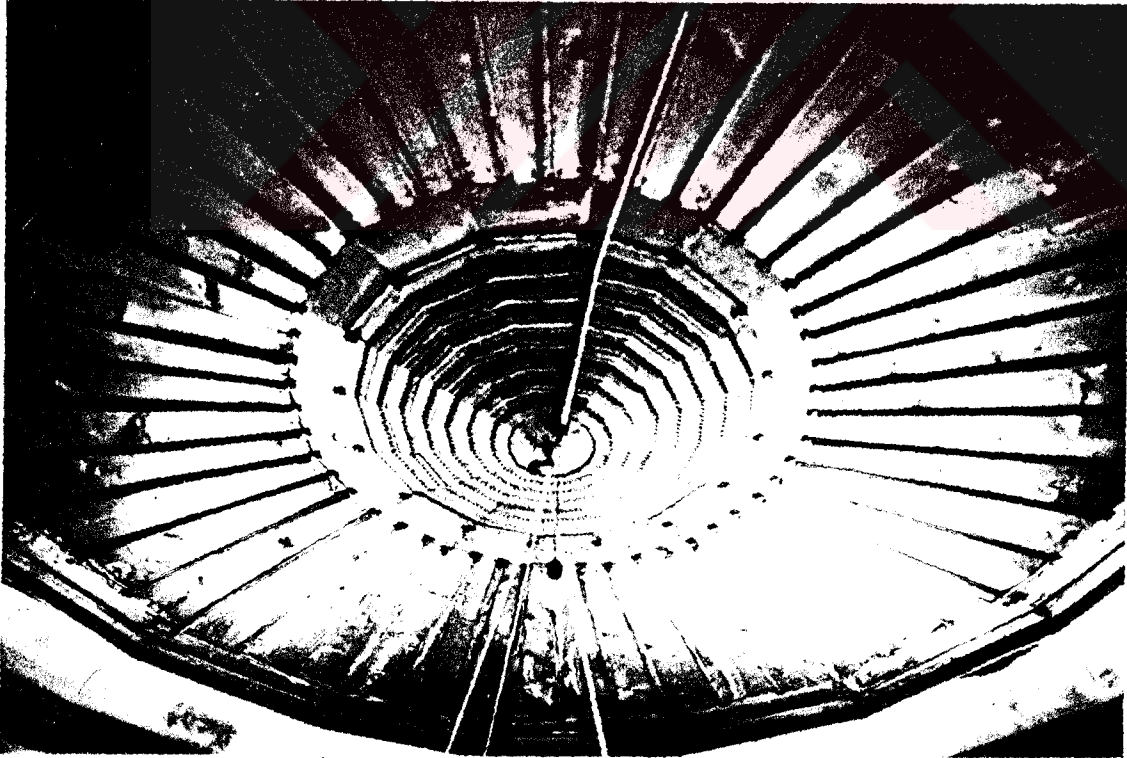

Fotograf 122 Safranbolu - Paçacıoğlu Evi, oda tavanı

Fotograf 123 Safranbolu - Gökçüoğlu Konağı, oda tavanı

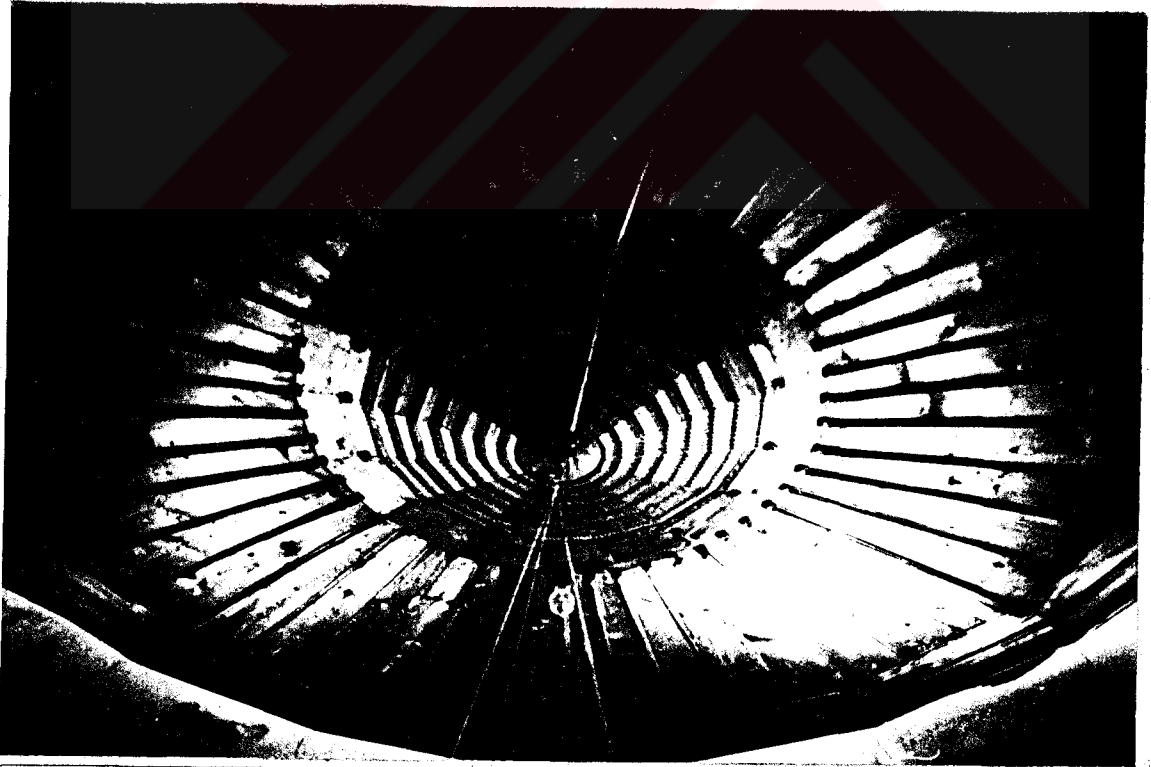
Fotograf 124 Safranbolu - Yörük Köyü, Kaymakçioğlu Konağı, oda tavanı

Fotograf 123

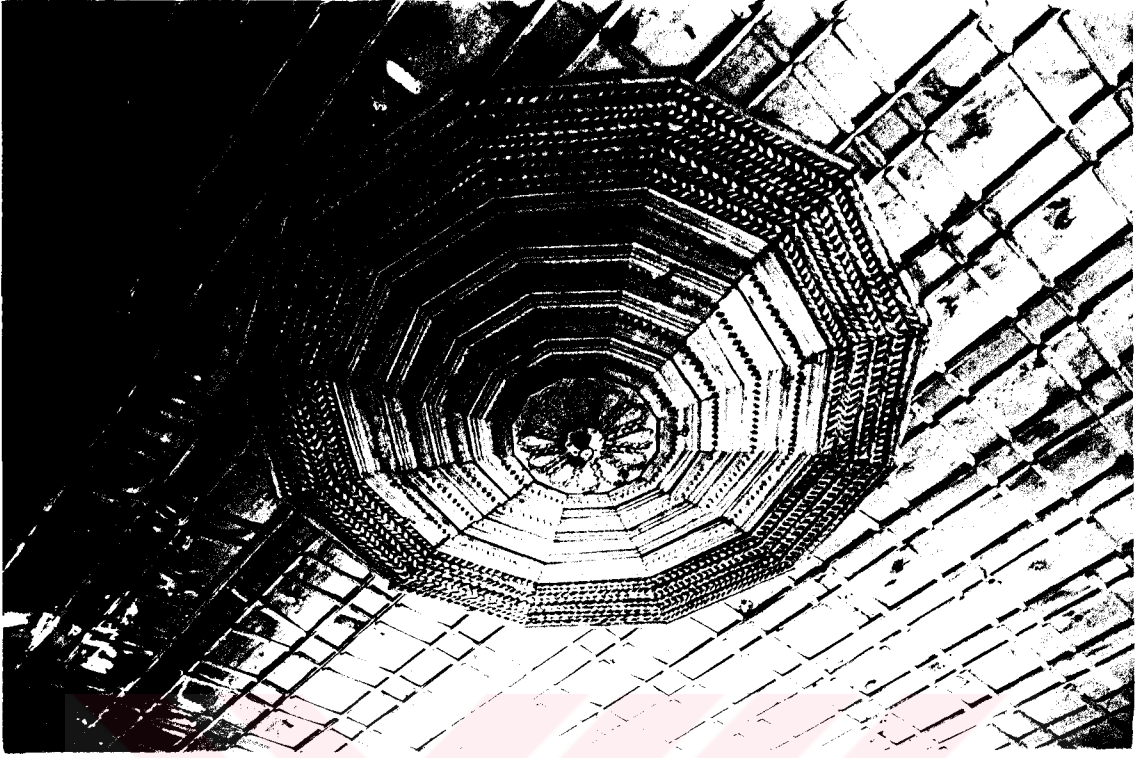
Safranbolu - Gökçüoğlu Konağı, oda tavanı

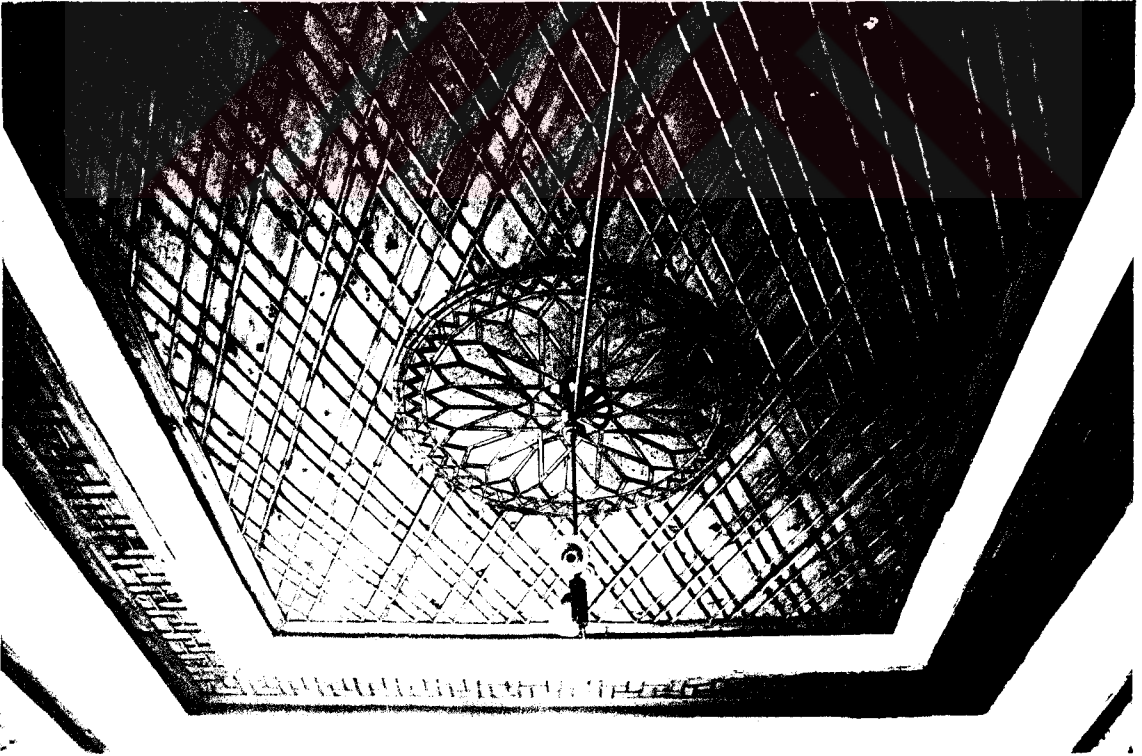
Fotograf 124

Safranbolu - Yörük Köyü, Kaymakçioğlu Konağı, oda tavanı

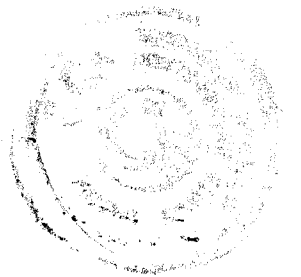

Fotograf 125 Safranbolu - Yörük Köyü, Kaymakçioğlu Konağı, oda tavanı göbeği

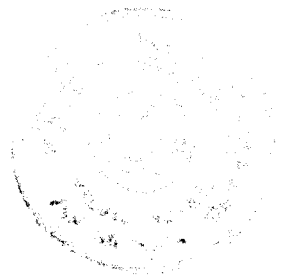
Fotograf 126 Safranbolu - Yörük Köyü, Kaymakçioğlu Konağı, oda tavanı

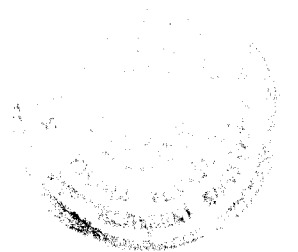
EK 3

YÖRESEL YAPI TERİMLERİ

YÖRESEL YAPI TERİMLERİ

alak	: Bağ ve bahçe kulübesi
algun / avgun	: Kanalizasyon için taş kanal, lağım çukuru, kuyusu
atlama	: Avlunun ağaçtan merdivenli bölümü
avla	: Bahçe taş duvarı
aydınlık	: Kapı üstü penceresi
bağacık kilidi	: Ahşap kilit
bahna	: Ahırda hayvan yemliği, odun yığılan duvar üstü
bakacak	: Sofadan dışarıya bakılan camsız açıklık
bedavra / pedavra	: Dam üstüne örtülen ince tahta kaplama
beylik	: Ahşap evlerde bacaların temeline konulan ağaç giriş
buharı	: Oda içindeki odun dolabı
büvet / büğet	: İçine dışarıdan su doldurulan kuyu
çandu / çantı	: Yığma ahşap yapı
çark örtü	: Dört yana eğimli kırma çatı
çardak	: Sofa, divanhane, hol
çığ	: Döşemede yapılan toprak izolasyon
çiçeklik	: Büyük odaların penceresiz ağır duvarlarında, eyvan duvarlarında ve sofa köşelerinde yapılmış 20-25 cm. derinliğinde boy nişi
çövrgeç / çövrge	: Kapı, pencere ağaç mandalı
daraba	: Tahta perde; bahçe duvarlarının üzerine yapılan tek eğimli ahşap harpuşa; evlerin önlerinde, bahçe aralarında, avluları, arsaları ayıran tahta perde
derman	: Payanda
dışar	: Sofa

dış çardak / gün çardak	: Balkon
dökme / ken	: Döşeme kirişi
döküntü	: Döşeme kırıışlemesi
döşek	: Yatak
enseri	: Çivi
eşik	: Kapı tabanındaki çıkıntı
evlek	: Sebze dikili dörtgen bahçe bölümü
eyvön	: Evin girişindeki meydan
giliste	: Balta yonusu bahna ağacı
gireklik	: Kiler
gökçe ağaç	: Gürgen
gözgere	: Ahşap evlerde; dolap kenarlarına açılmış, içine öteberi konulan gözler
gullap / güllap	: Kapı menteşesi
gusülhane/hamam dolabı	: Yatak dolabının altındaki banyo; eskiden yıkanma işlevinin yapıldığı bu dolapların zemini çinko kaplıdır
hepçeken	: Yaklaşık 20/20,22/22 cm. kesitinde ahşap ana kirişler; genellikle odun ve kereste taşımada kullanılan dört tekerlekli arabaların uzayıp kısılmasını sağlayan kuyruk
hergil dolabı / ambar	: Tavana asılı veya tabanda 0.80-0.90 m. yükseklikte ahşaptan yapılmış, zahire ve kışlık yiyeceğin depolandığı yer. Tek kanatlı üstten açılan kapakları olan bu tür dolaplara kulluk (hayat)larda ve mutfaklarda rastlanmaktadır.
hırhırcı / çekmeci	: Basit el tezgahında, ağaca biçim veren kişi. Bu tezgahta, pencere ve merdiven tokmakları, topaç, ağızlık vb. şeyler çekilir.

hum içer	: Dört yanı kapalı, dışarı ile ilişkisi olmayan ve tepeden bombeli, yeşilimsi camlarla aydınlanan ocaklı oda.
hurbaşı	: Cumba
içeri / içer	: Oda
kabaklık	: Alçak tavanlı, özel kiler
karık	: Ark şeklinde sebze dikili bahçe bölümü
kelebe dönmesi	: Aşık girişlerinin dört yönde bağlanması
kepenge	: Merdiveni boydan boya kapatan merdiven kapağı
kerevet	: Oda döşemesinden yüksekte yapılan oturma yeri
kızgınlık / kuzgunluk	: Çatıya çıkışı sağlayan kapak, küçük kapı
kol	: Mertek
kor	: Odun yığını; bahna üzerinde taşıyıcı iki dikme arası
kulluk / gulluk	: Bartın evlerinde, hayat (taşlık) olarak kullanılan mekan
kuşkondu / kuşluk	: Cephede, kat hizasında silme tahtası
küfün taşı / küfünk	: Hafif kumlu taş, küfeki taşı
külah	: Kiremit altı kaplaması
küstüme	: Güğümlerin içine daldırılarak doldurulduğu su haznesi
lökün	: Yumurta akı ve kireçle yapılan bağlayıcı
mengelez	: Bahçe ve oda kapılarının kapanmasını sağlayan kilitsiz kapı kolu ve dili
memişhane	: Tuvalet
muşabak / müşebbek	: Pencere önündeki ağaç kafes
müsandere / müsandra	: Odalarda tavana yakın, önü açık bölme

nallama	: Döşeme kirişlerine alttan çakılan kaplama tahtaları
ocak sövesi	: Eski evlerde bulunan ocakların üst bağlantı taşları
oyma	: Ocak ve dolap çevresindeki ufak boşluklar
öküz götü	: Üç yöne eğimli çatı çözümüdür. Beşik çatıda alın yapan iki yüzeyden, hakim rüzgar yönüne bakan yüzeyin eğimli çatıya dönüştürülerek kısmi kırma ve kısmi beşik çatı oluşturulmasıdır.
öväste	: Evin çatısının üzeri
öyven	: Evin giriş holü
pasa-şişe	: Nallama tahtalarının çıtaları
peyke	: Ağaç evlerde, sedirden yüksek oturulacak yer; evlerin önlerine bir kaç kişinin oturabileceği büyüklükte yapılan bank gibi tahta oturak
poyra	: Kiremit toprağından yapılan künk boru
pür	: Küçük kır çamı
sahınlık	: Tabak rafı
şakşak	: Kapı tokmağı
sayat	: Ağaç evlerin altındaki boşluk
sekme	: Eğimli bahçelerdeki teras
sergen	: Odalarda pencere üstündeki çıkıntı, raf
sineklik	: Çatı üzerinde çıkılmış tek oda, cihannüma
tahta boş / taht-puş	: Geniş oturaklı bahçe kanapesi İki oda arasında balkonumsu çıkma. Bu bölüm ya sofaya açılmaktadır, ya da arkası camlı bölme ile kapatılarak küçük bir oda gibi kullanılmaktadır.
tam / dam	: Hayvan barınağı, ahır
tırkız	: Ağaç kapıları kilitmeye yarayan dönerli ağaç parçası

tora / tura	: Bahçe duvarı üzerindeki tahta çatı
tömek / dömek	: Hayat veya ahırdaki küçük pencere, oyuk; hayvanların gübresini atmaya yarayan delik
tüştavan	: Çatı arası
yanlık	: Ot doldurulmuş sedir minderi
yarılğan	: Tahta döşeme üzerindeki geniş çatlak ve açıklık
yaşmak	: Ocaklarda kandil koymaya yarayan bölüm
yazlık	: Geniş sofa
yeydana / yeğdane	: Dikmeler arası kerpiçle doldurulmuş duvar, ahşap çatki
yüklük / yük dolabı	: Yatak ve yorganların saklanması için kullanılan dolap. Genellikle altlardaki küçük dolaplara “dolap altı” denilmektedir.

KAYNAKÇA

Alpagut 1996,7.
 Baykal 1995,
 Çilsüleymanoğlu 1996, II, 1036-1050.
 Erdem 1996,
 Gayızalı Hacı Mustafa Yavuz.
 Karakırık 1996, 50.
 Selbesoğlu 1986,24.
 Ulukavak 1996, 7-8.
 Yazıcıoğlu; Al 1982, 72.

DOKÜMAN KUTUPHANESİ

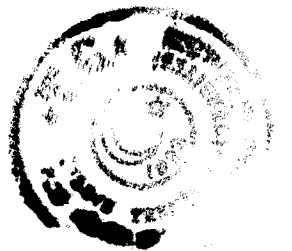

EK 4

GELENEKSEL YAPI USTASI “Gayızalı Hacı Mustafa Yavuz” ile Söyleşi

SAFRANBOLU’YA BAĞLI GAYIZA KÖYÜ’NDEN YAPI USTASI

HACI MUSTAFA YAVUZ İLE SÖYLEŞİ

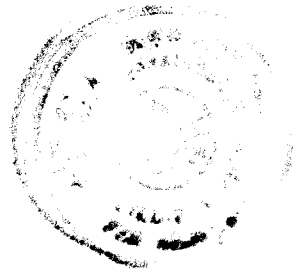

GELENEKSEL YAPI USTASI “Gayızalı Hacı Mustafa Yavuz” ile Söyleşi SAFRANBOLU’YA BAĞLI GAYIZA KÖYÜ’NDEN YAPI USTASI

HACI MUSTAFA YAVUZ İLE SÖYLEŞİ

Batı Karadeniz Bölgesinde yapılan incelemeler sırasında Safranbolu’ya bağlı “Gayıza Köyü’nde” ahşap yapı ustası Hacı Mustafa Yavuz ile görüşülmüştür. 71 yaşındaki Mustafa Yavuz, çocukluğundan beri yapı ustalığı yapmaktadır. Ailesinde 14 nesilden beri yapı ustalığının sürdüğünü belirten Mustafa Usta’nın çocuklarında bu işle uğraşmaktadır. 18.Temmuz.1996 tarihinde yapılan ve Mustafa Yavuz’un geleneksel yöntemlerle bir ahşap konutun yapım aşamalarını anlattığı söyleşi kendi aktarımı ile aşağıda verilmiştir:

“Önce sağlam bir zemin buluncaya kadar temel çukuru kazılır. Genellikle fazla derin olmayan bu çukura 60-80 cm. arasında değişen bir taş duvar yapılır. Yapının zemin kat duvarları taştan devam etmeyecekse, taş duvar zeminden yükseltilerek köknar ağacından tabanlar yatırılır. Yine köknar ağacından, 260-280 cm. boyunda dikmeler; köşelere oda bölüntülerine, kapı ve pencere aralıklarına yerleştirilir. Kısa yöne atılan ken (dökme) adı verilen ağaçların üzerine döşeme tahtaları (kavuş) çakılmadan, alttan dökmelerin altına nallama tavan adı verilen tahtalar çakılır. Dökme araları ısı tecridi için toprakla (kerpiç harcı) doldurulur, hava boşluğu bırakıldıktan sonra döşeme tahtaları çakılır. “Bulgurlama” adı verilen bu yöntem, daha çok hayat üstünde yer alan döşemelerde yaygın olarak kullanılır. Daha sonra dökmeleri taşıyan dikmelerin üzerine yaklaşık 80 cm. boyunda başlıklar konur. Köşeler yanlama -payanda- larla desteklenir. Dikme araları, 50-60 cm. aralıklarla “dizeme” adı verilen daha ince kesitli ahşaplarla bölünür. Üst katta aynı şekilde inşa edildikten sonra köknar ağacından çatı yapılır. Evin iskeleti tamamlandıktan sonra dışarıya kalıp çakılır. İskelet aralarına yeğdane taşından veya kerpiçten dolgu yapılır. Köknar bulunamadığı zaman sarı çam kullanılır. Dolgu işlemleri tamamlandıktan sonra, pencerelerin takılması ve pervazların çakılması işlemi başlar. Pervazlar ve kapaklar sarı çamdan yapılır. Sarı çam zamanla kahverengiye dönüştüğü için tercih edilir. Kanatlı kırma pencerelerde budaksız olduğu için gökçe ağaç (gürgen) kullanılır. Pencereler, pervazlar takıldıktan sonra çamur harçla içe ve dışa sıva yapılır. Sıva kuruduktan sonra sandık harcı adı verilen harçla sıva yapılır, badana ise yalnızca kireçle yapılır. Odalar bölünürken en çok 4.00x4.00 mt. ölçüsünde, kapaklı pencereler ise genellikle 70x140 cm. ölçüsünde yapılır. İnşaat mevsimi, mart ve nisan aylarında başlayıp ekim sonuna kadar devam ederdi”.

ÖZGEÇMİŞ

- ADI-SOYADI** : M.Zafer AKDEMİR
- DOĞUM YERİ ve YILI** : Siirt-1960
- ORTA ÖĞRETİM** : 1976-1979 Sultanahmet Endüstri Meslek Lisesi
- YÜKSEKÖĞRENİM** : 1980-1986 Yıldız Üniversitesi-Mimarlık Fakültesi
1986-1989 Yıldız Üniversitesi-Mimarlık, Mimari
Tasarım Anabilim Dalı
- 1987-1990 Yıldız Üniversitesi-Meslek Yüksek
Okulu Restorasyon Programı, Araştırma Görevlisi
- ÇALIŞMA ve YAYINLAR** :
- " Güzelyurt (Gelveri) Yukarı Mahalle Yerleşmesi ve Gelişme Alanlarında Yeni Konut Tiplerinin Belirlenmesi - 1989
 - 1992 " Geleneksel Anadolu Evleri " (Y.Ü.Yayını, M.Keskin, N.Seçkin ile birlikte)
 - 1992-1997 Geleneksel Anadolu Evleri ile ilgili makaleler (M.Keskin ile birlikte)
 - 1988, Kasımpaşa Kaptanı-ı Derya Cezayirli Gazi Hasan Paşa camisinin Rölöve ve Restitüsyon projeleri (L.Merey başkanlığında)
 - 1988, Kasımpaşa Kuzey Deniz Saha Komutanlığı Restorasyon Projeleri (L.Merey başkanlığında)
 - 1989, Akaretler Sıra Evleri Rölöve Projeleri (M.Ateş, N. Zabçı, M.Keskin ile birlikte)